

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

YENİLGİ TUZAĞI

YENİLGİ TUZAĞI

Fikret Başkaya

Fikret Başkaya

ÖTEKİ YAYINEVİ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi <https://trantey.org>

Öteki
SİYASET

Kapak Düzenlemesi
Öteki Ajans

Düzelti
Mazlum Hancı

İç Mizanpaj
Özgür Yurttaş

5. Baskı
Ocak 2015

© Öteki Yayınevi
Sertifika No: 25446

Baskı ve Cilt
Ceylan Matbaası
Mahteme Mah. Davutpaşa Cad.
Güven İş Merkezi B Blok No: 318
Tel: (0212) 613 10 79

Yönetim Yeri
Dr İhsan Ünlüer Sok. Caferağa Mah. 16/10
Kadıköy / İstanbul
Tel: 0216 345 41 09
kitap@otekiyayinevi.com
www.otekiyayinevi.com

ISBN: 978-975-584-218-9

FİKRET BAŞKAYA

YENİLGİ TUZAĞI

ÖTEKİ YAYINEVİ

Fikret Başkaya (Denizli, 1940), İzmir Atatürk Lisesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat ve Maliye bölümünden mezun oldu. Doktora için gittiği Fransa'nın Paris ve Poitiers Üniversitelerinde, emperyalizm, kolonyalizm, “azgelişmişlik”, kalkınma ve kapitalizmden sosyalizme geçiş temaları üzerine çalışmalar yaptı. Türkiye'ye döndüğünde askere alındı ve yedek subay okulundan “kötü düşünceli” olduğu gerekçesiyle, “sakıncalı piyade” çıkarılarak Erzurum'a (Oltu) sürgün edildi. Askerlik sonrası çeşitli “demokratik” kuruluşlarda araştırmacı olarak çalıştı. 1979 yılında Akademik kariyere geçti.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisat bölümü öğretim üyesi iken yazdığı (1991), ***Paradigmanın İflası*** adlı kitabından yargılandı, 20 ay hapis ve para cezasına çarptırıldı ve üniversiteden kovuldu. Haymana Cezaevinden tahliye olduktan sonra (Haziran 1995) Türkiye ve Orta-Doğu Forumu Vakfı'nı kurdu. Daha önce kurulan (1992) ve kurucularından olduğu Özgür Üniversite'yi, Türkiye ve Orta-Doğu Forumu Vakfı çatısı altına aldı. 1999 da yazdığı bir makaleden de 15 ay hapis ve para cezasına çarptırıldı. 27 Haziran 2002'de Kalecik Cezaevinden tahliye oldu. Hakkında açılan davaların sayısını bilmemektedir... Çok sayıda kitap ve makalenin yazarıdır. Kurulduğu günden beri Özgür Üniversite'nin başkanlığını yapmakta ve orada dersler vermektedir...

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	7
Yenilgi Tuzağı.....	7
Türkiye: Çelişkiler Derinleşirken	18
Bir Devlet İdeolojisi Olarak ‘Reel Kemalizmin’ Sürekliliği	38
Küreselleşmenin Öteki Yüzü	52
Emme Basma Tulumbayı Çalıştırmak	63
“Enflasyon Oyunu!”	68
Dersimizin Konusu: “Kriz”	72
Bugünkü Dersimizin Konusu: 24 Ocak	77
Neo-Liberalizmi Nasıl Bilirsiniz?.....	81
Özelleştirmenin Özel Olmayan Veçhesine Dair	85
“Borsa Krizi” Veya Rantiye Lobisi’nin İsyanı.....	88
Yoksulları Aldatanların “Sefaleti”	92
Vergi “Reformu”	96
Enflasyon, Memurlar, IMF, Hükümet VS.....	100
Nihayet Enflasyona Çare Bulundu!	103
Küresel “Hükümet Darbesi”	106
Bir Ekonomik İflasın Sefil Öyküsü	109
‘Nereden Bulursan Bul Reformu’	114
Kader Enternasyonalizmi Veya Kumarın “Tabana Yayılması”.....	118
Asya, Borsa, Monica.....	121
Spekülatörler Hükümeti İşletiyor.....	124
Demokrat Mı Aristokrat Mı?	127
Tankokrasi.....	130
Metastasis.....	133
“Bella Matribus Detestata”	136
Türkiye Solu: Bölünüyorum Öyleyse Varım	139
Herkesin “Demokrasisi” Kendine.....	143
“Devlet Sırrı” Veya “Devletin Yüksek Çıkarları” Söylemi	147
İğdiş Kitle ‘Eylemleri’ Üzerine.....	151
TBMM Neye Yarar?	154
“Seytan Fabrikası”	158

“İçişlerimize Karışmak”	162
Siyasetin Manzarası	165
Çankaya Köşkü Bahçesinde Ford Fabrikası	168
Deri İnkılabı	171
Kara Cüppeli “İlericiler” Başörtülü “Gericilere” Karşı.....	175
“Aristokratların” Laiklik Oyunu.....	179
Aldatanlar, Aldananlar, ‘Kemalist Dinciler’ Üzerine.....	182
‘Gülen’ İle ‘Güldüren’e Dair	185
Gazeteciler Ordusunun 2. Çaldıran Seferi	189
Beş Yıllık ‘Çağdaş,’ Sekiz Yıllık ‘Laik’	193
Bağnaz İnkarcılığın Bilançosu.....	197
Tekrar ‘Düşünce Özgürlüğü’ Üzerine	200
Giriş Yasağı ve Kırmızı Pasaport.....	203
Çöplük Ülkenin Sefaleti.....	206
Filistin: Bir Ulusun Trajedisi Veya İnsanlığın Utancı.....	210
“Vurdu Vuracak”.....	213
Adalet ve Mülke Dair	216
‘Dostlarımız’ ve ‘Düşmanlarımız’	219
TC. ‘Asıl Devlet Partisi’, MHP, Faşizm, vs.....	223
Devlet Partileri’nin Çöküşü	226
Piyasa ‘Ahlakı’ Veya Ahlaksızlığın Küreselleşmesi	230
Kovanlar ve Kovulan Hakkında	233
Körebe Oyunu.....	237
Pislik Pisliği Örtmez	240
Yeni Hükümet ‘Ne Kadar Yeni’ Olacak?	243
Sakın Ola ‘Popülizm’ Yapmayın.....	247
Sevgililer Günü ve Çiğ Köfte	250
Tren Sesini ‘Duymayanlar’	253

YENİLĞİ TUZAĞI

2000 yılı sonu 2001 yılı başında peş peşe patlak veren “finansal krizler”, TL’nin yüksek oranlı devalüasyonu, uzunca bir zamandır yaşanan ekonomik-sosyal ve siyasal tıkanıklığı tartışılır hale getirdi. Herkes krizden söz ediyor, krizin nasıl aşılabacağı, IMF-Dünya Bankası ve diğerlerinden gelecek kaynağın bu “krizi aşmaya” yetip yetmeyeceği, IMF ile yenilenen stand-by anlaşmasının işleri yoluna sokup sokmayacağı, Washington’dan gönderilen ‘uzmanın’ derin iktisat bilgisinin işe yarayıp yaramayacağı, velhasıl ‘bu durum nasıl aşılır?’ sorusu şimdilik gündemde kalacağı benziyor...

Oysa, Türkiye’nin içine sürüklendiği ‘yeni durum’ kapitalist ekonominin bildik krizlerinden biri değil... Türkiye, son iki yüz yıldır belirli aralıklarla gündeme gelen “*uyum*” sorunuyla yeniden yüz yüze gelmiş bulunuyor. Eğer soruyu, sorulması gerektiği gibi sormazsanız, cevabının da ‘gerektiği’ gibi verilmesi mümkün değildir. Bu yüzden sorunun anlaşılması için önce *ne olmadığı* konusunda kafa karışıldığından kurtulmak gerekiyor. Oysa, sorunun gerçek zemininde tartışılmasını engelleyen bir dizi neden var.

Türkiye’de yaklaşık iki yüz yıldır yaşananlar, Batı’da ortaya çıkan ve ortaya çıkar çıkmaz Türkiye sosyal formasyonunu etkisi altına alan, onu kendi ihtiyacı doğrultusunda “biçimlendiren”, “biçimsizleştiren” kapitalist yayılma ve genişlemeye *uyum sağlamak*-tan ibaretti. Bu *uyum* her seferinden farklı, ama içeriği aynı olan, kavramlarla ifade edile geldi. Başlarda ‘yenilikçilik’ deniyordu (ünlü Nizam-ı Cedit), daha sonraları ‘asrileşme’ dendi, onu ‘muasırlaşma’ izledi, Cumhuriyet döneminde ‘modernleşme’, ‘çağdaş-

laşma', 1950'lerin başında 'küçük Amerikalılaşma', 1960'tan sonra 'kalkınma' 1980'lerde, 1990'larda 'istikrar' ve 'yapısal uyum' şimdilerde de 'küreselleşme', 'güçlü ekonomiye geçiş' vb. deniyor. Her dönemde yapılanlara da değişik adlar verildi, ama hep aynı şeyi yapmak için: Tanzimat, Islahat, Meşrutiyet, Cumhuriyet, çok partili siyasi sisteme geçiş, planlı ekonomi, 24 Ocak kararları, istikrar ve yapısal uyum programları, nihayet 'güçlü ekonomiye geçiş...

Aslında ilk yenilikçilik döneminden, Tanzimat ve Islahat programlarından AB'ye sunulan 'Ulusal Program'a, 'yeni niyet mektuplarına' gelinceye kadar ki sürede yapılanlar hep aynıydı. Ekonomiyi, toplumu, devleti (dış) kapitalizmin ihtiyaçlarıyla 'uyumlandırmak'! Elbette Türkiye söz konusu olduğunda, bu 'uyumlandırma'nın nüanse edilmeye ihtiyacı vardır: Türkiye'ye *uyum* hiçbir zaman tek taraflı olarak dışardan dayatılmadı. Başka türlü ifade etmek istersek, Türkiye hiçbir zaman dünyanın geniş bölgelerinde olduğu gibi *doğrudan sömürge* olmadı. Başlarda emperyalist Batı'nın yarı sömürgesiydi, daha sonra 'yeni sömürgesi' oldu. Ama bütün bu zaman zarfında, emperyalizm, sömürgecilik, sömürge, sömürgeleşme gibi kavramlar pek kullanılmadı. Zira, kullanılmamasını gerektiren bir şey vardı: Türkiye'nin sömürgeleşme sürecinde rol alan unsurların bir bölümü bu ülkenin insanlarıydı. Türkiye'nin önce yan-sömürgeleşmesinden, daha sonra da yeni sömürgeleşmesinden çıkar sağlayan bir komprador 'kesim' söz konusuydu. Bu kesimin işlevi değişmemekle birlikte kompozisyonunda kapitalist gelişmeye uygun bir değişim söz konusu olacaktı. Başlarda kompradorlaşma işlevi yenilikçi-batıcı Osmanlı bürokrasinin yüksekleri tarafından üstlenilmişti.¹ Kapitalizmin ilerleyen aşamalarında komprador kapitalist sınıf gücünü ve etkinliğini artırsa da 'tek başına *iktidar* olabilecek güce hiçbir zaman ulaşamamıştı. Gelişmesini devlete borçluydu, bir bakıma 'devlet serasında' yetişmişti... Şimdilerde sermayenin küresel etkinliğini iyice artırması

1 Fikret Başkaya, *YEDİYÜZ, Osmanlı Beyliğinden 28 Şubata, Bir Devlet Geleneğinin Anatomisi*, Ütopya Yayınevi, Ankara, 1999.

ve ona eşlik eden ‘ulus-devletin’ aşınmasıyla, komprador kapitalist sınıf artık bürokrasi ortaklığını istemiyor. Elbette ‘içeriyle’ ‘dışarının’ birbirinden ayrılamaz duruma geldiği bir dünya’da ve yerli-yabancı sermaye ayrımının önemini bütünüyle yitirdiği koşullarda, sermaye sınıfının bürokrasinin iktidarını sineye çekmesi mümkün değildir. İlk defa kapitalist sınıfla bürokrasi arasındaki ilişki, tipik kapitalist toplumdaki ilişkiye benzemeye başlıyor...

Küresel kapitalizm (çokuluslu şirketlerin egemenliği) ulus-devleti aşındırıyor. Artık ulus-devlet giderek işlevsizleşiyor. Dünya ölçeğinde ulus-devletin aşınması Türkiye ve benzer durumdaki ülkelerde ‘yeniden kompradorlaşma’ biçiminde tezahür ediyor. İşte ‘kriz’ denilenin gerisindeki temel neden budur. Esasen ‘kriz’ denilen de, *uyum* ‘un yarattığı gerilimin bir ürünü veya sonucudur... Elbette dünyanın ‘yeni efendileri’ olan çokuluslu şirketlerin sözcüleri ve onların uzantısı ‘yerli’ unsurlar hiçbir zaman asıl söylenmesi gerekeni söylemeyeceklerdir. Ulus-devletin, bilinen ulus-devlet konumundan uzaklaşması, evrensel egemen kapitalizmin (sermayenin baronları densin) çıkarlarına hizmet eden yeni siyasi yapılanmanın (yeni bir devlet biçimi, küresel kapitalizmin ihtiyacına cevap veren bir siyasal aygıt, yeni egemen ideoloji, yeni meşrulaştırıcı söylem, araç ve mekanizmalar) gündeme gelmesi demektir. Bu yüzden de olup-bitenleri ‘kriz’ kavramı çerçevesinde tartışmak uygun değildir.

Türkiye’de iki yüz yılı aşkın bir zamandır yaşananlar, kapitalist yayılma ve genişlemeye ‘uyum’ sağlamaktan ibaretti. Ama bu, değişik evrelerde hep rafine kavramlarla sunuldu. Elbette sömürgeciler de benzer bir yol izlemişlerdi. “Cennetin yolunu açan” Hristiyanlaştırma, uygarlaştırma, kalkındırma, şimdilerde ‘küreselleştirme’ vb... Batılılar kapitalizmin egemen üretim tarzı durumuna gelmesiyle birlikte “dünyanın öznesi” durumuna da geldiler; ve zamanla sömürgeleştirdikleri bölgelerde çıkarları emperyalist çıkarlarla özdeş bir komprador sınıfın ‘gönüllü katkısıyla’ dünya egemenliğini sürdürdüler ve sürdürmeye de devam ediyorlar. Sömürgeciliğin klasik

(doğrudan) versiyonunun tasfiyesi, sömürgeciliğin tasfiyesi anlamına gelmiyordu. Zira doğrudan sömürgecilik döneminde, sömürgecilik içselleşmiş; dolayısıyla da *tasfiye edilemez* bir olgu niteliği kazanmıştı. Türkiye gibi ülkelerde bu *komprador sınıf* iki unsurdan oluşuyordu: Doğrudan ekonomik ve ticari plandaki ilişkilerden çıkar sağlayan ‘komprador burjuvazi’ ve beyinleri (bilinci) Avrupa-merkezli ideoloji tarafından ‘zehirlenmiş’ diplomalılar veya “aydın” denilen taife... Bu komprador ‘aydınlar’, bizzat Avrupa-merkezli ideolojinin kurbanıdır; kendi gerçekliklerine, kendi toplumlarına, kendilerine, içinde yer aldıkları coğrafyaya bütünüyle yabancılaşmış durumdadırlar. Zaten yabancılaşma da *kendisi olmamaktır*... Ama hepsi bu kadar değil, Batı ideolojisinin bu taşeronları; çağdaşlaşma, ilerleme, kalkınma, modernlik, demokrasi, şimdilerde insan hakları, küreselleşme, gibi kavramları bir ‘kurtuluş’ olarak sunarak, hem kendi konumlarını meşrulaştırmayı başarıyor, hem de kitleleri aldatabiliyorlar. Buna bir bakıma ‘aldatılanın aldatması’ da diyebilirsiniz...

Bilinci Avrupa-merkezli ideoloji tarafından ‘zehirlenmiş’ bu komprador aydın tıfesi, ‘kendi halkına’ “ilerleme”, Batı gibi zengin, onun kadar müreffeh, kalkınmış, özgür ve demokrat bir gelecek vaat ederek, komprador işlevini sürdürdü ve sürdürmeye de devam ediyor. Şimdilerde piyasa ekonomisinin erdemlerini, küreselleşmenin nimetlerini anlata anlata bitiremiyorlar... Özetle hedef, hep Batı gibi olmak, batılılaşmaktır. Bu da doğal olarak iki şeyi içeriyordu: Batı gibi olmaktan başka çare yoktur (aslında son dönemdeki alternatifsizlik -TINA, “There Is No Alternative”- retorikinin kökleri çok derindedir); ikincisi de Batılılaşmak, velhasıl herkesin Batılılar kadar zengin, onlar kadar ‘modern’, kalkınmış vb. olması mümkündür... Bir kere insanın olduğu yerde her zaman alternatif de olurdu; ama bu sorunu burada tartışmadan geçmemiz gerekiyor. İkinci soruna gelince; kapitalist mantık ve onun sermaye birikim süreci veri iken, dünyanın geri kalanının Batılılaşması (Batı gibi ‘kalkınmış’ olmak anlamında) mümkün değildir. *Batı olması*, Batılılaşması ne kadar mümkün değilse, sömürgeleşmesi, ‘çevreleşmesi’, uydulaş-

ması, biçimsizleşmesi, kimliksizleşmesi, soysuzlaşması da o kadar kaçınılmazdı.

Zira kapitalizm, meta üretiminin sınırsız bir tarzda yaygınlaştırılmasıdır; ama mantıksız bir *mantığın* da taşıyıcısıdır. Kapitalizm söz konusu olduğunda üretim, insan ihtiyaçlarını karşılamak için değil, kâr elde etmek için yapılır. Fakat, üretim (ve satış) sonucu elde edilen kâr da yeniden yatırıma dönüştürülmek zorunda olduğu için, sonuçta süreç ‘üretim için üretim’ biçimini alıyor. Bu saçma mantık bir de rasyonalite, ilerleme, ilerlilik gibi kavramlarla meşrulaştırılıyor... Oysa, kapitalist mantık ve o mantığa uygun işleyişin ortaya çıkardığı durum “öküzü arabanın arkasına” koşturmak başka bir şey değildir.

Kapitalist sermaye birikimi demek, eşitsizlik üretilmesi ve eşitsizliğin sürekli derinleşmesi, dışlanma, yoksulluk, sefalet ve doğa tahribatı (ekolojik felaket) demektir. Bunun anlamı, sürecin her ileri aşamasının toplumsal ve ekolojik planda kabul edilemez, değilse ‘sürdürülemez’ sonuçlar doğurmasıdır.

Kapitalist sermaye birikim süreci kutuplaştırıcıdır. Başka kavramlarla ifade etmek gerekirse, bir kutupta zenginliğin birikmesi, karşı kutupta yoksulluk birikimiyle mümkündür. Bu temel çelişki kapitalizmin mantığında ve temel hareket yasalarında içerilmiş bulunan kör eğilimden kaynaklanıyor. Hiyerarşinin geçerli olduğu, sürekli olarak yeniden üretildiği ve her seferinde daha da derinleştiği koşullarda, birinin varlığı ve konumu diğeri tarafından belirlenmek durumundadır. Kimi yanıltıcı benzerliklere rağmen (her yerde Coca Cola tüketilmesi gibi) hiyerarşinin varlığı, yoksulların zengin, gelişmemişlerin gelişmiş olmasını engellemek durumundadır.

Öyleyse ‘kalkınma’ veya aynı anlama gelmek üzere “Batılaşma”; Batı ile Batı olmayan ayrımının ortadan kalkması mümkün değildir. Zira, birinin konumu diğeri tarafından belirlenmektedir. Bir yanda zenginlik birikimi devasa boyutlarda artarken, diğer yanda da yoksulluk ve sefaletin insan havsalasını zorlar biçimde büyümesi,

yukarıda söylenenlerin doğal sonucudur. Nitekim 1950’den bu yana dünyanın zenginliği altı kat arttığı halde, 174 ülkeden 100’ünün durumu daha da kötüleşmiş durumdadır. Bunun da nedeni bir sır değil: En zengin 15 kişinin serveti, tüm Kara Afrika’sının Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (GSYİH)’ndan fazla... Aynı şekilde 84 kişinin serveti de 1,2 milyar nüfuslu Çin’in GSYİH’den (kabaca milli gelirinden) fazla...

Dünya’nın geri kalanının (yeryüzünün lânetlileri) da Batılaşmasını olanaksız kılan ikinci neden de ekolojik kasıtlı ile ilgilidir. Bu da Batı üretim ve tüketim tarzının (yaşam modelinin), *American way of life*’ın diğerleri tarafından tekrarlanamaz, taklit edilemezliği demeye gelir. Eğer dünyanın yoksulları da ortalama bir ‘Batılı’ kadar üretmeye, tüketmeye, enerji harcamaya, kirletmeye, tahrip etmeye yönelirse, doğal dengenin süratle tahrip olması kaçınılmazdır. Elbette bu tespitten hareketle insanlığın ve uygarlığın geleceğine dair mutlaka olumsuz beklentiler içine girmek gerekmiyor. Kapitalist mantık aşıldığında hem herkesin insanca yaşamasının koşullarının yaratılması, hem de ekolojik felaketin önlenmesi, doğayla uyumlu bir dünya düzenin kurulması pekala mümkündür... Zira kapitalizmin ürettiği şeylerin çoğu, insanlar için gerekli şeyler değildir; dolayısıyla bir yanda ihtiyaç olmayan şeyler üretiliyor, diğer yanda da asıl ihtiyaç olan şeyler üretilmiyor. Velhasıl yanlış şeyler yanlış biçimde üretiliyor. Sonuçta “yanlış bir toplumsal düzenin” ortaya çıkması kaçınılmaz oluyor.

Her dönemde olup bitenleri meşrulaştırıp-kabullendirmek, ideolojik köleliği sürdürmek üzere yeni kavram ve söylemler (retorik) oluşturuluyor. Bu kavram ve söylemler aşıldığında veya gerçek yaşam tarafından, pratik planda yalanlandığında, yenileri üretiliyor. 1945 sonrasında emperyalizmin ‘etkin’ ‘hümanist’ mahfellerinde kalkınma kavramı telaffuz edilmeye başlanmıştı. Kapitalizmin Savaş sonrasında içine girdiği “genişleme” her yerde iyimser beklenti-

ler yaratmıştı.¹ Kalkınmanın olanaksızlığının anlaşılması için kapitalizmin yeniden krize girmesi gerekti; ama yeni kavramlarla yola devam edildi... “İçe dönük” kalkınma, “katılımcı kalkınma”, “özerk kalkınma”, “eşitlikçi kalkınma” “mikro-kalkınma” vb. gündeme geldi. En sonunda da “sürdürülebilir kalkınma” en revaçta olan kavram durumuna getirildi. 1950’lerden sondaki dönemde kalkınma kavramının yerini 1980’lerin ortasından sonra “sürdürülebilir kalkınma” kavramı aldı. Oysa *sürdürülebilirlik* sadece kavramın kendisinde saklı... Ama küreselleşme retoriği, onun da sonunu getirmiş görünüyor. Artık üniversiteler, araştırma kurumları ve enstitüler kalkınma bölümlerini kapattı. Üniversiteler ‘kalkınma iktisadı’ kürsülerine çoktan kilit vurdu. Artık hiçbir yerde kalkınma lisans-master ve doktora eğitimi veren kürsü ve program kalmıyor. Küreselleşmeyle birlikte kalkınma, Türkiye’de moda olan bir tabirle STK’lara, hükümetler dışı örgütlere -NGO’lara- bırakılmış durumda.

Nice hümanist, seçkin teorisyenler, kapitalist birikimin ortaya çıkardığı eşitsizliğe, dışlanmaya, marjinalleşmeye, yoksulluk ve sefalet, ekolojik bozulmaya karşı çıkıyorlar. Ve kapitalizmi ‘reform’ ederek bu olumsuzlukların üstesinden gelinebileceği umudunu canlı tutuyorlar. Sorunun kaynağına inilmediği, geçerli paradigma tartışma gündemine getirilmediği sürece, kapitalizmin tahripkar mantığına itiraz edilmediği sürece, olumsuz sonuçlar da büyüyerek devam edecektir.

Eğer küreselleşme söz konusuysa, ayrıca kalkınmaya ne gerek var! Herkes aynıysa, her şey küreselleşmişse, herkes herkese benziyorsa, dünyadaki her şey ‘homojenleşmişse’, özgün, farklı, dolayısıyla farklı uygulamayı gerektiren şeyler de kalmamış demektir. O zaman kalkındırılması gereken de yok; dolayısıyla kalkınma diye bir şeye gerek de... Aslında kalkınma kavramı ‘Batılaşmanın’ veya aynı

1 Okuyucu bu konularla ilgili olarak: Fikret Başkaya, **Kalkınma İktisadı’nın Yükselişi ve Düşüşü**, 3. Baskı; **Az gelişmişliğin Sürekliliği** İmge, 4. Baskı: Ankara 2001; ve **Paradigmanın İflası**, Doz Yay., İstanbul, 7. baskı adlı eserlere bakabilir.

anlama gelmek üzere sömürgeleşmenin başka araçlarla sürdürülmesinden ibaretti. Şimdilerde küreselleşme kavramı her türlü kalkınma kavramının (sürdürülebilir kalkınma kavramı da dahil) pabucunu dama atmış görünüyor.

Eskiden sömürgeci yöneticiler vardı, daha sonra onların yerini “kalkınma uzmanları” aldı... Şimdilerde sömürgeci yöneticilerin yerini ‘pazarın diktası’, kalkınma mistifikasyonunun yerini de küreselleşme söylemi almış durumda. *Pazarın dikta rejimine* geçişte, IMF ve Dünya Bankası önemli roller üstlendiler. Aslında kavramlar değişmekle birlikte, süreç kaldığı yerden yol almaya devam ediyor. Bu durumun sürdürülmesinde fetiş haline getirilmiş *ilerleme*, *bilim* ve *teknoloji* hayranlığı başat rol oynuyor.

Oysa burjuva uygarlığında, teknoloji, insanlar daha iyi yaşasın diye değil, kapitalistler daha çok kâr etsin diye üretiliyor. Zaten her şeyle birlikte *bilim* denilen de metalaştı, etik kaygılara yabancılaştı; velhasıl asıl bulunması gereken zeminin uzağına savruldu. Şimdilerde ‘teknik bilim’, sadece kâr etmeye; ‘sosyal bilim’ denilen de olup-biteni meşrulaştırmaya yarıyor. *İlerleme* kavramı da insan bilincini uyuşturup insanların olup-bitenlerin gerçek anlamını sorgulamasının önünü kesiyor.

Öyleyse Türkiye’de son dönemde ortaya çıkan ‘krizi’ asıl zemininde tartışmak, mevcut durumu da kriz kavramını aşan bir çerçeveye oturtmadan anlamak ve aşmak mümkün değildir. Aksi halde yapılanlar ve yapılacak olanlar sadece ‘balkondaki seyirciyi oyaltmaya’ ve bu süreçten çıkar sağlayanlara zaman kazandırmaya yarar. Elbette egemenler için sorun egemenlik sürdürülebildiği sürece aşılmış demektir. Ama aynı şey söz konusu süreçten zarar görenler için ayın anlama gelmiyor.

Yapılan ve yapılmak istenen Türkiye’yi 1980’de (24 Ocak Kararları) alınan virajda sona taşımaktır. 24 Ocak Kararları tam bir ‘yeniden kompradorlaşma’ programıydı. Amaç Türkiye’yi her türlü kalkınmacı hedeflerden uzaklaştırmak, ‘çokuluslu’ tekellerin sömürü

ve yağmasına sonuna kadar açmaktı. Fakat bu zaman zarfında araç, yer yer rotadan çıktı; emperyalist odaklar tarafından hedeflenene istendiği kıvamda ve zamanda ulaşamadı. Tumturaklı, rafine ‘bilimsel söyleme’ rağmen, yapılmak istenen Türkiye’yi sonuna kadar ‘çokuluslu’ şirketlerin ve onların yerli taşeronlarının yağmasına açmaktı. Bunu ‘ekonominin gereği’ ve alternatifsizlik olarak sundular. Oysa ‘dışa açılma’, ‘dünya ekonomisiyle bütünleşme’, ‘piyasa ekonomisini restore etme’, ‘ihracat öncülüğünde büyüme’ retoriği, esas itibarıyla Türkiye’deki sanayii ve tarımı çökertici sonuçlar doğurmak durumundaydı. Ekseri sanıldığı gibi, ekonomik büyümeyle kalkınma arasında bir özdeşlik yoktur. Büyüme, kapitalist için makbul bir şeydir; ama bunun herkes için ‘hayırlı’ olması gerekmiyor.

Şimdilerde kriz bahane edilerek yapılan yasal ve kurumsal düzenlemeler, ekonominin tamamını sermayenin sömürüsüne açma amacı taşıyor. Bunlar, sadece alternatifi olmayan şeyler değil, bir de ‘son şans’ olarak sunuluyor. Banka reformunun asıl amacı, finans sektörünün tamamını yabancı finans odaklarının etkinliğine sunmaktan başka bir şey değildir. Artık tarımdan sanayiye, hizmetlere varıncaya kadar sermayenin etkinlik alanı dışında kalmış ne varsa özelleştiriliyor. Elbette bu sürecin, kimi ‘sürtüşme’ ve ‘itirazlar’ olmadan, tereyağından kıl çeker gibi gerçekleşmesi beklenemez, gerilimler kaçınılmazdır; ama geçerli paradigmanın mantığı tartışılmadıkça bu itirazların süreci tersine çevirebilmesi, velhasıl bir kıymet-i harbiyesinin olması mümkün değildir.

Artık devletin ekonomiyi ve onunla birlikte sosyal alanı ‘yönetme’ yeteneği hızla aşınıyor. Emperyalist odakların (çokuluslu şirketlerin) ihtiyacına cevap yeren bir kurumsal-siyasal yapı ve idolojik söylem oluşturuluyor. Böylece, süreci belirleyen özneler bütünüyle dışarıya kayıyor. Bu durumda devletin meşruluk temeli de aşınıyor. Toplumun sorunlarına bütünüyle yabancılaşmış bir devlet de ancak kendini ‘terörle mücadele’ retoriğiyle yeniden üretmeye çalışıyor, ama nafile... Şimdilerde ulus devletin aşınması veya aynı anlama gelmek üzere ‘yeniden kompradorlaşması’ derinleşmesi karşısında

kimi ‘milliyetçi itirazlar’ süreci tersine çevirme iddiasıyla ortaya çıkabilir, ama bunların hiçbir şansı yoktur. Eğer siz pazara vardığınızda pazar dağılmışsa, pazar yerinde vakit kaybetmek boşunadır. Ulus-devlet kapitalizmin bir evresinin aracıydı. Artık onu ihya etme çabaları, bir şeyi olmadığı yerde aramaktır. Amaç, geriye doğru bir şeyleri korumak değil, ileriye doğru bir şeyler, yeni şeyler kazanmaktır. Kaldı ki, ulus-devlet *yeryüzünün lânetlilerinin* önünde bir engeldi. Ulus-devletin aşınmış olması hayıflanılacak bir şey değildir. Bundan sonra ve ulus-devletin ‘aradan çekilmesiyle” tüm dünyanın proleterleriyle yeryüzünün efendileri (kapitalistler) yüz yüze gelecektir. Bu yeni bir enternasyonalin oluşması için de uygun koşulların artık yaratıldığı anlamına geliyor.

İnsanlığın ve uygarlığın ulaştığı yeni kavşakta, ‘büyük insanlığın’ önünde iki seçenek var: Birincisi, artık burjuva uygarlığıyla birlikte sahneye çıkıp dayatılan paradigmanın radikal bir eleştirisini yaparak, onun dışına çıkmak, geçerli paradigmayı mahkum etmek ki, bu kendimizi ve çevremizi değiştirmek anlamına gelecektir. İkincisi, olup bitenlerin sonuçlarına katlanmak, sineye çekmek bu da olayları etkileme, belirleme, yönlendirme iradesinden yoksun olmak demektir.

Oysa yaşamın anlamını tartışma gündemine taşımak, hakim paradigmayı aşma iradesini ortaya koymak için bir başlangıç olabilir. Elinizdeki kitapta yer alan yazılar, çoğu günlük gazeteler ve dergilerde yayınlanmış, ya da kongre ve sempozyumlarda sunulmuş bildirilerden oluşuyor. Bu yazıların, tam bir bütünlük oluşturmada da, olup-bitenleri teşhir etme ve bilince çıkarma kaygısıyla kaleme alındığı açıktır. Dolayısıyla geçerli paradigmayı sorgulamak, Türkiye’nin bir türlü kurtulamadığı ‘*yenilgi tuzağını*’ bilince çıkarmak kaygısıyla kaleme alınmış yazılardır. Buradaki yazıların geçerli paradigmanın sorgulanması ve aşılması sürecinde mütevazı bir katkıda bulunabileceğini umuyorum... Elbette bu konuda asıl karar verecek olan okuyucudur...

Kardelen, 28 Mayıs 2001.

TÜRKİYE: ÇELİŞKİLER DERİNLEŞİRKEN¹

Türkiye, abartılı modernizm ve modernleşme retoriğine rağmen, ‘eski kafayla’ yönetilen bir sosyal formasyon olmaya devam etti. Osmanlı İmparatorluğu’ndan Cumhuriyet’e geçişin, bir halk hareketi sonucu değil de bir hükümet darbesiyle (coup d’etat) gerçekleşmesi, rejimin bir bakıma ‘padişahsız padişahlık rejimi’ olarak yoluna devam etmesini sağladı. Aslında rejime yeni ve farklı görüntüsü veren ‘modern kurum’ ve ‘mekanizmalar’ ve ‘çağdaşlaşma retoriği’, rejimin gerçek yüzünü gizlemek içindi. Başka türlü ifade etmek istersek, 1923 darbesiyle kurulan rejim, II. İttihatçı (Jön Türk) rejiminden başka bir şey değildi. Özellikle 1930’lu yıllardan başlayarak oluşturulan resmi ideoloji ve resmi târih, rejimin gerçek niteliğinin tartışılmasını ve anlaşılmasını engelledi. Mustafa Kemal’in aşırı Batıcı düzenlemeleri, Batılı Devletlerin beğenisini kazanırken, tam bir kültürel köksüzleşme ve kültürel tahribatla sonuçlandı. Mustafa Kemal’in, hukuk reformundan alfabenin değiştirilmesine kadar “üst-yapıyı” angaje eden reformlarının asıl amacı, diktatörlüğün temelini takviye etmekte. Aslında asıl modernleşen toplum değil, devletti. Sömürü, baskı ve ideolojik denetimin güvence altına alınmasıydı. Zira, halk kitlelerinin durumunu iyileştirici hiçbir reform ya da dönüşüm söz konusu değildi. Tam tersine, diktatörlüğün modernleşmesi, kitlelerin yaşam koşullarının daha da kötüleşmesi, çok sınırlı özgürlükler alanının da budanmasına eşlik ediyordu...

Yaygın kanıya rağmen, Türkiye’deki rejim gerçek anlamda laik bir rejim de değildir. Din-devlet ilişkisi isim ve görüntü değişikliğine rağmen Osmanlı sistemindekinden özde farklı değildir. Din,

1 Samir Amin’in başkanı, François Houtart’ın genel sekreteri olduğu “Dünya Alternatifler Forumu”nun yıllıkı *‘The WorldAs Seen by its People’* 2001-2002’de yayınlanacak yazı.

Cumhuriyet döneminde de Osmanlı sisteminde olduğu gibi, siyasi iktidarın elinde bir ‘meşrulaştırma’ ve manipülasyon aracı olmaya devam etti. Nitekim, Osmanlı sistemindeki Şeyhülislamlık kurumu, Cumhuriyet’le birlikte “Diyanet İşleri Başkanlığı’na” dönüştü. Elbette iktidar “meşrulaştırma” referanslarını değiştirmek zorundaydı; ve yeni bir egemen ideoloji oluşturma ve topluma “gönüllü kabul-lendirme” yeteneğinden de mahrum olduğu için, duruma göre dini baskı altına alma, kimi zaman da dini manipüle etme yoluna gitti. Soğuk Savaş döneminde, ‘kızıl tehlikeye’ karşı, sol hareketin önünü kesmek için din, etkin bir ideolojik araç olarak kullanıldı. Esas itibariyle bir kurum olarak din devlet aygıtının içinde kalmaya devam etti. Bu konuda bir fikir edinmek için Diyanet İşleri Başkanlığı’nın 2001 yılı bütçesinden aldığı paya bakmak yeter. Rejimin kitlelerin gözünde sürekli bir “meşruluk sorunuyla” karşı karşıya kalması ve iktidarın meşruluk referansını değiştirme zorunluluğu, geleneksel ideolojiden boşalan yerin de rasyonalizmle doldurulamadığı koşullarda, bir Atatürkçülük dini oluşturuldu. Onca modernlik iddiasına rağmen, bugün Türkiye, bırakın bilinen anlamda laik olmayı, ‘iki dinli bir rejim’ durumundadır. Bağnaz resmi ideoloji her türlü tartışmanın önünü kesmeye, bilimsel, estetik, entelektüel alanı çoraklaştırmaya devam ediyor.

Milli İktisat ve Kalkınmacı Retorikten Yeniden Kompradorlaşmaya

1908 birinci Jön Türk (İttihat ve Terakki Partisi) iktidarı döneminde başlatılan Milli İktisat siyaseti, esas itibariyle emperyalizmle bir hesaplaşmadan çok, Türk olmayan Hristiyan unsurların ekonomik etkinliğini kırmayı amaçlıyordu. 1923 sonrasında uygulamaya konan ‘liberal iktisat siyasetini’ ise, kapitalizmin *yapısal kriz* koşullarında sürdürmek mümkün değildi. Bu yüzden 1929 büyük dünya kriziyle birlikte, ekonomide ortaya çıkan boşluğu doldurmak üzere, devlet ekonomiyi müdahale etmek zorunda kaldı. Daha sonra ‘eko-

nomik devletçilik' olarak Cumhuriyet'in altı temel ilkesinden biri durumuna getirilen *Devletçilik* olayların zoruyla gündeme gelmişti. Bir ilke ve bilinçli bir tercihten çok, bir 'zorunluluktan' Kapitalizmin *yapısal krizi* koşullarında çevre ülkeleri sömürme, şartlandırma ve biçimlendirme yeteneğinin zaafa uğraması, sanki Türkiye'deki rejimin emperyalizme 'karşı', değilse 'mesafeli' durduğu izlenimi yaratabilmiştir.¹

Kapitalizmin, II. Dünya Savaşı sonrasında *yapısal krizden* çıkıp, yeniden genişleme dönemine girmesiyle Türkiye'deki rejimin gerçek yönelimi de ortaya çıkacaktı. Türkiye, 1947 yılından başlayarak ABD ile ikili anlaşmalar imzalıyor; 'Hür Dünya'da' yerini alıyor; NATO'ya dahil oluyor; Kore'ye asker yolluyor; 'çok partili sisteme' geçiyor; ekonomik liberalizmin şampiyonu olduğunu ileri süren DP (Demokrat Parti) iktidara geliyor; KİT'leri özelleştireceğini ilan ediyor. Bu aşamada iki hatırlatma yapmak yararlı olabilir. Birincisi, Türkiye'nin 1946'dan itibaren 'çok partili sisteme geçişini' nüanse etmek gerekir. Aslında söz konusu olan, çok partiden çok, devlet partisi sayısının birden ikiye, çıkmasıydı. Söz konusu olan bir muvazaa idi. Türkiye'yi bugün de yöneten, benim *asıl devlet partisi* dediğimdir. *Asıl devlet partisi*, yaklaşık 1908 Jön Türk darbesinden beri ülkeyi yönetiyor. Muvazaa partileriye balkondaki seyirciyi oyalama işlevi görüyor. Bir bakıma *asıl devlet partisinin* taşeronu konumundadırlar. İkincisi, ultra liberal söyleme rağmen, ülkenin koşulları ve kapitalizmin içinden geçmekte olduğu konjonktür, liberalizmden çok müdahaleciliği dayatıyordu. Dünyanın her yerinde devletin ekonomiye daha çok müdahale ettiği koşullarda, Türkiye bu genel eğilimin dışına çıkamazdı. Nitekim liberal söyleme rağmen, DP 'iktidarı' onuncu yılında (1960) bir askeri darbeye son bulurken, KİT'lerin özelleştirilmesi bir yana, sayıları iki katına çıkmıştı.

1 Bu konuda bkz: Fikret Başkaya, *Türkiye Ekonomisinde İki Kriz Dönemi: Devletçilikten 24 Ocak Kararlarına*, Birlik Yayıncılık, Ankara, 1985.

Uluslararası planda güç dengelerinin görece çevre ülkelerin lehine döndüğü koşullarda, Türkiye’de de kalkınmacı bir retorik geçerli oldu. Bağımlı ve dışlayıcı bir süreç de olsa sanayileşme süreci hızlandı. Sanayi ekonominin dinamik sektörü durumuna geldi. Kırdan kente göç hızlandı. Sanayinin yoğunlaştığı büyük kentler gecekondu- lar tarafından kuşatıldı. İlk defa işçiler grev ve toplu sözleşme hakkına kavuştular (1963). Anti-emperyalist (belki anti-Amerikan demek daha uygun) öğrenci hareketi, toprak reformu isteyen köylü hareketleri ve grevler döneme damgasını vurdu. Kitle hareketindeki bu kabarmaya karşı ilk tepki 1971 askeri darbesiyle geldi. Ameri- kancı generaller, sosyal muhalefeti ezmek ve ‘rayından çıkan siya- seti’ rayına oturtmak üzere müdahale ettiler. Fakat, sosyal muhalefet 1974’ten sonra yeniden yükselişe geçti. 1970’li yılların ikinci yarısı- nda solu sindirmek, sosyal muhalefeti ezmek üzere devlet destekli ‘cinayet şebekeleri’ devreye sokuldu. Bununla amaçlanan bir anar- şi ve kaos ortamı yaratarak, hızla kitle tabanına oturmaya başlayan sol hareketi, bir bütün olarak sosyal muhalefeti bastırmak, solun prestijini ve popülaritesini kırmak, saygınlığını gölgelemektir. Sol muhalefetin yükselişini sürdürdüğü 1970’li yılların ikinci yarısında, Türkiye’de geçerli ‘bağımlı ve dışlayıcı’ büyüme modeli de krize girmiş, ekonomik krize siyasi kriz de eklenmişti. Aslında Türkiye ekonomisinin içine girdiği kriz, 1974-75 dünya ekonomik resesy- onundan bağımsız değildi.

Sosyal muhalefetin yükselişini sürdürdüğü, siyasi krizin derin- leştiği, ekonomik modelin tıkanıdığı 1970’lerin sonunda, bölgede de önemli gelişmeler ortaya çıkmıştı. İran’da ultra-Amerikancı Şah rejiminin yerini Humeyni liderliğindeki İslam Cumhuriyeti almış, İslam Ortadoğu’sunda İslami fundamentalist dalga yükselmişti. Bu- nun anlamı, Siyonist rejimin ‘yalnız kalmasıydı.’ Dolayısıyla, böl- gedeki emperyalist çıkarlar tehlikeye girme istidadı taşıyordu. Öte yandan emperyalist odaklar Üçüncü Dünya ülkelerinin yaklaşık beş yüz yıldır uzak tutuldukları sofraya dahil olma, sanayileşme, kalkın- ma, dünyanın zenginliğine ortak olma taleplerini püskürtmek için

yeni arayışlar içine girmişlerdi. İşte Türkiye tam bir ekonomik-siyasal krize girmişken ve kaos ve anarşi doruğa çıkmışken, emperyalist “küresel püskürtme stratejisi” de gündeme sokulmaya başlayacaktı. Türkiye, ünlü 24 Ocak (1980) kararlarıyla IMF ve Dünya Bankası tarafından dayatılan *istikrar ve yapısal uyum programını* uygulamaya başlıyordu; ama sınırlı özgürlükler ve güdük demokrasi koşullarında böylesi gerici, açıkça halk karşıtı bir programın uygulanması kolay görünmüyordu. Gereği düşünüldü, hem Türkiye’yi “istikrara kavuşturmak”, hem de bölgedeki emperyalist çıkarları güvence altına almak (İran’dan boşalan yeri doldurarak); ve *yapısal uyumun* sorunsuz uygulanmasını sağlamak üzere Kemalist ordu imdada yetişiyordu... Artık Pentagon’un rahle-i tedrisinden geçmiş Türk generalleri, tekrar ‘kulisten sahneye çıkabilirlerdi’ Aslında silsile-i meratibe (emir komuta zinciri) esasına göre darbe yapan generaller, anarşi ve kaos ortamına son vermek, “bölünüp-parçalanmanın” eşğine gelmiş ülkeyi ve devleti kurtarmak” retoriğini ön plana çıkarsalar da, asıl yapılmak istenen, emperyalist ‘küresel püskürtme stratejisine’ *uyum sağlamak*, bu amaçla rejimi ‘yeniden kompradorlaştırmak’, ülkeyi her türlü sanayileşme ve kalkınma hedefinden uzaklaştırmak bu amaçla da sosyal muhalefeti ezmekti.

Bu bağlamda eşine az rastlanır bir baskı, şiddet ve terör dayatıldı. IMF ve Dünya Bankası destekli 24 Ocak Kararları’nın ekonomik krizi aşmak, piyasa ekonomisini restore etmek, ödemeler dengesi sorununu ilelebet çözmek, dış borçları sorun olmaktan çıkarmak, ekonominin rekabetçi gücünü takviye etmek, ekonomiyi dışa açmak, istikrarlı ve ‘sürdürülebilir’ bir büyüme sürecini başlatmak, istihdamı artırmak, gelir dengesizliğini düzeltmek vb. için gündeme getirildiği söylendi. Söylenenler bunlar olsa da tam tersi yapılacaktı. 24 Ocak-12 Eylül stratejisi ekonominin ‘yeniden kompradorlaştırılması’ anlamına gelirken, cunta tarafından ordunun kulisten sahneye çıkmasını gerektirecek bir idari, hukuki, siyasal düzenleme yapıldı. 1982 Anayasası altında askerlerin ortalıkta pek görülmediği bir askeri rejimi kurumsallaştırmış, tabiri caizse cunta rejimini süreklileştirmişti. Aradan yirmi

yıl geçtikten sonra bugün de Türkiye cunta anayasasının girdabından kurtulmuş değil. Artık ordunun 1960, 71, 80'deki gibi sahneye çıkmadan, kulisten yönetebileceği bir idari ve siyasi yapılanma sağlanmıştı. Nitekim, onar yıllık arayla kulisten sahneye çıkarak aracı yoluna koyan 'Kemalist ordu', son darbeden bu yana 'klasik darbe' yapmadan süreci denetlemeyi ve yönlendirmeyi sürdürüyor. Elbette 28 Şubat 1997'deki gibi, "yoksa kulisten sahneye mi çıkıyor" sorusunu akla getiren 'müdahaleler' söz konusu olsa da, şimdilik ordu kulisle sahne arasında durarak ipleri elinde tutuyor ve MGK (Milli Güvenlik Kurulu) aracılığıyla ülkeyi yönetmeye devam ediyor.

IMF Gözetiminde Ekonomi, MGK Denetiminde Siyaset

24 Ocak 1980'de yürürlüğe konan 'istikrar programı' aslında istikrarı sağlamak için değil, Türkiye'yi *yeniden kompradorlaştırmak* içindi. Programın afişe edilen amaçları yukarda ifade edilenler olsa da, asıl amaç borçların düzenli ödenmesini sağlamak, ihraç ürün fiyatlarını çökertmek, emekçi kitlelerin satın alma gücünü bastırarak ihraç edilebilir bir mal stoku ortaya çıkarmak; ama asıl önemli olan, Türkiye'yi her türlü ulusal kalkıncı perspektiften uzaklaştırmaktı. Aradan geçen yirmi bir yılın sonunda ekonomiden siyasete, ideolojiden kültüre vb. rejim, artık bütün veçheleri itibariyle yeniden kompradorlaşmış bulunuyor. Ekonominin yönetimi bütünüyle IMF, Dünya Bankası ve diğerlerinin denetimine geçmiş durumda. Şimdilerde sadece ekonomik düzenlemeler değil, ekonomiye ilişkin yasal düzenlemeler de IMF ve diğerleri tarafından kararlaştırılıyor ve parlamentodan ivedilikle geçiriliyor. Bütün bunlar da kendinden menkul bir "ekonominin gereği" ya da 'ekonominin kanunları' gerekçesine dayandırılıyor. 1980 yılında Türkiye'nin toplam dış borcu 13 milyar dolardı. 2000 yılı sonunda 107 milyar doları aşmış bulunuyor. Kamunun iç borcu da 50 milyar dolar. Oysa 1980'de Türkiye'nin sorun olabilecek büyüklükte bir iç borç sorunu yoktu. 2000 yılında 25 milyar dolar dış borç ödendi. Yeni borç yapılmaz-

sa 2001-2005 aralığında 87 milyar dolar dış borç ödeneceği tahmin ediliyor. İç borçların da yaklaşık bir yıl vadeli olduğunu hatırlamak gerekir. Nitekim, 2000 yılında iç borç faiz ödemeleri toplam bütçenin %45,5'ine eşitti. 2001 yılında da bütçenin %41'lik kısmının iç borç faiz ödemelerine gideceği tahmin ediliyor. Cari işlemler açığı 10 milyar sınırına yaklaşmış durumda. İthalat ilk defa 50 milyar dolar sınırını zorlarken (2000 yılı sonunda ihracatın 53,5 milyara ulaşacağı tahmin ediliyor) ihracatın tahmin edildiği gibi 27,5 milyar dolar seviyesine ulaşması halinde 2000 yılı dış ticaret açığı 26 milyar dolar düzeyinde gerçekleşecek gibi görünüyor. Bu dönemde 'istikrar programının' (mukayeseli üstünlükler teorisinin) bir gereği olarak Türkiye'de sanayi, emek ve kaynak yoğun bir yapıya kavuştu. Emekçi kitlelerin satın alma gücü sürekli geriledi. Gelir dağılımı uçurumu daha çok derinleşti. TÜBİTAK tarafından yapılan son araştırma, hanelerin %41,9'unun aylık gelirinin 150 milyon TL'nin altında (yaklaşık 150 dolar) olduğunu ortaya koyuyor.¹ Bu arada yüzde birlik dilimler halinde alındığında en yoksul %1 ile en zengin %1 arasında 234 kat fark var. %10 en zengin toplam gelirin %40,5'ine el koyarken, en yoksul %10'nun payı %1,83 düzeyinde kalıyor.² Türkiye dünya gelir dağılımı dengesizliği sıralamasında 19. sırada... Ekonomi, finans-rant girdabına daha fazla sokuldukça, üretimsizlik kural haline geliyor. IMF ile 2000-02 dönemini kapsayan son stand-by anlaşmasından önce en büyük 500 sanayi işletmesinin kârlarının %87,7'sini faaliyet dışı alanlardan (faiz) sağladığı, biz-zat büyük sanayi işletmelerinin örgütü olan İstanbul Sanayi Odası tarafından açıklanmıştı. Öte yandan resmi veriler işsizlik oranlarını sürekli düşük gösterse de işsizliğin çok yüksek oranlara ulaştığını söylemek abartma değildir. Zira parayla para kazanmanın kural haline geldiği, üretmeden kazanmayı özendiren bir kontekstte, işsizliğin artmasında, gelir dağılımının daha da kötüleşmesinde, sefaletin derinleşmesinde şaşılacak bir yan yoktur. Resmi veriler yoksulluk

1 Radikal, 26 Ocak 2001.

2 Bkz: *Ekonomik Forum*, 15 Ekim 2000, sayı 10, s. 28.

sınırının altında yaşayanların 23 milyon sınırını aştığını ve bu sayının hızla arttığını ortaya koyuyor.

IMF ve Dünya Bankası destekli ‘istikrar’ ve ‘yapısal uyum’ programları tarım ve hayvancılığı da çökertiyor. Türkiye, giderek tarımda kendi kendine yeterlilikten tarım ürünleri ve gıda maddeleri ithalatçısı bir ülke haline geliyor. Tarımsal destek ve sübvansiyonlar birer birer budanırken, tarımsal kooperatifler tasfiye ediliyor, tarıma kredi açan banka (Ziraat Bankası) da özelleştirme kapsamına alınıyor. Öte yandan deregülasyon, mafya ile mafya olmayan arasındaki sınırı da giderek silikleştiriyor. Çeşitli tahminlerde, Türkiye’de “kayıtdışı ekonominin”, kayıtlı olanın %50 ile %80 arasında bir büyüklüğe ulaştığı ileri sürülüyor. 2000 yılında kişi başına GSMH 3.200 dolar tahmin edilmişti (2000 yılı sonu ve 2001 yılı başında ard arda ortaya çıkan finansal kriz ve devalüasyondan sonra bu tahmin artık anlamlı olmaktan çıkmıştır).

Neo-liberal politikaların bir gereği olarak ekonomi yönetimi daha çok emperyalist odakların eline geçerken, bu durumun ortaya çıkardığı siyasal ve sosyal boşluk ve kriz de çelişik olarak ordunun siyasal etkinliğini artırıyor. Artık *asıl devlet partisi*, taşeron olarak kullandığı siyasi partileri dışlayarak, MGK aracılığıyla yönetiyor. Ordu önemli kararları hükümetin dışında ve onun haberi olmadan alabiliyor. Siyonist İsrail’le 1996’da imzalanan askeri stratejik ittifakta olduğu gibi... Bölgedeki dengeleri alt-üst etme potansiyeli taşıyan böyle bir anlaşmanın imzalandığını Parlamento üyeleri gazetelerden öğrenmişlerdi. Aynı şekilde ordu, ayrıcalıklarından bir bölümünü kaybedeceği korkusuyla AB üyeliğini dolaylı yöntemlerle zora sokuyor. Elbette ordunun siyasal plandaki etkinliği onun ekonomideki öneminden ve etkinliğinden bağımsız değildir. Ordu sadece bütçe kaynaklarının önemli bir kısmına el koymakla kalmıyor (orduya bütçeden ayrılan pay 10 milyar dolar civarında, bu rakam GSMH’nın %3,5’ine, kamu bütçesinin de %9’una denk geliyor. Bir fikir vermek için bütçeden savunmaya ayrılan payın Milli Eğitim’e ayrılanın tam dört katı olduğunu hatırlamak yeter);

aynı zamanda ordunun oluşturduğu ‘askeri-sanayi kompleks’ ekonominin en dinamik unsurlarından biri haline gelmiş durumda. 1960 askeri darbesinden sonra kurulan OYAK ve 1980 darbesinden sonra kurulan ve çok büyük miktarları denetler hale gelen üstelik faaliyetleri vergiden de muaf olan Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı aracılığıyla da önemli miktarda fonu denetler durumda ve büyük yatırımlara imza atıyor. İstanbul Sanayi Odası tarafından her yıl düzenli olarak yapılan 2000 yılı sanayi anketi sonuçlarına göre, ordunun bir kuruluşu olan OYAK’ın Fransız otomobil şirketi Renault ile ortak olduğu OYAK-Renault Türkiye’nin en büyük ikinci ‘özel sektör’ kuruluşudur. Sadece silah sanayii alanında değil, hemen her sektörde (bankacılık, sigortacılık, turizm inşaat, otomotiv, çimento, süper marketler zinciri vb. sahibi ve 30 binden fazla işçi istihdam ediyor) faaliyet gösteren ordu, önemli bir askeri-sanayi kompleksin sahibi.¹ Öte yandan Türkiye, dünyanın en hızlı silahlanan ve silah alımına en çok para harcayan ülkelerden biri.

Osmanlı devlet geleneğinin bir mirası olarak, Türkiye’de ordu hiçbir zaman ‘tipik bir ordu’ olmamıştır. Bugün sadece siyasal planda değil ekonomik planda da önemli bir güçtür. Siyasi partilerin, seçimlerin, parlamentonun varlığına rağmen, ülkenin kaderini elinde tutuyor; zira söz konusu kurum ve mekanizmalar da askerlerin belirleyici olduğu, ama üniformasız askerlerin de dahil olduğu *asıl devlet partisinin* eseridir. Bu durum gizlenebildiği için Türkiye’yi siyasetçilerin yönettiği gibi bir izlenim kolaylıkla yaratılabilir.

AB ile Bütünleşmek ve ‘Neo-Osmanlı’ Hezeyanlar Arasında Bir Rejim

Türkiye’nin son iki yüzyıllık tarihi, modernleşme retoriği altında sömürgeleşmenin tarihiydi. Ama Osmanlı İmparatorluğu, hiçbir zaman doğrudan sömürge olmadığı için -bir bakıma- söz konusu olan

1 Bkz: Ömer Süvari, *Ekonomide ‘Gizli El’ Askeri Sanayi Kompleks*, Özgür Üniversite Defterleri, Ankara, 2000.

bir otokolonizasyon süreciydi. Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyetine geçişe rağmen, Türkiye oldum olası 'büyük devlet' kompleksinden kurtulamadı. Üçüncü Dünya Ülkeleri, özellikle de Arap Ortadoğu-su ne zaman sömürgeci-emperyalist devletlerle karşı karşıya gelse, hep sömürgeci-emperyalist güçlerin safında yer aldı. İkinci Dünya Savaşı sonrasında 'Küçük Amerika' olma retoriğiyle ABD'nin tam bir uydusu, ileri karakolu durumuna geldi. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle başta ABD olmak üzere Batı emperyalizmi için 'stratejik' ve 'jeopolitik' öneminin azaldığı kuşkusuna kapılıyordu ki, ABD tarafından yapılan yeni tehdit değerlendirmesi imdada yetişti. Buna göre, 'Yeni Dünya Düzeni'; *uluslararası terörizm, köktendincilik ve etnik bölgesel çatışmalar* tarafından tehdit altındaydı. Bir önceki dönemde 'kızıl tehlikeye' karşı göğsünü siper ederek 'Hür Dünya'-nın ileri karakolu işlevi gören TC, bu sefer 'Yeni Dünya Düzeninin' selameti için yeni görevler üstlenmeye hazırdı. ABD tarafından yapılan 'tehdit değerlendirmesine' *asıl devlet partisi* Milli Askeri Stratejik Konsept (MASK)'le uyum sağladı. Artık rejimi kökten dincilik ve Kürt hareketi tehdit ediyordu.¹

Sovyet sisteminin dağılmasıyla Türk yönetimi yeniden Balkanları, Kafkasları, Orta Asya'yı hatırladı; ve tarihsel, etnik ve kültürel yakınlık (akrabalık densin) teması ön plana çıkarıldı. Egemen sınıf katında neo-Osmanlı hezeyanlar yeniden depreşti. 'Türkiye'ye *Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar Türk Dünyası*' ve Osmanlı hinterlandı çerçevesinde Ortadoğu'da oynamayı tasarladığı aktif rol, heyecan verirken; Amerika açısından da Türkiye, Ortadoğu'ya ilaveten yeni istikrarsızlık bölgeleri olarak tanımlanan, Balkanlar ve Kafkaslar açısından jeopolitik konumu nedeniyle önemli bir ülke olarak görülüyordu".² Fakat, kısa süre sonra anlaşıldı ki emperyalist olmadan emperyalist hedefler peşinde koşmak beyhudedir. Bunun

1 İlginç bir eser için, özellikle de Türkiye-İsrail Askeri ittifakıyla ilgili bkz: Apteğin Dursunoğlu, *Stratejik İttifak, Türkiye İsrail İlişkilerinin Öyküsü*, Anka Yay., 2000.

2 Apteğin Dursunoğlu, *A.g.e.*, s. 24.

üzerine, emperyalist güçler ve onların çokuluslu şirketleri için bir “köprü olma”, ‘ortak iş yapma’ hedefinin daha gerçekçi olduğu sonucuna varıldı. Aslında Türkiye’nin bu tercihi, söz konusu coğrafi bölgelerde pay kapmak, etkinlik sağlamak isteyen Batılı devletlerin ve onların çokuluslularının planlarıyla da örtüşüyordu. Başta ABD olmak üzere emperyalist ülkeler, Türkiye’nin Ortadoğu ve İran Körfezi’nden başka, Kafkaslar ve Orta Asya’da da “alt-emperyalist” bir rol oynamasını istiyorlar.

Kafkaslar ve Orta Asya, özellikle petrol ve doğal gaz kaynakları nedeniyle ‘çokuluslu’ şirketlerin iştahını kabartsa da ABD için Türkiye, daha çok Ortadoğu ve Körfez bölgesi için önemliydi. İran’ın Kafkaslar ve Orta Asya’da Türkiye ile nüfuz yarışına girmesi, Türkiye’nin ABD merkezli stratejilere yatkınlığını artırıyordu. Kürt ulusal hareketini etkisizleştirmek için İsrail’le yapılan askeri ittifak, aslında İran ve Arap dünyasına karşı bir askeri stratejik eksen oluşturmak anlamına geliyordu. Başka türlü ifade etmek istersek, Siyonist İsrail’le yapılmış askeri stratejik ittifak, aynı zamanda ABD ile yapılmış bir ittifak demektir. Zira, Türkiye ile İsrail arasında askeri ittifakın imzalanmasının hemen ardından İran-Irak-Suriye arasında paralel bir stratejik eksenin oluşturulması, söz konusu devletlerin 6. Filo’yu arkasına almış bir ittifakın kendileri için ne anlama geldiğinin bilincine vardıklarını gösteriyordu. Türkiye, Oslo süreciyle birlikte siyonist rejime karşı ‘çekingen yaklaşımını’ bir yana bıraktı. Elbette Türkiye’nin Arap dünyasını karşısına almak pahasına siyonist rejimle stratejik bir ittifak yapmasının yegane nedeni, Kürt ulusal hareketini etkisizleştirmek, bu amaçla siyonist rejimin istihbarat teknolojisinden yararlanmak değildi. Asıl amaç ABD’nin desteğini almaktı, bunun da yolu, İsrail’den ve ABD’deki Siyonist lobi-lerden geçerek Washington’a uzanıyordu. Elbette böyle bir ittifak, her zaman ilişkilerin sorunlu olduğu Suriye, Irak ve İran karşısında Türkiye’nin durumunu takviye ediyordu. Başka bir neden de TC ordusunun İsrail’le giriştiği ortak askeri yatırım projeleriydi. Nihayet İran’ın, Kafkaslar ve Orta Asya’daki etkinliğinin önünü kesme

kaygısının da böyle bir stratejik ittifakın oluşmasında etkili olduğu söylenebilir.

Oysa, söz konusu ittifaktan asıl çıkarı olan İsrail'dir. Bir kere böylece Türk hava sahası İsrail hava kuvvetlerine (savaş uçaklarına) açılmış oldu. İkincisi, İsrail hem Suriye, hem de Irak'ı kuzeyden de kuşatma olanağını elde etmiş oluyor. Üçüncüsü, İran'a daha kolay saldırma kozunu ele geçiriyor. Nihayet, Mısır'ın bölgedeki stratejik konumu ve etkinliği daha da silikleşiyor.

Türkiye, Yunanistan'la Ege Denizi'nde kıta sahanlığı, Kıbrıs, adaların silahlandırılması, uluslararası sular, Batı Trakya Türkleri yüzünden sürekli bir gerilim yaşıyor. Suriye ile Hatay ili, Dicle ve Fırat'ın suları, yakın zamana kadar da PKK'nin liderliğini topraklarında barındırdığı ve bu Kürt örgütünü desteklediği için hep problemliydi. Bu arada Türkiye, ABD'nin 'terörist devlet' söylemine uyum sağlamaktan da yarar umuyor. Irak'a 1991'deki emperyalist ittifakın saldırısından sonra bu ülke fiilen bölünmüş durumda, Kürt bölgeleri ABD'nin koruması altında. Bu durum, bölgede yuvalanan Kürt gerillalarını etkisizleştirmek 'bahanesiyle' Türkiye'nin Kürdistan'ın güneyinde (Kuzey Irak) belirli aralıklarla askeri operasyonlar yapmasını kolaylaştırıyor. Zaman zaman da Kerkük ve Musul'u 'geri alma' niyetini belli ediyor. Körfez Savaşı'nda açıkça emperyalistleri desteklediği ve bu ülkeye yönelik ekonomik ambargoya tam destek vermesi vb. nedenlerle Irak'la da ilişkiler sorunlu. Ama Irakla da su ve sınır anlaşmazlıkları sorunu, eskiden beri iki ülke arasında gerilimlere neden oluyordu. ABD'nin 'terörist devlet' olarak en önemli hedefi olan İran'la da Şah rejiminin çökmesinden sonra ilişkiler sürekli gerilimliydi ve bu durum devam ediyor. Özellikle Türkiye'deki kökten dinci unsurları desteklediği gerekçesiyle İran'la ilişkiler gergin. Son dönemde Hazar petrolü yüzünden; ve eskiden beri sürüp giden Azeri Türkleri üzerinde Türkiye'nin etkinlik kurma niyeti vb. gibi nedenlerle ilişkiler sorunlu bir çizgide yol alıyor. Aslında Türkiye bölgedeki emperyalist çıkarların bekçisi misyonu itibarıyla de, kendini başta ABD olmak üzere Batı'nın 'düşman saydığı' rejimler-

le mesafeli durmak zorunda hissediyor. Kafkaslar'da Ermenistan'la Dağlık Karabağ ve tarihi nedenler (1915 Ermeni trajedisi) yüzünden ilişkiler gerginliğini koruyor.

Dikkat edilirse Kuzey Batı'da Bulgaristan, Kuzey Doğu'da da Gürcistan dışında tüm komşularıyla sürekli bir 'gerilim' söz konusu. Bu durum, bir bakıma Türkiye'yi yönetenlerin işine de geliyor; zira Türkiye'deki rejim, *iç ve dış düşmanlar* olmadan yaşayamaz durumdadır. İç ve dış gerilimler, hem rejimi 'meşrulaştırmaya' hem de her türlü demokratik açılımın önünü kesmeye uygun bir ideolojik-politik zemin yaratıyor.

Avrupa Birliği (AB)'yle bütünleşme retoriğine gelince, daha baştan söz konusu olanın *ikiyüzlülüğün enterseksiyonunda* bir sorun olduğunu hatırlatmak gerekir. Batı Avrupalılar hiçbir zaman Türkiye'yi içlerine almak istemediler, bugün de istemiyorlar; ama içlerine alacakmış gibi yapıyorlar. Ekonomik, ticari, siyasi, jeopolitik, jeostratejik vb. çıkarları Türkiye'nin AB'nin dışında kalmasını; ama eşikten de fazla uzaklaşmamasını gerektiriyor. Dolayısıyla bundan sonra da Türkiye'yi AB dışında tutma, ama kendilerinden de fazla uzaklaştırmama yaklaşımını sürdüreceklerdir. Türkiye'nin AB dışında kalması için her zaman 'gerekçeler' bulacaklardır... Dolayısıyla AB açısından retorikle realite arasında bariz bir uyumsuzluk söz konusu. Türkiye'ye gelince, *ikiyüzlülüğün* Türkiye'yi angaje eden yanı da şöyle ifade edilebilir: Türkiye en azından 31 Temmuz 1959'dan beri aday odasında bekliyor. Bu zaman zarfında *Birliğin* adı üç defa değişti; Ortak Pazar, önce AT, arkasından AB oldu. Aradan onca yıl geçtikten sonra Türkiye, AB'ye aday ülkeler sıralamasında 13. sırada bulunuyor: Retoriğe rağmen Türkiye'yi yöneten *asıl devlet partisi* de hiçbir zaman AB'ye katılmak istemedi. Bugün de istemiyor. Bu arada, Avrupa gibi olma, Avrupa'ya dahil olma, Avrupa'nın zenginliğine ortak olma söylemini de sürekli canlı tutmaya özen gösteriyor. Aslında bu, kitlelere bir hedef gösterip, oyalamakla ilgilidir. Zira "efsane Avrupa" kitlelere refah ve bolluk okyanusu olarak sunuluyor... Kitlelere Avrupa'nın bir hedef olarak

gösterilmesi rejimin kendini meşrulaştırmasının da bir aracıdır. Bununla, Mustafa Kemal'in 'Batı uygarlığını yakalama ve aşma hedefine' bağlı kalındığı mesajı verilmek isteniyor.

Oysa, retorik realiteden farklıdır. Türkiye'yi, en azından 1908 Jön Türk darbesinden beri, aynı zihniyet yönetiyor. Bilindiği gibi, Osmanlı yönetici eliti (egemen sınıfı densin) devleti de toplumu da *kendi mülkü* olarak görürdü. Bugün bile TC anayasasında *devletin ülkesi ve milleti* kavramları sıkça yer alıyor... Bu tür egemenlik ve yönetim anlayışında, halk kitleleri, egemen sınıftan *bağımsız, farklı ve ayrı* bir zafiyet olarak algılanmaz. İlişki her zaman tartışmasız bir biçimde *devletten halka doğrudur*. Eğer Türkiye, AB'ye üye olursa, ister istemez, orada geçerli burjuva hukuk kurallarına ve yönetim anlayışına *uyum sağlaması gerekecektir*. Böyle bir şey de, *asıl devlet partisinin* devlet ve toplum üzerindeki hegemonya tekelinin ortadan kalkması, değilse aşınması anlamına gelecektir ki *asıl devlet partisinin* bunu kabullenmesi mümkün değildir. Türkiye'de son on yılda 17 binden fazla faili meçhul cinayet işlendi. Bu kadar faili meçhul vaka mümkün müdür? Aslında bu bir katliamdır. Eğer Türkiye AB'ye üye olursa bu tür *aşırılıklar* göze batır. Asgari burjuva yasalılığına uyum sağlama sorunu ortaya çıkabilir. Birileri hesap sormaya kalkabilir. Bu yüzden *asıl devlet partisi* hem halk kitlelerine AB'yi ulaşılması gereken bir hedef olarak gösteriyor -ki bu ufukta bir çizgi gibidir- hem de sinsi yöntem ve araçlarla önünü kesiyor.

Örneğin, son dönemde Kopenhag kriterlerine uyum sağlama konusunda ayak diretirken 'ulusal çıkarların zedeleneyeceği' 'ulusal bağımsızlığın yara alacağı' vb. ileri sürülüyor (Zaten, Kopenhag kriterlerinin bir bölümü de neo-liberal saldırıya uyum sağlamakla ilgilidir ve IMF'nin, Dünya Bankası'nın önerdiklerinin aynısıdır). Oysa IMF ve Dünya Bankası'nın, Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) uluslararası tahkim vb. her istediği yasanın parlamentodan ivedilikle görüşülüp yasalaşması, her düzenlemenin hükümetçe öncelikle ele alınması nedense 'ulusal çıkarlarla' çelişmiyor. Memur maaşlarının, işçi ücretlerinin, tarımsal taban fiyatlarının vb. IMF uzmanları tarafından saptan-

ması kimseyi rahatsız etmiyor. Ulusal çıkarlar bakımından herhangi bir sorun yok. Oysa, Türkiye'nin emekçi kitlelerinin gündemi, AB'ye katılmadan önce ülke yönetimine katılmak, mevcut yapıyı öncelikle dönüştürmek olmalıdır. Kaldı ki Türkiye'nin emekçi çoğunluğu için emperyalist bir birliğe, Avrupa çokulusluları A.Ş.'ye dahil olmanın hiçbir kıymet-i harbiyesi de yoktur. Bu bakımdan Türkiye, zaten Batı Avrupa'yla 'bütünleşmiş' durumdadır. İthalat ve ihracatının önemli bir bölümü (2000 yılında ihracatın %52'si, ithalatın da %48'i) AB ülkeleriyledir. Aynı şekilde Avrupa çokuluslularının Türkiye'de önemli yatırımları bulunmaktadır. Bir dizi Avrupa kurumunun (Avrupa Konseyi vb.) üyesidir. Birliğe tam üyeliğin gerçekleştiği durumun bugünkünden özde farklı olması mümkün değildir.

Küreselleşme Saldırısı ve Toplumsal Muhalefet

1980'den beri uygulanan neo-liberal politikalar, Türkiye sosyal formasyonunu bütün veçheleri itibariyle yeniden kompradorlaştırmış durumda. Saldırı yoğunlaşarak sürüyor. Devlet işletmeleri özelleştirme adı altında yağmalanıyor. Özelleştirmelere eşlik eden şirket birleşmeleri ve iflaslar zaten çok yüksek oranlarda seyreden işsizliği artırırken, sendikasılaşmayı da körüklüyor (1985'te 1.519.584 olan sendikalı işçi sayısı 1999'da 1.056.292'ye gerilemişti). 2000-2002 dönemini kapsayan son *stand-by* anlaşması, enflasyonu dizginleme adı altında üretimsizliği ve istikrarsızlığı müzminleştiriyor. IMF ve Hükümet sözcülerinin her şeyin yolunda gittiğini yüksek sesle dillendirdikleri bir anda, daha üç yıllık *istikrar programının* birinci yılı dolmadan, geçtiğimiz Kasım ayında patlak veren finansal kriz (yaklaşık 7 milyar dolar sermaye kaçışıyla sonuçlanmıştı) hükümetin yeniden 11 milyar dolar civarında borçlanmasıyla 'şimdilik atlatılmış gibi görünürken, 19 Şubat'taki kriz, sorunun artık geçirilemez olduğunu, yapısal bir nitelik taşıdığını gözler önüne sermiştir. Elbette sadece piyasaya dönük mal ve hizmet üreten KİT'ler değil, kamu hizmetlerinin neredeyse tamamı özelleştirme kapsamındadır. İşsiz-

lik oranının %17,4 (resmi verilere göre işsizlik oranı %17,4 olarak görünse de, söz konusu oranın daha şimdiden %25 sınırını aştığını söylemek abartma sayılmamalıdır). Değişik tahminlere göre, toplam 64 milyonluk nüfusun 23 milyonunun yoksulluk sınırında, 14 milyonunun da açlık sınırında yaşadığı Türkiye’de saldırıya maruz kalan emekçi halk çoğunluğu cephesinde manzara nedir? Saldırı karşısında ne tür tepki ve karşı çıkışlar söz konusudur; ve bunların saldırıyı püskürtme, neo-liberal saldırıya alternatif oluşturma yeteneği var mıdır? Başka bir ifade ile böylesi kapsamlı bir saldırı karşısında sosyal muhalefet nerede duruyor? Küreselleşme karşıtı bilinç düzeyi, örgütlülük ve eylemlilik ne durumdadır?

Toplumsal muhalefet söz konusu olduğunda Türkiye’de bir dizi olumsuzluk söz konusudur. Bunlardan birincisi, kitlelerin belirli bir amaç doğrultusunda ‘kendiliğinden’ örgütlenip harekete geçme yeteneğinin görece zayıflığıdır. Örgütler, ekseri devlet güdümü, denetimi ve desteğinde hayat buluyor. Bu alandaki ikinci zaaf, sağdan sola tüm kesimlerin şu veya bu düzeyde olmak kaydıyla *Avrupa-merkezli yabancılaşma* ile malûl olmalarıdır. Üçüncüsü, özellikle sol muhalefetin *Kemalizm’den* ya da aynı anlama gelmek üzere resmi ideolojiden tam bağımsızlaşamamasıdır. İdeolojik alana musallat olan *Avrupa-merkezli yabancılaşma*, ve ona eşlik eden bağınaz resmi ideoloji, sadece sosyal muhalefetin toplumu ve dünyayı anlamasını zorlaştırıp ufkunu daraltmakla kalmıyor, aynı zamanda sol örgütlerin kitleyle bağ kurmasını ve kitleselleşmesini de problematik hale getiriyor. Bu temel unsurlara son 10-15 yılda konjonktürel bir dördüncüsü daha eklendi. 1984’te gerilla savaşı başlatan PKK önderliğindeki Kürt ulusal hareketini bastırmak üzere devlet tarafından yürütülen karşı saldırı, Türkiye’yi *düşük yoğunluklu* bir iç savaş rejimine dönüştürmüştü. Bu durum kitle bilincinin manipüle edilmesini kolaylaştırdı. İşte bütün bu nedenler, küreselleşme karşıtı bilinç, örgütlülük ve eylemlilik üzerinde etkili oldu.

Ekseri “düzen partisi” olarak adlandırılan siyasi formasyonlar, bırakın küreselleşmeye, neo-liberal saldırıya karşı çıkıp alternatif

oluşturmayı, aşırı küreselleşmeci ve özelleştirmecidirler. Birbirleriyle ‘piyasa ekonomisi’ şampiyonluğu için yarışıyorlar. Mecliste temsil edilemeyecek kadar küçük sol siyasi partiler de (mecliste girmek için yeterli oyu almak yanında *asıl devlet partisinin* onayını da almak gerekir) ikircikli bir yaklaşım içindeler; ya da karşı olsalar da kitleden kopuk ve kitle tabanına sahip olamamaları yüzünden küreselleşme karşıtlığı bir retorik olmanın ötesine geçemiyor. Legal olmayan küçük sol gruplar söylem düzeyinde ‘radikal bir dil kullansalar da’ son derecede marjinal oluşları, kitleden kopuk oluşları ve kitleye güven verememeleri yüzünden, söylemlerinin ve çıkışlarının kitlelerde bir yankı bulması ve kitleyi harekete geçirmesi mümkün olmuyor.

Sendikalar cephesine gelince, Türkiye’de işçi sendikaları da baştan beri devlet güdümünde, bürokratik yozlaşmaya uğramış örgütler oldular. İşçi hakları, işçilerin örgütlü mücadelesinden çok siyasi iktidarların bir manipülasyonu olarak hayat buldu. Bu yüzden işçi sendikaları ve üst örgütleri olan konfederasyonlar hiçbir zaman devlet ve onun ideolojisi olan Kızılizm’den bağımsızlaşamadılar. Yeni haklar elde etmek ve haklar alanını genişletmekten çok, en iyi koşullarda “verilmiş hakların” korunması aşamasını geçemediler. 1980 askeri cuntası ve ona eşlik eden neo-liberal saldırı koşullarında sınırlı haklar da büyük ölçüde budandı. Sınırlı işçi eylemleri ekseri sendika bürokrasilerinin iktidarını pekiştirme, ve bu yozlaşmış örgütsel yapıların kendilerini “meşrulaştırıp” iktidarda kalmalarına hizmet ediyor. 1980’lerin sonu ve 90’ların başından itibaren örgütlenmeye başlayan devlet memurları da yeni ve orijinal bir çıkış yapmak yerine, İşçi sendikalarını taklit etmek, onların yolundan gitmek istediler; dolayısıyla bir yerlere varmaları mümkün değildir. Zaten grev ve toplu sözleşme gibi haklardan yoksunlar. Buna rağmen daha şimdiden bürokratik yozlaşmaya uğramış durumdalar. Bütün bu olumsuzluk ve zaafılara rağmen emperyalist destekli ‘yapısal uyum programları,’ özelleştirmeler ve ekonomik programın ortaya çıkardığı sosyal kötülükler (işsizlik, yoksulluk, sefalet, aşağılanma vb.) kitle hareketlerinin radikalleşmesinin koşullarını yaratabilir.

Doğrudan küreselleşme karşıtı bir girişim, 2000 yazında, Ankara’da *küreselleşme karşıtı girişim* adıyla oluşturuldu. Kimi memur ve işçi sendikaları, sol siyasal partiler, çevreci örgütler, ‘demokratik kuruluşlar’, meslek odaları vb. lerinin yönetici ve temsilcilerinin katıldığı söz konusu girişim, ancak sınırlı katılımlı IMF karşıtı eylemler örgütleyebildi. Prag eylemine katılım için kampanya yürüttü. Daha önce İstanbul’da oluşturulan MAI karşıtı girişimin de etkinliği sınırlı kaldı. Her iki girişim de kitleselleşemedi. Doğrudan neo-liberalizm ve küreselleşme karşıtlığı açıkça ifade edilmese de, son dönemde çok sayıda eylem yapıldı. Bu eylemler daha çok ya doğrudan ya da dolaylı (bütçede memur maaşlarına ve sosyal harcamalara ayrılan payın düşüklüğünü) protesto etmek, grev ve toplu sözleşme haklarının yasalaşması gibi, özü itibariyle IMF karşıtı eylemlerdi. İşçi sendika konfederasyonları tarafından yapılan eylemlerse daha çok özelleştirme karşıtı, devletin sosyal güvenliğin daha da güdükleştirilmesine karşı eylemlerdi. Bu eylemlerden en kapsamlılarından biri 1 Aralık 2000’de tüm işçi ve memur örgütlerinin katıldığı ‘Emek platformunun’ eylemiydi. IMF programını ve 2001 bütçesini protesto amacıyla Türkiye’nin her yerinde işçi ve memurların bir bölümü iş bırakma eylemi yaptılar. Bazı büyük kentlerde yürüyüşler yapıldı. 28 Ocak 1998’le 1 Aralık 2000 aralığında işçi ve memur sendikalarınca 11 eylem gerçekleştirildi.

Son dönemde neo-liberal saldırıya karşı tarım kesiminden de sesler yükseldi. 23 Haziran 2000’de Tekirdağ’da 20 binden fazla üretici Ziraat Odaları Birliği’nin mitinginde neo-liberal tarım politikaları (tarıma yapılan desteğin sınırlandırılması, ürün fiyatlarının düşük tutulması, tarımsal KİK ve KİT’lerin özelleştirilmesi, tarımsal birliklerin tasfiye edilmesi vb.) protesto edildi. Çiftçilerin ilginç bir eylemi (ki işçiler tarafından yapılan eylemin desteklenmesiydi) de 22 Temmuz 2000’de Petrol-İş sendikasının Kütahya’da düzenlediği özelleştirme karşıtı mitinge katılmalarıydı. Hükümetin duyar-sızlığı karşısında üreticiler kurultaylar düzenlediler. Manisa’da gerçekleştirilen kurultayın ardında 19 Kasım 2000’de Trakya’da “Üre-

tici Kurultayı” düzenlendi ve tüm tarımsal üreticileri içine alacak bir sendika kurma kararı alındı. Bu arada öğrenci gençlik tarafından da eğitimin özelleştirilmesini ve üniversiteleri birer kışla durumuna getiren 12 Eylül cunta rejiminin ürünü olan Yüksek Öğretim Kurumu’nu protesto eden çok sayıda eylem yaptılar. Fakat bu eylemlere katılım her seferinde sınırlı kaldı, etkin olmaktan uzaktı. Bu arada çevreci hareketin, özellikle Akkuyu nükleer santralinin engellenmesi ve siyanürle altın çıkarmak isteyen *Eurogold* firmasına karşı Bergama köylülerinin muhalefeti, sonuç alıcı olamasalar da çevre bilincinin oluşmasında etkili oldu. Fakat ‘Yatağan Termik Santrali’nde olduğu gibi, siyasi iktidarın, çevre duyarlılığına karşı bağınaz inatçı tavrını sürdürdüğü görülüyor. Bu arada *Greenpeace*’in sansasyonel eylemleri de piyasacı bağınaz otoriteleri yola getirmede yeterli etkiyi yaratabilmiş değil.

Son dönemde küreselleşmeye ve neo-liberal saldırıya karşı çeşitli kesimlerin tepkileri ve karşı eylemleri birbirinden kopuk, ekseri ‘savunma’ özellikleri ön plana çıkan, eklemlenmenin söz konusu olmadığı, eylemlilikler düzeyinin ötesine geçemedi. Fakat hepsinden önemlisi küreselleşme karşıtı bilincin yetersizliğidir. Yoğun medya ve lotarya bombardımanındaki kitleler, şimdilik ister bilinç, isterse de örgütlülük açısından kendilerinden beklenen seviyenin çok gerisindeler. Öte yandan birbirinden kopuk eylemlerin kristalize olup siyasi bir kanala taşınmasının koşulları da henüz oluşmuş değil. Elbette kitleler saldırının sonuçlarını yaşayarak öğrendikçe, tepkiler de artacak; zira böylesine kapsamlı bir saldırı karşısında, bu saldırıya maruz kalanların, belirli bir eşikten sonra tepkisiz kalmaları mümkün değildir. Fakat, kitle tepkisinin mutlaka emekçi kitlelerin misyonuna uygun ve tarihsel doğrultuyla uyumlu bir rota izleyeceğini beklemek de doğru değildir. Rejim bütünüyle çürümüş, yolsuzluklar ayyuka çıkmış durumda; işsizlik, sefalet, açlık, manevi yozlaşma ülkenin tarihinde görülmemiş boyutlarda (elbette emperyalist finans kuruluşları ve think-tank dükkanları aynı kanıda değiller. Onlara bakılırsa Türkiye zaferden zafere koşuyor). O kadar ki bir tıp terimini

kullanmak gerekirse, bünye artık metastas yapmış durumda. Rejim, kitlelerin gözünde inandırıcılığını hızla kaybediyor. Çelişkilerin bu ölçüde keskinleştiği, toplumun kritik bir kavşağa gelip dayandığı durumlarda, *halk desteğini alabilen halk karşıtı, gerici, karanlıkçı, faşizm benzeri, fundamentalist* çözümler de ihtimal dışı değildir. Şimdilerde (ve epey zamandır) egemen sınıfın etkin kesimleri milliyetçilik kartına aşırı vurgu yapıyorlar. Milliyetçi Hareket Partisi'nin ve diğer ırkçı-milliyetçi unsurların desteğini alan Türkiye'ye özgü bir *MGK faşizmi* hesapları yapıyor. Son tertip ve provokasyonlar bu yönde kuşkuları artırıcı nitelikte... Kısa vadeye belirsizlik egemen olsa da uzun vadede emekçi çoğunluğun kazanacağını umut edebiliriz. Elbette vakitlice davranmak, geç kalmamak kaydıyla.

BİR DEVLET İDEOLOJİSİ OLARAK 'REEL KEMALİZM'İN' SÜREKLİLİĞİ¹

*“Gerçeğin üzerindeki örtüyü
kaldırmalı sözlerimiz.
Gerçeğin yüzü kimi
dehşete düşürecek,
kime acı verecekse;
onlar dehşete düşsün
acı çeksin!”²*
Babür Pınar

İdeoloji, bir sosyal dönüşüm ya da aynı anlama gelmek üzere bir kurtuluş projesi olabildiği gibi, mevcut egemenlik ilişkilerini meşrulaştırıp-sürdürmenin aracı da olabilir.³ Fakat, her zaman (olgulara dayalı) sosyal bilimle ideoloji arasındaki sınır kesin değildir. Nasıl bir ideolojiyi oluşturup ortaya atanlar onu belirli kaygılar ve amaçlar için kullanmak üzere oluşturuyorsa, sosyal teori (bilim) de onu oluşturanın niyetinden bağımsız değildir. Nasıl ideoloji, sosyal tutuculuğun, mevcut durumu sürdürmenin bir aracı ya da tam tersine toplumsal dönüşümün veya toplumsal kurtuluşun bir aracı olabilir-se, sosyal teori de mevcut olanı meşrulaştırıp korumayı veya onu aşmayı amaçlayabilir. Dolayısıyla ister ideoloji, isterse sosyal teori olsun, kimin, ne amaçla oluşturduğu, sorusundan bağımsız bir varlığa ve işleve sahip değildir. Eğer ideoloji veya sosyal teori, mevcut

-
- 1 Hamburg Üniversitesi, “*Der Ungelöste Konflikt: zer aktüelleri Situation der kurdischen Bnvegünger*”, 18 Kasım 2000.
 - 2 Yaba Edebiyat Dergisi, “*Gülümseyerek Susma*” No: 5, Temmuz-Ağustos 2000, s.4.
 - 3 Bkz. Samir Amin, *Preface*, in Hakim Ben Hammouda, *Les pensees uniques en economie*, Forum du Tiers-Monde et L’Harmattan, Paris, 1997, s. 10.

durumu sürdürme ve koruma amacı taşıyorsa, doğası gereği tutucu, gerici bir işlev üstlenmiş demektir. Sosyal teorinin de gerçek anlamda bilim tanımına dahil edilebilmesi için eleştirel olması gerekir. Başka türlü ifade etmek istersek, eleştirel değilse bilim de değildir.

Esasen birinci anlamdaki (toplumsal tutuculuğun hizmetinde olmak) ideolojiler, verili egemenlik ilişkilerini, sömürü, baskı ve hiyerarşik ilişkileri meşrulaştırmanın bir aracıdır. Bu durumda belirli bir sosyal gurubun veya egemen sosyal ittifakın çıkarları, tüm toplumun çıkarıymış gibi sunulur.¹ Egemen olan sınıf tarafından yapılan her şeyin tüm toplumun çıkarına olduğu bilinci yerleştirilir. Bu anlamda ideoloji bir ‘yanlış bilinç’ kategorisidir. Her tarihsel toplumda egemen olan sınıfın ideolojisi, o toplumun egemen ideolojidir. Öyleyse, neden egemen ideoloji değil de *resmi ideoloji* kavramı kullanılıyor veya resmi ideolojiyi egemen ideolojiden ayıran nedir?

Hiçbir sosyal sınıf, sadece kaba kuvvete, çıplak şiddete dayanarak egemen sınıf katına terfi edemez, egemenliğini tesis edip, iktidarını sürekli kılamaz. Her egemenlik biçimi zorunlu ve kaçınılmaz olarak iki ayak üstünde durur, bunlar: Yanılsama ve kaba kuvvettir (veya çıplak şiddet). Buradaki yanılsamayı *gönüllü kabullenme* olarak da ifade edebilirsiniz... Demek ki tarih sahnesine çıkan yeni bir egemen sınıfın, egemen olup, egemenliğini kalıcılaştırabilmesi için, sadece *etkin bir baskı aygıtına* sahip olması yeterli değildir. Kitlelerin bilincinde yanılsama yaratıp olup-bitenlerin kitleler tarafından *gönüllü kabullenilmesini* sağlaması da gerekir. İşte, egemen ideoloji-resmi ideoloji ayrımı bu aşamada gündeme geliyor. Fakat tarih sahnesine çıkan yeni egemen sınıfın kitlelerde yanılsama yaratıp, kitle bilincini manipüle edebilmesinin maddi koşullarının da oluşması gerekir. Yeni egemen sınıfın, kitleleri ‘kurulan ve kurulmakta olan yeni düzenin’ eskisinden daha iyi olacağına inandırması, sadece kuru laf kalabalığıyla olmaz. Retorik tek başına bu amaç için

1 Bkz. Walden Bello, *Karanlık Zafer*, çev: Fikret Başkaya, İmge Yay., 1998, s. 21.

yeterli değildir. Gerçekten söylenenlere temel oluşturan bir şeyler de olmalıdır. Örneğin, Batı Avrupa’da kapitalist sınıf (daha geniş anlamda burjuva sınıfı) tarih sahnesine çıktığında, kitle bilincinde yanılısma yaratma ve kitle bilincini biçimlendirip-manipüle etme yeteneğine sahipti. Zira, harekete geçirdiği ilerleme ideolojisi ve üretici güçlerde sağladığı gelişme, ortaya çıkardığı toplumsal dinamizm, iadelerde olup bitenlerden kendilerinin de yararlanabileceği beklentisi yaratabilmişti. Bu da ideolojik hegemonyaya uygun bir arka zemin oluşturunuyordu. Gerçekten “Gramsci’ye göre; yeni bir ideolojinin sahibi ve taşıyıcısı olan ve tarih sahnesine çıkan yeni sınıfın, üretici güçleri geliştirmesi; ekonominin üretici temelini dönüştürerek, bir önceki tarihsel döneme göre önemli bir ilerleme sağlaması; tarihsel olarak geri olan sınıfa karşı yürüttüğü devlet aygıtını ele geçirme mücadelesinde kendi çıkarlarını gerçekleştirirken, toplumun diğer kesimlerini de bütünüyle ihmal etmemesi; dolaysız üretici emekçi çoğunluğa da önceki duruma göre bir şeyler vermesi gerekir. Başka bir ifadeyle, yeni egemen sınıfın bir önceki dönemin geçerli ideolojisinden farklı bir ideolojiyi geniş halle yığınlarına kabul ettirebilmesi için, toplumun diğer sınıflarının yaşam koşullarında en azından kısmî bir iyileşme sağlaması gerekir. Gramsci’nin kendi ifadesiyle, yeni sosyal sınıfın egemen sınıf olma mücadelesine girdiğinde: ‘Üstün gelmesi gereken kendi temel çıkarlarıyla, ikincil sosyal grupları da feda etmeyecek uygun bir dengenin kurulması gerekir. Böylesi bir dengenin oluşturulması, devlet aygıtını ele geçiren yeni egemen sınıfın, toplumun diğer bağımlı kesimlerini kendi egemenliği altında tutabilmesinin koşuludur.’¹

İşte az sayıda Batılı devlet dışında (sanayileşmiş kapitalist ülkeler densin) kalan ülkelerde çoğunlukla geçerli olanın ‘egemen ideoloji’ değil de ‘resmi ideoloji’ olmasının nedeni, yukarda dile getirilenle doğrudan ilgilidir. Zira, kapitalist dünya sisteminin çev-

1 Fikret Başkaya, *Paradigmanın İflası*, Doz Yayınları, İstanbul, 1991, ss. 23-24.

resinde yer alan birçok ülkedeki ‘yeni rejimler’, kitlelerin bilincinde yanılısama yaratma yeteneğine sahip değillerdi... Böyle bir şey için gerekli ekonomik temelden ve sosyal altyapıdan yoksundular. Dolayısıyla bu ülkelerde, egemenlerin egemenliğinin kitleler tarafından *gönüllü kabullenilmesi* mümkün olmuyor. Bu rejimler, kitlelerin bilincinde yarattıkları ‘yanılısama’ ile yönetme yeteneğine sahip değiller. Başka türlü söylersek, yukarda sözü edilen iki ayaktan biri yetersiz kalıyor. İşte bu boşluğu doldurmak için “yapay”, “zorlama”, “ısmarlama üzerine” üretilmiş bir ideoloji oluşturma ve dayatma zorunluluğu ortaya çıkıyor. Bu amaçla enformasyon kanalları sıkı bir denetime tabi tutuluyor, bazı bilgilerin akışı engelleniyor, kitle bilincinde boşluk yaratmaya yönelik manipölasyonlar yapılıyor, tarih olabildiğince tahrif ediliyor, ısmarlama bir tarih versiyonu üretiliyor. Tüm ideolojik kurumlar, okullar, üniversiteler, ‘halk eğitim programları’, estetik alan, mahkemeler, basın (daha geniş anlamda medya) vb. *devlet doğrularını ululaştırıp yaymak için* seferber ediliyor. Resmi doğrulara karşı gelenler de kovuşturulup-cezalandırılıyor. Dolayısıyla egemen ideolojinin kendiliğinden yerleştiği ülkelerden farklı olarak, zorlama ve zorla kabul ettirilen bir ideoloji oluşturmak kaçınılmaz oluyor.

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu’ndan bir kopuş değil, onun doğrudan devamıdır. Zaten ‘Cumhuriyet rejimi’ de bir darbeyle kurulmuştur. Bilindiği gibi darbeler *yeni bir şey* yapmak için değil, eskiyi koruyup-sürdürmek içindir. Aslında 1923’teki “rejim değişikliği” gibi görünen, yönetici sınıf içindeki bir değişimdi. Ve asla *yeni bir egemen sınıfın* eskisinin yerini alması söz konusu değildi. Elbette hepsi bu kadar da değildir, soruna yakından bakıldığında *yönetici sınıf içindeki değişimin* de sanıldığından daha az önemli olduğu görülecektir. Zira, 1923’teki hükümet darbesi (coup d’etat) 18. yüzyılın sonu, 19. yüzyılın başından beri süregelen, Batı kapitalizmine, emperyalizmine entegre olma, onunla bütünleşme, ona benzeme çabalarının ulaştığı durakların sonuncusuydu. Nitekim, asıl darbe 1908’de yapılandı ve 1923 sonrasında kurulan ve

‘Cumhuriyet’ denilen rejim, son tahlilde benim *İkinci İttihatçı Rejimi* olarak nitelendirdiğim rejimden başka bir şey değildi.¹ Her ne kadar padişahın, dolayısıyla saltanatın tasfiyesi 1923’ün önemli bir *özelliği* olarak sunuluyorsa da, bu gerçek duruma denk düşmüyor. Zaten 1839 Tanzimat döneminden beri asıl iktidar odağı artık padişahlar değil, ‘yenilikçi-batıcı-komprador elitti’ Bunun yegane istisnası Sultan II. Abdülhamit’ti. 1908 Jön Türk darbesiyle iktidar bütünüyle İttihatçı kadronun eline geçmiş, padişah da bir sembole veya bir çeşit onay makamına indirgenmişti. Bu bakımdan 1923, resmi tarihin ve resmi ideolojinin ısrarla ileri sürdüğünün aksine yönetimde değil, yönetenler katında önemsiz bir *değişiklik* olmanın ötesinde bir anlam taşımıyordu... Aslında bir rejimin niteliği o rejimi kuranların ne dediğine bakılarak anlaşılamaz. Aynı şekilde bir kavrama mefhum-u muhalifinden giderek içerik yüklemek de bilimsel kriterlere uygun değildir. Saltanatın tasfiyesi, zorunlu ve kaçınılmaz olarak onun yerini alanın cumhuriyet olduğu anlamına gelmez. Asıl önemli olan o toplumu oluşturan insan çoğunluğunun bir önceki duruma göre yeni rejimdeki konumu ve süreci belirleme yeteneğidir. Eğer bir ülkede, emekçi halk çoğunluğu sürece katılıp onun seyrini az-çok belirleyemiyorsa, orada geçerli rejimin *cumhuriyet* sayılması mümkün değildir. Fakat, bu dünyada gerçekte olmayan bir şeyin varmış gibi gösterilmesi, üstelik ona inananların da çoğunlukta olması, oldukça yaygın bir durumdur. Nitekim, 1923’te saltanatın tasfiye edildiği doğrudur; ama onun yerini alan rejimin cumhuriyet olduğu aynı ölçüde doğru değildi. Öyleyse 1923 sonrasında kurulan ‘yeni rejim’, bir *padişahsız padişahlık rejimi* değilse, bir *paşalar cumhuriyeti*di. Fakat, retorik ve ileriki yıllarda oluşturulup dayatılan bağınaz resmi ideoloji ve rejimin memurları tarafından yazılan resmi tarih, sorunun tartışılmasının, anlaşılmasının nihai olarak da aşılmasının önünü kesmiştir.

1 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz: Fikret Başkaya, *YEDİYÜZ, Osmanlı Beyliğinden 28 Şubata, Bir Devlet Geleneğinin Anatomisi*, Ütopya Yay., 1999.

1923 sonrasında yerleşen rejim, daha önce de söylediğimiz gibi *İkinci İttihatçı rejimiydi*. Son analizde 1918-1922 aralığındaki yaklaşık beş yıllık dönemden sonra İttihatçıların yeniden aracın direksiyonuna geçmesiydi. Elbette bu sefer aracın direksiyonundakiler, doğal olarak, 1918 öncesindeki İttihatçılar olmayacaktı. Yeni rejimin adından başka kayda değer bir yeniliği yoktu. En büyük yenilik, padişah'ın sahneden çekilmesiydi. Bağnaz bir tek parti diktatörlüğü kurulmuş, tüm özgürlükler ve en temel haklar, kendinden menkul bir *modernleşme, çağdaşlaşma, batılılaşma* adına askıya alınmıştı. Tarihte modernleşmeye bu kadar vurgu yapan, ama gerçek anlamdaki *moderniteye* de bu ölçüde düşman bir rejim olup olmadığı doğrusu ilginç bir araştırma konusu olurdu... Zaten Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden beri modernleşmeden hep devletin modernleşmesi anlaşılmıştır. Bu süreç, 1923'ten sonra daha da yoğunlaştırılarak sürdürüldü. Toplumun değil de devletin modernleşmesi demek, devletin toplum üzerindeki baskıcı-kapsayıcı niteliğinin takviye edilmesi demektir.

Daha Sultan III. Selim öncesi dönemde başlatılan Batı'dan 'kurum, kural ve düşünce' ithal etme süreci, 1923 sonrasında iyice yoğunlaştı. Üretim ilişkilerine dokunulmadı, mülkiyet ilişkileri (veya zenginlik bölüşümü densin) mülk sahibi sınıflar lehine olarak daha da bozuldu. Dolayısıyla ne insanların refahı arttı, ne artacağı umudu verilebildi, ne de eskiye göre özgürlükler ve haklar alanı genişledi. "Ne yeni bir sosyal sınıf ve onun geliştirdiği yeni ve ileri üretici güçler ve üretim ilişkileri, ne de kitlelerin yaşam koşullarında hatırı sayılır bir iyileşme söz konusuydu".¹ Buna karşın, ordunun ve bir bütün olarak merkezi bürokrasinin etkinliği görülmemiş düzeyde arttı. Genelkurmay başkanı bakanlar kurulunun tabii üyesiydi. Kürt varlığı ve kimliği ısrarla inkar edildi ve bastırıldı... Dolayısıyla, yeni rejimin kitlelerin bilincinde kök salıp, yanılısına yaratabilecek, rejimin gönüllü (rıza dayalı) kabullenilmesini sağlayacak bir ege-

1 Fikret Başkaya, *Paradigmanın İflası*, A.g.e., s. 25.

men ideoloji oluşturmasının koşulları hiçbir zaman oluşmadı. İşte bir devlet ideolojisi olan resmi ideoloji bylesı koşullarda gündeme gelmişti. Devlet sürekli yüceltildi, bir devlet dogması yaratıldı. Hem modernleşmeye aşırı vurgu yapıp, hem de bir devlet dogması yaratılması arasındaki çelişkinin tartışma konusu yapılmaması düşündürücüdür... Elbette devletin yüceltilip bir devlet dogması yaratılması bir amaç değildi. Asıl amaç, bizzat devletin kendisi değil, yönetici ittifakın maddi, sınıfsal ıkarlarıydı... Aslında Türkiye’deki rejim 1923 sonrasında kimi zaman “faşizme varan”, ama *hep gizli veya açık bir askeri rejimdi*. Aradan onca yıl geçtikten sonra bugün hâlâ bir MGK rejimidir. MGK hiçbir ağırlığı olmayan beş st düzey “sivil” yöneticiyle, altı generalden oluşuyor ve ülkeyi asıl yöneten MGK aracılığıyla ordudur. Parlamento bir biçim sorunu, içi boş bir kabuk olmanın ötesinde bir ağırlığa ve öneme sahip değildir. Siyasi partiler kitleleri oyalamak üzere, benim *asıl devlet partisi* dediğim gerçek iktidarın oluşturup-maniple ettiği bir çeşit *taşeron örgütlerdir*. Kolaylıkla kapatılabilmeleri de doğrudan bu durumla ilgilidir. Denilebilir ki “demokrasinin kurumlarıymış” gibi görünen ne varsa, hepsinin asıl işlevi demokrasinin önünü kesmek, bu amaçla mistifikasyon yaratmaktır.

Esasen, Mustafa Kemal (ve çevresi) tarafından oluşturulmuş bir ideoloji yok. Olması da mümkün değildir. Aslında Atatürkçülük olarak da ifade edilen, Osmanlı-TC geleneğinin bir devamı olan ‘devletperestliğin’ yeni adıdır. Devlet dogması yaratmanın, ‘yeni koşullarda’ devleti kutsamanın-fetişleştirmenin bir aracıdır. Zaten kimi zaman Kemalizm, çoğunlukla da Atatürkçülük olarak sunulan söylem, 1930’ların *faşizm benzeri* rejimini meşrulaştırıp-kabullen-dirmek amacıyla oluşturulmuştur ve hiçbir i tutarlılığı olmayan bir dizi “ilkeden” oluşmaktadır. Oysa, ideolojinin eyleme önceliği olması gerekir. İdeoloji “expost” olarak oluşturulmaz. Hızla dönemin faşist rejimlerine “benzemeye” yönelen tek parti diktatörlüğü, devletin bekası için yapılanları “ilkeleştirmiştir”. Atatürkçülük veya Kemalizm, son tahlilde, tek parti program ve pratiğinin, devletin ve

toplumun tamamını temsil eder biçimde sunulmasıdır. Başka türlü ifade etmek istersek, totaliter söylem ve uygulamalar *ilkeler* katına çıkarılmıştır. Kemalizm'in ilkeleri olarak sunulan "ilkeler" aslında tek parti diktatörlüğünün eylem programından başka bir şey değildi. Bilindiği gibi Atatürkçülük veya Kemalizm'in altı "ilkeye" dayandığı söyleniyor: Milliyetçilik, laiklik, cumhuriyetçilik, devrimcilik, devletçilik, halkçılık...

Milliyetçilik, kapitalizm döneminin bir ideolojisidir, bunun Türkiye'ye özgü bir yanının ve özelliğinin olması mümkün değildir. Kaldı ki milliyetçiliği bir "ilke" katına çıkarıp olumlamak bir toplum için makbul bir şey de olmamalıdır. İkinci "ilke" ise tam bir retoriktir. Türkiye'de geçerli olan laiklik değil, Osmanlı döneminde olduğu gibi dinin devlet tarafından kullanılması, manipüle edilmesidir. Oysa laiklik; dinin devlet dışına çıkarılması, 'sivil alana' bırakılmasıdır. Türkiye'de laiklik, dinin duruma göre baskı altına alınıp, iktidarın ihtiyaçları ve amaçları doğrultusunda kullanılması, manipüle edilmesi biçiminde tezahür etmiştir. Dolayısıyla ne laiklik diye bir ilke, ne de 'laik yaşam' hiçbir zaman söz konusu olmadı. Cumhuriyetçilik de Türkiye'yi yönetenlerin bir "keşfi" değildir. Üstelik Türkiye'de 1923'ten beri geçerli rejim, oldum olası (dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi) kavramın gerçek anlamındaki cumhuriyetin uzağında bir rejim olmuştur. Devletçiliğe gelince, bir kere Türk rejimi için, devletçi olmamak diye bir şey eşyanın tabiatına aykırıdır. Söz konusu olan 'ekonomik devletçilikti'; ve Büyük Dünya Buhranı koşullarında ekonomide ortaya çıkan kopukluğu gidermek için, olayların zoruyla gündeme gelmişti. Koşullar değişince de terkedilmiştir... Bir dikta rejiminin 'devrimci' bir karakter taşıması ve 'halkçılığı' da devlet dogmasının bir yuvarlaması, devleti kutsamayarak marifet sayan "aydınların" bir kuruntusudur... Bunlar, hiçbir kıymet-i harbiyesi olmayan söylemlerdir. Şimdilerde söz konusu 'altı ilkeden' geriye milliyetçilik ve laiklik kalmış görünüyor; ama bunların ne olmadığına yukarda kısaca değinildi... Bu tür kavramların ciddiye alınıp, itibar edilmesi, doğrudan Türkiye'deki entelek-

tüel-bilimsel-ideolojik azgelişmişliğin bir sonucudur... Modernliğe, ‘çağdaşlığa’, ilerlemeye, ‘rasyonalizme’ bunca gönderme yapan bir rejim için de tam bir ironidir...

Modernite biraz da devletle hesaplaşmayı içerir. Devleti kutsayan, devleti bir dogma mertebesine çıkaran bir rejimin gerçek anlamda moderniteyle ilişkisi, ancak içi boş bir söylem olabilir. Devletin dogma sayıldığı bir rejimde ve toplumda, devletin kendi doğruları vardır. O doğrular tartışma konusu yapılmaz. Tartışanlar da doğal olarak ‘devlet ve rejim’ düşmanı sayılıp gereği yapılır. Devlet ‘kutsalsa’, devlet adına yapılanlara itiraz etmek, eleştirmek, kutsallığa meydan okumak sayılır. Düşünce özgürlüğü olmaz. Devlet dini olan resmi ideolojiyi sorgulamak, ‘tanrılara isyan etmek’ sayılır. Düşünce bütünüyle denetim altındadır. Sansür belirli bir eşikten sonra etkin bir otosansür yaratarak, her türlü düşünsel, bilimsel, estetik, entelektüel yaratıcılığı boğar. Sansür-otosansür ikiliği düşünce üretmek durumunda olanlarda bir çeşit ‘zihinsel hilecilik ve oportünistlik’ bilinci yaratır. Bilimsel, düşünsel, estetik, entelektüel alanda yaratıcı olmak durumunda olan kesim, belirli bir eşikten sonra, “değer mi?, “bunu söyler, yazar veya resmedersem başıma bir iş gelir mi?” sorusunu sormaya başlar... Artık beyinsiz, düşünce yeteneği dumura uğramış, gözüne perde çekilmiş, önünü göremez, yolunu bulamaz, hiçbir asgari sorun çözme yeteneği olmayan bir rejimdir geçerli olan...

Yukarıda söylediklerimizi kanıtlamak için uzun boylu teorik tahlillere gerek yoktur. 1982 cunta anayasasına yüzeysel bir göz atmak, hem rejimin niteliği, hem de Atatürkçülük veya Kemalizm denilen hakkında fikir sahibi olmak için yeterlidir. Anayasanın başlangıç kısmında: ‘Hiçbir düşünce ve mülahazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının, devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği...” deniyor. 13. madde de: ‘Temel hak ve hürriyetler, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin,

kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın özüne ve sözüne uygun olarak kanunla sınırlanabilir’ deniyor. Fakat, bu kadarla yetinilmiyor. 14. madde söyleneni bir defa daha söyleme ihtiyacının sonucu olmalı: “Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek... amacıyla kullanılamazlar.” 130. maddede de: “Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak bu yetki, devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez,”¹ diyor. Anayasasında böyle bir madde bulunan bir ülkede gerçek anlamda bilimsel çalışma yapılabilir mi? Böyle bir ülke ‘modernlik’, ‘çağdaşlık’ iddiasında bulunabilir mi?

Dikkat edilirse, kanun maddesinin başında vazedilen ‘haklar’ veya ‘özgürlükler’ maddenin sonunda geri alınıyor. Rejim de kanun maddelerinin baskısıyla durumu idare ediyor. Hepsinden önemli olan ve ekseri gözden kaçan bir husus da, *devlet-millet* konumlanması ve ilişkisinin tersliğidir. Devletin ülkesi ve milleti var... Ama milletin devleti yok... Böyle bir rejimin “Eski Rejim”den (Ancien Regime) ne farkı var veya böyle bir rejimin modernliğinden, Atatürkçü taifenin çok sevdiği ‘çağdaşlıkla’ ne ilgisi var? Eğer öyleyse, *reaya* reaya olmaya devam etmiyor mu? Ve eğer reaya henüz yurttaş mertebesine terfi edememişse, orada modernlik, çağdaşlık gibi kavramların bir kıymet-i harbiyesi olabilir mi? İstendiği kadar bu kavramlara gönderme yapılsın, Türkiye’deki rejim “eski kafanın” ürünüdür ve devlet-toplum ilişkisi, retoriğe rağmen, Osmanlı döneminden kayda değer bir sapma göstermiyor... Kemalizm diye bir ideoloji de yok, ama kemalistler var...

1 İlgili maddeler, *T.C. Anayasası* (Yekta Güngör Özden’in önsözüyle) Seçkin Yayınevi, Ankara 2000’den alınmıştır.

Öyleyse bu bildirinin asıl temasına geçebiliriz. Nasıl oluyor da hiçbir iç tutarlılığa, bütünlüğü, inandırıcılığı olmayan ve bir devlet ideolojisi olan Atatürkçülük bu kadar uzun ömürlü olabiliyor?

Bunca zamandır ciddi bir aşınmaya uğramadan varlığını koruyabiliyor? Ya da “sürekliliğin” sırrı nerede yatıyor? Neden devlet ideolojisi o kadar zamandan sonra hâlâ rejimin ve toplumun kaderini belirleyen bir araç olmaya devam edebiliyor? Bu aşamada bu sorular etrafında bir alıştırma denemesi yapabiliriz.

Eğer karşıt çıkarlara sahip zafiyetler söz konusuysa, birinin gücü, diğerinin güçsüzlüğüyle doğrudan ilgilidir. Osmanlı sosyal formasyonu ‘toplum sınıflarını’ iğdişleştiren bir anlayış, yapı ve işleyişe sahipti.¹ Devlet dışı her türlü özerk güç odağının bastırılması rejimin varlık nedeni ya da *olmazsa olmazı* sayılırdı. Bugünün kavramlarıyla ifade edilmek istenirse, sistem aşırı derece *kapsayıcı* veya totaliterdi. Devlet dışında her türlü güç odağının, “farklılığın”, “çeşitliliğin” bastırılması esastı. Bu da, devlet dışında ‘rüştünü ispat’ edebilecek her unsuru bastırmayı, civcivi yumurtadayken ezmeyi gerektiriyordu. Osmanlı devlet sistemi, tüm işlevleri bizzat devlet bünyesinde toplayarak toplum sınıflarını ve tüm aktörleri işlevsizleştirip-iğdişleştirmek esasına dayanıyordu. Bu konuda Sencer Divitçioğlu’nun yazdıkları soruna açıklık getirecek niteliktedir: “İfade ettiğim gibi bu durum ‘derneşik devlet fonksiyonu’nun bir sonucudur. Toplumsal işlevler, sahipleri olan zümrelerden alınıp, *dientler* aracılığıyla ya da doğrudan sultana (devlete) mâl edilince, halk kendi içindeki iletişimi, tekeşliği ve örgütlenmeyi yitirdiği gibi, devletle olan karşılıklı bağlarını da koparır. Bundan böyle, sosyal erk kendisinden sıyrılmış, *devlete devrolmuştur*. Zaten, bütüncül devletin tanımı da budur: *o tek başlı bir devlettir*.”² 1930’lu yıllarda Ankara Valisi olan Nevzat Tandoğan’ın: “Eğer memlekete komünizm lazımsa onu da biz getiririz,” deyişi önemlidir ve kökleri Osmanlı’da olan bir anla-

1 Fikret Başkaya, *Yediyüz, A.g.e.*, özellikle ss. 107-125.

2 Aktaran: Fikret Başkaya, *Yediyüz*, s. 125.

yışı temsil ediyor. Elbette bir toplumsal formasyonda “özerk yapı ve odaklara” izin vermeyen bir rejim, özerk kafaların, orijinal, farklı, muhalif düşüncenin ortaya çıkmasını da olabildiğince engelliyor. Osmanlı İmparatorluğu’nun doğrudan devamı olan TC’de aynı anlayışın ve mantığın mirasçısı olarak, her türlü farklı odak ve düşüncenin filizlenip gelişmesini engellemiştir. Üstelik bunu “aşırı” bir modernlik, ilerlemecilik, “çağdaşlık”, “akılcılık” “dogma karşıtlığı” olarak sunabilmiş olması da tarihin bir cilvesidir...

Devlet dışı toplum sınıflarının yukarıda ifade edilen tarzda ‘iğ-dişleştirilmişliği’, iadelerde bir çeşit sığıntı, misafir veya mülteci bilincinin yerleşmesi sonucunu doğuruyor. Böyle bir ‘bilinç’ de, devletin toplumu yönetip-manipüle etmesini kolaylaştırıyor. İnsanlar ne olup bitiyorsa kendi dışlarında, kendi iradeleri dışında, kendilerinin etkileyemeyeceği ‘şeyler’ olarak görüyorlar. Bu durum, hem örgütlenme ve örgütlü hareket etmeyi, hem de bilinçlenmeyi olumsuz yönde etkiliyor. Böylesi bir durumda bugünün moda tabiriyle ‘sivil toplum örgütü’ olması gereken kurum ve örgütler de son tahlilde devlet tarafından biçimlendirilen, yönetilip-yönlendirilen kurum ve örgütler olmanın ötesine geçemiyor. Zaten resmi ideolojiyi aşamamış örgütlerin, gerçek anlamda ‘sivil’ veya ‘muhalif örgütler’ sayılmaları mümkün değildir. Bu durum da devlet ideolojisinin (veya resmi ideolojinin) tartışılmasını engelliyor.

Herhalde ‘Kemalizm’in sürekliliğinin’ bir nedeni de rejimin gerçek yüzünü gizleme yeteneğidir. Türkiye’deki rejim, oldum olası baskıcı, totaliter bir rejim olduğu halde, bir dizi retorik, kurum ve mekanizma aracılığıyla gerçek yüzünü gizlemeyi başarabilmiştir. Zira rejime “modern”, “çağdaş”, dahası “demokratik” bir görüntü veren kurumsal-ideolojik söylem ve mekanizmalar söz konusu. Bütün bunlar bir yanılısama yaratmayı başarıyor. Bu durum onu başka yerlerdeki ‘açık’ diktatörlüklerden ayırıyor. Dışardan (veya uzaktan) bakanlar da görüntüyle gerçek durum arasındaki uyumsuzluğu ekseri ‘ayırt edemiyorlar’. Örneğin, Batı’da parlamento yeni bir sosyal sınıf tarafından dayatıldığı halde, Osmanlı-TC geleneğinde parla-

mento “eski iktidar” tarafından gündeme getirilmiştir, dolayısıyla bizdeki parlamento “yeninin” değil, “eskinin” hizmetindedir. Siyasi partiler de esas itibariyle devlet tarafından kurulur, kurdurulur, açılır, kapatılır... Aynı şey tüm diğer “çağdaş kurum ve mekanizmalar için de geçerlidir. Dolayısıyla Türkiye’de ‘modern’ yapı ve kurumlar eskiyi korumanın araçları ve mekanizmalarıdır. Birer manipülasyon aracı ve/veya mekanizması olarak gündeme getirilmişlerdir. ‘Modern’, ‘çağdaş’, ‘demokratik’ kurum ve mekanizmalar, totaliter rejimin gerçek yüzünü gizleme ve ona ulusal ve uluslararası planda bir *meşruluk* ve *kabullenirlik* kazandırma işlevi görüyor. Bu da, rejimin gerçek niteliğinin anlaşılmasının önünü kestiği gibi, rejimin ömrünü uzatmaya da imkân veriyor.

Aynı şekilde benzer kurumsal yapı, söylem ve mekanizmalar, kitlelerin tepkisini ‘boşaltma’ ve etkisizleştirmeye de olanak veriyor. Siyasi partiler (belirli aralıklarla kapatılırsalar da), seçimler, siyasi partiler tarafından kurulan hükümetler vb. kitle tepkisini güdüleyip-manipüle etmeye ve yanılsama yaratmaya yarıyor. Bir bakıma bu tür kurum ve mekanizmalar, “demokratik söylemler” vb. rejime önemli bir esneme yeteneği kazandırıyor. Elbette bu durumun ilelebet sürüp gideceği diye bir kuralı yoktur...

Devletin kapsayıcılığı ve ‘aydın işlevi’ görmesi gerekenlerin de ekseri memur bilinci taşıyor olmaları, sansür ve otosansürün yarattığı tahribat ve entelektüel-bilimsel çoraklaşma da, olup-bitenlerin bu arada resmi ideolojinin teşhir edilmesini zorlaştırıp, sürekliliği sağlıyor.

Türkiye’de bir devlet ideolojisi olan Atatürkçülüğün aşılması, radikal kitle hareketi ve ona eşlik eden gerçek bir aydın hareketinin yükselmesine bağlı görünüyor. Ya da devletle hesaplaşmadan resmi ideolojiyle hesaplaşmak mümkün değildir... Gerçek aydınlanma, ancak kitlelerin ayağa kalkıp, eşitlik, özgürlük ve universalist amaçlar için sürece müdahale etmesiyle mümkündür. Önümüzdeki dönemde radikal karşı çıkışların rejimin ipliğini pazara çıkaracağı-

nı umut edebiliriz. Nitekim, bütünüyle kompradorlaşmış, tefessüh etmiş mevcut rejimin kitleleri oyalama ‘yeteneği’ hızla aşınıyor... Zira, topluma ve onun sorunlarına bu ölçüde yabancılaşmış bir rejimin, sadece kaba kuvvete, çıplak şiddete ve sahte retoriklere, anti-terörizm söylemine vb. dayanarak daha uzun süre varlığını sürdürmesi mümkün değildir.

KÜRESELLEŞMENİN ÖTEKİ YÜZÜ¹

Bilim, retorikle realite, görüntüyle gerçek arasındaki uyumsuzluğu açığa çıkardığında bilim tanımını hakkedebilir. Gerçek dünyada ise retorikle (söylem) realite arasında uyumsuzluk esastır. Bu yüzden kavramlar ekseri realiteyi açıklamanın araçları olmak yerine, onun üstünü örtme işlevi görürler. Zaten toplum sınıflara bölünmüş olarak kaldıkça, herkes için aynı anlama gelen bir kavram da mümkün değildir. Bu yüzden, sorunlara nereden, kimin tarafından bakıldığı önemlidir. Şimdilerde herkesin dilinden düşmeyen *küreselleşme* kavramı için de öyledir. Elbette küreselleşme kapitalizmin temel hareket yasalarından biridir; bu itibarla da *yeni* ve *orijinal* bir şey değildir. Genişleme ve yayılma dinamiği, bir üretim tarzı olarak kapitalizmin doğasında içerilmiş temel bir eğilimdir. Öyleyse, kapitalizm yüzyılın son on yılında (1990'larda) *içine girdiği evrenin özgün veya ayırt edici* özelliği nedir? Kavramlar, ekseri gerçeğin üstünü örtmek için kullanıldığı gibi, çoğu zaman da bir kavram, karşıtının yerine kullanılabilir. Aslında adıyla çağırmamak da bir yalan söyleme yöntemidir. Son dönemde, kimi kavramlar, asıl kavramların yerine ve bilinç saptırma amacıyla daha çok kullanılır oldu. Örneğin, emperyalizm dememek için küreselleşme deniyor ve küreselleşmeye de 'olumlu' bir içerik yükleniyor. Oysa, tüm öteki kavramlar gibi, küreselleşme kavramının da herkes için aynı anlama gelmesi gerekmiyor! Küreselleşmenin kimin için ne anlama geldiğinin tahliline geçmeden önce, buraya nereden ve nasıl geldiğini kısaca da olsa hatırlamakta fayda vardır. Mevcut eğilim ve süreçler neyin ürünüdür ve "eskiden" "yeniye" geçiş nasıl olmuştur veya süreklilik sorunu nasıl ele alınabilir? Sorunun geri planı ve kaynağı hakkında açıklık sağlandıktan sonra, küreselleşenin gerçekten ne olduğu, neyin küreselleştiği ve söz konusu sürecin, son analizde, kimin için ne anlama geldiğinin tahliline geçebiliriz.

1 Karizma Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül 2000.

1. Kriz veya Kapitalizmin ‘Yeni Evresi’

Kapitalizmin II. Emperyalist Savaş sonrasında içine girdiği ‘uzun’ genişleme dönemi 1974-75’te son buldu; ve o tarihten sonra uygulanan ekonomik politikalar sistemi krizden çıkarmaktan çok, Samir Amin’in ifadesiyle, *kriz yönetimi* politikaları oldu. 1945 sonrasında dünyanın hemen her yerinde uygulanan ekonomik politikalar sürece talep yönünden müdahale etmeyi esas alan politikalar idi. Talebin hızla genişlediği koşullarda, işletmelerin verimliliği dolayısıyla kâr oranları artıyordu. Verimlilik artışına reel ücretlerdeki artış eşlik ediyordu. Devletler de böylesi bir konjonktürde daha çok vergi alıp daha çok ekonomik ve sosyal harcama yapma olanağına kavuşuyorlardı. İşte ‘refah devleti’, ‘sosyal devlet’ vb. denilen, böylesi bir konjonktürün ve güç dengelerinin sonucuydu. Dönemin dinamik sanayi ve ürünleri de standardize olmuş konfeksiyon giyim, otomobil, transistör, dayanıklı elektronik ev aletleri, televizyon vb. idi. Üçüncü Dünya denilen ülkelerde de “ulusal kalkınmacı” veya “ulusal- popülist” denilen bir kalkınma modeli geçerliydi. Söz konusu ülkeler, sömürgeciliğin ‘klasik’ tarzının tasfiyesinden sonra, sanayileşme, kalkınma, dünyanın zenginliğine ortak olma talebiyle sahneye çıkmışlardı. İki hasım bloğa (emperyalist blok ve Sovyet sistemi) da mesafeli durarak, sanayileşebilecekleri, kalkınabilecekleri umudunu taşıyorlardı. Bu ülkelerin çoğunda ithal ikameci de denilen ‘içe dönük’ bir sanayileşme süreci geçerliydi. Bu ikisinin dışında da, merkezi planlı Sovyet sistemi ve sosyalist denilen diğer ülkeler bulunuyordu. Aslında faşizmin yenildiği, sömürge halklarının sömürgeciliğe başkaldırdığı, Sovyet sisteminin ezilen sınıfların ve halkların gözünde bir çekim merkezi haline geldiği bir uluslararası konjonktürde, tartışmasız hegemonik güç durumundaki ABD de kısa ve orta vadede komünizmin genişlemesinin önünü kesmeyi, uzun vadede de çökertmeyi amaçlayan ‘çevreleme liberalizmi’ denilen bir küresel strateji izliyordu. Bu strateji, insanların yüzünü Moskova’ya çevirmelerini engellemeyi, bu amaçla da yoksulluğun ve sefaletin daha fazla derinleşmesinin engellenmesini gerektiriyordu. Ve kapitalizm genişlemesini sürdürdükçe, dünyanın

üç bölgesinde geçerli üç model yol almaya devam etti. Global olarak dünyanın hemen her yerinde emekçi çoğunluğun yaşam koşullarında mutlak veya göreceli bir iyileşme söz konusuydu.

Fakat, genişleme ilelebet devam edemezdi. Zira kapitalizm, doğası gereği, kriz üreten bir üretim tarzıdır. Nitekim, 1960'ların sonu 1970'lerin başından itibaren talep genişlemesi sınıra ulaştı, işletmelerin ortalama verimliliği ve tabii kâr oranları düştü. Resesyon tüm emperyalist ülkeleri etkisi altına aldı. Kriz genelleşti ve söz konusu olan sadece bildik bir 'devrevi kriz' de değildi. *Yapısal krizi* de haber veren bir resesyon söz konusuydu. Böyle bir durum karşısında ve eğer sorun her zamanki talep yetersizliği sorunuysa, küresel bir Keynesçilik'le talep daralması engellenebilirdi. Bu amaçla, hem her bir ülkede, hem de emperyalist dünya ile azgelişmiş ülkeler arasındaki gelir dağılımı dengesizliğini 'hafifletici' politika ve önlemler devreye sokulabilirdi... Nitekim Willy Brand, daha sonra (1980 Cancun Zirvesi) böyle bir öneri sunmuştu. Fakat büyük sermaye bu tür bir yaklaşım yerine, neo-liberal politikalar uygulamayı tercih etti. Zaten, sistemin özünde saklı dinamikler ve eğilimler de başka türlüsüne imkân vermezdi. Artık kriz döneminin yeni stratejisi, "*Küresel püskürtme stratejisi*" olacaktı. Neo-liberal e-konomik politikalar talebin daha da daralması sonucunu doğurdu. Sermaye düşen kâr oranlarını restore etmek için saldırıya önce ideolojik alanı tahkim ederek başladı; ve bu amaçla ısmarlama üzerine teorik tezler ve 'gerekçeler' üretildi. Monetarizmin değişik versiyonları, 'arz-yönlü iktisat' vb. neo-liberal tezler pazarı yüceltiyor, işlerin pazara bırakıldığında düzeleceğini savunuyor, krizin ve bir bütün olarak tüm olumsuzlukların "aşırıya vardırılmış devlet müdahalelerinden kaynaklandığını" ileri sürüyordu. Böylece ABD'li *think-tank* odakları ve belirli üniversitelerde mayalandırılan neo-liberal tezler, daha sonra medya aracılığıyla ve herhangi bir mal pazarlanır gibi piyasaya sürüldü. Artık ideolojik savaş kazanılmıştı; ve sıra söz konusu teorik-ideolojik tezlerin pratik politikaya tercüme edilmesine, uygulanmasına gelebilirdi.

Devlet müdahalelerine savaş ilan edildi. Devleti küçültme söylemi gündeme getirildi. Amaç, elbette devleti küçültmek değildi. Asıl amaç, sosyal devleti budamak; işçi sınıfı, emekçi kitleler ve mütevazı toplum kesimleri lehine ne kadar önlem, mevzuat ve düzenleme varsa tasfiye etmekte. Ve devleti sadece sermayenin işini kolaylaştırıcı müdahaleler yapan bir aygıtla dönüştürme kaygısı söz konusuydu. Yüksek reci ücretlerden ve yüksek vergilerden şikayet ediliyordu. Bu ikisinin sermayenin kaynağını kuruttuğu, sosyal harcamaların insanları tembelliğe ittiği, yüksek vergiler alan devletin bu kaynağı israf ettiği, sendika ve konfederasyonların emek pazarında bir ‘tekeli’ oluşturarak emek piyasasının esnekliğini ortadan kaldırdığını vb. ileri sürüyorlardı... Bu amaçla, kâr oranlarını restore etmek, reel ücretleri düşürmek gerekiyordu; bunun için de sendikalar etkisizleştirilmeliydi... Neo-liberal saldırı, ‘refah devleti’ modelinin geçerli olduğu ülkelerde bu modeli tasfiye etmeyi amaçlıyordu. Bu amaçla “yüksek reel ücretlere” ve sosyal harcamalara karşı saldırıya geçildi. Kriz, zaten reel ücretleri düşürücü etki yapar; ama büyük sermaye daha fazlasını istiyordu. Sonuç itibarıyla ücretler düşürülse de örgütlü işçi kesiminin direncini bir çırpıda kırmak kolay olmadı. Sermaye, ikinci bir çözüm yolu olarak, bazı sanayi dallarını Üçüncü Dünya’nın *ucuz işçi cenneti* denilen bölgelerine kaydırды. Söz konusu ülkelerde, sadece ücretler çok düşük değil, vergiler de çok düşüktü; üstelik teşvikler söz konusuydu, daha da ötede bir çevre korumu mevzuatı mevcut değildi... Reel ücretlerin aşınması talebi düşürürken söz konusu kaydırmayla da işsizlik daha da arttı ve talepteki gerileme devam etti. Talep sürekli daralırken, kapitalistlerin elinde “verimli yatırımlarda değerlendirilmesi mümkün olmayan” bir parasal sermaye fazlası ortaya çıktı. İşte özelleştirmelerin gündeme gelmesinin asıl nedeni budur. Oysa özelleştirmeler lehine sayısız gerekçe üretilmiştir... Özelleştirme, sadece KİT denilen ekonomik devlet işletmelerini kapsamıyordu, geleneksel olarak kamu tarafından sağlanan hizmetler de (sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, belediye hizmetleri, ulaşım, iletişim vb.) özelleştirme kapsamına alınıyordu.

Böylece sermaye, hazır bir pazarı olan alanları ele geçirerek ‘değerlenme’ sorununu çözmenin yolunu buluyordu. Sermayenin bir başka değerlendirme alanı da Üçüncü Dünya ülkelerini borçlandırmaktı. Zira, petrol fiyatlarının üst üste birkaç kat artırılması, petrol ithal eden az gelişmiş ülkelerde önemli finansman ve ödemeler dengesi sorunları yaratmıştı. Fakat ne borç veren çokuluslu özel ticari bankalar, ne de borç alan Üçüncü Dünya ülkeleri geri ödemeleri pek dikkate almamışlardı. Belirli bir eşikten sonra borçların ödenmesinin “sorunlu” olduğu anlaşıldı. Eğer borçlar ödenmez veya ödenemezse, en azından büyük borçlulardan birkaçının borç ödemelerini aksatması durumunda, bazı bankaların iflası kaçınılmazdı ve zincirleme iflaslar gündeme gelecekti. Başka bir ifadeyle dünya finans sistemi tehlikedeydi. Bu aşamada IMF ve diğer emperyalist finans kuruluşları devreye sokuldu. Az gelişmiş borçlu ülkelere borçların düzenli ödenmesini sağlayacak ‘dışa açık model’ önerildi.

Fakat, borçlulara önerilen ‘dışa açık model’ veya ‘ihracat öncülüğünde büyüme’, sadece borç ödemelerini güvence altına almakla kalmadı. Söz konusu ülkelerin daralan dünya pazarından pay alma yarışı, ihraç ürün fiyatlarını daha da düşürdü. Başka türlü söylenirse, karşılıksız kaynak transferi derinleşti. Elbette önerilen dışa açık model, sadece yukarıda sözünü ettiğimiz amaçları gerçekleştirmek üzere gündeme getirilmemişti. Pazar ekonomisi, liberalleşme, deregülasyon, özelleştirme sloganlarıyla sunulan bu modelin bir de uzun vadeli stratejik amacı vardı: Üçüncü Dünya ülkelerini kalkınmacı retorik ve pratiklerden uzaklaştırıp, yeniden kompradorlaştırmak.

IMF ve diğerleri tarafından önerilen model: bankaları (finans sektörü) kurtarsa, ihraç ürün fiyatlarını çökertse, Üçüncü Dünya ülkelerini kompradorlaştırmayı büyük ölçüde başarsa da, söz konusu politikaların yoksullaştırıcı ve gelir dağılımı dengesizliğini derinleştirici niteliğinden ötürü, dünya ölçeğinde talep daralmaya devam etti. Dönemin yeni dinamik teknolojileri de eski dönemlerde olduğu gibi istihdam yaratmıyor, tam tersine istihdam kaybına neden oluyor veya yaratılan istihdam sınırlı kalıyor. İşte bütün bu süreçlerin

sonucunda uygulanan neoli-beral politikalar krizi müzminleştirdi, son tahlilde “kriz yönetimi politikaları” olmanın ötesine geçemedi. Sendikaların etkisizleştirilmesi, ücret ve fiyatların denetim dışına alınması, kamu harcamalarının kısılması (özellikle de sosyal amaçlı olanların), özelleştirmeler, korumaların ve sübvansiyonların budanması, uygulanan politikaların artık sermayenin dar çıkarlarından başka hiçbir kaygı taşımadığının kanıtıydı.

Liberalleşmenin en etkin olduğu alan da uluslararası sermaye transferlerinde ortaya çıktı. Böylece finans ve rantıye sermayesinin önü iyiden iyiye açılmış oluyordu. Dalgalı kur sisteminin benimsenmesi, yüksek faiz uygulaması, ABD’nin dış açığının diğerleri tarafından finansmanı, Üçüncü Dünya’nın ‘borç yönetimi’ ve özelleştirmeler, sadece finans sermayesinin egemenliği anlamına gelmiyor; aynı zamanda tüm ekonomik faaliyetlerin de finanslaşmasıyla sonuçlanıyordu. Artık kapitalist üretim denklemine uygun olarak kullanılamayan devasa bir finans sermayesi ortaya çıkmış durumda ve bu devasa sermaye toplu değersizleşme riskiyle karşı karşıya bulunuyor. Söz konusu sermaye -toplu değersizleşme riskini ortadan kaldırmak için- iletişim teknolojisinin de sağladığı imkanları kullanarak oradan oraya savruluyor... Kısa vadede yüksek kâr vaat eden spekülâtif alanlara yöneliyor. Bu arada sıkça gündeme gelen füzyonların da (şirket evlilikleri) büyük sermayenin toplu değersizleşme ve rekabetçi konumunu koruma ve takviye etme amacıyla gündeme geldiğini söylemek mümkündür. Her füzyondan sonra toplu işten çıkarmalar gündeme geliyor ve borsalarda hisse senedi fiyatları yükseliyor.

II. Gerçekten Küreselleşen ne?

Küreselleşme kavramı esas itibariyle ideolojik mistifikasyon amacıyla kullanılıyor. Bir kere kavram, modernlik, modernite simgesi sayılıyor. Üstelik *evrenselliğin* özdeşi bir şeymiş gibi sunuluyor. Bir bakımda *pazar güçlerinin* devlet engelinden kurtulduğu

ve rekabetin *tam gerçekleşme* olanağına kavuştuğu bir durumu ifade ediyor. Artık sınırların açıldığı, ticaretin engellerden kurtulduğu, sermaye hareketinin serbestleşmesinin bir kalkınma, ilerleme, velhasıl evrenseli yakalamanın artık mümkün hale geldiği imâ ediliyor... Ve bütün bu söylemde *pazara* merkezî bir rol atfediliyor. Serbesti ortamında herkesin ekonomik yaşama eşit koşullarda katılabildiği, tüketicinin istediği kalitede malı, istediği gibi elde etme imkanına kavuştuğu *bilincini* kafalara sokmayı amaçlıyor. Oysa *kendi kendine işleyen pazar*, ideolojik bir manipölasyondur. Zira bu dünya’da kendi kendini düzenleyen bir pazar (veya piyasa) ancak burjuva iktisatçılarının kafasında mevcuttur ve bir kuruntudur. Pazarın işleyebilmesi için devletin müdahalesi (düzenleme densin) zorunludur.

Eğer, genişleme ve yayılma dinamiği, kapitalist üretim tarzına içkin bir temel eğilim ise, bundan ticaretin ve yatırımların dünya ölçeğinde yaygınlaşması ve yoğunlaşması anlaşılmalıdır. Oysa, küreselleşmeden sermaye operasyonları anlaşılıyor. Sermaye operasyonlarının gerisinde de mal ve hizmet ticaretinin üçte ikisini denetleyip yönlendiren çokuluslu şirketler var. Zaten ticaretin %40’ı söz konusu gruplar “içinde” gerçekleşiyor. Üstelik yaratılan efsaneye rağmen, mal ve hizmet ticareti 1960-74 arası dönemdeki oranların altında. Fakat asıl üzerinde durulması gereken husus, doğrudan yatırım oranlarının 1974 öncesinin çok gerisinde olduğudur. Öyleyse kavramın kullanımına bir sınır getirmek, içerik konusundaki muğlaklığı ortadan kaldırmak için küreselleşme yerine *sermayenin küreselleşmesi* biçiminde kullanmak daha uygundur. Zira tek başına küreselleşme kavramı kullanıldığında, yatırım ve üretimin ticarete önceliği gözden kaçıyor. Şimdilerde söz konusu olan çokuluslu sanayi, hizmet, bankacılık ve büyük sosyal güvenlik fonlarının hareketinin yoğunlaşması ve iç içe geçmesidir. Bunların daha çok ‘uluslararasılaşması’, büyük kapitalist ülkelerin sermayelerinin iç içe geçmesi ve sanayi ve hizmet alanlarında az sayıda dünya oligopolü haline gelmesiyle sonuçlanıyor.

Küreselleşmeden bu kadar söz edilirken bir dizi ülkenin, dahası kıtaların marjinalleştiği gerçeği kimsenin aklına gelmiyor... Fakat hepsinden daha önemlisi, uluslararasılaşan daha çok doğrudan “ve-rimli” yatırımlar değil, para sermayesidir (finans sermayesi). Söz konusu para-sermaye, liberalleşmeden, bilgisayar ve iletişim teknolojisinin sağladığı olanaklardan da yararlanarak, değerlenmek üzere bir borsadan diğerine uçuyor, bir tür değerlenme biçiminden diğerine geçiyor (hisse senedi, döviz, devlete ödünç verme, kur farklarından yararlanma vb.). Elbette her yere aynı şekilde yönelmiyor, her bölgede aynı yoğunlukta hareket etmiyor ve kısa vadede yüksek kâr vaat eden bölgelere ve alanlara yöneliyor. Bir çokuluslu’nun patronunun ifadesiyle “küreselleşme, kendi grubunun istediği yere istediği zaman yerleşmesi, istediği şeyi üretmesi, istediği yere satması, istediği yerden girdi sağlaması ve bütün bunları yaparken ne yasal, ne de sosyal güvenlik, toplu sözleşme vb. gibi hiçbir engelle karşılaşmaması” anlamına geliyor.

Bugün finans sermayesinin hareketini engelleyen düzenlemelerin büyük ölçüde tasfiye edilmesiyle, sermaye hareketi artık daha çok finans sermayesinin hareketi haline geliyor. Üretim dışı alanlarda değerlenme ve yüksek kâr arayan, çoğunlukla spekülatif alanlarda değerlenme olanakları arayan sermayenin portresi şimdilerde yılda 80-100 bin milyar dolara ulaşıyor. Bu rakamın ne anlama geldiği hakkında bir fikir edinebilmek için yıllık dünya ticaret hacminin 3-4 bin milyar dolar civarında seyrettiğini hatırlamak yeter. Fakat küreselleşmenin yarattığı asıl ideolojik bulanıklık, söz konusu sürecin ‘karşı konulmaz’, ‘engellenemez’, insan iradesini aşan, herkesin uyum sağlamak zorunda olduğu bir *olgu* olarak sunulmasıyla ilgili... Bu söylemle ilgili elbette çok şey söylenebilir; ama bu dünyada ne olup bitiyorsa birilerinin bilinçli eyleminin sonucu olduğunu söylemekle yetindim. Böylesine bir finans sermayesi egemenliği ve sürekli değersizleşme riskiyle yüz yüze devasa bir finans sermayesinin varlığı demek, dünya ekonomisinin ‘diken üstünde’ durması demektir. Her an bir finansal kriz gündeme gelebilir, finansal krizin

genelleşmesi durumunda da, dünya ekonomisi çökebilir. Üstelik bu çöküş 1929 krizinden çok daha kapsamlı bir nitelik kazanabilir. Başka türlü söylenirse, mevcut durum sürdürülebilir değildir...

III. Madalyonun Öteki Yüzü

Mevcut süreçten çıkar sağlayanlar ‘mutlu küreselleşme’ şarkılarını söylemeye devam ederken, kutuplaşma yeni biçimler ve görüntüler altında derinleşiyor. Yoksul ülkelerden zenginlere doğru kaynak transferi büyüyor. Ucuz üretmeye yaramayanlar, satın almayanlar, kredi kullanamaz durumdakiler sistemin dışına atılıyor. Piyasa ekonomisinden, *kendi kendini düzenleyen pazardan* çok söz edilirken, 200 çokuluslu şirketin yıllık iş hacmi 150 ülkenin gayri safi yurt içi hasılasını aşıyor. 150 ülkenin GSYİH’sı %24,5 iken, 200 çokuluslu şirketin yıllık cirosu %26,5 düzeyinde... Şimdilerde işsizlerin veya düzenli bir işi olmayanların sayısı 1 milyar sınırını aşmış durumda. Her yıl 30 milyon kişi açlıktan ölüyor ve dünyada ihtiyacın %110’u kadar gıda stoku var. 300 milyon çocuk, *çocuk* tanımına uygun olmayan koşullarda “yaşıyor”; ya çokuluslu şirketlerin veya uzantılarının ucuz ‘işgücünü’ oluşturuyorlar, ya fuhuş pazarına itiliyorlar, ya da köle olarak alınıp satılıyorlar. 800 milyondan fazla insan “kötü” veya “yetersiz” besleniyor. 1960 yılında dünya nüfusunun en yoksul %20’si ile en zengin %20’si arasındaki fark 1’e 30’dur (bire otuz), 1997’de 1’e 82’ye yükselmiş durumda. Aynı şeyi şu rakamlarla da ifade etmek mümkündür: Dünyanın en zengin %20’si dünya zenginliğinin %82’sine el koyarken, en yoksul %20’nin payına %1,2 düşüyor. Bu rakamlar karşısında insan hakları, azınlık hakları, ‘çokkültürlülük,’ demokrasi vb. gibi kavramların, *sivil toplum* ve *sivil toplum örgütleri* söyleminin bir kıymet-i harbiyesi olabilir mi? Büyük çoğunluğu işsizliğe, açlığa mahkum eden, temel insan ihtiyaçlarını karşılamaktan aciz, sürekli ekonomik ve sosyal adaletsizlik üreten mevcut rejimlerin ve siyasi iktidarların demokrasi, insan hakları, söyleminin bir inandırıcılığı olabilir mi?

Elbette yoksulluk, sadece Üçüncü Dünya ülkelerinin veya *yer-yüzünün lânetlilerinin* sorunu değil. Dünyanın en zengin ülkesi olan ABD’de ailelerin %23’ü yoksulluk sınırının altında ‘yaşıyor’. Sadece Los Angeles’te ilkokula gidemeyen 30 bin çocuk var. 17 yaşına basmış Amerikalıların %13’ü okuma yazma bilmiyor. ABD’de yıllık geliri 15 bin doların altında olan her on aileden birinin çocuğu üniversitede okuyabiliyor. Ama yıllık geliri 100 bin doların üstündekiler için bu oran %94. Aynı ülkede çocukların %25’i açlık tehlikesiyle yüz yüze. 1979-95 aralığında en zengin %5’in geliri %26 artarken, en yoksul %5’in geliri %9 azaldı. Artık gelişmiş kapitalist ülkelerin de kendi ‘üçüncü dünyaları’ var. Her geçen gün bir işten, bir gelirden ve sosyal korumadan yoksun insan sayısı büyüyor.

Küreselleşme herkes için bir kurtuluş olarak sunulurken, yoksul ülkelerden zenginlere zenginlik transferi büyüyor. Henüz kalkınmacı retorığın ve pratiklerin geçerli olduğu 1970’li yılların ilk yarısında (1972-76 aralığında) Üçüncü Dünyadan gelişmiş kapitalist ülkelere, yıllık ortalama 441 milyar dolar transfer ediliyordu. Küreselleşme şarkılarının dillerden düşmediği 1990’lı yılların ilk yarısında (1992-95 aralığında) bu rakam yıllık ortalama 1.364 milyar dolara yükselmiş bulunuyor. Başka türlü ifade edersek, kan kaybı yaklaşık üç buçuk kat artmış bulunuyor. Sistem yoksulluğu artırdıkça zenginlerin sayısı da artıyor veya eski zenginler daha da zenginleşiyor. Bu yüzden en zengin 358 kişinin servetinin değeri, dünya nüfusunun %45’inin gelirinden daha fazla... 1999 yılında dolar milyonerlerine 1.000 kişi daha katıldı ve dolar milyarderleri sayısı 7.000’i geçti. Aynı dönemde işsizlerin sayısında ne kadar artış oldu?

Elbette kapitalist yağma ve talan, sadece beşeri sonuçları itibarıyla yıkıcı değil. Mevcut eğilim ve süreçler aynı zamanda ekolojik yıkımı da üretiyor. Böylesi bir dünyada ‘mutlu küreselleşme’ korusuna katılmayı mı, yoksa sürekli işsizlik, yoksulluk, açlık, manevi yozlaşma üreten, kâr etmek için havayı, suyu ve toprağı kirleten, velhasıl insanlığın geleceğini karartan, asgari etik kaygı taşımayan kapitalist barbarlıkla kıyasıya mücadele etmeyi mi yeğlediniz?

EMME BASMA TULUMBAYI ÇALIŞTIRMAK¹

Tefeciyle borçlu arasındaki ilişki belirli bir eşikten sonra sorunsal hale gelebilir. Borçlu borçlarını ödeyemez duruma gelir. Tefecinin bu aşamadan sonra nasıl bir tavır takınacağı borçlunun “potansiyeline” bağlıdır. Eğer tefeci, borçlunun hâlâ yağmalanacak bir şeyleri olduğu kanaatine sahip olursa, onu bir seferliğine ödeyemez durumundan kurtarmakta çıkarı vardır. Bir miktar daha borç vererek tefeci-borçlu ilişkisinin kaldığı yerden devam etmesini sağlayabilir. Böylece hem eski alacaklarının tahsilini güvence altına almış olur, hem de borçlunun yeni kaynak transfer etmesinin, ‘kan kaybetmesinin’ yolunu açar. Verilen yeni borç, kesilen ‘kaynak transferini’ yeniden harekete geçirmek içindir. Bunu, emme basma tulumbayı çalıştırmak için tulumbaya konan suya benzetebilirsiniz. Tulumbaya konan bir miktar su, asıl su kaynağıyla teması ve suyun sürekli akışını sağlar.

Son dönemde Türkiye’ye IMF ve Dünya Bankası’ndan verilen “kredi” de emme basma tulumbaya konan suya benziyor... Emperyalizmin bu finans örgütlerini ve tabii asıl onların gerisindeki “finans ve sanayi baronlarını” böyle bir “kurtarma operasyonuna” sevk eden şey, Türkiye’nin yağmalanabilir potansiyeli konusunda kafalarda bir tereddüt olmamasındandır. Elbette Türkiye’deki “Akademi ulemasının” ve köşe yazar esnafının, artık hiçbir politika yapma yeteneği kalmamış ‘politikacıların’ vb. sundukları fotoğraf çok farklı. Onlar, verilen kaynağın Türkiye ekonomisinin “krizi ilelebet aşması için verildiği” safsatasını yayıyorlar. Gerçeği söyleyecek değiller ya... Elbette misyonlarının gereğini yapacaklar...

Borçlanma belirli bir sınırdan sonra (borç alınan miktar, süre, faiz oranı üçlüsü dikkate alındığında) tam bir karşılıksız kaynak trans-

1 www.demokrasi.net. 20 Mayıs 2001

ferine dönüşür. Bunun anlamı borçlunun varını yoğunu alacaklıya transfer etmesidir. Bu yüzden borçlandırmak, borç veren için son derecede kârlı bir şeydir. Bir tarafın servetini ve zenginliğini karşı tarafa taşıma aracıdır. Elbette bu sürecin kesintiye uğramasından asıl “zararlı çıkanın” kim olduğunu tahmin etmek de zor değildir.

Borçlanmanın, borçlandırmanın bir paradoksal sonucu da, borçların ödendikçe artmasıdır. Ne kadar çok borç alırsanız borcunuz da o kadar çok artar. Türkiye 24 Ocak Kararlarını (1980) uygulamaya başladığında dış borcu 13 milyar dolar kadardı. Ve 24 Ocak Kararlarını borç sorununu ‘sorun olmaktan çıkaracak’ önlemler paketi olarak sunmuşlardı. Aradan yirmi yıl geçtikten sonra Türkiye’nin dış borcu, (1989’da 41 milyar dolara), 2000 yılı sonunda da 114 milyar dolara çıktı. Önümüzdeki birkaç yıl içinde 150 milyar dolar sınırını aşması işin doğası gereğidir. Asıl önemli olan sadece 1989 sonrası dönemde (11 yıl) ödenen borcun 126,9 milyar dolar olmasıdır... Son on yılda ödenen dış borçlara, iç borç ödemeleri de eklendiğinde rakam 300 milyar dolar sınırına varıyor. Sadece bu rakamlara bakarak, Türkiye ekonomisinin, ne menem bir sefalet içinde olduğunu görmek mümkündür. Bu, iki şeyi ifade ediyor: Birincisi, ekonomiye üretimsizliğin hakim olması; ikincisi de, akıl almaz bir yağmaya (veya kan kaybına) konu olmasıdır. Elbette rakamlar bir başlarına pek bir şey ifade etmezler. Bu rakamların ne kadar ‘rahatsız edici’ olduğunu anlamak için Türkiye’nin GSMH’sinin 180 milyar dolar civarında olduğunu göz önüne almak gerekir.

Türkiye’nin dış borcu 1980’de 13 milyar dolardan 2000 yılında 114 milyar dolara çıktığı halde bu zaman zarfında 130 milyar borç ödenmiş olması demek, bu zaman aralığında borçların *defalarca* ödenmesi demektir. Bunun ne kadar böyle olduğunu görmek için ‘dışarıya bakmak’ yeter. Üçüncü Dünyanın borcu 1992’de 1.300 milyar dolardan 2000 yılı sonunda 2.100 milyar dolara çıktı. Aynı dönemde ödenen faiz 343 milyar dolardı. Bu da demektir ki borçlular borçlarını daha şimdiden *birkaç defa* ödemiş durumdadırlar. Bunun öteki yüzü de çokuluslu şirketlerin aksiyonerlerinin akıl al-

maz zenginleşmesidir. Elbette burada borç ödeyenler cephesindeki yıkımdan ayrıca söz etmiyoruz... Birinin çılgın zenginleşmesiyle diğerinin akıl almaz sefaleti arasındaki ilişkiyi hatırlamak bile ürperticidir.

‘Çokuluslu’ şirketlerin, bankaların, velhasıl sanayi ve finans baronlarının borçlandırmadaki yegane amacı, yüksek faiz elde etmek değil elbette (Türkiye gibi ülkelere açılan kredilerde faiz oranı, emperyalist dünyada geçerli olanın yaklaşık iki katıdır). Borçlandırma, borçluların ekonomilerini yönetmeye de imkan veriyor. Bir kere, bir ülke “aşırı borçlu” konumuna gelince, artık alacaklıların bir bakıma “rehini” durumuna geliyor. Türkiye dünyanın en borçlu on ülkesinden biri; ama en riskli üç ülkeden de biri (Rusya ve Endonezya’dan sonra üçüncü). Cari açığı 12 milyar dolar, iç ve dış borç stoku toplamı 160-170 milyar dolar (bu rakamlar kesin değildir; zira hem kesin bir borç envanteri yok, hem de her an değişiyor) olan, yılda 25-30 milyar dolar dış borç, 30-35 milyar dolar iç borç ödeyen, iç ve dış borç stoku toplamı neredeyse GSMH’sine eşitlenmiş bir ülkeye hâlâ neden ‘kredi açıyorlar?’ Bir başka husus da şudur: Türkiye’nin bir yılda 25 milyar dolar dış borç, 33 milyar dolar iç borç ödediği hiçbir zaman gazete manşetlerine yansımaz! Oysa IMF’den gelen 4,3 milyar dolar kredi haftalarca gazete manşetlerinden inmiyor. Televizyonlarda da hep birinci haber oluyor. Burada da nüanse edilmesi gereken bir şey var: Bireysel borçlunun durumu, devlet-toplum-ekonominin söz konusu olduğu durumdan farklıdır. Devlet-toplum-ekonomi söz konusu olduğunda, krediyi alıp-kullananlarla (hortumcular) onu ödeyenler farklı kesimlerdir... Kullanan ve ödeyen farklı öznelerdir.

Bu soruya, üçü doğrudan ekonomik-finansal çıkarlarla ilgili, biri de emperyalizmin global çıkarlarıyla ilgili olmak üzere üç başlık altında cevap vermek mümkündür: Birincisi, Emperyalist odaklar Türkiye’yi her şeye rağmen yağmalanabilir buluyorlar... Bu yüzden “yükselen ekonomi” kategorisine sokuyorlar; İkincisi, müdahale edilmezse Türkiye ödeyememezliğe düşebilirdi. Zira, sadece iç

ve dış finansörler ve rantiyeler tarafından yağmalanmıyor. Ayrıca devlet içi (bürokrasi çetesi), büyük sermaye ve “Milli Mafya” tarafından da hortumlanıyor. Dolayısıyla kan kaybı sadece rantiyelere gidenle sınırlı değil... Bütçe kaynakları ve kamu fonları (kamu bankaları) da yağmalanıyor. Bu durumda hem dış hem de iç rantiyelerin çıkarları tehlikeye girebilirdi. Elbette borçlar şimdiye kadar defalarca ödenmişti; ama ödenmeye devam etmesi neden dursun! Öyleyse yağmayı sürdürmek için tulumbaya su koymak “herkesin çıkarınaydı” (Buradaki herkes’e kimlerin dahil olduğunu ayrıca söylemek gerekmiyor). Türkiye’nin ödeyememezlik durumuna düşmesi bir kötü örnek de olurdu...

Üçüncü neden, bu “kurtarma operasyonu” Türkiye’nin *yeniden kompradorlaştırılmasını* tamamlamak için bir fırsata dönüştürülmesiyle ilgilidir. Böylece eksiklerin tamamlanması için “kriz ortamı” bir fırsat sayıldı. Sizi önce tuzağa düşürüyorlar; ama tuzaktan kurtarmak için daha büyük tavizler koparma olanağına da kavuşuyorlar (Elbette buradaki ‘tuzak’ kavramının nüanse edilmeye ihtiyacı var, zira sadece “dışarıdan dayatılan” bir şey değil, artık içeriyle dışarı ayrımının hiçbir kıymet-i harbiyesi yok, Türkiye’deki sermaye emperyalist sermayenin ‘taşeronu’, ortağı değilse “yetkili satıcısı” durumunda olduğuna göre -kaldı ki bu yeni bir şey de değil). Türkiye’nin hâlâ emperyalist yağmaya açılmamış nesi varsa yağmaya açmak için bu iyi bir fırsattı. Anayasadan başlayarak hızla yapılan yasal değişiklikler ve bürokratik düzenlemeler (oluşturulan kurum ve kurullar) doğrudan bu amaç içindi. Böylece iki şey yapılmış oluyor: Bir kere, çokuluslu şirketlerin sömürü ve yağma kapıları sonuna kadar açılıyor; ikincisi de, Türkiye’deki siyasi otorite (devlet) artık emperyalizmin (dışarının) hoşuna gitmeyecek ‘bir şeyler yapma’ yeteneğini kaybediyor. 1999 Temmuz ayından beri bu amaçla tam 27 yasa çıkarıldı, Meclis içtüzüğü değiştirildi, Anayasa’nın bir maddesi değiştirildi... ‘Kodifikasyon’ hızla yol almaya devam ediyor... Kompradorlaşmanın tamamlanması bakımından bunun anlamı, artık Türkiye ekonomisine yön veren “özne veya öznelere” dışarda

olmasıdır. Artık politika “öznelere” içerde değil, dışardadır. İçerdeki kısmi özne-nesne özdeşliğinin yerini, şimdilerde dış özne-iç nesne özdeşliği alıyor. İşte, açılan yeni krediler ve Kemal Derviş’in misyonu budur... Velhasıl kompradorlaşma sürecinde ‘eksik kutuların’ doldurulması... Kimilerinin ‘ulus-devletin aşınması’ dediği şey...

Üçüncü neden emperyalizmin ‘global çıkarlarıyla’ ilgilidir. Türkiye tam bir istikrarsızlık sarmalına gömülürse, bu emperyalizmin bölgedeki (Ortadoğu, Kafkaslar, Balkanlar) çıkarlarının tehlikeye girmesi demektir. Bu yüzden Türkiye’nin istikrarı, emperyalist *status quo*’nun devamı için gereklidir.

İşte bütün bu nedenlerle emme basma tulumbanın çalıştırılması gerekiyordu. Elbette tulumbanın çalışması herkes için aynı anlama gelmiyor. Gelmesi de zaten mümkün değildir.

“ENFLASYON OYUNU!”¹

Türkiye, enflasyonun ‘belini kırmak’ için 22 yıldır büyük bir meydan muharebesi yapıyor. Üstelik savaş son yıllarda daha da şiddetlenmiş görünüyor. IMF’nin savaşın seyrini yakın takibe alıp, üçer aylık dönemlerde savaş teftişi yapması da savaşın şiddetinin bir göstergesi olmalı, insanlar mal ve hizmet üretiyor, üzerlerine de kaçta satılacağını gösteren etiketler yapıştırıyor. Bu mal ve hizmeti üreten insanlar, ürettiklerinin fiyatını belirlemekten aciz midirler? Sanki yüzyıl savaşlarından söz ediliyor. Bir ülke yönetimi, üretilen mal ve hizmetlerin kaçta satılacağına karar veremez mi? Nihayet şu ‘fiyatlandırma işi’ insan iradesini aşan, doğa üstü güçlerin etkinlik alanına mı giriyor?

Yirmi iki yıldır hep aynı laflar... “Enflasyon canavarının belini kıracağız”, “memurumuzu, işçimizi enflasyona ezdirmeyiz”, “enflasyon canavarını defetmek için herkesin fedakârlık yapması gerekir” (Elbette buradaki herkesin kim olduğunu söylemeye gerek yok.) Her ayın üçünde ilan edilen enflasyon rakamları ve “enflasyonun düşmekte olduğuna” dair kabak tadı veren ahmakça yorumlar... Sonra enflasyona bulunan ‘gerekçeler’: Don oldu, kuraklık oldu, biber fiyatları laf dinlemiyor, kuru fasulye azıttı, Hindistan’ı sel bastı... Sanırsınız ki geç kapitalizm çağında değil de, firavunlar çağında yaşıyorsunuz... Allah aşkına 22 yıl boyunca enflasyonla mücadele ettiğini söyleyen ve kaldığı yerden devam eden bir devlet, bir siyasi rejim, bir ekonomi yönetimi olur mu? Eğer, insanların soru sorma yetenekleri dumura uğramışsa neden olmasın? Önce, asla gerçekleşmeyecek, bir enflasyon oranı saptanıyor, diyelim enflasyonun %80 civarında gerçekleşeceği önceden belliyken, beklenen “resmi enflasyon” oranı %40 olarak ilan ediliyor. İşçi ücretleri, memur maaşları, tarımsal taban fiyatları vb. ‘resmi orana’ uyduruluyor veya uymaya zorlanıyor... Aradaki farkın kimin cebine gittiğini biliyorsunuz.

1 Öküz Dergisi, Kasım 2000.

Enflasyon demek, fiyatların sürekli artması demektir. Sorun, her malın fiyatının ve her toplum sınıfının gelirinin aynı oranda artmamasıyla ilgilidir. Eğer tüm fiyatlar ve gelirler aynı oranda artmış olsaydı, sorunun fazla önemi olmazdı. Bunu bir kentin su şebekesi örneğinden giderek açıklayabilirsiniz... Kentin çoğunluğunu oluşturan yoksul kesimi kişi başına daha az su alır. Zengin azınlık da, kişi başına daha çok su harcar. Eğer bu oran aynı kalırsa, burada bir “yenilik” yoktur. Birden su şebekesine yapılan bir müdahaleyle yoksul kesimlere su veren vanaların kısıldığını düşünün... Bunun anlamı, zengin semtlere eskisinden daha fazla su pompalanmasıdır... Ürettiğinin, sattığının fiyatını belirleyemeyen (gündelik dilde bunlara dar ve sabit gelirliler denir) işçiler, memurlar vb. doğal olarak fakirleşir. Elbette birilerinin fakirleşmesi, başkalarının zenginleşmesi demektir. Zira bir ücretli kölelik düzeni olan kapitalist sistemde, birinin kaybı, diğerinin kazancıdır. Daha açık ifade etmek istersek, enflasyon yoksullardan zenginlere ‘kaynak’ transfer etmenin bir aracıdır. Ya da enflasyon, *para yoluyla şiddet uygulamaktır*... Bir adamın elindeki iki ekmekten birini kafasına vurarak alabilirsiniz, yani kaba kuvvete başvurarak elindekinin yarısını alabilirsiniz. Bunu kaba kuvvete başvurmadan, fiyat mekanizması aracılığıyla da yapabilirsiniz... Adamın yediği ekmeğin fiyatını 50 liradan yüz liraya çıkarırsınız. Eğer ekmeği yiyen, kendi gelirini (ücret veya maaşını) veya sattığı malın fiyatını aynı oranda arttıramıyorsa, başkaları lehine yoksullaşıyor demektir.

İşte 22 yıldır enflasyonu düşürdük-düşürüyoruz mavalının gerisindeki asıl neden budur... Türkiye’nin kaymağını yiyen komprador “mutlu azınlık” on yıllardır emekçi çoğunluğu daha da yoksullaştırmanın bir mekanizması olarak gördüğü için, enflasyonun düşmesini asla istemedi. Ama istiyormuş gibi yaptı... Böylece ülke zenginliğini kolay yağmalamanın yolunu bulmuşlardı... Unvanı bol bilim cemaati de enflasyonu “doğal afet türü bir şey” gibi sunarak misyonunun gereğini yaptı... Aynı “trafik canavarında” olduğu gibi... Kimse 65 milyonu 40 kişilik otobüslerle taşımanın saçmalığını, tren yolu

taşımacılığına dönmeden, kazaların artarak devam etmesinin kaçınılmaz olduğunu söylemeyi akıl edemiyor... Akılları sadece yollara “içinizdeki trafik canavarını öldürün” yazan büyük ve çirkin levhalar yerleştirmeye yetiyor. Elbette bu levhalar canavarı öldürmeye yaramasa da, birilerinin cebini doldurmaya yarıyor? Akademinin çok ünvanlı efendileri, her şeyi bilen, her konuda ahkâm kesen köşe yazarları, yıllardır asıl söylenmesi gerekeni söylememekte ısrar ediyorlar? Hizmetlerinin karşılığını da alıyorlar elbette... Bal tutan parmağını yalar denmiştir... Yaladılar, yalamaya devam ediyorlar...

Enflasyonla mücadele söylemi, yoksulları aldatmaya ve olup bitene itiraz etmesinin önünü kesmeye yarayan bir manipölasyondur. Önce topluma bir hedef gösterilir. Bir iki yıllık sıkıntıdan sonra ‘düzlüğe çıkılacağı’ söylenir. Ama bu bir iki yılların sonu bir türlü gelmez... Hedef ufukta bir çizgi gibi hep uzaklara kayar... Sonu geldiğinde de insanlar hiçbir şeyin değişmediğini hayretle görürler... Rakam ve oranlar yalan üretmek için kullanılır. Zaten istendiğinde rakamlara söyletilemeyecek yalan yoktur.

Fakat 57. Hükümet enflasyonu düşürmekte kararlı. Bu sefer söylemle gerçek niyet çıkışıyor. Enflasyonu artık düşürmek zorundalar. Çünkü deniz bitti, çünkü yağmalanacak bir şey kalmadı. Bu sefer enflasyonu düşürme niyetlerinde “samimi” olduklarını söyleyebiliriz... Nasıl, yıllarca enflasyonu sürdürmenin faturasını emekçi çoğunluğa ağır bir fatura olarak ödetmişlerse, şimdi de sıra enflasyonu düşürmenin faturasını ödetmeye geldi... Başbakan, bakanlara ağızlarını her açtıklarında “işçimizi, memurumuzu, çiftçimizi enflasyona ezdirmeyiz” diyorlar. Hem enflasyon olacak, hem de bu kesimler zarar görmeyecek... Böyle bir şey mümkün mü? Yıllarca enflasyonun yoksullaştırdığı kitlelere şimdi de enflasyonu düşürmenin faturası dayatılıyor. Enflasyonun düşmesi için yoksulların daha da yoksullaşması gerekiyor... Ve bunu bir başarı olarak sunacaklardır... Üretimi daha da düşürmek, ekonominin üretici temelini daha çok aşındırmak, zaten iyice bozuk olan gelir uçurumunu daha da büyütmek, doğal çevre tahribatını derinleştirmek, ülkenin tarımsal kendi-

ne yeterliğini yok etmek pahasına sağlanacak “istikrar” ve “düşen enflasyon”, kimin için ne anlama gelebilir? Bir tıp deyişi: “Ameliyat başarılı geçti; ama hasta öldü” der... Bunların enflasyonla mücadele macerası da bu tıp terimindekine benzeyecek gibi görünüyor... İyi ama, daha ne zamana kadar? Bu ülkenin tüm zenginliğini ürettikleri halde hep sofradan uzak tutulan, aşağılanan, horlanan yoksul emekçi çoğunluğun kendi gücünün farkına varıp, gereğini yapana kadar.

DERSİMİZİN KONUSU: “KRİZ”¹

Kapitalist toplumda (ve tüm sınıflı toplumlarda) herkes için aynı anlama gelen bir kavram mümkün değildir. *Kriz* kavramı için de öyledir. Aynı şekilde, kapitalist toplumda (ki ücretli kölelik rejimidir) birinin kazancı diğerinin kaybıdır. Eğer komşunuz fakirse, siz zengin olduğunuz içindir; ya da komşunuz fakir olduğu için siz zenginsinizdir. Son “krizden” herkesin olumsuz etkilendiği, herkesin zararlı çıktığı söyleniyor, üstelik buna inanan iflah olmaz budalalar da eksik değil!

Bir kere krizin ne olmadığı hakkında düşünce açıklığı olmalıdır. Bilinen anlamda kapitalizmin krizleri, kapitalist sürecin olağan bir durumudur. Kriz bir çeşit sistemin gençlik aşısıdır. Zayıflar, rekabete ayak uyduramayanlar, marjinal işletmeler piyasadan silinir. Büyükler daha da büyür, iflas edenlerin sabit sermayeleri büyükler için kelepir durumuna gelir. İflaslar sonucu işten çıkarmalar çığ gibi büyür ve reel ücretler düşer. İflas edenlerin “pazar payı” ayakta kalan ve daha da büyüyen kapitalist işletmelerinin eline geçer. Dikkat edilirse “kriz” bırakın toplumun tamamını, kapitalist sınıfın farklı bileşenleri için bile aynı anlama gelmez.

Son finansal krizde bir gecede bir milyar doları hortumlayan sermaye gurubu için, ya da 98 günlük %194 faiz alanlar için krizin anlamı, tekelleşme sonucu işini, dükkanını kapatmak zorunda kalan ve mülksüzleşen, proleterleşen küçük ve ortaboy işletme sahibi ve onun işyerinde çalışanlarla kapanan fabrikalardan veya kriz bahane edilerek işten çıkarılanlar için aynı anlama mı geliyor? Birileri için iflas veya ‘yıkım’ demek olan, başkaları için sömürü oranlarını yükseltmek sermayeyi ve pazar payını büyütme, dolayısıyla daha büyük kâr anlamına gelir.

1 www.demokrasim.net, 9 Mayıs 2001.

Büyükler krizi bahane edip devletten de teşvikler alırlar, zaten tekelleşme tekel fiyatlarından, değilse oligopol koşullarında fiyatlandırma imkanı verir...

Asıl soruna dönersek, Türkiye’de olup bitenin anlamı nedir? Türkiye’de ekonominin içinde bulunduğu durum ve “kriz”le ilgili tartışmaların, tarihini 19 Şubat 2001’den başlatıyorlar... Tabii bu kafayla olup bitenleri anlamak da, bilince çıkarmak da mümkün olmuyor. Zaten kimsenin “görüntüyle gerçek arasındaki uyumsuzluğu” açığa çıkarmak gibi bir niyeti ve kaygısı da yok. Asıl amaçları kafaları daha da bulandırmaktır. Oysa, Türkiye’de olup bitenler, salt “kriz” kavramı çerçevesinde anlaşılabilir şeyler değildir. Öyleyse sorun ne?

İkinci Dünya Savaşı sonrasında sömürgecilikten “kurtulan” uluslar ve yarı-sömürge statüsünde olanlar, ilk defa dünyanın zenginliğine ortak olmak, sanayileşmek ve kalkınmak talebiyle sahneye çıktılar. Bu amaçla “içe dönük sanayileşme süreci” başlattılar. Ekonomik ve sosyal altyapıyı geliştirmek üzere “iddialı” yatırım hamlelerine giriştiler. Aslında bu, hiyerarşik kapitalist sistem yerinde durdukça, gerçekleşmesi mümkün olmayan bir hedefti. Üçüncü Dünya ülkelerinin bazılarının karizmatik liderleri bu tür iyimser beklentiler içinde olsalar da, emperyalist odaklar bunun mümkün olmadığını gayet iyi biliyorlardı. Zira Batı modeli, dar bir çerçevede “yeniden üretilebilir” ama genelleştirilemez. Zira tüm Üçüncü Dünya ülkelerinin insanları da ortalama bir Batı Avrupalı, Amerikalı kadar üretmeye, tüketmeye, kirlletmeye, yok etmeye başlarsa, dünyanın doğal ve enerji kaynaklarının sadece bir hafta (yanlış okumadınız 7 gün) yeteceğini gayet iyi biliyorlar. Çevre kirlenmesi de cabası olmak kaydıyla.

Bir şey daha var: 500 yıllık ayrıcalıklı konumlarını, dünyanın efendisi olma durumlarını da kaybetmek istemiyorlar. Kim ister *netekim*. Buradan hemen bir sonuç çıkarmak mümkündür: Kapitalizm varoldukça asla azgelişmişler gelişmişler gibi olamazlar. Ama benim, *emperyalizmin en yüksek aşaması* dediğim *küresel kapita-*

lizm çağında, *kutuplaşma* da biçim değiştirmiş bulunuyor. Artık her ülkenin hem birinci, hem de ‘üçüncü dünyası’ var. Buna, Üçüncü Dünya’nın *küreselleşmesi* de diyebilirsiniz.

Kapitalizm, savaş sonrası genişlemesini sürdürdükçe kalkınma konusunda iyimser beklentiler de devam etti. Fakat kapitalizmin 1974-75’te yeniden “yapısal krize” girmesiyle, emperyalist odaklar yaklaşımlarını değiştirdiler, Üçüncü Dünyayı kalkınma sevdasından uzaklaştırıp yeniden kompradorlaştırmak üzere yeni bir *küresel püskürtme stratejisi* dayattılar.

Bu tür bir stratejiyi dayatmak için uygun koşullar da oluşmuştu: Birincisi, “bağımlı sanayileşme” süreci kendi ihtiyacı olan döviz sağlayamıyor, sürekli olarak ödemeler dengesi açığı ortaya çıkarıyor ve bu durum borçlanmayı zorunlu hale getiriyordu; İkincisi, 1973 sonrasında başlayarak petrol fiyatlarının peş peşe birkaç defa artırılması, Üçüncü Dünya ülkelerinde borçlanmayı daha da zorunlu hale getirdi. Ve söz konusu ülkelerin borçları çığ gibi arttı. 1980’e gelindiğinde dış borçlar iyice kabarmıştı ve ödenmeme veya ödeyememezlik durumunda birçok çokuluslu banka iflas edecekti... Arkasından da dünya finans sistemi çökecekti...

İşte bu aşamada emperyalist odaklar sözünü ettiğimiz *küresel püskürtme stratejisini* dayatmak için fırsatı ganimet bildiler. Üçüncü Dünyaya “dışa açık büyüme” adı altında *yeniden kompradorlaşma*’yı dayattılar. Bunun anlamı söz konusu ülkelerin her türlü sanayileşme, kalkınma, dünyanın zenginliğine ortak olma vb. hedefinden uzaklaştırılmasıydı. Söz konusu stratejinin 1980’de Türkiye’ye yansıyan adı *24 Ocak Kararları*ydı...

IMF ve Dünya Bankası kompradorlaşmanın gözetim ve denetimini üstlendiler. Artık Türkiye, kalkınmayı değil, ‘istikrarı’ ve ‘yapısal uyumu’ hedefleyecekti. Emir yüksek yerden geliyordu. Bunun anlamı da şuydu: Bırak piyasa gereğini yapsın. ‘Çokuluslu’ şirketlerin gelip yağmalaması için ekonomide yapılan düzenlemeler bir ‘yapısal devrim’ olarak sunuldu. Elbette herkesin farklı ‘devrim anlayışı’ ola-

caktı. Belirli bir eşikten sonra üretimsizliğin ve parayla para kazanmanın kural haline gelmesi kaçınılmazdı. Bir ‘kendi kendini düzenleyen piyasa’ efsanesi uydurdular. Üstelik bu yalana inanacak ahmaklar da buldular. Zira işlerine geliyordu. ‘Teori ihtiyacı karşılıyordu’ Oysa bu dünyada kendi kendini düzenleyen bir piyasa mümkün değildir. Tam tersine, pazarın işleyebilmesi için devlet müdahalesi şarttır.

Giderek üretmeyen ekonomi her seferinde daha çok borçlanarak ayakta kalabilirdi. Ve borçlanmanın her ileri aşaması ülkenin borç veren finans odakları tarafından rehin alınması demektir... Bir kere uyuşturucu düşkünü gibi borçsuz yaşayamaz duruma gelince, kompradorlaşma da derinleşecekti. Bir rejimin kompradorlaşması demek: Birincisi, artık o rejimin o toplumun emekçi çoğunluğuna ve onun sorunlarına külliye yabancılaşması; ikincisi de kendi başına hiçbir politika uygulayamaz, önlem alamaz duruma gelmesi “iğdişleşmesi” demektir... Başka türlü söylersek, toplumsal sürece (zabıta işleri dışında) müdahale edemez duruma gelmesi demektir.

Neo-liberal ideolojik safsatalara sadık kalarak, varlıklı kesimlerden vergi almama yaklaşımı benimsendi (gerekçe de şu idi: devlet kapitalistlerden aldığı vergileri israf ediyor, oysa kapitalistte kalsa, onu yatırıma kanalize eder ve yeni istihdam, yeni gelir yaratır; sonuçta vergi gelirleri artar) ama kamu harcamaları aynı düzeyde kısılamadı. Bunun anlamı borçla yola devam etmektir. Kamu açıklarının başlıca nedenlerinden biri bu idi; ikincisi, özellikle 1990’lı yıllarda denetimden çıkmış savaş harcamaları savunma harcamalarını artırdı; üçüncüsü, devlet aygıtı içinde çeteleşme-mafyalaşma kamu kaynaklarının önemlice bir bölümünün bu kesim tarafından hortumlanmasını sağladı. Velhasıl ‘yolsuzluk’ virüsü devlet aygıtının tüm katlarına sirayet etti. Kamu bankalarının 20 milyar dolara varan ‘görev zararı’ bu *virüsün* eseri idi. Nihayet KİT’lere yönelik özelleştirmeci mantık bu kurumların zararlarını artırdı.

Ekonomi çarkının dönmesi için, sadece döviz yetersizliği değil (dış borç) bir de devlet çarkının dönmesi için iç borç ihtiyacı (kamu

finansmanı) ortaya çıktı ve giderek devasa ramaklara ulaştı. Döviz kuru sabit (veya sabite yakın) tutulup, yüksek faizle dışardan borç alındı ve içerde kullanıldı. Sonuç: 50 milyar dolar iç ve 114 milyar dolar dış borç oldu. İşte Türkiye’yi dünyanın en büyük borçlu 10 ülkesinden biri ve “en riskli üçüncü ülkesi” durumuna getiren, yukarıda kısaca özetlediğimiz süreçtir. Tabii her zaman %50’nin üstünde “istikrara kavuşmuş” bir enflasyon oranını da unutmadan...

Eğer bir ülke bu ölçüde derin bir iç ve dış borç batağına saplanmışsa, bu o ekonominin finansörler (borç verenler) tarafından rehin alındığı anlamına gelir... Ve şu anda Türkiye ekonomisi “rehin” verilmiş durumda... Artık rehin alınan tarafından dayatılanı yapmaktan başka seçenekleri yok. Bu yüzden Meclis 15 yasayı çıkarmak için fazla mesai yapıyor, yarın başka yasalar ve düzenlemeler için daha çok mesai yapacaktır. Her seferinde tuzak kuruyorlar ve tuzaktan “kurtarmak” için her seferinde daha büyük tavizler elde etme imkânına kavuşuyorlar.

Krizin asıl nedeni 24 Ocak 1980’de alınan virajla ilgilidir. Tam bir kompradorlaşma anlamına gelen ‘neo-liberal reçeteye’ bir köle sadakatiyle uyum sağlamanın sonucudur. ‘Pazar ekonomisi’ safsatasına bel bağlamaktır. Yerli unsurların da katkısıyla artık rejim bütün veçheleri itibariyle *yeniden kompradorlaşmıştır*. Böyle bir rejimin, asgari düzeyde bile bir meşruluk temeline sahip olması mümkün değildir. Bu kriz nasıl aşılır sorusu, kompradorlaşmadan çıkar sağlayan iç ve dış kesimlerin ve yandaşlarının sorudur... Oysa yaşanabilir bir dünya kurulmasından yana olanların sorması gereken soru: Bu soysuzlaşmış ücretli kölelik rejimi nasıl aşılır sorusu olmalıdır. Aksi halde aldatılmaya devam edilir ki bu da köleliğin kaldığı yerden devam etmesinden başkası değildir.

BUGÜNKÜ DERSİMİZİN KONUSU: 24 OCAK¹

24 Ocak 1980, Türkiye'nin tarihinde önemli bir dönemeçti. Emperyalizmin IMF ve Dünya Bankası aracılığıyla yürüttüğü Üçüncü Dünya'ya yönelik saldırının Türkiye'ye “erken” yansıyan yüzüydü. IMF'nin adamları tarafından “önerilen” yeniden kompradorlaşma programı, emperyalist yağmayı derinleştirmek üzere gündeme getirilmişti; ama söylenenler ve kullanılan dil farklıydı. Ekonominin bozulan dengelerini restore etmek üzere ‘gerekli’, ‘zorunlu’ ve ‘alternatifsiz’ olduğu söylenen bu programın asıl amacı tam da söylenenlerin tersini yapmaktı. Ekonominin zaten ‘cılız’ olan üretici temelini daha da aşındırmak, emperyalist dünyaya kaynak transferini (kan kaybını) derinleştirmekti. Bu amaçla emekçi sınıflar bulundukları mevzilerin daha da gerisine püskürtülecekti. Aradan 18 yıl geçtikten sonra söylenenlerle yapılanlar arasındaki uyumsuzluğu görmek için ne ‘derin iktisatçı’, ne de politikanın ‘duayeni’ olmaya gerek yok. Gerçek apaçık ortada ve ben buradayım diyor. 24 Ocak programının amaçları, enflasyonu sorun olmaktan çıkarmak, ödemeler dengesi ‘yapısal’ açıklarını ‘ilelebet’ çözüme kavuşturmak, gelir dağılımını düzeltmek, ekonomik büyümeye istikrar kazandırmak olarak ilan edildi. Söylenenler yapılacak olanların tam karşısını ‘resmediyordu’ Bugün enflasyon %100’ler düzeyindedir; ve 18 yıllık enflasyonla ‘mücadele’ mavalından sonra IMF ve Dünya Bankası’nın ‘yetkin’ uzmanları hastanın başından ayrılmıyorlar. Şimdilerde Ankara’da yeni konsültasyonlar için canla başla çalışıyorlar. Uzmanlar kafayı ‘uyumla’ bozmuş ve her seferinde ‘daha çok uyum’ diyorlar. Uyumun ne anlama geldiğini üniversitede ders veren ve IMF ve Dünya Bankası’nın gerisindekilerin uydurdıkları safsataları ‘evrensel bilim’ diye okutan iktisat profesörlerine hiç soran oldu mu? Emper-

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 24 Ocak 1998.

yalızmin memuru oldukları halde maaşlarını TC bütçesinden alan, yeteneklerinden ve ‘uzmanlıklarından’ sual olmayan ‘ekonomiden sorumlu’, ‘seçkin bürokratlara’ soracak birileri var mı? Herhalde bu tür soruları gerçek statüleri “memur” olması gereken, ama yeni yetme kapitalistleri bile kışkırtacak bir hayat standardına sahip sendika bürokratlarının sormasını beklemiyorsunuzdur! Sendika bürokratları için sorun, devlet dolayımıyla işçilerden alınan aidatları yağmalamaktan ibarettir (doğrusu adamlar haksız da değiller, kim bilir ‘herkes yağmalarken biz niye yağmalamayalım?’ diyorlardır). Onlara biri çıkıp da yağmalayan ve yağmalanan ayrımını anlatana kadar “işçi sınıfının yüksek çıkarları” söyleminin arkasına gizlenerek, ücretlilerden alınan aidatın önemlice bir bölümünü cebe indirmeye devam edeceklerdir. Kompradorlaşma programına ses çıkarmıyorlar ama programın hedefleri arasında sendika bürokratlarının defterini dürmek de var. Ödemeler dengesi mi dediniz: 1997 yılı ithalatı 39 milyar dolar, ihracat 21 milyar dolardı. Dış borç stoku 82,2 milyar dolar, 1998’de ödenmesi gereken dış borç yaklaşık 12 milyar dolar... Savaş için ne kadar gerekli? Sonuç: Her seferinde üretici temeli daha da aşınmış, gelir dengesizliği daha bozulmuş, emperyalizmin güdümüne daha çok girmiş bir ekonomik/sosyal/ideolojik/kültürel/siyasal velhasıl bütün veçheleri itibariyle kompradorlaşmış bir rejim.

12 Eylül’de gelen Amerikancı askeri cunta da, 24 Ocak kompradorlaştırma programında olduğu gibi, söylediklerinin tersini yapmak üzere iktidarı devralmıştı. Anarşiyi önlemek ve bir “iç savaş”ın eşiğine gelmiş devleti kurtarmak” söylemini dillendirsele de, orta vadede ülkeyi daha kapsamlı bir ‘anarşi’ ve adı konmamış bir iç savaşa sürükleyeceklerdi. Oysa 12 Eylül cuntası, vatan kurtarma mavalı bir yana bırakılırsa, iki amaç için gerekli görülmüştü: ABD’nin bölgede ‘tehlikeye’ giren çıkarlarını güvence altına almak ve 24 Ocak kompradorlaştırma programının uygulanması için ‘gerekli olan’ devlet terörünü kurumlaştırmak... Dolayısıyla ekonomik kompradorlaştırmanın siyasi ayağını oluşturmak...

On sekiz yıldan sonra geriye dönüp bakıldığında, 24 Ocak programının ekonomik kompradorlaştırma hedefi de, 12 Eylül'ün 'vatanın kurtarılması' hedefi de bütünüyle gerçekleşmiş görünüyor. Ekonomik plandaki durumu merak edenlerin TL'yi eline alıp birazcık düşünmesi yeter. Ama kimse, TL'yi eline almaktan yana değil. Bizim milliyetçi-mukaddesatçılarımız da, komprador yöneticilerimiz de, Amerikancı generallerimiz de TL'yi değil de, yeşil Amerikan dolarlarını, Alman markını, İsviçre Frankını 'ele almayı' yeğliyorlar. TL'de kompradorlaşma programının yoksullaştırıp sefaletle sürüklediği yoksul çoğunluğun elinde kalıyor... Öyle bir milliyetçi rejim ki adamları ceplerinde emperyalistlerin parasını taşıyor... Acaba bu durum "ekonominin gereği midir?" Üniversitelerde "iktisat bilimi" okutan ilminden sual olmaz hocalar! Şu "ekonominin gereği" denileni anlatmak için hiç boş zamanınız yok mu? Elbette 24 Ocak-12 Eylül dönemecinin her sınıftan adamlar için farklı anlamlar taşıması ve değişik şeyler çağrıştırması doğaldır. Hayali ihracatçılar, mafyalaşan devlet 'memurları', devlet görevlisi katiller, kara para aklayanlar, devlet içindeki ve 'dışındaki' uyuşturucu tacirleri, savaştan milyarlarca doları hortumlayanlar, finans dünyasının parazitleri, her türden rantiyeler, enflasyonu bir yağmaya dönüştüren 'hür teşebbüs', 10 bin ile 75 bin dolar arasında aylık 'ücret' alan gazeteciler-köşe yazarları, gazeteciliği ihale ve teşvik almanın aracı olarak kullanan medya patronları, bir reklamdan yüzlerce milyar kazanan tiyatro-sinema oyuncularını, televizyon programcıları ve sunucuları, eline bir sopa alıp bir tenekeye vurarak avaz avaz bağırırsa bile kapışılan 'şarkı/türkü' esnafı, bir düğünde 3-5 milyon dolarlık ziyafet veren sonradan görmeler, 168 milyarlık otomobile binen, ama bir tanesiyle de yetinmeyen 'Titanlar' güruhu vb. için işler tıkırında... Verdikleri verginin rantiyelere ve savaşa harcadığını gören emekçiler, aldığı ücretle geçinemeyenler, işsizler, her an işsiz kalma korkusuyla yaşayanlar, dışlanmışlar, rejimin horlayıp aşağıladığı yoksul çoğunluk için de 24 Ocak dönemecinin ne demeye geldiği ortada. O zaman, işe, birkaç basit soru sorarak başlamak gerekmiyor mu? Ne dersiniz....

NEO-LİBERALİZMİ NASIL BİLİRSİNİZ?¹

Her gün neo-liberalizmin ('serbest piyasa ekonomisi' diyorlar) erdemlerini ve işler piyasaya bırakıldığında nasıl harikalar yaratılacağını anlatmakla memur sunucu, arada bir ekrana gelen sefalet görüntüleri için; 'bunlar olmaması gereken şeyler' diyor. Aslında sunucu, sefalet görüntülerinin bile, kâr etmek için ekrana getirildiğini bilmiyor olabilir; ve bilmemesinin hiçbir kıymet-i harbiyesi yoktur. Sergilenen tam bir ikiyüzlülüktür ve ikiyüzlülüğü teşhir etmek gerekiyor. Bir kere yoksulluk ve sefalet, sanki istisnai bir şeymiş gibi sunuluyor. Demek ki söz konusu olan, tek tük vakalardır. Dolayısıyla çözümü de mümkün olan şeylerdir. 'Hayırsever vatandaşlarımızın' ya da 'ilgili' bakanın müdahalesiyle sorun çözülebilir... Bir ailenin çaresizliği ve sefaleti ekrana gelince 'hayırsever vatandaşlarımız' hemen yardımına koşuyor ya da ilgili bakan müdahale ediyor. Bir süre sonra ailenin yeni görüntüsü ekrana geliyor. Televizyon kanalı ya da gazete muzaffer bir edayla sefaletin ortadan kalkmasındaki rolünden duyduğu sevinci 'sayın seyircileriyle' paylaşıyor. Böylece birkaç ailenin ya da bireyin sorunu olan şey, çözüme kavuşuyor... Sanki 'hayırsever vatandaşlar' başka bir gezegende yaşıyor da burunun dibindeki yoksulluk, sefalet ve rezaletten ilk defa haberdar oluyor. Sanki bakan, başka bir ülkenin bakanı da yoksulluğun ve sefaletin uzağında yaşıyor...

Hayırsever vatandaş kendi servetiyle yoksulun sefaleti arasındaki ilişkiyi bal gibi bilir. Gayet iyi bilirki eğer zenginse, bunu başkalarının yoksulluğuna ve sefaletine borçludur. Servetinin, yoksul ve sefil sayısındaki artışla doğru orantılı olarak arttığından asla şüphesi yoktur. Eğer öyleyse "hayırseverlik damarı" neden kabarıyor? Bu ona bir 'šov' yapma ve konumunu 'meşrulaştırma' olanağı verdiği için. "Sayın bakana" ya da hükümet yetkilisine gelince, onun durumu "ha-

1 Demokrasi Gazetesi, 4 Şubat 1997.

yırsever vatandaşınkinden daha çirkin ve daha ikiyüzlücedir. Hükümetin misyonu, insani söylemler ve vatan millet safsatası bir yana bırakıldığında, zaten mevcut durumu devam ettirmektir. Hükümetin asıl işlevi, yoksul ve sefil sayısını artırmaktır. Zira zengin sayısını ve zenginlerin servetini artırmanın başka yolu yoktur. Ama söylem bunun tam tersidir. Durmadan hükümetin nasıl yoksulluğu ve sefaleti ortadan kaldırmak için icraattan icraata koştuklarını, az zamanda nasıl da büyük mesafeler kat ettiklerini dillerinden düşürmezler.

Kapitalizm, kapitalistler arasındaki rekabete ve sermayenin emeği sömürmesi üzerine kurulmuş bir sistemdir. Bunun anlamı, kapitalistlerle proletarya arasında bir kutuplaşmanın kaçınılmazlığıdır. Söz konusu olan öyle bir sosyo-ekonomik ve politik sistemdir ki her seferinde daha çok zenginliğe daha çok yoksulluk eşlik eder. Eğer kapitalist üretim ilişkileri, işçi sınıfının direnci ve baskısı sonucu devlet aracılığıyla frenlenmezse, sınırlanmazsa, kutuplaşma da ulusal ve evrensel planda en üst düzeyde gerçekleşir. 1980'lerden sonra sermayenin 'küresel püskürtme stratejisini' adım adım uygulamaya koymasıyla, makine kontrolden neredeyse tamamıyla çıktı ve aracın freni tutmaz hale geldi. İşte piyasa ekonomisi dedikleri budur. Sömürünün, yağmanın ve talanın hiçbir engelle karşılaşılmadan dünya ölçeğinde gerçekleştirilebildiği sürecin adıdır.

Elbette sürecin özgünlüğü sadece yukarıda söylenenle sınırlı değil. Kapitalist üretim beş yüz yıllık tarihinde yeni bir evreye de girmiş bulunuyor. Bu evrenin ayırt edici özelliği, üretici (sanayi) sermayenin değil, finans ve rantıye sermayesinin egemen olduğu, artık "parayla para kazanıldığı" bir işleyiş tarzının geçerli olmasıdır. Bunun anlamı işsizliğin, yoksulluğun ve sefaletin ve her düzeyde kutuplaşmanın derinleşmesinin çok daha büyük boyutlarda tezahür etmesidir.

Bretton-Woods sisteminin ortadan kaldırılmasından önce, uluslararası ticarete dahil olan sermayenin sadece %10'u spekülasyona yöneliyordu. UNCTAD verilerine göre, söz konusu oran, 1994'te

%95'e yükselmiştir. Bunun, üretim, istihdam, işsizlik, gelir kon-santrasyonu, yoksulluk ve sefalet, ekolojik tahribat bakımından ne demeye geldiğini anlamak için ayrıca konunun uzmanı olmak gerekmiyor. Bugün Üçüncü Dünya'da yaşayan insanların üçte biri kara yoksulluk içinde, modern tıbbın harikalar yarattığı bir çağda bir milyar insan sağlık hizmetlerinden yararlanamıyor. 1,3 milyar insan da sağlığa uygun içme ve kullanma suyundun mahrum. Elbette bu rakam ve oranlar durup dururken ortaya çıkmıyor. 1994'te dünyanın en zengin %20'si dünya zenginliğinin %84,7'sine el koyuyordu. Dünyanın en zengin 447 milyardercinin varlıkları toplamı dünya nüfusunun yarıdan fazlasının gelirinden fazladır. En büyük 200 şirketin toplam satış gelirleri, kayıtlı dünya ekonomisinin %28'ini oluşturduğu halde dünya işçi sınıfının %1'den azını istihdam ediyorlar. Neo-liberal politikalara dayalı süreç (serbest piyasa ekonomisi), daha şimdiden dünya nüfusunun üçte ikisini ya dışlıyor ya da mutlaka olumsuz yönde etkilemeye devam ediyor.

Küreselleşme Çağı'nın bir başka özelliği de savaşların biçimini değiştirmesidir. Artık savaşlar devletler arası savaşlar olmaktan çıkıp, "devlet içi savaş" biçimini alıyor. UNDP'nin 1994'e ait verilerine göre; 1989 ile 1992 aralığını kapsayan dört yılda patlak veren 82 silahlı çatışmadan, sadece 3'ü devletler arasındaydı. Bu rakamlar, devletin neye yaradığını da silahlanmanın "anlamını" da ortaya koyuyor. 1992'de dünyada silahlanmaya ayrılan kaynak, 815 milyar dolardı. Bu rakam aynı yıl dünya nüfusunun %49'unun gelinine eşitti... Artık devletler bütünüyle "kendi" yoksuluyla savaşacak biçimde yeniden örgütleniyor. Ve bütün bunlar, demokrasi, hukuk devleti, "hukukun üstünlüğü", insan hakları vb. gibi kavramların en çok kullanıldığı bir dönemde gerçekleşiyor...

İnsanlığın geleceğini kurtarmak için bir tek seçenek var: İnsanlığı kapitalist barbarlığın pençesinden kurtarmak. Aksi halde, kapitalizm kendisi de dahil, ortada kurtarılabilecek bir şey bırakmayacak.

ÖZELLEŞTİRMENİN ÖZEL OLMAYAN VEÇHESİNE DAİR¹

Emperyalizmin “küresel püskürtme stratejisini” dayattığı son yirmi yıldır, özelleştirme hep gündemde kaldı. Neo-liberal saldırı püskürtülemediği sürece de gündemde kalmaya devam edecek. Son olarak Brezilya Telekom’u Telebras’ın 19 milyar dolara satılması, Türkiye’de de yankılandı. Bazı gazeteler haberi: “İşte özelleştirme dediğin böyle olur” türü başlıklarla verirken, bazıları da Türk Telekom’un hâlâ satılamamış olmasına hayıflanır *tarzda*, başlıklar attılar. Gazeteler yağma cephesinin sözcüsü olduklarından Telebras’ın özelleştirmesine karşı sokaklara dökülen on binlerce işçiden söz etmemeyi yeğlediler. Aslında ‘çağdaş medya’, ya da küreselleşme çağının medyası hakkında aymazlıktan kurtulmadıkça işimiz zor. Zira, hegemonya odakları tarafından “düşük yoğunluklu savaş” olarak ifade edilen “örtülü iç savaşın” iki bileşeninden biri medya, diğeri de bildik açık şiddettir. Bu yüzden, medyanın gücü, işlevi vb. hakkında bir bilinç açıklığına ihtiyaç var. Nitekim medya, savaş halini ‘barış hali’ ya da normal bir şeymiş gibi sunmayı ve ‘kabullen-dirmeyi’ başarıyor.

Özelleştirme lehinde şimdiye kadar çok sayıda ‘argüman’ ya da ‘gerekçe’ üretildi. Özelleştirme lehine ısmarlama üzerine üretilen bu gerekçeler, bilimsel bir temele dayanmak şurada dursun, asgari mantıki tutarlılıktan dahi yoksundular. Asıl sorun sermayenin değerklenme alanı bulmasıyla ilgili olduğu halde, özelleştirmenin “piyasa ekonomisini kurma”, “ekonomik israfı önleme”, “toplumun girişimci-yaratıcı potansiyelini harekete geçirme”, kamu açıklarını, dolayısıyla enflasyonu aşağı çekme, mal ve hizmetlerin kalitesini yükseltme vb. gibi sonuçlar doğuracağı söylendi. İdeolojik hegemonya bütünüyle sermaye tarafına geçtiği için ve medya da artık medya olmaktan çık-

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 4 Ağustos 1998.

tığı için, asıl amaçlar bilince çıkarılamadı. Oysa özelleştirme kapsamlı bir saldırının bir parçasıydı. Söz konusu kapsamlı saldırıyla işçiler, emekçiler, mütevazı toplum kesimleri bulundukları mevzilerin gerisine atılmak, sınırlı kazanımları da ellerinden alınmak isteniyordu. Sorun bu biçimde algılanmayınca iş, KİT'ler zarar ediyor'a indirgendi; ve incir çekirdeğini doldurmayan bitip tükenmez tartışmalar sürüp gitti... Ve sonuçta 'sokaktaki adam' KİT'ler dâhil devlet ve mahalli idareler tarafından sağlanan hizmetlerin özelleştirilmeleri gerektiğine ikna edildi... Aydınlar, sendikacılar, 'bilim adamı sayılan taife', akademik iktisatçılar vb. oynanan oyunun kimin için ne anlama geldiğini bilince çıkarmak bir yana, sermayenin değirmeni-ne su taşımak gibi bir 'misyon' üstlendiler. Ve ideolojik hegemonya bütünüyle yağmacıların tekeline geçti. Sendika bürokrasilerinin hiçbir konuda görüşü yoktur. Dolayısıyla özelleştirme konusunda da bir görüşe sahip değillerdir. Nitekim TEDAŞ işçileri özelleştirmelere karşı direnirken TURK-İŞ bürokrasisi de "komisyon" kurmaya karar vermiş... Doğrusu sendikacılığın inkarı olanlardan da bu beklenirdi.

Bu konudaki aymazlar, sadece sendika bürokratları, "aydın sayılan diplomalılar" ya da akademik iktisatçılar değil. Sol ve yurtsever çevrelerde de özelleştirmeye neyin amaçlandığını bilecek yüksekliğe çıkamayanlar, özelleştirme konusunda ikircikli, ya da umursamaz bir tavır içindeler. Elbette devletin karakteri burjuva olarak kaldıkça kamu sektörü-özel sektör ayrımı kapitalist devletin bir iç ayrımı olmaya devam eder. Bir işletme KİT statüsüne geçti diye "halkın işletmesi" olmaz. Kaldı ki kapitalist bir toplumda özelleştirme ve 'kamulaştırma' arasındaki sınırı belirleyen doğrudan kapitalist sınıfın, mülk sahibi sınıfların tercihleridir. Duruma ve konjonktüre göre, kimi zaman daha çok özelleştirme, kimi zaman da 'kamulaştırma' arasında gidip gelen bir salınım söz konusudur. Bu yüzden de kamu işletmelerinin ve kamu hizmetlerinin sınırını belirleyen asıl unsur, ideolojik ve siyasi olmaktan önce ekonomik bir gerekçeye dayanır.

Sermaye cephesi, özelleştirmeleri dayatmaktan ne umuyor; ve bu işçiler emekçiler, mütevazı toplum kesimleri için ne anlama ge-

lıyor? Orijinal olduklarını sanan bazı sol gruplar “özelleştirmeyi” burjuvazinin bir iç sorunu sayarken, yurtsever çevreler de özelleştirmeler sonucunda devletin zayıf düşeceğini umuyor. O halde iki şey: Birincisi, burjuvazinin iç sorunları da sizi angaje ediyor; ikincisi, özelleştirmeler devlet güçlensin diye yapılıyor. Elbette devletin “neresinin güçlendiği”, “neresinin zayıfladığının” da önemi var... O halde bu dostlarımız şu sorunun cevabını vermelidirler: Özelleştirmelerle devletin neresi ‘zayıflayıp’ neresi güçleniyor ve böylesi bir tablo sizin için ne anlama geliyor? İşsizliğin artması, zaten cılız olan işçi örgütlerinin daha etkisizleşmesi, bir işte çalışanların her an işsiz kalma korkusuyla yaşaması, reel ücretlerin daha da aşınması, gelir dağılımı uçurumunun derinleşmesi, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, belediye hizmetlerinin vb. daha çok budanıp pahalılaşması, kazanılmış ne kadar sınırlı hak varsa kaybedilmesi, sermayenin önündeki tüm barajların yıkılması sizi ilgilendirmiyorsa birilerini de ilgilendiriyor mu? Sahip olduğunu koruyamayanların yeni şeyler kazanması daha da zorlaşmaz mı? Sorunun ekonomi dışı vechesi de yok mu?

“BORSA KRİZİ” VEYA RANTIYE LOBİSİ’NİN İSYANI¹

Türkiye, 1980 yeniden kompradorlaşma programıyla, önce ucuz işçi cenneti sonra da ‘rantiye cenneti’ haline getirildi. Bu tür bir tercih de “kendi kendini düzenleyen piyasa” safsatasına dayandırılıp, ‘meşrulaştırıldı’ Dünyada olup bitenler de, onun bir parçası olan Türkiye’de olup bitenler de, nedense asıl ‘adıyla’ çağrılmıyor. Çağrılmamasından çıkarı olanlar öyle istediği için... Bir kere asıl sorun temelde ve borsalardaki sarsıntı, sadece hastalığın tezahürü veya dışa vurmasıdır. Sorunun temelinde kapitalizmin ‘yapısal krizi’ yatıyor. Krizden çıkmak üzere uygulanan politikalar krizi aşmaya değil, daha da müzminleştirmeye yarıyor. Onun için, krizi aşmak gibi bir kaygı ve perspektif söz konusu değil. Yapılanlara en güzel adı, dostumuz Samir Amin koydu: Kriz yönetimi. Aslında ister hükümetler olsun, isterse çokuluslu şirketlerin hizmetindeki ‘uluslararası’ denilen finans kuruluşları olsun, “krizi yönetmekten” fazlasına muktedir değildirler. Ve yönetemiyorlar. Bu da krizin müzminleşmesi demek oluyor...

İşin özü şu: Dünya ölçeğinde talep sürekli daralıyor. Gelir dağılımı sürekli sermaye sınıfı lehine olarak bozuluyor. Dolayısıyla, sermayenin üretim alanında (reel ekonomi de diyorlar) ‘değerlenme’ olanakları giderek yok oluyor. Ve şöyle bir çelişki ortaya çıkıyor: Bir tarafta devasa bir sermaye ‘fazlası’, diğer yanda bu devasa para sermayesinin değerlendirilmesine uygun olmayan bir ulusal-uluslararası ortam... O zaman sermaye sürekli büyüyen bir toptan “değersizleşme” riskine karşı, kısa dönemde yüksek getirisi olan alanlara, yani spekülasyona yöneliyor. Spekülasyonun sürmesi için faiz oranlarının yeksek olması ve yükselmeye devam etmesi gerekiyor. Yüksek faiz, üretimsizlikle birleşince kamu açıklarını büyütüyor. Kamu açıkların borçlanmayla “finanse” ediliyor. Yani devletin daha fazla borçlan-

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 1 Eylül 1998.

ması gerekiyor. Daha fazla borçlanmak için de faizlerin yükselmesini sineye çekmesi gerekiyor. Üretmeyen, hiçbir değer yaratmayan finans-rant sermayesine kaynak aktarabilmek için de yoksul halka yüklenmesi gerekiyor. Bu da “ekonominin gereği” olarak sunuluyor. Neymiş efendim? Rantiyelerin kaynak hortumlamasına yarayan politika ve uygulamalar “ekonominin gereğiymiş” Ekonominin gereğini yapmak söz konusu olursa, neleri yapmak veya yapmamak gerekir? Sermayeden vergi almayacaksın! Alırsan, sermaye küser, küserse kaçır. Kaçtırmamak için “gereğini yapacaksın” Faizlere müdahale etmeyeceksin ki yükselişini sürdürsün... Yüksek faiz altında üretimsizlik ve yatırımsızlık demek olsa da, parazit bir rantiyе kesimin “yükselmesinin” yolunu açıyor... Hepsi bu kadar da değil. Makro ekonomik dengeleri tutturmak için reel ücretler düşürülmeli, kamu harcamaları kısılmak, sosyal amaçlı harcamalar iyiden iyiye budanmalı, yeni yatırımlar durdurulmalı, bu arada unutmadan kaydedelim, asla öyle “seçim ekonomisi”, “popülizm” yapılmamalı... Niçin? “Ekonominin gereği” öyle emrettiği için... Sermayeden vergi almayacaksın, rantiyе sermayesinden hiç almayacaksın... Ama yoksul halka yükleneceksin... Neden mi? “Ekonominin gereği” olarak... Sadece doğrudan vergiler değil, vasıtalı vergileri bir yağma aracı haline getireceksin. Aksi halde “ekonominin makro dengeleri” tehlikeye girer... Yerli ve yabancı rantiyelere kaynak aktarmak için zamlara hız vereceksin... KİT’lerin yağmalanmasının önünü açacaksın. Zira özelleştirme “ekonominin gereğidir” Piyasa ekonomisini kurmak için özelleştirme şarttır... Bu arada enflasyonu da düşürmek gerektiğini dilinden düşürmeyeceksin... Nasıl olsa kimse çıkıp da bu soytarılık da ne oluyor demediğine göre... iktisat profesörleri üniversite olduğu söylenen kurumlarda “makro dengeleri” anlatmaya devam ettikçe bir beis yok... Yüksek faiz ve rant ekonomisine dokunmadan, asıl vergi vermesi gerekenlerden vergi almadan, yatırımların önünü açmadan enflasyon düşer mi? diye kimse sormayacağına göre...

Son çıkarılan vergi yasasında rantiyelere cüzi bir vergi konmuş. Sen misin vergiyi koyan... Yabancı “yatırımcı” küsmüş borsadan

kaçıyor (parazit rantiyelerle spekülatörlere ‘yatırımcı’ denmesini oldum olası içime sindiremedim). Rantiye lobisinin şımarıkları hükümeti tehdit ediyor... Hükümet bu tehdit karşısında esas duruşa geçiyor... Nasılsa “ekonominin gereği olmayan” bir şey yapılmış ve hemen rantiyelerin direktifleri doğrultusunda dört karar alınıyor. Ama rantiyelobi daha çoğunu ‘isteriz’ diyor ve hükümet daha çoğunu yapmak için lobiye güvence veriyor... Şimdilik kazan kaldırımları sakınleştiriyor... Ekonomi rantiyelerin zenginlik hortumlaması için “biçimlendirilmişken”, biri de çıkmış rantiyelere sembolik de olsa vergi koyuyor! Adama, bu ne biçim perhiz demezler mi?

Öyleyse, bütün bunlar ne anlama geliyor? Bunun anlamı, ekonominin rantiyeler tarafından rehin alınmış olmasıdır. Böyle bir tablo söz konusuysa, ekonomi yönetimi ne iş yapar? Rantiyelerin ayak işlerini yapar. Bir de olup bitenlerin anlaşılabilmesi için ideolojik manipölasyonlar yapar. Hükümet acz içinde yerli-yabancı rantiyeleri memnun etmek için çırpınıyor... Bu işi daha ne kadar yapabilirler?

Rusya borsası çöktü, İMKB çöktü, Latin Amerika borsaları çöküyor, Asya zaten çökmüştü... Dünya ekonomisi finans-rant sermayesi tarafından rehin tutulmaya devam ettikçe, çöküşlerin olması değil olmaması şaşırtıcı olurdu. Şimdilik ‘uluslararası’ finans kuruluşlarının ortalığı teskin edici beyanları, biraz adamın mezarlığı geçerken şarkı söylemesine benziyor... Küreselleşme çağında taşlar yerinden oynayınca, her şey tersine döndü. Artık ekonomi toplum için değil, toplum ekonomi için... Ekonomi toplumun hizmetine sokulmadan hiçbir şey mümkün değil. Bu da kapitalizm altında asla mümkün değildir... Bakalım “ekonominin gereği”, “kendi kendini düzenleyen piyasa” safatası daha ne kadar piyasada kalacak?

YOKSULLARI ALDATANLARIN “SEFALETİ”¹

Yirmi yıldır enflasyonla mücadele ediliyor. IMF’ye gidiyorlar. IMF’den adamlar gelip ekonomiyi teftiş ediyor. Politikacılar, “uzmanlar” ve bilimi kendilerinden menkul “akademisyenler” enflasyonla mücadele için öneriler ve “modeller” sunuyorlar. Emperyalist dünyanın finansal “reyting” kuruluşları Türkiye ekonomisine not veriyor. Dünyanın büyük gazeteleri Türkiye’nin nasıl olup da en çok umut vaat eden dünyanın ilk on ekonomisi arasına girdiğini yazıyorlar. Dışarıya giden her devlet ‘adamı’ geziden “Türkiye’nin bir dünya devleti” olduğu kanaatini “pekiştirerek” dönüyor. Türkiye’de döviz rezervlerinin rekor seviyeye çıktığıyla öğünüyorlar. Ve memura %30 zam yapıyorlar. “Bütçe olanakları” bu kadarına imkan verdiği için... Memur maaşlarına yüzde kaç zam yapılması gerektiğine karar veren üst düzey “memurlar” arasında ayda bir milyar TL’nin üstünde ücret alanlar var. İşçi ücretlerine yüzde kaç zam yapılacağı da memur maaşına bakarak anlaşılabilir. Ayda 40 milyon TL ücret alan bir memur veya işçinin ücretine %30 zam yapıldığında ücreti 12 milyon TL artar ama, aylığı 1 milyar TL olan “memur” veya “sendika yöneticisinin” ücretlerine aynı oranda zam yapıldığında artış 300 milyon TL olur. Türkiye’de işçi sendikaları işçilerin değil, devletin ve sermayenin örgütü olarak varoldular. İşçi sınıfı “bilinen nedenlerle” bu duruma itiraz etmedi. Memurlar, Osmanlı geleneğinin sonucu olarak, kendilerini yakın zamana kadar devlet sayıyorlardı. Ama köprülerin altından çok sular aktı ve “devletlü utüfetlü” oldukları günler artık çok gerilerde kaldı. Örgütlenmekte çok geç kaldılar ve örgütlenmeye kadar verdiklerinde de kendilerine TURK-İŞ’i ve DİSK’i örnek aldılar. Kurdukları örgütler içi boş örgütler olmaya mahkumdu. Türkiye ekonomisine ve toplumuna emperyalist istekler ve komprador sermayenin ihtiyaçları doğrultusun-

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 2 Aralık 1997.

da yön verildikçe, maaşı milyarı aşan “memurlar” ve reel gelirleri orta-boy kapitalistin yıllık kârıyla boy ölçüşecek seviyeleri bile aşan ‘sendika yöneticileri’ yerlerinde kaldıkça, “bütçe imkanları” da bu düzeylerde kalmaya devam edecektir. Ama bunu ilelebet sürdürmeleri imkansızdır.

Öyleyse gerçekten yapılanla söylenen arasındaki “ilişki” nasıldı? Bir toplumu yönetenler için enflasyonu aşağı çekmek, söylendiği kadar zor bir şey midir? Malları ve hizmetleri üreten insanlar, ürettikleri mal ve hizmetlerin fiyatlarını saptamaktan aciz midirler? Bir malı üretenler onun üzerine fiyat koymaya sıra geldiğinde buharlaşıp, yok mu oluyorlar? Türkiye’nin komprador yöneticileri ve “büyük sermaye”, enflasyonu yoksulları soymanın bir mekanizması olarak görüyor. Bu yüzden de enflasyonla mücadele yapıyormuş, yapılacakmış, izlenimini yaratıp enflasyonu azdırmak için ne lazımsa yapıyorlar. Enflasyon oranı %100’ü aşmışken memura %30, işçiye %50 zam yapılması ne demektir? Aradaki farkı cebe indirmek değil midir. Peki bu fark kimin, kimlerin cebine gidiyor? Kimler 160 milyar TL’ye otomobil alıyor. Asgari ücretin 22 milyon TL olduğu bir ülkede 160 milyarlık arabalarda kuyruk oluşmasıyla, uzayıp giden ekmek kuyrukları arasındaki bağı kuracak iktisatçılar, “bilim adamları” neredesiniz?

Türkiye’de 17 yıldır uygulanan iktisat politikasının bir tek amacı vardı: İç ve dış rantiyelere kaynak transfer etmek. Hem temel yaklaşım olarak iç ve dış rantiyelere zenginlik transferini benimseyip, hem de enflasyonu önlemek mümkün müdür? Borç verenleri tatmin etme amacı taşıyan politik tercih söz konusuysen, enflasyon önlenbilir mi? Neo-liberal politikalarda fanatik bir tarzda ısrarlı olan bir ekonomi yönetimi enflasyonu nasıl önleyebilir? Zira, neo-liberal ekonomik politikalar varlıklı sınıflardan mümkün olduğunca az vergi alınmasını önerir. Gerekçe de: Devletin vergi olarak aldığı kaynağı israf ettiği, oysa kapitalistin ‘mutlaka verimli kullandığı’ kabulüne dayanır. Varlıklı sınıflardan “mümkün olduğunca” vergi almama tercihi söz konusu olunca, kamu hizmetlerini asgari seviyede bile

sürdürmek, sermayenin ihtiyacı olan alt-yapı yatırımlarını yapmak, memur maaşlarını ödemek vb. için kaynak açığı ortaya çıkar. Bu sefer varlıklı sınıflardan vergi almaktan kaçınan devlet, yerli-yabancı sermaye sınıfından borç almak zorunda kalıyor. Fakat borç verenler, her seferinde daha yüksek faiz karşılığında borç verirler. Ve bir eşik aşılmca devlet, borç verenler tarafından ‘rehin’ alınmış duruma gelir. Faiz oranlarının sürekli yükseldiği bir ortamda enflasyonun da sürekli yükselmesinden daha doğal ne olabilir? İş bununla da kalmaz, ekonomi ve bir bütün olarak toplum rantıye sınıfının baskısı altına girer. Şimdilerde Türkiye’nin içine itildiği tablo işte budur. Türkiye, artık yüksek enflasyondan devasa ‘kâr’ sağlayan yerli ve yabancı rantiyelerin tutsağı durumundadır. İleriye doğru kaçmaya mecburlar; ama ilerisi uçurum. Uçurum da herkes için aynı anlama gelmiyor elbette. Uçurum bir vakıa; ama uçurumdan kimin atlıyacağı ‘duruma göre değişebilir’

1980’de ünlü 24 Ocak Kararlarının alındığında, programın başlıca amacının enflasyonu aşağı çekmek olduğu söylenmişti. Oysa asıl amaç dış borçların düzenle ödemesini sağlamaktı. 1980’de Türkiye’nin dış borcu 13 milyar dolardı. Şimdilerde 82 milyar dolar. 1988’de Türkiye’nin ödemesi gereken dış borç 14 milyar dolar. 1980’deki toplam dış borçtan daha fazlasını bir yılda dış rantiyelere ödemek zorunda. Fakat 24 Ocak stratejisi işi o kadarla bıraksa iyiydi. Bu zaman zarfında bir de iç borç belası yaratıldı. “İç rantiyelere” ödenmesi gereken borç da yaklaşık 7 katrilyon TL... TL’yi dolara çevirip toplayın. Sonra da hâlâ ‘enflasyonla mücadele ediyoruz’ diyenlere söylenecek bir çift sözünüz olsun... Enflasyonu gerçekten düşürmeye niyetiniz varsa, önce neo-liberal, ultra-liberal soytarılıklardan yakayı kurtarın, “piyasaların güvenini” kaybetmeme saçmalığını bir yana bırakın, rantiyelerin esaretine son verin ve hiç ağzınıza almadığınız ‘pis savaşı’ durdurun. Aksi halde önümüzdeki yılın içinde bulunduğumuz yılı aratması şaşırtıcı olmayacak...

VERGİ “REFORMU”¹

Eğer bir şey yapamaz durumdaysanız, ya da yapmaya gücünüz ve niyetiniz yoksa, bir şeyler yapıyor gibi görünmeniz gerekir. Artık hiçbir alanda hiçbir şey yapma yeteneği ve gücü olmayan hükümet, kitleleri oyalamak için “vergi reformu” söylemini gündeme getirdi. Üstelik bunun “Cumhuriyet tarihinin ikinci büyük vergi reformu” olacağı bile söyleniyor. Öyle bir reform ki işe “eskiye sünger çekecek” başlıyor. Demek istiyorlar ki bugüne kadar yaptığınız yasadışı işlerden sorumlu değilsiniz... Ancak bundan sonra yasadışı işler yaparsanız hakkınızda soruşturma açılacak... Fakat kibarlığı da elden bırakmıyorlar. Yasadışı veya “yeraltı”, “mafya” gibi kavramlar yerine, “kayıtdışı işler” deniyor. Böyle bir mantık ne anlama geliyor? Şimdiye kadar ne kadar yasadışı iş yaptıysanız bunları “meşru” sayıyoruz. Böyle bir şey yapmaya hakları var mı? Neden olmasın. Bugüne kadar yaptıklarının hesabı bir kere bile sorulmayanlar neden haklı olmasınlar.

Osmanlı İmparatorluğu haraca dayalı bir devlet ve yönetim anlayışına sahipti. Yönetici sınıf, emekçi halktan aldığı haraçla yaşardı. Bu gelenek Cumhuriyet döneminde de devam etti. Geleneğin kırılması için Cumhuriyet’in gerçekten cumhuriyete benzemesi gerekirdi. Oysa parlamento gerçek anlamda parlamento değildi. Tam tersine totaliter rejimi meşrulaştıran, ama içi boş bir kurum olarak doğdu ve öyle de kaldı. Durum böyle olunca vergi verenler verdikleri vergilerin akıbetini hiç sorgulamadılar. Haracın adı değişti; ama alan ve veren arasındaki ilişki değişmedi. Eğer bir değişiklik varsa, bu, yiyicilerin kompozisyonunun değişime uğramasıdır. Haraç eskiden olduğu gibi sadece devletin ayrıcalıklılarına gitmiyor. Önemli bir bölümü de oligarşinin sermaye kanadına transfer ediliyor.

Fakat vergi konusunda oldum olası bir yanlış anlama veya kafa

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 9 Aralık 1997.

karışıklığı sürüp gidiyor. Kimse de çıkıp bu alandaki mistifikasyonu teşhir etmiyor. Vergi, vergi veren için tüketimden kısmak demektir. Adam daha az tüketmek, daha az yemek, içmek, giyinmek vb. pahasına devlete gelirinin bir bölümünü bırakır. Kazancından ‘fedakarlık’ eder... Devlet de bırakılan bu kaynak karşılığında birtakım kamu hizmetlerini yapmayı vaat eder. Bunun gerçekleşebilmesi için de vergiyi verenlerin daha az yiyip-içme karşılığında vazgeçtikleri kaynağın nasıl kullanıldığını, nerelere harcandığını denetlemeleri gerekir. En azından ‘tipik bir burjuva düzeninde’ durum budur. Bunu da seçip parlamentoya yolladıkları adamlar vasıtasıyla yapmaları gerekir. Ama bizde parlamentoya gidenler halk kitlesini değil, devleti ‘temsil’ ettikleri için böyle bir denetim hiçbir zaman mümkün olmamıştır. Hesap sorma geleneği oluşmamıştır. Ama asıl önemlisi, verginin tüketimi kısmakla ilgili oluşudur. Bu da demektir ki varlıklı sınıflar vergi vermezler. Zira onlar için, tüketimi kısmak diye bir şey söz konusu değildir. O halde nasıl oluyor da her yıl en çok ‘vergi verenlere’ cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar, protokole mensup zevatın da katıldığı törenlerde ‘ödül’ veriliyor? Bu tür törenlerin ne anlama geldiğini ortaya koyması gerekenler ‘mevcut olmadığı’ için bir gürültüdür sürüp gidiyor. Bir kere varlıklı sınıfların vergi vermesi bir muhasebe oyunu ve ‘hesap meselesidir’ Hak etmedikleri, haksız yere el koydukları kaynağın küçük bir bölümünden vazgeçiyormuş gibi yapıyorlar. Bir elleriyle ‘veriyormuş gibi’ yaptıklarından daha fazlasını diğer elleriyle geri alıyorlar. Asıl vergiyi verenlerse işçilerdir, esnaflardır, çiftçilerdir, mütevazı toplum kesimleridir; velhasıl asıl zenginliği üreten sömürülen geniş halk yığınlarıdır. Eğer öyleyse, kazandığının neredeyse yarısını vergi olarak verenlere ‘ödül vermek’ niye kimsenin aklına gelmiyor? Bu sorunun cevabı, bu yazıda verilmek için çok kapsamlı, ama herhalde bu konuda öyle ‘bilimsel’, ‘rafine’ açıklamalara da gerek yok.

O zaman son günlerin “reform” tantanası ne demek oluyor? Deniyor ki enflasyonun önlenmesi için vergi gelirleri artırılmalıdır. Zira büyük oranlı kamu açıkları var. Öte yandan da bir “piyasa

ekonomisi” tekerlemesidir gidiyor. Piyasa ekonomisinin kitabında da “varlıklı kesimlerden vergi almama ilkesi” yazılı (vergiyle ilgili yukarıdaki hatırlatma saklıdır). Üstelik vergi oranları da “piyasa ekonomisinin” gereği olarak aşağı çekiliyor. Devlet de yeniden kompradorlaşmış bir devlet olduğuna ve asgari düzeyde bile kamu hizmetlerinin gerçekleştirme sorumluluğundan “istifa ettiğine” göre (şu özelleştirme retoriği) bu işte bir gariplik yok mu? Hükümet, işler yolunda giderse 1998’de 9 katrilyon TL (yaklaşık 36 milyar dolar) vergi toplamayı umuyor. Vergi oranlarını düşürerek daha çok vergi alma beklentisiyle... Yasadışı sektörün ‘yasal’ sektöre neredeyse eşitlendiği, mafyanın başlıca güç haline geldiği bir ekonomide, mafyanın adı bile telaffuz edilmeden yapılacak reformun bir kıymet-i harbiyesi olabilir mi? Vergi oranlarını düşürmek bir vakıa, ama vergilerin artacağı bir beklentidir. Önümüzdeki yıl 36 milyar dolar vergi bekleniyor, oysa kesin olarak ödenmesi gereken iç borç yaklaşık 28 milyar dolar, 14 milyar dolar da dış borç ödenecek. Bu ikisinin toplamı 42 milyar dolar eder. Ve durum çok açık. Amaç, asla enflasyonu aşağı çekmek değil. Amaç, iç ve dış rantiyelere kaynak bulmak için emekçi halka daha fazla yüklenmekle ilgili. Elbette bunu açıkça söyleyecek değiller. O zaman devlet adamı olmanın bir değeri kalır mı? Sanıyorlar ki insanları ilelebet aldatmak mümkündür. Nerede görülmüş... Her şeyin sonlu olduğu bir dünyada bir tek aldatma ve aldanma mı sonsuzdur? Yoksulları aldatmanın ve soymanın da bir sınırı olduğunu hayretle göreceklerdir... Hırsızlar ve soyguncular söz konusu olduğunda eskiye “sünger çekmekte” bir sakınca görmeyenler: Düşüncelerinden, siyasi eylemlerinden dolayı yargılanan, cezalandırılan, hapse atılanlar için de bir sünger çekmeye var mısınız?

ENFLASYON, MEMURLAR, IMF, HÜKÜMET VS.¹

Enflasyon yirmi yıldır yoksullardan zenginlere zenginlik transfer etmenin bir aracı olarak kullanılıyor. Her hükümet “memurumuzu enflasyona ezdirmeyiz” diyor. Eğer enflasyon varsa “ezdirmemek”-de ne oluyor? Enflasyonunun ne olacağı az-çok önceden biliniyor; ama her seferinde düşük bir oran ilan ediliyor. Bu yıl enflasyon yüzde şu kadar olacak... deniyor. Ona göre de memur zammı belirleniyor... Aradaki fark birilerinin cebine gitsin diye... Enflasyon olan yerde ‘sabit ve dar gelirli’lerin’ ezilmesi eşyanın tabiatı gereği değil midir? Eğer hükümetlerin gerçekten enflasyonu düşürmek gibi bir niyetleri olsaydı yirmi yıl boyunca enflasyon gündemde kalır mıydı? Memurlar yirmi yıldır aldatılıyor ve daha da aldatılmaya devam edecekler. Birincisi, memur oldukları için aldatılıyorlar. Ne kadar maaş alacaklarına karar verenler de kendi aralarından çıkıyor. “Memur bilinci” taşımaya devam ettikleri sürece, maaşları maliye bakanları ve bakanlar kurulu tarafından saptanmaya devam edecek. Enflasyon %80’lerde, %100’lerde seyrederken, nasıl olup da hükümet %20’lik maaş artışını telaffuz edebiliyor? Sebebi açık: maaş zammı ne olursa olsun sistemi sallayacak bir kıpırdanma olmayacağından emin. Memurlar hak talebi için meydanlara çıktığında sayıları en çok kaç oluyor? Memurların yüzde kaç sokağa çıkma ‘cesaretini’ gösteriyor? Hükümet kimin ne kadar gücü olduğunu çok iyi biliyor. Durumu çok iyi bildiği için de alay edercesine gülünç rakamları telaffuz edebiliyor. Memurlar hak aramayı göze alsalar, yüz binlercesi işi bıraksa ve her an işi bırakacak iradeyi ortaya koysalar hükümetler alay etmeye cüret edebilirler miydi?

Memurlar ilk hatayı enflasyon rakamını esas alarak yapıyorlar. Böylece daha baştan egemen sınıfın oyununa gelmek kaçınılmaz

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 14 Temmuz 1998.

oluyor. Hükümetler enflasyondan toptan eşya fiyatlarını anlarlar... Oysa, memurları ilgilendiren tüketici fiyatlarıdır. Enflasyon endeksinde temel harcamalardan önemli bir bölümü dahil edilmez. Kira endeks dışıdır; ama memurların, işçilerin, dar gelirliilerin, emeklilerin önemli bir bölümünün en temel harcama kalemi ev kirasıdır... Neredeyse gelirin yarısı kiraya gider... Eğer kiralar esas alınırsa, toptan eşya enflasyon oranı mutlaka daha yüksek çıkacaktır. Kaldı ki eğitim gibi, sağlık gibi, ulaşım gibi harcamalar da “enflasyon hesabına” dahil edilmez... Toptan eşya fiyatları memurların yoksullaşma oranının göstergesi değildir. Memurlar ve işçiler enflasyona endeksli ücret talebi yerine, kendi kriterlerini esas alan bir yol tutturmak durumundalar... Neden yaşam standardını kendileri saptayıp maaş artışı istemiyorlar? Neden her şey dolarla, markla hesaplanırken maaşlar, ücretler TL olarak belirleniyor? Memurlar yeterince örgütlü ve bilinçli olmadıkları için...

Hükümetler hep aynı şarkıyı söyleyip duruyor: Bütçe imkanları daha fazlasına izin vermiyor. Sanırsınız ki bütçe insanlar tarafından yapılmıyor da ‘doğa dışı güçlerin eseri’ ‘Bütçe imkanları’ toplam bütçenin %40’ının rantiyeler tarafından hortumlanmasına “izin veriyor da” memurlara gelince izin vermiyor... Bütçe ‘izin’ konusunda nedense ‘garip’ davranıyor. Yaklaşık 14,5 katrilyon TL’lik bütçeden 30-40 bin rantiyeye (ki bunlar arasında da aslan payını alan birkaç büyük banka ve büyük mülk sahibidir) 6 katrilyonun verilmesine ‘izin veriliyor’ da, 1 milyon sekiz yüz bin memura %20’den yüksek zam yapılırsa ekonominin dengelerinin bozulacağı söyleniyor. Hiçbir şey üretmeyen parazit rantiyelere bütçenin %40’ının peşkeş çekilmesi “ekonominin gereği” olduğu için bir sorun yok... Memurlar, işçiler, asıl zenginliği üreten yoksul çoğunluk, önce “ekonominin gereği” türü safsataları teşhir ederek işe başlamalılar.

Memurlara yapılacak bir puanlık artışın portesinin 15 trilyon TL olduğu söyleniyor. %50 artış durumunda bunun bütçeye getireceği ek yük yaklaşık (%20’nin üzerindeki) 450 trilyon TL eder ki bu rakam rantiyelere giden 6 katrilyonun kaçta kaçdır?

Başbakan “daha fazlasını veremeyiz, IMF’ye sözümüz var” diyor. Başbakan dediğin böyle olur, adam söz verdi mi sözünde duracak... Elli yıldır IMF’ye söz veriyorlar... Bakalım daha ne kadar söz verecekler... Enflasyon düşüyor, ekonomide işler tıkrırında... döviz rezervleri kasalardan taşıyor... Türkiye’nin dış piyasalarda (finans piyasaları elbette) kredibilitesi hızla yükseliyor... Bu durumda memurlar fedakarlık yapsınlar ki işler ilelebet düzelsin... İşler düzeline elbette memur da hakettiği refah payını alacaktır... Küresel kapitalizm çağında eğer bir ülkenin dış piyasalarda ‘kredibilitesi’ artıyorsa, biliniz ki orada netameli bir şeyler vardır... Bunu şöyle de söyleyebilirsiniz: Türkiye’nin sömürülmesi, yağmalanması için ‘elverişli koşullar mevcuttur’ İşler iyiye gidiyormuş... Bunu kim söylüyor? Üretim mi artıyor, işsizlik mi azalıyor? Gelir dağılımı mı iyileşiyor? Ekonominin üretici temeli mi güçleniyor, Dış borçlar mı azalıyor, doğal çevre tahribatı mı durdu? Ne gezer, bütün bunlar kötüleşiyor. Yoksulluk ve sefalet hızla derinleşiyor... Durum kimin tarafından baktığınıza göre değişiyor. İME, Dünya Bankası, emperyalizmin finansal reyting kuruluşları için iyi olan, emekçi çoğunluk için mutlaka kötüdür. Öyleyse neyin iyi, neyin kötü olduğuna kendimiz karar verene kadar bu oyun oynanmaya devam edecek.

NİHAYET ENFLASYONA ÇARE BULUNDU!¹

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Hırvatistan ziyareti sırasında Hırvatistan Cumhurbaşkanı'nın verdiği akşam yemeğinde, Türkiye'nin başkanlık sistemine geçmesi gerektiğini söylemiş, gerekçe olarak da Hırvatların hiper enflasyonu yüzde 5 seviyesine düşürmüş olmalarını göstermiş. Cumhurbaşkanı Demirel gerekçesini anlatırken: “Bakın hiper enflasyondan bugün yüzde 5 enflasyona gelmişler. Bu karar mekanizmasıyla, idarenin gücüyle ilgili. 65 milyonu artık böyle idare edemezsiniz” demiş. Özde Demirel “Başkanlık sistemi tartışılsın” diyor ve startı veriyor.

Demirel'in söylediklerinden iki sonuç çıkıyor: Birincisi, başkanlık sistemi olmadan enflasyon düşmez; ikincisi de idarenin güçlenmesi için başkanlık sistemi şarttır. Enflasyona bugüne kadar çok sayıda gerekçe bulundu; ama bir gün enflasyonla “başkanlık sistemi” arasında bağ kurulabileceği asla akla gelmezdi. Bir zamanlar Latin alfabesine geçişin gerekçesi olarak, eski alfabenin öğrenme zorluğu ileri sürülürdü. Ve Türkiye’de okuma-yazma bilmeyenlerin çokluğu alfabeyle açıklanırdı. Bir ülkede okuma-yazma bilenlerin azlığı veya çokluğu alfabeden çok, siyasi iktidarın eğitime verdiği önemle ilgilidir. Eğer, Latin alfabesiyle okuma-yazma bilmek arasında doğru yönden bir ilişki olsaydı, her zaman Latin alfabesi kullanan ülkelerde okuma-yazma düzeyi yüksek olurdu.

Japonlarda okuma-yazma oranının çok yüksek olduğuna bakılırsa, bu işin alfabeyle ilgisi yok.

Türkiye’de yirmi yıldır yüksek enflasyon var ve 1980 sonrası on yedi yılın ortalaması da yüzde 63,5’tir. Elbette bu arada yüzde yüzelliye kadar tırmandığı yıllar da oldu. 1980’den bu yana on iki hü-

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 30 Eylül 1997.

kümet geldi geçti, hepsinin öncelikli hedefi enflasyonu düşürmektir. Şimdi on üçüncü “hükümet” onun da birinci hedefi enflasyonu düşürmek. Önce yüzde 40’a, sonra yüzde 10’a... bir kere yüzde on’a düştü mü, artık sıfırlamak kolaydır. 17 yılda 13 hükümet ve enflasyon 1997’de büyük bir ihtimalle yüzde 100 sınırını geçecek. Kimse çıkıpta demiyor ki şu yalandan, halk çoğunluğunu kandırmaktan vazgeçin ve açıkça deyin ki “enflasyon işçilerden, emekçilerden, yoksullardan, velhasıl emekçi çoğunluktan alıp biz para babalarına vermenin bir mekanizmasıdır, bu yüzden bizim enflasyonun devamından yüksek çıkarımız söz konusudur. Fakat yoksul çoğunluğu aldatmak için enflasyonu büyük bir bela olarak göstermemiz gerekiyor. Dönem sonunda da bir gerekçe bulup, işte şu yüzden düşmedi deyip kurtuluyoruz...” Enflasyon para yoluyla şiddet uygulamaktır. Fiyat artışları yoluyla devlete ve özel sermayeye kaynak aktarma mekanizmasıdır. Devlete giden de son tahlilde özel sermayeye peşkeş çekileceğine göre, yoksuldan alınıp zengine vermektir. Eğer öyle olmasaydı yirmi yıldır enflasyona tahammül edilir miydi? Bu oyunu oynayanların elbette “oyundan” çıkarı var ve oynamaya devam edeceklerdir. Ya oyundan zarar görenlere ne demeli? İnsanlara söylenenle yapılan arasındaki “uyumsuzluğu” birilerinin çıkıp yüksek sesle söylemesi ve bu saçma oyunu bozması gerekiyor. Neden-se oyundan zararlı çıkanlar da oyuna gelmekte “kararlı” ki hiç ses çıkmıyor. Bilmiyorlarki sesler kısıldıkça enflasyon yükselecek, enflasyon yükseldikçe yoksulluk da yükselecek... ve hızla yükselmeye devam ediyor.

Tekrar baştaki soruna dönerek “başkanlık tartışması” neye yarayacak veya neden gündeme getiriliyor? Bununla yapılmak istenenlerden birincisi, yaklaşık elli yıldır oynanan “küçük demokrasi oyununa” son vermektir. Zaten bir biçim sorunu olan demokrasi oyununun bu kadarı bile komprador blokun rahat hareketini engellediği düşünülüyor. İkincisi, sistem gerçekten batağa saplanmış durumda her geçen gün daha çok batağa saplanması kaçınılmaz. O halde mutlaka bir şeyler yapmak lazım... “Etkin icra” özleminin gerisinde

yatan budur. Ama “başkanlık sistemi” tartışmasının bir başka işlevi de ideolojik alanla ilgilidir. Bundan sonra sık sık “başkanlık sistemi olsaydı bunlar olmayacaktı” türü gerekçeler ortalığı kaplayacak. Cumhurbaşkanı’nın enflasyonla başkanlık sistemi arasında bağ kurma gayretini bu çerçevede düşünmek gerekir.

Eğer enflasyonla başkanlık sistemi arasında olumlu yönde bir ilişki olsaydı, 1880’lerde başkanlık sisteminin geçerli olduğu birçok Latin Amerika ülkesinde enflasyon yılda yüzde 1.000’ler, yüzde 10.000’ler, yüzde 30.000’ler seviyesine yükselmezdi. Önümüzdeki 1998 yılında, Türkiye’de, sadece iç borç servisi için 8 katrilyon TL gerektiğini Maliye Bakanı söylüyor. Yani önümüzdeki yıl sadece iç borçların faiz ve ana-para geri ödemeleri için 8 katrilyona ihtiyaç var. Eğer vergiler de yüzde 100 artarsa yaklaşık 8 katrilyon TL olacak. Memura ve kamu işyerlerinde çalışanlara maaş nerden bulunacak; savaş için gerekli yaklaşık sekiz milyar dolarlık kaynağın tamamı “kayıtdışı sektörden mi” sağlanacak dersiniz? Cumhurbaşkanı, eğer tartışmayı seviyorsa neden ülke zenginliğinin nasıl olup da dar bir rantıye sınıfı tarafından hortumlanması sorununu tartışma gündemine getirmiyor da “Başkanlık sistemi tartışılsın” diyor? Sorunun cevabını biz verelim: Rantıye ve savaş ekonomisinin tartışılmasını önlemek için... Ortada topladığı tüm vergiyi sadece iç borç ödemesine tahsis eden bir rejim varken şu enflasyonla mücadele de ne demek oluyor?

KÜRESEL “HÜKÜMET DARBESİ”¹

Türk Harb-İş Sendikası’nın geçtiğimiz 28 Mart’ta düzenlediği uluslararası konferansta bir bildiri sunan Susan George, bildirinin sonunda “Büyük İnsanlığın” bir küresel hükümet darbesine maruz olduğunu söyledi. Susan George, 1970’li ve 80’li yıllarda açlık ve Üçüncü Dünya ülkelerinin dış borçları ve neo-liberal saldırı konusunda yazdıklarıyla ünlenmiş değerli bir aydındır. 1980’den sonra, kendi tabiriyle “tek tip düşünce” dediği “muhafazakar karşı devrim” karşısında durabilen az sayıdaki onurlu aydından biridir. Bildiri Türk-Harb-İş Sendikası tarafından yakında yayınlanacağı için, burada içeriğine girmeyeceğim. Susan George, bildirisinde, küreselleşme denilenin kime ne kazandırdığını, kimlere ne kaybettirdiğini her zamanki yalın üslubuyla anlattı. Bu vesileyle, yaklaşık yirmi yıldır, neo-liberalizmin yetkili satıcısı işlevi gören Türk akademisyenlerine ve küreselleşme tacirlerine iyi bir ders de verdi. Aslında Konferansın ünlü 5 Nisan kararları arifesine rastlamış olması da iyi bir tesadüftü.

Bizdeki darbe asıl 1980’de yapılmıştı. 24 Ocak Kararları ekonomiyi düzlüğe çıkarma, dışa açılma, istikrarlı bir büyümenin alt yapısını oluşturma, enflasyonu önleme, velhasıl bozulan dengeleri restore etme retoriği ve büyük bir tantanayla sunuldu. Bu kararların emekçi halk çoğunluğuna karşı yapılmış bir darbe olduğunu söyleyebilenler azınlıkta ve etkisiz kaldılar. Zira “tek tip düşünce”, çoktan ideolojik alana egemen olmuştu. Elbette işi sağlama almak gerekiyordu. Arkasından askeri darbe geldi ve ekonomik-sosyal darbe, askeri darbeye rayına iyice oturtuldu. Üçüncü Dünya’da 24 Ocak tipi gericı ekonomik-sosyal kararlar, askeri darbe olmadan rayına oturamıyordu. Askeri darbenin gerekçesiye “anarşiyi önlemek” olarak ilan edildi. Anarşiyi tırmandıranlar bu sefer onu önlemek üzere sahneye çıkmışlardı.

1 Demokrası, 8 Nisan 1997.

“Dışa açılma” olarak ilan edilen, aslında sıradan bir ekonomik program olmanın ötesinde anlam taşıyordu. Asıl söz konusu olan bir “yeniden kompradorlaşma” programıydı. Yeni bir devlet, toplum, ekonomi, siyaset anlayışının dayatılmasıydı. Aradan geçen sürede, artık kompradorlaşma programının kesinlikle başarıya ulaştığını söyleyebiliriz. Bu dünyada herkes için, her toplum sınıfı için, aynı anlama gelen hiçbir toplumsal-ekonomik tercih yoktur; ve kapitalist toplumda kaçınılmaz olarak birinin kaybı, diğerinin kazancı demektir. Programın gerisindekiler için tam başarı söz konusuydu; ama bu “başarı” büyük çoğunluk için tam bir yıkım anlamına geliyordu. Artık her şey, iç ve dış rantiyelere zenginlik aktarmaya endekslenmiş durumdadır. Komprador rejim bu bakımdan tam bir başarı grafiği çiziyor. Rantiyelere zenginlik transferi büyük bir başarı sayılıyor; ve her şey onların dar çıkarına endekslenmiş olarak yoluna devam ediyor. Dış ticaret açığı 20 milyar dolarmış, bütçenin %45’i rantiyelere peşkeş çekiliyormuş, dış borçlar 80 milyar dolar sınırını aşmış, iç borçlar 3 katrilyon TL’nin üstündeymiş, enflasyon onca demagojiden sonra %85 sınırının altına bir türlü inmiyormuş, kişi başına düşen gelir 3 bin doların altındaymış, kişi başına düşen iç ve dış borç 1.827 dolarmış... bunların hiç önemi yok. İçinde bulunduğumuz 1997 yılında ödenmesi gereken dış borç 12 milyar dolar. Yılda sadece 12 milyar doları dış borç ödemesine tahsis eden bir ekonomi ne demektir? Söylemeye ne hacet, daha fazla işsiz, daha fazla yoksul, daha da bozulan gelir dağılımı, ekonominin üretici temelini daha çok aşınması, ekolojik tahribatın derinleşmesi demektir.

Durum böyleyken, rantiyelere ortak ve onların hizmetinde olan politikacılar, Türkiye’nin OECD ülkeleri arasında en hızlı büyüyen ekonomi olduğunu söyleyip öğünüyorlar. Yukarıda sıraladığımız rakamların geçerli olduğu bir ülke hızlı büyüyebilir mi? Eğer rakamları yalan söylemek için kullanmak gibi bir niyetiniz varsa neden olmasın? 5 Nisan kararlarından sonra ekonomi %6,2 oranında negatif büyüme, yani küçülme kaydetti. Hesabı %6,2 oranındaki bir daralmaya göre yaparsanız biçim olarak bir büyümeden söz edi-

lebilir. O zaman şu sorunun cevabının verilmesi gerekir. Bu neyin büyümesidir; büyüme kimin için neyi ifade ediyor? Zira kapitalist bir ekonomide rakamları manipüle ederek, istediğiniz yalanı söyleyebilirsiniz. 5 Nisan kararları öncesinde (1993) kişi başına düşen gelir 2.853 dolardı. 1996'da da 2.928 dolar. Kaldı ki, söz konusu olan bir aritmetik ortalamadır ve hiçbir kıymet-i harbiyesi yoktur. Eğer, söz konusu olan kapitalist bir ekonomiye, hızlı zenginlik artışı, hızlı yoksulluk artışına eşlik edebilir. Bir tarafta birileri hızla zenginleşirken, diğer yanda büyük bir çoğunluk hızla yoksullaşabilir. Ve ekseri öyle oluyor. Eğer ekonominin hızlı büyümesiyle öğrenenler bu yılın sonunda %200'lere ulaşan bir enflasyonla karşılaşılırsa, yeniden başa dönmek zorunda kalacaklardır. Yeni bir "istikrarsızlık programı" dayatacaklardır ve her zaman söylediklerini tekrarlayarak: "Bu kararlar düzlüğe çıkmak içindir ve ödenmesi gereken bedeldir, herkes fedakarlık etmelidir". Buradaki "herkesin" kim olduğunu söylemeye gerek yok. 17 yıldır hep aynı terane; ve yağma kaldığı yerden devam edecek. Ta ki kitleler yalan makinesini kırıp yalancıları saf dışı edene kadar. Elbette her gün daha fazla yoksullaşan, her gün daha çok aşağılanan yoksul çoğunluk, dayatılan bu onursuzluğa bir eşikten sonra dur diyecektir. O halde iki şey: Birincisi bu kendiliğinden olmaz; ikincisi, dayatılan "küresel darbeye" karşı durmak için önce olup bitenin bilincine varmak gerekli. Bütün mesele, 'Susurluk Rejimi' karşısında alınacak tavra ve kompradorlaşmanın alternatifini üretmek üzere harekete geçmeye bağlı görünüyor.

BİR EKONOMİK İFLASIN SEFİL ÖYKÜSÜ¹

Bu yazının yayınlanmasından tam üç hafta sonra, ünlü 24 Ocak Kararları 21. yılını doldurmuş olacak. 24 Ocak 1980’de yürürlüğe konulan, ama asıl rengini 12 Eylül 1980’de Amerikancı askeri cuntayla alan ekonomik program, ‘alternatifi olmayan, bir nihai kurtuluş programı olarak sunulmuştu (Oysa insanın olduğu her yerde alternatif de olurdu). Türkiye ödemeler dengesi sorunun ilelebet çözecek, dış borçlar sorun olmaktan çıkacak, ekonomi istikrarlı bir büyüme sürecine girecek, Türkiye ekonomisi dışa açılıp rekabetçi duruma gelecek, enflasyon düşecek, “gelir dağılımı iyileşecek” Daha neler... Oysa söylenenler yapılacak olanlardan farklıydı... Neyin nasıl yapılacağına IMF ve şürekası karar veriyordu ve Türkiye’den iki şey isteniyordu: Birincisi, Türkiye borçlarını aksatmadan ödeyecek, bunun için varını yoğunu ihracatı artırmak, dolayısıyla döviz elde etmek için seferber edecekti. Borçların düzenli ödenmesini sağlamak demek borçların katlanarak artması demektir. Nitekim, 24 Ocak Kararlarının alındığı tarihte Türkiye’nin toplam dış borcu 13 milyar dolar civarındaydı. Şimdilerde yılda ödenen miktarın bu rakamın üstüne çıktığı oluyor... Toplam dış borç da 104 milyar doları aşmış durumda. Fakat IMF, Türkiye’ye ‘önerdiği’ bu programı 60 kadar ülkeye de ‘önerdiği’ için, *yapısal kriz* koşullarında dalaran dünya pazarından pay almak isteyen borçlu ülkeler, birbirleriyle kıyasıya rekabete girdiler ve ihraç ürün fiyatları çöktü. O kadar ki birçok malın ihraç fiyatı 1930’lardaki seviyenin de altına indi. Böylece yoksullardan zenginlere doğru kaynak transferi veya kan kaybı derinleşti. Emperyalist ülkeler Türkiye ve benzer durumdaki ülkeleri ‘dışa açılmaya’ zorlayarak, hem ‘aşırı açılmış’ bankalarını dolayısıyla finans sistemini kurtarmanın, hem de kaynak transferini derinleştirmenin yolunu bulmuşlardı.

1 Öküz Dergisi, Ocak 2001.

IMF ve arkasındaki emperyalist odakların Türkiye’den ikinci istekleri, birinciden çok daha önemliydi ve stratejik bir nitelik taşıyordu. 24 Ocak Programı sıradan bir istikrar programı olmaktan çok Türkiye’yi yeniden kompradorlaştırmak gibi temel bir stratejik amaç taşıyordu. Bir ekonominin, daha genel olarak bir ülke rejiminin kompradorlaşması demek, o ülkedeki siyasi iktidarın (veya rejimin) artık içerinin değil de dışarının hizmetine koşulması, “kendi halkı” için asgari bir sorumluluk kaygısı taşımaması, her türlü ulusal kalkınmacı hedef ve perspektifin uzağına savrulması demektir. Bu vesileyle nüans edilmesi gereken husus şudur: Elbette emperyalistler ve onların finans kurumları (IMF, Dünya Bankası vb.) bu kompradorlaşma programını silah zoruyla, ülkeyi işgal ederek, zor kullanarak dayatmadılar. Yerli oligarşinin (veya komprador burjuvazinin densin) çıkarları, emperyalist burjuvazinin çıkarlarıyla örtüştüğü için bu program uygulanabilmiştir. Zaten Türkiye’deki sermaye, emperyalist sermayenin, (şimdilerde çokuluslu şirketlerin) bir uzantısı, bir parçasıdır, onun taşeronu, değilse *yetkili satıcısı* konumundadır. Böyle bir sermayenin de kendi başına bir ekonomik program uygulama iradesi ve yeteneği yoktur. Fakat kompradorlaşma, sadece ekonomik alanla da sınırlı kalmayacaktı. Zira bu dünyada, ekonomiden bağımsız bir siyaset ya da tersi mümkün değildir.

24 Ocak Programı demek ekonominin üretici temelinin sürekli aşınması demektir. Üretici temelın aşınmasının ne anlama geldiğini de insanlar artık yaşayarak öğrendiler: Üretimsizlik, parayla para kazanmanın kural haline gelmesi; veya rantıye sermayesinin saltanatı, yüksek ve müzminleşmiş enflasyon, ulusal paranın pul olması (şimdilerde TL tüm asli fonksiyonlarını yitirmiş durumdadır. Artık TL ne bir değer ölçüsü, ne bir tasarruf ve yatırım aracı, ne ödeme aracı, ne de hesap birimi olarak kullanılıyor. Yazık ki TL, para sisteminde *ufaklık para* denilenin işlevine indirgenmiş durumdadır. Üstelik bu sefil durum ‘Türk milliyetçileri’ için pek rahatsız edici de olmamış görünüyor), ekonomik dengelerin sürekli aşınması, ekono-

minin dışardan gelecek etkilerden daha kolay yara alabilir duruma gelmesi, gelir dağılımında skandal düzeyine varan bozulma...

Bir ekonomi yönetimi için her zaman iki seçenek söz konusudur: Ya dışarıyı içerinin hizmetine sokacak bir program uygularsınız; ya da içeriği dışarının hizmetine koşarsınız. İkinci tercihi yapmak demek, kompradorlaşma tercihi yapmak demektir. İçeriği dışarının hizmetine sokmak, çokuluslu şirketlerin önünü açmak, faaliyetini kolaylaştırmak, dış sömürüyü derinleştirmek anlamına gelir. Ülkeye yabancı sermaye çekmek büyük bir başarı olarak sunulur ve bu amaçla akıl almaz kolaylıklar ve teşvikler sağlanır. Oysa yabancı sermayenin kâr etme ve kârını büyütme kaygısının sizin kalkınma amaçlarınızla örtüşmesi diye bir kural yoktur. ‘Çokuluslu’ şirket gelir, yağmalar, yağmalama olanakları zorlaşır veya yağmalanacak bir şey kalmazsa çekip gider ‘son’ mali kriz denilende olduğu gibi...

Kompradorlaşmış bir rejim, her türlü ulusal kalkınmacı kaygılara yabancılaşmış bir rejim demektir. Bir bakıma dış güç odaklarının, çokuluslu şirketlerin ayak işlerine koşulmuş bir rejimdir. Böyle bir rejim de her seferinde daha çok işsiz, daha çok yoksul, daha çok sefalet ve ahlakî yozlaşma üretebilir. Yeni dönemin üç temel sloganı liberalleşme, devletin sermayenin çıkarına olmayan her türlü müdahale ve düzenlemeden elini çekmesi ve özelleştirme veya ünlü liberalizasyon, deregülasyon, privatizasyon üçlüsüdür. Türkiye gibi hiyerarşik emperyalist dünya siteminin çevresinde yer alan azgelişmiş bir ülkenin, bu sloganlara körü körüne ‘uyum sağlaması’ demek, artık yoksulluk yoksulun, işsizlik işsiz, açlık aç kalanın, konutsuzluk konutu olmayanın sorunudur, parası olan çocuğunu okutsun, parası olan sağlık hizmeti alsın vb. demeye geliyor... Neo-liberal gerici ideoloji, bütün bu kötülükleri de bireyin “aklını kullanmaması”, rasyonel davranmamasıyla açıklıyor... “Eğer aklını kullansa, kendinden beklenen ‘esnekliği’ gösterebilse aç, açıkta ve işsiz de kalmazdı” Oysa söyleneni anladığımız dile çevirirseniz, bu, köleliğe razı ol demektir... Fakat burjuva ideologlarının kuruntularından,

hezeyanlarından, ikiyeüzlülüğünden bağımsız bir gerçeklik var ve yol almaya devam ediyor.

Söz konusu üçlüden liberalleşme, sermayenin önünü sonuna kadar açma, istediği yere istediği gibi girme, istediğini üretme, istediği yerde satma, istediğinde çekip gitme vb. anlamına geliyor. Deregülasyon, uzun ve zorlu mücadelelerle işçiler ve emekçiler tarafından kazanılan mevzilerin geri alınması demek... Artık çalışma hakkından söz edilmiyor da insan haklarından çok söz ediliyor... Özelleştirme de, müzminleşmiş *yapısal kriz* koşullarında talebin daraldığı bir ortamda, sermayenin yeni değerlenme alanına kavuşması demek. Zira kapitalist üretim formülüne göre, verimli bir şekilde kullanılamayan devasa bir sermaye ‘fazlası’ var; ve bu sermaye stoku, sürekli olarak *toptan değersizleşme* riskiyle yüz yüze... Özelleştirmeler kamu işletmelerinin yağmalanması ve/veya geleneksel olarak devlet tarafından yapılan hizmetlerde (sağlık, eğitim, ulaşım, belediye hizmetleri, sosyal güvenlik vb.) sermayenin kolay yağmalama olanaklarına kavuşması demek... Bu politikaların bağnazca uygulanmasıyla mafya ile mafya olmayan arasındaki sınır da silikleşiyor. Artık mafya sistemin önemli bir unsurudur... Fakat bütün bunlar, hikmetinden sual olunmaz “iktisat biliminin” ya da yaygın tabirle “ekonominin gereği” olarak sunuluyor... Öyle bir küreselleşme veya yeni dünya düzeni ki, hak isteyene, özgürlük isteyene terörist damgası vuruluyor. Elbette “büyük insanlığın” bu pis saldırı karşısında sessiz ve tepkisiz kalması mümkün değildir.

Aradan 21 yıl geçtikten sonra Türkiye hâlâ 24 Ocak-12 Eylül kapanından kurtulmuş değil. Sistem sürekli olarak yoksulluk, sefalet, manevi çürüme ve soysuzlaşma üretiyor. Ekonominin yönetimi çoktan dış odakların işidir... Bizim politikacılarımız ve bürokratlarımız dışarıdakilerin ayak işlerini yapıyor. Zira hiçbir özerklik alanları, seçenek üretme ve uygulama yetenekleri yoktur; ve bu durum “bilinçli bir tercihin” sonucudur. Bir kere tercih baştan yapılmıştır... Öyleyse bütün bunlar ne anlama geliyor? Mevcut rejim ancak bir kaos ortamı üretebilir. Daha fazlasını değil. Her egemenlik sistemi

zorunlu ve kaçınılmaz olarak iki ayak üstünde durur: Birincisi, kaba kuvvet veya çıplak şiddet; ikincisi de yanılsama veya gönüllü kabul-lenmedir. Mevcut rejim, artık bütünüyle meşruluğunu ve yalan üre-tip kitleleri oyalama ve kandırma yeteneğini kaybetmiş durumda-dır... Geriye kaba kuvvet veya çıplak şiddet kalıyor... Eğer bir siyasi rejim -şimdilerde Türkiye’de olduğu gibi- iki ayaktan sadece kaba kuvvete dayanıyorsa, ancak kaos üretebilir. Zaten Türkiye de hızla *yönetilemez bir kaotik zafiyet* haline geliyor. O halde soru şudur: Bu dünyada hiçbir şey tesadüfen olmuyorsa, mutlaka birilerinin *bilinçli eyleminin* ürünüyse, biz de pekâlâ bilinçli eylemimizle bu kepezeli-ğe son verebilir, gerçekten yaşanabilir bir toplum düzen kurabiliriz. Öyleyse sorun gerekli iradeyi ortaya koyup koymamakla ilgilidir... Haysiyetli insanlar olarak yaşama iradesini ortaya koymamıza bir engel var mı?

‘NEREDEN BULURSAN BUL REFORMU’¹

28 Şubat sonrasında Türkiye, yoğun bir “reform” süreci içine girdi. Sekiz yıl reformu, mali milat reformu veya ‘nereden buldun reformu’, Kur’an kurslarının hangi yaşta başlatmak gerektiğine dair reform, Uluslararası Tahkim Reformu (yapılmak üzere), sosyal güvenlik reformu (eli kulağında), ‘nereden bulursan bul, yeter ki bul reformu’ ve hatırlamadığımız daha nice reformlar... 28 Şubat’tan sonra yıkılan-kurulan hükümetler’den hiçbiri bu konuda 57. Milliyetçi Hükümetle yarışamaz. Bence hem elli yedinci hem de milliyetçi olan bu hükümet, Cumhuriyet tarihinin en çok reform yapan hükümeti olarak tarihteki mümtaz yerini alacaktır. Elbette burada siyaset bilimcilerini ilgilendiren bir sorun var: Reformculukla milliyetçilik arasındaki ilişki... Umarız bu konuda bir doktora tezi, değilse bir lisans bitirme tezi hazırlanarak, ‘ilişkinin niteliği’ veya bilimsel kavramlarla ifade etmek gerekirse, “nedensellik ilişkisi” açığa çıkarılır. Bu amaçla bilhassa yabancı vakıflar harekete geçmeli ve araştırmanın finansmanı için kesenin ağzını açmalıdır...

Elbette yapılan reformların her biri diğerinden üstün. Bu yüzden şu reform ‘en üstünü’ demek zor. Mesela kimileri en son reformu: ‘Nereden bulursan bul yeter ki bul’ reformunu, reformların en üstünü sayabilir. Bunların kimler olduğunu söylemeye hacet yok. Kimileri de, çocukların Kur’an kursuna 12 yaş civarında başlamaları konusundaki reformu ‘en üstün reform sayabilir ki bunların kim olduğunu da biliyorsunuzdur herhalde... Müsaadenizle ben bu yazıda ‘nereden bulursan bul, yeter ki bul’ reformu üzerinde duracağım. Elbette bu öbür reformların önemsiz olduğu anlamına gelmiyor...

Bir yıl kadar önce bir reform yapıldı. Bu reforma ‘mali milat’ veya ‘nereden buldun’ reformu adı verildi. Doğrusu bu reform hürriyetten nasibini alamamış ‘Türk Hür Teşebbüsünün’ hoşuna gitmedi.

1 Özgür Bakış Gazetesi, 27 Temmuz 1999.

Adam bulmuş, bir de ona nereden buldun diye sormanın ne alemi var? Önemli olan bulmak değil midir? Sen bul, buluştur, sonra da birileri karşına çıksın, ‘bunu nereden buldun’ diye soru sorsun! Böyle bir şey, önce ‘piyasa ekonomisine’, sonra da ‘hür teşebbüs adabına’ aykırıdır. Sanıyorum bundan önceki hükümet kapitalist üretim tarzında aslolanın ‘bulmak’ olduğunu fark edememiş. O yüzden yanlış bir reform yapmıştı. Bir yıl sonra yeni bir reformla durumu düzeltti. Ve ‘nereden bulduğunu sormama reformu’yla milliyetçiliğini bir defa daha kanıtladı... Bunu ‘nereden buldun’culara karşı ‘nereden bulursam bulayım, yeter ki bulayım’cılarının zaferi saymak da mümkün. Bu durum bizim için şaşırtıcı değildi elbette... İstanbul Ticaret Odası Başkanı, “kayıtdışı” denilen ve ‘nereden buldun’ sorusundan rahatsız olanların elindeki kaynağın miktarının 150 milyar dolar olduğunu söylüyor. DİE Başkanı bu rakamın 100 milyar dolar olduğunu ileri sürüyor. Ömer Leventoğlu’nun tahmini de 125 milyar dolar. Leventoğlu’nun tahmini esas alınır, kayıtdışı paranın büyüklüğü Türkiye’nin 204 milyar dolar olan GSMH’sinin %60’ı kadar... Eğer siz, ekonominin en az %60’ına hükmeden bu adamlara ‘nereden buldun’ diye sormaya kalkarsanız, emdiğiniz sütü burnunuzdan getirirler. Eğer kara para, ‘ak para’ karşısında bir sıfır öndeyse, nereden buldun’un, nereden bulursan bul yeter ki ‘bula’ dönüştürülmesi için fazla zaman gerekmez.

Elbette sorunların kaynağında 24 Ocak 1980’de başlatılan ‘yeniden kompradorlaşma stratejisi’ yatıyor.¹ Kompradorlaştırıcı politikalar sonucu Türkiye ekonomisi ve toplumu tam bir ‘şefalet tablosu’ sergiler duruma geldi. Çığ gibi büyüyen iç borçlar 43 Milyar dolar (veya 16 katrilyon TL) sınırını aşmış durumda. Başka türlü söylersek, iç borç stoku miktar olarak tüm bütçe gelirlerinden daha büyük, bu borcun faizi de toplam bütçe gelirlerinin %70’i civarında. Toplanan vergilerle sağlanan kaynağın tamamı, sayılarının 1.000

1 Bu konuda bkz: F. Başkaya, Ö. Leventoğlu, “Rant ve Savaş Kısacasında Türkiye Ekonomisi” Özgür Üniversite Kitaplığı, 1998, Ankara.

kadar olduğu sanılan en büyük rantiyelere faiz olarak ödeniyor ve yetmiyor (Elbette rantiyeler bundan ibaret değil, ama asıl rant kaymağını yiyen kesim çok kalabalık değil). Rakam mı istiyorsunuz... İçinde bulunduğumuz yılın ilk dört ayında 3 katrilyon 286 trilyon TL tutarında vergi toplandı (Bu performansın da bu yıl uygulamaya konulan ve bu yılın önemli bir reformuyla kaldırılan peşin vergi sayesinde gerçekleştiğini de akılda tutmak gerekir). Aynı dönemde ödenen borç faizi tutarı da 3 katrilyon 335 trilyon TL. Bu verginin kimlerden alındığı da biliniyor... Bu ülkede gelir vergisinin bile %53'ünü emeğiyle geçinenler ödüyor.

Dış borçlar da 105 milyar dolar. Üstelik kısa vadeli borç oranı da oldukça yüksek. Zira borçların miktarı kadar, vade tablosu da önemlidir. İç ve dış borç toplamı Türkiye'nin GSMH'sının yaklaşık %75'i düzeyinde. Artık iç borç bulmak iyice zorlaştığı için, milliyetçi hükümet umudunu dış borca bağlamış durumda. Herhalde yerli ve yabancı rantiyelere ülke kaynaklarını peşkeş çekmek de milliyetçiliğin bir gereğidir. Yabancı sermaye gelecek Türkiye'yi "kalkındırarak", ama bir şartla: Emperyalist sermayenin gönlünü etmek için ne gerekiyorsa yapmak kaydıyla... İşte 'Uluslararası Tahkim Yasası' vb. Böyle bir ekonomide yatırım yapılır mı? Bir ülke tüm bütçe kaynaklarının sadece %6,5'ini yatırımlara ayırır, bütçe toplam tutarının %43'ünü faiz olarak öderse, o ülkede işsizlik rakamları çığ gibi büyür, gelir dağılımı uçurumu akıl almaz hal alır; fakat hepsinden önemlisi de ekonominin üretici temeli aşınır, nitekim hızla aşınıyor.

Böyle bir tablo karşısında, işçilerin, memurların, çiftçilerin, bu ülkenin tüm zenginliğini ürettikleri halde, hep sofradan uzak tutulan insanların, artık tartışmayı 'yüzde şu kadar zam' tartışması olmaktan çıkarmalarının zamanı gelmiş olmalıdır. Sadede gelmek, temeldeki sorunu tartışma basiretini ortaya koymak ve dayatılan gericiliği ve karanlığı püskürtmek. İşte önümüzdeki dönemde yapılması gereken...

KADER ENTERNASYONALİZMİ VEYA KUMARIN “TABANA YAYILMASI”¹

Televizyonda haberler devam ediyor, bir alt yazı belirli aralıklarla geçiyor, ama önce bir “özel haber” araya giriyor: “Sayın seyirciler. Bölücü terör örgütüne karşı Kuzey Irak’ta sürdürülen ‘şafak operasyonunda’ 442 PKK’li terörist öldürüldü, 6’sı da teslim oldu...” “Özel haber” bu kadar. Herhalde bu sayının hemen yayınlanması için yüksek yerden emir almışlar ki araya sokuşturuyorlar... Alt yazıyla geçilen haber: “Lotoyu kafaya taktık, *Time* anketini unuttuk. Atatürk ikinci sıraya düştü.” Daha sonra alt yazıyla geçilen habere sıra geldiğinde nasıl olup da Atatürk’ün ikinci sıraya düştüğüne de “açıklık getiriliyor” Meğer Atatürk, Yunanlılar ve Rumlar yüzünden ikinci sıraya düşmüş... Söylenen şu: Yunanlılar ve Rumlar Çörçil’e oy vererek, Çörçil’i Atatürk’ün önüne geçirmişler ve Çörçil 48 bin oyla yarışı önde götürüyor...” Sunucu bayan, büyük bir hışımla: “Ey Türk milleti ne duruyorsun, Rum ve Yunan saldırısı karşısında niye şahlanmıyorsun” demeye getiriyor. Doğrusu ben de sunucu gibi düşünüyorum. Biz milletçe bunu bir “*Time meydan muharebesi*” kabul etmeliyiz ve hiç vakit kaybetmeden seferberlik ilan etmeliyiz. Önce her vatandaşın Atatürk’e oy vermesi zorunlu hale getirilmelidir. Devletimizin yüksek çıkarları söz konusuysa, bu işin vatandaşın tercihi bırakılması yanlıştır. Kaldı ki mesele vatandaşa bırakılmayacak kadar önemlidir. Bugüne kadar hiçbir şeyi vatandaşa bırakmayan devletimizin bu geleneğin dışına çıkması kabul edilemez. Bunun içinde bir maddelik bir kanun çıkarılmalı: “15 yaşını doldurmuş her “yurttaş” *Time* dergisi için oy kullanmakla yükümlüdür. Oy kullanmayanlar iki yıldan altı yıla kadar ağır hapis ve 300 milyon TL para cezasına çarptırılırlar; ve bu oran DİE’nin enflasyon tahminleri oranında her yıl artırılır. Bu kanunun anayasaya aykırılığı

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 7 Ekim 1998.

iddiasında bulunulamaz” Fakat bunun için de “sekiz yıllık zorunlu temel eğitimde” olduğu gibi kaynağa ihtiyaç var. Her “yurttaşın” faks makinesi edinmesi için bir kampanya açılmalı. Atatürksever iş adamlarımız büyük bağışlar yapmalı, her ilde, ilçede, kasabada, mahalle ve köyde “*Time şenlikleri*” düzenleyip buralardan sağlanacak parayla faksı olmayanlara faks alınmalıdır. Bir başka çözüm yolu da “Time Kartı” uygulaması olabilir. Muhtarlardan “Time Kartı” alanlara parasız faks imkanı sağlanabilir. Bunun için Postanelerin sayısının artırılması ve Telekom’da yapılan yolsuzluğun bir sefere mahsus (Time kampanyası için) %25 oranında azaltılması için yolsuzluk yapmak üzere görevlendirilmiş adamlardan (tabii adamlar yolsuzluğu sebepsiz yapmıyor, vatani sevdiği için yapıyor; ama olsun) ricada bulunulabilir... Fakat loto fiyatları artırılarak, bir de “Time payı” uygulamasına geçmek en isabetli olanıdır.

Günlerdir gazetelerde, televizyonlarda birinci haber sayısal loto; herkes sayısal lotoyu konuşuyor, uzmanlar yorumlar yapıyor, Loto bakanı lotonun yararları üzerine demeçler veriyor ve lotonun geliştirilmesi için alınması gereken önlemler ve bakanlığın çalışmaları hakkında bilgi veriyor. Çarşamba günleri de oynanması için çalışmaların hızlandırıldığını söylüyor. Bence önce haftada iki sefer, sonra da günlük oyuna geçmek için her türlü çaba harcanmalıdır... Velhasıl Erbakan Hoca’nın deyişiyle ‘65 milyon vatan evladı’ bir anda milyarder (duruma göre de trilyoner) olma hayaliyle yatıp kalkıyor. Yoksul vatandaşlarımız yemeyip içmeyip elindeki üç-beş bini de lotoya yatırıyor. Loto bayileri önünde uzayıp giden kuyruklar... Karaborsada satılan kuponlar... Loto bakanı, “millette para kalmadı,” diyor. Fakat ikramiye büyüdükçe oyun oynayanların sayısı artıyor, oyun oynayanların sayısı arttıkça ikramiye büyüyor, ikramiye büyüdükçe loto ülke gündeminin birinci sırasına sığıyor; ama asla “Ülkede Gündem”in gündemine girmiyor. Bir süre sonra loto heyecanı ülke sınırlarını da aşıp Ege, Akdeniz ve Balkanlar istikametinde hızla yayılıyor. Aslında bu bizim için büyük bir övünç kaynağı olmalıdır. Lotosu ülke sınırlarını aşan bu dünyada kaç devlet var?

Bu süreç sadece loto uzmanları tarafından değil, sosyal bilimciler, özellikle de iktisatçılar tarafından tahlil edilmelidir. Zira söz konusu olan, “Türk lotosunun küreselleşmesidir.” Öyle anlaşıyor ki Türk lotosu bu gelişme trendini sürdürürse, ödemeler dengesi sorunu da ilelebet çözüme kavuşacaktır.

Görünün o ki komprador rejimin uyguladığı neo-liberal politikalar sonucu halk yoksullaştıkça daha çok yoksullaştırılmasının koşulları da yaratılıyor. Aslında loto kumarın bir versiyonudur ve uygar bir toplumda bu tür saçmalıklara yer olmamalıdır. Zira uygar bir toplum, hakkedilmemiş bir gelir elde etmeyi ve haksız zenginleşmeyi içine sindiremez. Fakat ahlaki kaygılar kimin umurunda... Televizyonlar loto çekilişini “canlı” olarak yayınlar ve bu iş için haber süresinin yarısından çoğunu harcarsa, bu işin bir bakanı varsa ve o bakan çekilişe gelip şov yaparsa, özetle bu iş bir devlet politikası olarak benimsenmişse siz hangi etik kaygılardan söz edebilirsiniz? Zaten asıl vergiyi ödeyenler bu yolla ilave bir vergi daha vermiş oluyorlar. Bu oyunu oynayanlar son tahlilde kumar oynayanın akıbetinden kurtulamazlar. Zira toplanan paranın çok azı oynayanlara geri dönüyor. Bir de geri dönmeyenin nerelerde nasıl kullanıldığını düşünseler... Eğer makus talihlerini yenmek istiyorlarsa, onun yolu totodan, lotodan piyangodan vs. geçmiyor. Ürettikleri değere sahip çıkmalarından geçiyor. Ne olursa olsun loto çılgınlığının ‘uyuşturucu etkisi’ fazla devam edemez. Ama şimdilik ortak sorunları ‘yoksulluk’ olanlar, kader oyununda birleşmiş ve kumar da tabana yayılmış görünüyor.

ASYA, BORSA, MONİCA¹

2 Temmuz 1997’de Tayland’daki çöküşle başlayan ve daha sonra Malezya, Endonezya, Filipinler, Güney Kore’yi etkisi altına alan “Asya krizi” finans piyasalarını ‘dalgalandırmaya’ devam ediyor. Dünya’nın en büyük spekülâtörü sayılan George Soros, “Rusya devalüasyon yapmalıdır” diyor; arkasından Standard and Poor’s, Moody’s gibi uluslararası finansal reyting kuruluşları Rusya’nın kredi notunu düşürüyor. Sonuç: Rus borsası %45 değer kaybediyor... Elbette son finansal depremi etkili olduğu tek ekonomi Rus ekonomisi değil. Tüm borsalarda düşüş var. Bu arada son birkaç günde İMKB’de de %16 civarında bir düşüş kaydedildi. New York’taki Dow Jones, Tokyo’daki Nikkei endeksleri başta olmak üzere tüm borsalarda düşüş yaşandı... Soros: “Rusya devalüasyon yapsın”, deyince ortalık karışıyor, sonra Yeltsin: “devalüasyon olmayacak”, dedi diye güya ‘borsalar toparlanıyor’. Amerikan başkanı Clinton’un Monica ile yaşadığı aşk macerası borsaları birbirine katıyor... Bir lafla borsa krize girer, bir lafla çıkar mı? Eğer Clinton nasıl aşk yaşadığını anlatırsa borsalar çökecekmiş... Clinton beline sahip olamamış bir de diline sahip olamazsa, o zaman siz borsalardaki cümbüşü seyreyleyin...

Demek ki söylenmeyen bir şeyler var... Neden bir adamın gevezeliği borsaları sarssın? Neden bir demeç yüzünden yüzlerce firma iflas etsin? Aslında borsalardaki çalkantı temeldeki hastalıkla ilgili ve kimse “asıl hastalıktan” söz etmiyor. Kapitalizmin 1970’lerin ilk yarısında ‘genelleşen’ krizi sürüyor ve kriz, her zaman sermayenin üretim sistemini harekete geçirecek verimli yatırım alanı bulamamasıdır. Sermaye kârlılığını sürdürecektir üretim alanları yolduğunda, finans piyasalarına yönelerek bir ‘toptan değersizleşmeyi’ bertaraf etmek istiyor. Dolayısıyla üretim alanına değil, kısa vadede yük-

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 18 Ağustos 1998.

sek kâr vaat eden finansal alanlara, özetle spekülasyona yöneliyor. Uygulanan politikalar da sermayenin üretim alanlarından spekülâtif faaliyetlere yönelmesini kolaylaştırıyor. Döviz kurlarının dalgalanmaya bırakılması, finansal serbestleşme, yüksek faiz uygulaması, özelleştirmeler, füzyonlar, ABD'nin devasa ödemeler dengesi açıkları, Üçüncü Dünya ülkelerinin borçlarının ödenmesini güvence altına almaya yönelik politikalar... İşte bu tür politikalar dünya ekonomisini bir durgunluk sarmalına hapsediyor.

Üretim sürecinden, mal ve hizmet üretiminden değil de, parayla para kazanma tercihi söz konusuysen, birinin kaybı diğerinin kazancıdır. Borsada biri kaybeder, diğeri kazanır. Sonuç sıfır toplamı bir işlemdir. Bildik kumar mantığı... Sermaye, pazar yokluğu veya aynı şey demek olan talep yetersizliği yüzünden yeni yatırımlara yönelemiyor. Küresel kapitalizm çağının dinamik sektörleri de (yeni teknolojileri) eski dönemlerde olduğu gibi daha çok istihdam yaratmıyor. Tam tersine enformatik alanındaki firmalar sürekli işçi çıkarıyor. Bu durum, zaten aşırı dengesiz olan gelir dağılımı uçurumunu daha da derinleştiriyor... Dolayısıyla işsizliğin artması, gelir dağılımı dengesizliğini keskinleştirerek talebin daralmasına neden oluyor. Böylesi bir durum söz konusuysen, büyük firmalar birbirini 'yutuyor' (veya füzyon söz konusu oluyor), ya da hazır bir talebi olan KİT'ler satın alınıyor. Veya geleneksel olanlar da dahil, kamu hizmetleri özelleştiriliyor. Bütün bunlarda yeni istihdam yaratmak bir yana, toplu işten çıkarmalar söz konusu oluyor. Toplu işten çıkarmalar arttıkça, şirketlerin kağıtlarının borsalardaki değeri yükseliyor... Ve bir işten atma yarışıdır gidiyor... Her seferinde daha çok insan işsiz kaldıkça bu çalışanlar üzerinde de bir baskı yaratıyor. Reel ücretler düşüyor... Sonuç: Talebin sürekli daralması... Açığa çıkan devasa sermaye de 'toptan değersizleşmeyi' bertaraf etmek için spekülasyona yöneliyor. Şimdilerde üretim dışında değerlendirilmek üzere oradan oraya uçan sermaye toplam para sermayesinin %95'ine eşit ki bu her 100 dolardan, marktan, yenden vb. sadece 5'inin bir şeyler üretmek, alıp satmak için kullanılması demektir...

Böyle bir ‘kısır döngü’ de finans sermayesinin, spekülâtif sermayenin ekonomilerin rotasını belirlemesi demektir. Bu yüzden, artık ‘borsa’, ‘döviz’, ‘faiz’, ‘repo’, New York Borsası, Tokyo Borsası, Londra Borsası, merkez bankası rezervleri, piyasalar tedirgin, borsa haftayı düşüşle kapattı, kredi notu düştü, kredi notu yükseldi, yatırımcılar bekleyişte vb. sözcüklerden başkası telaffuz edilmiyor. Kimse yatırımdan, işsizlikten, istihdamı artırmaktan, gelir dağılımını düzeltmekten, kalkınma planından vb. söz etmiyor. Gazete sayfalarının neredeyse yarısını rantıye sermayesi, spekülâtif sermaye, finans sermayesi, borsa, döviz, faiz, repo vb.den bahseden haber ve yorumlar kaplıyor...

Bu gemi bu sikleti çekmez... Üretimsizlik de, spekülasyon da bu biçimde ilânihâye sürdürülemez. Elbette hepsi bu kadar da değil, sorunun bir de ekolojik felaketle ilgili boyutu var ve yeni bir model vakitlice mevcut olanın yerini alamazsa, ekolojik yıkım kapitalizm de dahil her şeyin sonunu getirecek... İşte asıl cevap bekleyin soru...

SPEKÜLATÖRLER HÜKÜMETİ İŞLETİYOR¹

ABD Merkez Bankası (Fed) başkanı Alan Greenspan, 21 Temmuz'da Senato, Banka Sorunları Alt komitesinde yaptığı konuşmada: Wall Street'te (New York Borsası) hisse senetleri fiyatlarının aşırı yükseldiğini, bu durumun 'gerçekçi' olmadığını, mutlaka bir 'düzeltim' yaşanacağını, bunun eşyanın tabiatı gereği olduğunu' vb. söyledi. Gerçekten hisse senedi fiyatları 18 ayda %60 oranında yükselmişti... Aslında Alan Greenspan'ın söyledikleri yeni ve orijinal değildi. Sadece spekülasyona dair bir hatırlatmaydı...

Türkiye'de borsa çöküşe geçtiğinden beri, ne siyaset dünyasından, ne akademik "alemden", ne de her şeyi bilen köşe yazarlarından işin esasına dair bir açıklama gelmedi. Greenspan kadar açık sözlüsüne rastlanmadı... Ebbette bu durum bizi şaşırtmıyor. O halde önce spekülasyonla ilgili dört temel özelliği hatırlatalım: 1) Spekülasyonun birinci özelliği, reel ekonomideki, yavaşlama ve duraklama 'dönemlerinde' önem kazanmasıdır; 2) Her spekülatif yükselmeyi mutlaka bir çöküş izler, bu yüzden, spekülatörün akıllısı George Soros gibi düşüş anını iyi tahmin edebilendir!; 3) Spekülasyon 'sıfır toplamı' bir oyundur, aynı kumarda olduğu gibi, birinin kaybı diğerinin kazancıdır; 4) Düşüş için her zaman bir gerekçe bulunur; ama önemli değildir... Eğer spekülatif bir yükseliş varsa düşüş de kaçınılmazdır. Demek ki önemli olan 'aşırı', gereksiz, 'gerçek dışı' bir yükselişin varlığıdır. Eğer her yükseliş, kaçınılmaz olarak bir düşüşü davet ediyorsa, spekülatörlerin yaygarası neden ciddiye alınıyor. Spekülasyon alıp başını giderken iyi de düşüş başlayınca bu feryat niye?

Dünyanın her yerini spekülasyon kemiriyor. Türkiye de buna dahil. Bizdeki düşüş için uydurulan gerekçe: Rusya borsasındaki

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 22 Eylül 1998.

çöküş ve ‘yeni vergi yasası’ Borsada işlem gören (alınip-satılan) hisse senetlerine %3 vergi konmuş, üstelik vergi 1999’da tahakkuk edecek ve 2000 yılında ödenecek... 2000 yılında ödenecek %3’lük bir vergi çöküşün gerekçesi yapılıyor. Eğer çöküş vergi yasasının gündemde olmadığı bir döneme rastlasaydı, başka bir gerekçe bulunacaktı... Yukarıda söylenen “4. madde” gereği olarak... Burada tipik bir “yavuz hırsız-ev sahibi” ilişkisi geçerli... Spekülatörler yavuz hırsız postuna bürünerek, hükümeti sıkıştırıp, bir dizi taviz almaya çalışıyor... Neymiş efendim spekülatörler batarsa ekonomi de batarmış, “piyasa ne derse o olurmuş” Öyle, “kendi kendini düzenleyen bir pazar” bir tevatür; ama spekülatörler ve onların çıkarları bir ‘gerçek’... Hükümet sanla spekülatörlerin çıkarları toplumun çıkarıyla “özdeşmiş” gibi bir izlenime kapılıp öyle bir izlenim yaratarak, spekülatörleri desteklemeye hazırlanıyor, (belki bu yazının yazıldığı saatlerde de bazı önlemleri almış olacak). Borsadaki spekülatörler 2000 yılında ödenecek sembolik bir vergiyi bahane edip ortalığı velveleye vererek, hükümeti dize getirdi. Esasen hükümet de spekülatörlerin, rantiyelerin, mafyanın sözünden çıkacak bir hükümet değil. Öyle anlaşılıyor ki bu vergi, hükümetin ANAP ve DTP kanadının isteği hilafına çıkarılmış. Şu anda vergi yasasını Maliye Bakanı’ndan başka savunan yok. Fakat hepsi bu kadar da değil, bir zamanların “adil düzencisi” şimdiki FP’de diğerleri gibi düşünüyor. FP’de rantiyelere, spekülatörlere, ülke zenginliğini yağmalayan parazitlere dokunulmasını istemiyor... FP’liler asgari ücretlinin aldığı sembolik ücretin ne kadarını vergi olarak verdiğini biliyorlar mı? Bu “ekonominin gereği midir?”

Fakat hepsi bu kadar da değil; büyük sermayenin baronları ve onların medyası buğdaya dünya fiyatlarının üstünde fiyat verilmesine ateş püskürüyorlar... Bu ekonominin “gereğiyle” çelişiyormuş... Emperyalist ülkelerin kendi tarımlarını desteklemek üzere yüz milyarları seferber etmelerinin, “ekonominin gereği” karşısında bir anlamı var mı? Başkaları tarım ürünlerini yüksek oranlı sübvansiyonla dünya pazarına sürerken, siz hububat üretimini bırakıp “ucuz hubu-

bat’’mı ithal edeceksiniz? Bu Türkiye gibi ülkelerde tarımı çökerterek, sizi gıda maddeleri bakımından da bağımlı ve çaresiz hale getirmek için yapılmıyor mu?

Elbette sermayenin baronlarının asıl hesabı seçimleri erteletmek. Borsa çöküşünü, spekülasyonun normal sonucu olan çöküşü ‘kâra’ çevirmek için bir fırsat yakaladıklarını sanıyorlar. Bir taraftan ağızlarını her açtıklarında parlamenter demokrasiden söz ediyorlar. Sonra da seçimi ekonomi için bir ‘yıkım’ olarak sunuyorlar... Eğer parlamento olacaksa seçimler işin tabiatı gereği değil midir? Seçim olursa ekonominin dengeleri bozulurmuş! Öyleyse seçimler olabileceğince ileriye atılmalıymış! Seçim olursa popülizm olurmuş! Popülizm olursa dengeler alt-üst olurmuş! Zira politikacılar oy almak için seçmenlere tavizler verirlermiş! Oysa dünya borsalarında çöküşün genelleşipderinleştiği bir dönemde seçim, işlerin sarpa sarmasına neden olurmuş!.. Bütün bunlarla söylenmek istenen şu: Seçim dönemleri, emekçi halk lehine bazı düzenleme, tedbir ve uygulamalara vesile oluyor, gelir dağılımında sınırlı da olsa iyileşmeler sağlıyor. Sermayenin baronlarının hortumladığı kaynak ‘azalıyor’, öyleyse bu işten vazgeçilmeli, “ekonominin gereği” yapılmalı...

Şimdilik finans-rant-mafya-spekülatör ittifakı hükümeti işletmeyi başarıyor. Zaten hükümet de böyle bir şeye baştan teşne... Ama ne yapsalar boş ve “inceldiği yerden kopması” için artık fazla zaman gerekmeyecek gibi görünüyor... Ama asıl sorun, ‘kopuştan’ sonra kimin ne yapacağı, ne yapmayacağı ile ilgili...

DEMOKRAT MI ARİSTOKRAT MI?¹

Yıllar önce, kendini “demokrat”, dahası “solcu” sayan biri ‘en az lise mezunu olmayanlara oy hakkı verilmemesini’ savunuyordu. Nedenini sorduğumda da çıkarıcı politikacıların cahil halkı kandırarak iktidara geldiklerini söylemişti... O halde demokrasinin “dejenere olmasını önlemek için, sadece diplomalılar oy hakkına sahip olmalıydı... Gerçi, söz konusu kişinin, gerek ‘demokrat’ gerekse ‘demokrasinin’ anlamından habersiz olduğu açıktı; ama açık olan bir şey daha vardı ki adamcağız basbayağı bir aristokrat tavrı sergiliyordu. Elbette onun kendi hakkındaki kuruntularının hiçbir kıymet-i harbiyesi olamazdı. Aristokrat, halktan korkar, halka güvenmez, onun yeteneklerini küçümser ve halkı iktidarsızlaştırmak için her yola başvurur. Aristokrat, tanımı gereği imtiyazlı sınıfın üyesi, yandaşı, sözcüsüdür. Oysa, aristokratın ‘antonimi’, yani tam karşıt anlamlısı demokrat kavramıdır. Demokrat, demokrasinin ilkelerine bağlı olan anlamındadır. Ve tanımı gereği demokrat, imtiyazlı sınıfın adamı, sözcüsü, partizanı olan aristokrattan farklı olarak, halka güvenir, onunla bütünleşir, kendi kaderiyle halkın kaderini bir ve özdeş sayar. Ve ona kamu yararının emanet edilmesi gerektiği konusunda hiçbir kuşkuyla da kapılmaz. Demokrasi, halkın kendi adına egemenliği kullandığı bir toplum düzenini ifade eder. Eski Yunanca’daki, “demos”, halk ve “kratos” iktidar kelimelerinden türemedir. Demokrasinin antonimi olan kavramlar da aristokrasi, monarşi gibi kavramlardır. Aristokrasi de Yunanca, “aristos” (üstün) ve “cratos” (iktidar) sözcüklerinden türemedir. Seçkinlerin, imtiyazlıların yönetim biçimini, egemenlik tarzını ifade eder.

Fakat, bugün dünyada ‘demokrasi’ olarak adlandırılan rejimlerin gerçek demokrasiyle sadece görüntüde bir benzerliğinden söz edilebilir. Dolayısıyla bir ülkenin sınır kapısında, resmi yazışmalarda

1 Demokrasi Gazetesi, 11 Mart 1997.

kullanılan kağıtlarda, ve devlet binalarının ön cephelerinde yazılanlara bakarak, o ülkenin rejimi hakkında fikir edinmek mümkün değildir. Ve bugün dünyada gerçekten geçerli olan, demokrasi değil, yine eski Yunanca bir kavramın ifade ettiği poliyarşidir (polyarchy). Aslında, ‘demokratik’ bazı kurumların ve ‘mekanizmaların’ varlığı (siyasi partiler, seçimler, parlamento vb.) poliyarşinin gerçek yüzünü gizlemek içindir. Söz konusu kurum ve mekanizmalar bizzat demokrasiyi gerçekleştirmenin değil, engellemenin araç ve mekanizmalarıdır. Bir demokrasi oyunuyla halk çoğunluğu aldatıyor ve poliyarşinin ömrü uzatılıyor. İdeolojik yanılsama yaratmaya elverişli bir ortamın varlığı demokrasi oyununu oynamayı kolaylaştırıyor. Geçerli olan azınlığın (poliyarşinin) egemenliğidir; ama tam bir diktatörlük de değildir. Egemenlik çıplak şiddete dayanmıyor. En azından emperyalist ülkelerde ‘rıza’ya’ dayalı bir egemenlik biçimi geçerlidir. Dünya ölçeğindeki poliyarşik yönetimin bizimki gibi ülkelerdeki biçimi de bir çeşit “düşük yoğunluklu demokrasi” sayılabilir. Emperyalist ülkelerdeki gibi ‘rıza’ya dayalı’ bir egemenlik biçimi mümkün olmadığı için, düşük ‘yoğunluklu demokrasi’ bile ekseri kural değil, istisnadır...

Türkiye’de kavramların her zaman içleri boşaltılmış, iğdiş edilmiş olanı geçerlidir. Halkın kendi kaderini tayin etmesini engellemek için yapılanlar, sanki “demokrasiyi” yerleştirmek için yapıyorlarmış gibi sunuluyor. Aristokratik tavır ve yaklaşımlar demokratlık olarak ‘anlaşıyor’. İşte bu ideolojik bulanıklığın başlıca sorumlusu da, tipik birer aristokrat bozuntusu olan ve kendilerine “aydın”, “demokrat” vb. sıfatını yakıştıran diplomalılardır. Okullarda verilen eğitim, öğrencilerde “başkalarından”, yani halktan “farklı” oldukları, olmaları gerektiği bilincini yerleştiriyor. Öğrenciler, “farklı” olan, farklı bir imtiyazlılar sınıfının üyesi olma bilinciyle yetişiyorlar. Eğer “başkalarından farklıysalar” bu onlara halka baskı yapma, “akılsız halka akıl verme”, velhasıl onu yönetme, evirip çevirme yetkisi de veriyor demektir. Buradan, okullarda verilen eğitimin, gerici, halk çoğunluğuna karşı bir eğitim olduğu sonucunu çıkarabilirsiniz.

“Aristokratlar” demokrasi kavramını kitleyi aldatmak için çok sık kullanıyor. Asıl kullanması gerekenlerse bu kavrama itibar etmiyor. İlericilerin, sosyalistlerin, gerçek demokratların bu kavrama mesafeli durmalarını, onun yakışmayan ağızlara sakız edilmesi karşısında tepkisiz kalmalarını anlamak mümkün değildir. Zira demokrasi ve eşitlik kavramları, eşanlamlı kavramlardır. Sol bu kavrama hakkettiği yeri vermediği sürece, hem kendi aralarında hem de kitleyle olan ilişkilerde geçerli tavır da ancak “aristokrat” tavrı olabilir. Dolayısıyla “sosyalist” denilen rejimler de ekseri poliyarşinin bir versiyonu olabilir. Nitekim öyle oldu.

Uzağa gitmeye gerek yok. Kavramın dejenere edilmesinin olumsuzluklarını her gün yaşıyoruz. Birkaç gün önce “büyük” gazetelerden birinin manşetinde şu ifade yer alıyordu: “En büyük üç demokratik kitle örgütünün başkanları MGK kararlarına tam destek verdiler” Oysa ikiyüzlülüğü sevmeyen biri söz konusu haberi şöyle formüle ederdi: “İmtiyazlı sınıf safında yer alan üç kuruluş, her zamanki aristokratik tavrıyla, MGK kararlarını desteklediklerini açıkladılar” Poliyarşinin bir parçası ve onun hizmetindeki kuruluşların, TÜRK-İŞ’in DİSK’in, TESK’in demokratlıkla, demokrasiyle bir ilişkileri olabilir mi?

İnsanlar, önce mevcut rejimin niteliğini tartışarak işe başlamak durumundalar. İşte kavramlar, bu aşamada ve bu tür amaçlar için gerekli. Sahte demokrasi oyununu bozmanın yolu, kavramları yerli yerinde kullanmaktan ve ideolojik kölelikten kurtulmaktan geçiyor.

TANKOKRASİ¹

Son günlerde bir “laiklik elden gidiyor” teranesidir gidiyor. Taksim’e, Çankaya’ya cami yapılırsa ve devlet dairelerinde de türban serbest olursa, laikliğin elden gideceği söyleniyor... Laikliğin elde kalması için Atatürkçüler rozet kampanyaları açıyor, insanlar “Türkiye laiktir, laik kalacaktır” diye bağırılıyor... Padişahlık zamanında “din elden gidiyor” diye bağırılan insanlar, şimdilerde laiklik elden gidiyor diye emir ve komuta altında çığırtılıyor. Türkiye’de laik bir siyasi rejim hiç olmadı; ama insanlar, olmayan şeyi ‘elde tutmak’ için avaz avaz bağırıyor. *Bu, aldatılmışların sefaletidir.* Bu arada üniversite hocaları da Refah’lı koalisyona karşı YÖK’ü savunmak ve laikliği kurtarmak için “eyleme” geçmişler... ‘Dağ başını duman almış’ marşını söylüyorlar. Dağın başının dumanlı olup olmadığı bilinmez; ama üniversite hocalarının kafalarını kara bir dumanın sardığına da tek şüphe yok. Cunta liderine fahri hukuk doktorası verecek kadar alçalan bir kurumun, üniversite kavramının inkarı olan YÖK’ü savunması, bizim için, asla şaşırtıcı değildir. Olmayan üniversite, olmayan laikliği korumaya kalkıyor... Aslında emrin yüksek yerden geldiği belli. Genelkurmay’dan gelen emirler doğrultusunda bildiriler yayınlayan YÖK kurumlarına, bu sefer marş söyleme emri verilmiş olmalı... Onlar ancak emir alınca hareket edebilirler... Bu gericilik yuvalarından daha fazlasını beklediğimiz sanılmasın... ‘Böyle kiliseye böyle papaz’ denmiştir...

Cami meselesine gelince, TC’nin gerçek sahipleri cami inşaatına asla karşı değildirler. Cami sayısı arttıkça, totaliter iktidarlarının ömrünün de o oranda artacağını gayet iyi bilirler. Dolayısıyla, cami sayısı arttıkça laik rejimin ömrü de artıyor... Ama bu konuda iki rezervleri vardır: Birincisi, cami kendi denetimleri altında yapılmalıdır; ikincisi, camide devletin borusu ötmelidir. ‘Devlet dini’ sınırları

1 Demokrasi Gazetesi, 11 Şubat 1997.

dışına çıkılmamalıdır. Şimdiki Cumhurbaşkanı başbakan iken, Taksim’e cami yapılması için bir bakanlar kurulu kararı çıkartmış. Ama vakit bulup da yaptıramamış. Eğer yaptırsaydı, bu laikliğe ve Atatürk ilkelerine ‘uygun’ olacaktı. Geçtiğimiz günlerde Şırnak Valisi tarafından beş bin kişilik bir cami açılışı yapıldı. Kılınan ilk ‘resmi namaz’ sonunda, iki yüz elli çift ayakkabının çalındığı anlaşıldı. Buradan, insanların asıl talebinin cami değil de ayakkabı olduğu sonucunu çıkarabilirsiniz. Dolayısıyla valinin cami yapmaktaki ısrarını da anlamak zor değil. Vali bir dernek kuruyor, yoksul insanlardan topladığı paralarla bir cami yaptırıyor. Türkiye’nin ‘rafine laikleri’ ses çıkarmıyor. Belki bu tür cami inşaatlarının ‘laik cumhuriyet’ için pek yararlı olduğunu bile düşünüyorlardır. Ben Fransa’yı iyi tanırım. Hiçbir valinin dernek kurup da kilise yaptırdığını ne duydum ne de gördüm. Bazıları da Taksim’e cami yapımına, mimari ve estetik kaygılarla karşı çıkıyorlar. Elbette bu iyi bir şeydir. Lakin, çok uluslu şirketlerin Taksim’e yaptırdıkları iğrenç otel ve binalar estetik ve mimari açıdan bir sorun yaratmıyor mu?

Sincan Belediye Başkanı bir Kudüs gecesi yapıyor. Siyonizm’e ve emperyalizme karşı mücadele eden iki örgütün liderlerinin de posterini asılıyor. Öyle bir cadı kazanı kaynatılıyor ki sormayın... Saniyorsunuz ki dünyanın merkezine dinamit konmuş da dünya tuzbuz olacak... Aynı belediye başkanı benzer kutlamayı geçen yıl da yapmış; ama geçen yıl yapılan “laik cumhuriyet” için tehlikeli sayılmamış... Demek ki bir yıl önce tehlike yaratmayan bir anma gecesi, bir yıl sonra cumhuriyeti tehlikeye atabiliyor... Bu aşırı duyarlılık Siyonist devlete ve ABD’ye ‘ayıp olur’ korkusundandır. Bu olayı bir cadı kazanı ve bir provokasyon histerisine dönüştüren medya da yüksek yerden emir almış ki ortalığı velveleye veriyor. Sonuç malum... Seçimle gelmiş bir belediye başkanı, sanki azıllık bir canı gibi alalecele yakalanıp sorguya almıyor. Kimse de çıkıp, ‘durun yanlış yapıyorsunuz’ demiyor. Tam tersini yapıyor ve ilçeye tankları davet ediyor. Bunu yapan parti, Cumhuriyet Halk Partisi... Siz adına bakmayın, o partinin kurulduğu günden beri iki şeyle hiç ilgisi

olmadı: Birincisi, cumhuriyetle asla ilgisi olmadı; ikincisi, halkla ilişkisi tanklar, tüfekler, toplar kanalıyla olageldi... Nasıl Ecevit'in partisinin adında “demokratik ve sol” kavramları geçtiği halde, partisinin bu iki kavramla uzaktan yakından hiçbir ilgisi yoksa. Fakat kendini solda sayan partiler arasında da tanklara davetiye çıkaranlar var... Ve davete icap edildi... Tanklar laikliği “korumak ve kollamak” için Sincan sokaklarından geçti. Laikler oh çekti... Bu adamlara, tankla laiklik arasındaki ilişkinin tersliğini anlatmak için daha çok çaba harcayacağımız anlaşılıyor... Işın Gürel'e yapılan saldırı utanç vericidir ve şiddetle kınıyoruz. Onca gazeteci öldürülürken, hapsedilirken, aynı çevreler nasıl tepki göstermişlerdi?

Bütün bunlar planlı bir senaryonun ürünüdür. Dün Refah'ın hükümet ortağı olmasını isteyenler, bugün Refahı “ehlileştirmek” için baskı yapıyorlar. Refah da öteki partiler gibi bir düzen partisidir. O da öteki partiler gibi bir devlet partisidir. Ama önce onu “düzen dışıymış” gibi göstereceksin; sonra da “hizaya getirmek” için kompolar, provokasyonlar yapacaksın... Refah'a ihtiyaçları var; zira diğer devlet partileri kitleleri kandırma yeteneklerini iyiden iyiye kaybettiler. Şimdilik oyunlar tezgahlayabiliyor ve bu oyunlara inanacak ahmaklar da bulabiliyorlar... Sahneye koydukları ahmakça oyunlar için “laik”, “çağdaş” vb. figüranlar bulmakta zorlanmıyorlar. Elbette Devlet çetelerine kamuoyu ilgisini başka alana çekmek için de bu tür ‘cadı kazanlarına’ ihtiyaçları var... Çete sorununu da istedikleri tarzda “çözmek” için laiklik elden gidiyor yaygarası yapılıyor. Ama, bu kafayla alabilecekleri yol uzun değildir... Türkiye'deki komprador rejime ad bulmak için bir uluslararası yarışma açılırsa, ben de katılacağım ve önerimi şimdiden sunuyorum: *Tankokrasi*

METASTASİS¹

Eski Yunanca *metastasis*ten türeme *metastase* veya Türkçe yazıldığı biçimiyle *metastas*, esas itibariyle bir tıp terimidir ve bir hastalığın ‘yer değiştirmesi’, asıl başladığı yerden vücudun başka yerlerine de sıçraması anlamına geliyor. Şimdilerde Susurluk’ta olduğu gibi ‘mafya-çete’ “tartışmaları” gündemin neredeyse tamamını kapsamışken, ister istemez insanın aklına bu tıp terimi takılıyor...

Kanserin metastas yapıp tüm bünyeyi sarması gibi, Türkiye’de siyasetin, bürokrasinin, sermayenin ‘hastalığı’ artık metastas yapmış durumda; ve geri dönüşü olmayacak tarzda bünyeyi tahrip etmeye, çürütmeye devam ediyor. Metastas yapmış bir organizmanın artık bilinen temel üzerinde kendini yeniden üretmesi mümkün değildir. Kanser tüm bünyeyi sarmışken, çürüme aşaması geçilip kokuşma başlamışken, birileri de çıkıp “temiz toplumdan” söz ediyor. Yok efendim ‘yürekli bir savcı çıksaymış da pislği temizleseymiş’ Bu adamlar bakmıyorlar mı, bakıp da görmüyorlar mı, kendilerini ve başkalarını kandırdıklarını mı sanıyorlar? Temizlik yapabilmek için temizlik yapmaya elverişli bir “durumun” olması gerekir. Ama kokuşma olan yerde ya toptan pislği yok edecek bir şeyler yaparsınız ya da kokudan kaçıp uzaklaşırsınız... Burada ikincisi mümkün olmadığına göre, geriye yapılacak bir tek şey kalıyor: *Metastas*’a uğramış bünyeyi radikal bir tarza ortadan kaldırmak...

Mafya kasetleri peş peşe piyasaya sürülürken, en çok gündeme gelen talep: İstifa. Bakanlıktan, milletvekilliğinden istifa etseler ne olacak? Bu yazının başlığı *metastasis* değil mi? Devlet aygıtının her tarafı metastasa uğramışken, dokunulmazlık kalksa, bu adamlar yargılsalar ne değişir? Yargıtay başkanı durumu itiraf etmedi mi? “Vicdanımızla cüzdanımız arasında sıkıştık kaldık” demedi mi? Yargı adamlarını bu “sıkışıklıktan” niçin kurtaracak? Aslında kim-

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 29 Eylül 1998.

se Yargıtay başkanının sözünün ‘derin anlamı’ üzerinde durmadı. Demek ki maaşlar düşük olunca yargı işlemiyor? Böyle bir mantık olur mu? Bu ülkenin memurlarının ortalama maaşı nedir? Bu ülkede kişi başına düşen ortalama yıllık gelir nedir? Yargıcın, savcının maaşını kiminle kıyaslayacaksınız? Yargı mensupları ortalamanın kaç katı maaş alıyorlar? Maaş ne kadar olunca “yeterli” sayılacak? Bunun ölçüsü, sınırı nedir? Böyle bir mantığı nereye kadar sürdürebilirsiniz? Böyle bir mantık, hakla, hukukla, hakikatle, adaletle vb. bağdaşır mı? Belli ki Yargıtay başkanı da ‘iş bitiricilik kültürünün’ kurbanı olmuş...

Fakat sorun çok daha derinde ve söz konusu olan genel bir ah-laksızlık ve çürümedir -ki artık her şey pazara düşmüş durumda ve alınıp satılıyor... Eğer işler pazara bırakılırsa sonuç kaçınılmaz olarak her şeyin istisnasız metalaşması, paralaşması, şeyleşmesi, soysuzlaşması, çürümesi ve kokuşması olabilir... Şimdilerde olan da bundan başkası değil. Eğer her şeyin parayla alınıp-satılması genel geçer bir şey haline gelmişse, geriye ne kalıyor. Bir “kendi kendini düzenleyen pazar” safatasıdır gidiyor... Kimse merak edip de sormuyor! “Gerçekten öyle bir şey var mı, mümkün mü?” aklından geçirmiyor... Aslında pazar kendi haline bırakıldığında, siyasi otorite ya da “kamu” tarafından biçimlendirilip denetlenmediği zaman, aslına rücu eder. İşte şimdilerde mafya-çete vb. denilen de budur. Kamu denetimi olmadığı zaman, mafyalaşma genelleşir. Zira kapitalizmin kendine özgü ne bir ahlakı vardır, ne de böyle bir şey mümkündür. Kapitalizmin temel “ilkesi” iş bitiriciliktir ve sistemin doğası gereği birileri işi bitirirken başkalarının da “işinin bitirilmesi” kaçınılmazdır. Ama her seferinde “iş bitirilenlerin” sayısı artmak, hem de çok artmak kaydıyla.¹

Yüksek bürokratlardan üç-beş yüzünü görevden alsanız (ama kim alacak), milletvekillerinin yarısının dokunulmazlığını kaldırsa-

1 Bu konuda bkz: Kadir Cangızbay, *Komprador Rejimin Anatomisi*, Özgür Üniversite Kitaplığı, Maki Yayıncılık, Ankara, 2000.

nız (hoş zaten meclis içi boş bir kabuktur ve hiçbir iradesi yoktur, asıl meclis başka yerdedir) bakanların dörtte üçünü “Yüce Divana” sevk etseniz ne olacak? Bir şey değişir mi?

O halde bu tantana niye? Bu “temizlik operasyonundan” murad edilen ne? Aslında bununla zaman kazanmayı ve olabildiğince “iş bitirme” süresini uzatmayı amaçlıyorlar; ama işi uzatmak artık giderek zorlaşıyor. Amaç ortalama insanı bıktırmak; ve olup bitenlere ilgisini daha da azaltmak... Eğer bir sorunu gerçekten çözmek istiyorsanız, bir kere sorun çözme yeteneğiniz olmalıdır; ikincisi, hastalığı teşhiste hata yapmamanız gerekir; ve nihayet “iş bitiricilik” dışında az çok insani kaygılar taşımanız gerekir... Bugün Türkiye’nin kompradorlaşmış “iş bitirici” kadroları bu koşulların fersah fersah uzağına düşmüş durumdalar. Adamlar elif be’de kırk hatayla işe başlıyorlar, tabii başlayamıyorlar... Türkiye’nin içine sürüklenildiği sorunların gerisindeki temel neden Kürt sorunu değil mi? Hangi siyasetçi bunu ikircikli olmayan bir tarzda ifade ediyor? Hangisi sorunu ‘adıyla çağırma’ basiretini ortaya koyuyor? Siz hastalığın en temel nedenini ‘yok sayarak’, dikkate almayarak nasıl ‘hekimlik’ yapacaksınız? Hastayı nasıl tedavi edeceksiniz?

Aslında Susurluk devam ediyor ve daha epey devam edeceğe benziyor. Ama insanlar “istifa” gibi, “dokunulmazlıkların kaldırılması” gibi, “yargı önüne çıkarılmak” gibi nafîle şeylerle şimdilik oyalanmaya çalışılıyor... Ama nereye kadar? Dokunulmazlığı kaldırılan Mehmet Ağar nerede, ne yapıyor, açığa alınan mafya üyesi devlet memurları şimdi nerede ne yapıyorlar? Şimdilik güçleri “Cumartesi Annelerine” yetiyor... ama daha ne kadar?...

“BELLA MATRİBUS DETESTATA”¹

Yazı başlığı Latince “*anaların tiksindiği savaşlar*” anlamına gelen ünlü bir deyim. Anaların savaşlardan tiksilmesi anlaşılır bir şey. Ne var ki anaların tiksindiği savaşlar sadece bildik savaşlar değil. Dünya GSMH’si 25 katrilyon dolar. Dünyanın en yoksul %20’si bunun %1,1’ini alıyor (en yoksul %20’nin payı 1960’ta %2,3’tü). Analar, sadece çocuklarını savaş meydanlarında kaybettikleri için tiksinti duymuyor. Kapitalizmin dayattığı her günkü savaş da onları tiksindiriyor. Doğurdıkları çocukların bir kısmı, daha savaşa gitmeye vakit bulamadan ölüyor: Yetersiz beslenmeden, açlıktan, konutsuzluktan, sıradan hastalıklardan, ilaçsızlıktan, susuzluktan... İlk yaşlarında ölümü yenebilenlerini de başka ölümler beklemek kaydıyla... Birleşmiş Milletler’in “uzman örgütleri” her yıl ölen çocukların istatistiğini tutuyor. Ve sorunu tartışmak için zirveler topluyor. Bir sonraki zirvede durumun daha da kötüleşmiş olacağını bilerek... Bangladeş’te günde 10 saat çalıştırılıp 125 bin TL ücret ödenen kız çocuklarının ürettiği gömlek, ABD’de 7,5 milyon TL’ye satılıyor. Ödenen ücret gömleğin ABD’deki satış fiyatının 60’ta biri. ABD’de kişi başına düşen gelir 27.670 dolar, İsviçre’de 42.720 dolar, Mozambik’te 90 dolar, Brundi’de 140 dolar; ABD, Brundi’ye bir kutu antibiyotiği yaklaşık 60 dolara satıyor. Bu yüzden şirket kârları artmaya devam ediyor. 1996’da General Motors’un kârı 4,9 milyar dolardı. Philip Morris’in kârı 6,3 milyar dolar, IBM’nin kârı da 5,4 milyar dolar. Aslında Birleşmiş Milletler Örgütü çocuk ve kadın ölümlerinin istatistiğini tutmak yerine, başka hesaplara yönelmelidir... Mesela, çocuk ölümleriyle şirket kârları arasındaki ilişkiyi saptamak gibi. Bu konuda Nobel ödüllü iktisatçılardan da yararlanabilirler... Yaşayabilen çocuklardan 140 milyonu okulun kapısından adım atamıyor ve bunların yaklaşık üçte ikisini kız çocukları oluştu-

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 10 Mart 1998.

ruyor. Dünyada cinsel tacize uğrayan kadın sayısının 130 milyonun üstünde olduğu tahmin ediliyor. Elbette kötü muameleye uğrayan kadınlar sadece yoksullaştırılmış dünyada değil, ABD’de kocalarından dayak yiyen veya kötü muameleye maruz kalan kadınların sadece %1’i bunu şikayet konusu yapmaya cesaret edebiliyor.

Her gün daha fazla kadın (ve erkek) dışlanıp sistemin dışına atılırken, sefalete, yoksulluğa, açlığa mahkum edilirken, aşağılanırken, kapitalist kârın aracı olarak sömürülürken, bir de “dünya kadınlar günü” diye bir ikiye bölünme ne anlama geliyor? Emperyalist merkezler ve örgütleri yılın belirli günlerini bir soruna “tahsis ediyor” İnsanlar da hiçbir sorgulama ihtiyacı duymadan o günü ‘silsile-i meratibe’ esasına göre ‘kutlamalarla’ geçiriyor. Bu tür günler, söz konusu sorunları çözmek için değil, çözümlerini engellemek ve mevcut durumu sürdürmek için yapılıyor. Bu vesileyle sömürü düzeni meşrulaştırılıyor. Hak arayan kadınlara reva görülen muamele ortadayken, kadınların eşitsiz konumunu sürdüren yasal ve pratik eşitsizlikler apaçık ortadayken, bu tür kutlamalara en yüksek devlet erkanının tam kadro katılıyor olması neden dikkatlerden kaçır? İnsanı bir “üretim aracı” mertebesinde gören ve öyle muamele eden kapitalist sömürü düzeni ve ‘erkek egemen ilişkiler bütünü’ geçerliiyken, gerçekten ‘kadın sorunun’ çözülebileceğine, kadınların durumunun topluca iyileşeceğine inanan var mı?

Eğer dünya kadınları için hayırlı bir şey yapılacaksa bu Mart’ın sekiziyle neden sınırlandırılıyor? Üç yüz altmış beş günün 364’ü kimin için? Dünyada her dört kişiden biri günde 1 doların altında gelikle, aşırı yoksulluk ortamında “yaşarken” ve bu durum giderile daha da kötüleşirken, kadınların durumu bir günlük kutlamalarla mı “iyileşecek”? Elbette sınıflı toplumda emekçi kadınların durumu erkeklerden çok daha kötüdür ve sadece kapitalist sömürüye maruz değiller. Kadın olmaktan dolayı da, kadın “kimlikleri” itibariyle de sömürülüyorlar. Kapitalist patron tarafından sömürülen kocaları ve diğer erkekler tarafından da sömürülüyor, aşağılanıyor, kötü muamele görüyorlar... Üstelik erkekleri de onlar doğuruyor... Kendi pa-

yıma annesi, kardeşi, eşi, halası, teyzesi, yengesi kadın olan birinin nasıl olup da kadınları aşağıladığı, kötü muamele ettiği sorusuna cevap bulmakta hep zorlandım... Bu bana sadece saçma değil, aynı zamanda anlaşılması zor bir sorun olarak da görünmüştür... Yine de sorunun genel egemenlik, sömürü, baskı, hiyerarşi, eşitsizlik bütünlüğüne eklemleyerek anlaşılabilceğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla, sorunun kökeni çok gerilerde, ilk sınıfsal ayrışmalara kadar gerilerde aranmalıdır. Bu yüzden kadınlar toplumun en çok sömürüleni, ezileni, aşağılananı, horlananı durumundalar. Bu “özel durum”, kapitalizme karşı mücadelenin kadının kurtuluşu için ‘yeterli’ olmadığını gösterir. ‘Sosyalizm gelir, bütün öteki sorunlarla birlikte kadın sorunu da çözülür’ tekerlemesinin pek bir kıymet-i harbiyesi yok. Bu yüzden, “kadınların kurtuluşu ancak onların kendi eserleri olabilir”; ve bu mücadele, mutlaka kapitalizme karşı sosyalizm için verilen mücadeleyle eklemelenmelidir. Ama bunun yolu sekiz martta yapılan bir günlük “etkinlikten” geçmiyor. Sekiz mart, egemenler için bir manipülasyon işlevi görüyor. Kadınlar, işe önce kendi gündemlerini kendileri belirleyerek başlamalıdır. Bunun için de sorunu bütün veçheleri ve kapsamı itibariyle kavramaları ve önce neleri yapmamak gerektiğine karar vermeleri gerekiyor. Artık hiçbir konuda gündemin başkaları tarafından belirlenmesine razı olunmamalıdır. Zira başkalarının dayattığı gündemlerden, çıksa çıksa, ‘bella matribus detestata’ türü ‘sonuçlar’ çıkabiliyor.

TÜRKİYE SOLU: BÖLÜNÜYORUM ÖYLEYSE VARIM¹

I Türkiye’de sol (sosyalist) hareket, baştan beri Avrupa-merkezli ideolojik yabancılaşmayla malûldür. Bu yabancılaşma, onu kendi realitesine, topluma, ait olduğu coğrafyaya, velhasıl dünya gerçekliğine yabancılaştırmıştır. Avrupa-merkezli yabancılaşma aşılmadan, sol hareketin kendi gerçekliğini, dünyayı kavraması, kitleyle sağlıklı bağ kurması, kitle tabanına oturması ve misyonunun gereğini yapması mümkün değildir.

II Hareketin ideolojik (teorik) geri planını da, Moskova-merkezli anti-sosyalist (bürokratik) ideoloji ve pratiklerle, anti-Amerikancı (anti-emperyalist değil) öğrenci hareketinin mirası oluşturmaktadır. Dolayısıyla, geçmişi yüceltme yaklaşımının terk edilip, kapsamlı ve radikal bir özeleştirici yapılmadan sağlıklı bir yörüngeye oturması mümkün değildir.

III Politik mücadelede başarının temel koşulu ve kriteri, siyasi etkinliktir. Türkiye’de, ekseri yiğitlik, kahramanlık, koşulsuz itaat vb. ön plana çıkartılarak, asıl sorun gündem dışına itiliyor. Elbette kapitalist barbarlığı sosyalist bir düzenle ikame etme mücadelesinde yiğitlik, kahramanlık gibi hasletler de önemlidir; ama siyasi etkinliği sağlamak için yeterli değildir.

IV Türkiye’de solun bir başka açmazı da, neredeyse bütünüyle siyasi iktidarı ele geçirme perspektifine kilitlenmiş olmasıdır. İktidar ele geçirilince, her sorunun otomatik olarak ve kendiliğinden çözüleceği, her şeyin güllük-gülistanlık olacağı beklentisi vardır. Şüphesiz iktidarın ele geçirilmesi öncelikli bir amaçtır; ama iktidar son tahlilde bir araçtır. İktidarı ele geçirme perspektifinin asıl sorunların tartışılmasını, anlaşılmasını engellediği durumda ‘nasıl

1 Demokrasi Gazetesi, 18 Şubat 1997.

bir düzen kurulacak’? sorusu savsaklanmaktadır. İktidarın el değış-tirmesini sosyalizmle özdeş sayma yaklaşımının ne kadar hatalı olduğu yaşanan deneyler tarafından da kanıtlanmıştır.

V Bir başka önemli sorun, sosyalist kadroların kimliği ve kişiliğiyle ilgili olarak ortaya çıkıyor. Bizde kişinin ‘sosyalist’, ‘devrimci’ sayılması için, kendini öyle ilan etmesi yeterli sayılıyor. Oysa iş bu kadar basit olmamalıydı... Esasen bir insanın kendisi hakkındaki hezeyanlarının ve kuruntularının hiçbir kıymet-i harbiyesi yoktur. Sosyalist kimliğin edinilmesi son derece zor bir süreçten geçmeyi gerektirir. Bir yandan on bin yıllık sınıflı toplumun, diğ er yandan her şeyi metalaştırıp soysuzlaştıran kapitalist egemenliğin bizde yarattığı sayısız yabancılaşmalardan ve pisliklerden arınmak, sanıldığından çok daha zordur. Militanın kapitalizme özgü yabancılaşmalardan arınması, “temizlenmesi”, yeni bir etik eşiğı aşması durumunda, gerçek anlamda devrimciden, sosyalistten söz edilebilir. Günlük yaşamında ve eyleminde yabancılaşmayı yeniden üretmesi, bu alanda duyarlı bir çaba içine girmemesi tartışma konusu bile yapılmıyor.

VI Yukarıda söylenenlerle bağlantılı bir başka olumsuzluk da, sol kadrolara egemen olan “benmerkezcilik”, “megalomani” “ötekini beğenmeme”, toptan yadsıma, ayrılık yaratmak, ortak iş yapma için gerekçe ve bahane uydurma konusundaki iletir. Üstelik kişisel ‘bozukluklar, aymazlıklar bir de ideolojik gerekçelere dayanırılıyor. Kendi gerçekliğine bütünüyle yabancılaşmış sol kadrolar, tarihsel ve yerel izdüşümler peşinde koştırmaktan bir türlü yakayı kurtaramıyorlar. 1900’lü yılların başında Rus sosyalistleri arasında geçen polemikleri yeniden üretmeyi marifet sayıyorlar. Sol içi polemikler elbette önemsiz değildir; ve Lenin’in de dediğı gibi eğ ilim tartışmaları nihai amaç mertebesine yükseltmemek kaydıyla... Sonuç: Dimyata pirince gitmek şeklinde tezahür ediyor. “Ben yaptım”, “ilk defa ben söyledim”, “doğruyu sadece ben bilirim”, “benim içinde bulunmadığım hiçbir şey makbul değildir” türü hezeyanlar, sosyalist mücadele açısından kabul edilebilir değildir. Sonuçta sol içi mücadele hasım sınıfla mücadelenin önüne geçiyor...

VII Olumsuzluğun bir başka boyutu da demokrasi kavramı karşısındaki yanlış ve hatalı tutumdur. Demokrasi bilinci eksik bir sol mücadele mümkün değildir. Sosyalistler için demokrasi ekmek kadar, su kadar önemli olması gerekirken, demokrasi küçümseniyor, horlanıyor. Demokrasiye asıl ihtiyacı olanlar emekçiler ve onların örgütleridir. Eğer demokrasi insanların kendi kendilerini yönetmeleri anlamına geliyorsa, aslında bu yöneten-yönetilen ilişkisinin ortadan kaldırılması sürecinde önemli bir araçtır. Türkiye soluna musallat olan bu yaklaşım, kendilerini ‘sosyalist sayan bürokratik diktatörlüklerden mirastır. Demokratik işleyişi ve ilişkileri kendi içlerinde başaramayan örgütlerin sınıflı toplumu devirme projelerinin başarı şansı yoktur.

VIII Türkiye’de sol hareketin kırk-elli parçaya bölünmesinin hiçbir sınıfsal, ideolojik temeli olmadığı ortadadır. Neredeyse bölünme geometrik bir diziyi takip eder durumda. Bu bölünme ideolojik, teorik, bilimsel alandan çok, olsa olsa, patolojinin ilgi alanına girebilir... Bu bölünme yarışı, başta söylediğim Avrupa-merkezli ideolojik yabancılaşma ve kendilerinin ve hasımlarının ‘sosyalist’, dahası ‘komünist’ dedikleri ve şimdilerde sahneden çekilmiş rejimlerin bıraktığı mirasla doğrudan ilgilidir. Kitleyle bağ kuramayan, kitle tabanına dayanmayan bir hareket, ancak bölünebilir. Bu tür örgütler, doğası gereği, sağlıklı yapılarıdır; ve çürüme ve parçalanma girdabından kurtulmaları mümkün değildir. Her grup kitleyi kurtarma perspektifiyle ve ikameci bir anlayışla sahneye çıkıyor. Oysa emekçilerin kurtarılmaya ihtiyacı yoktur. Kurtuluş onların kendi eseri olabilir ya da kurtuluş diye bir şey olmaz.

IX Yetmiş yıllık Sovyet deneyi çöktü. Türkiye solunun bu çöküşle ilgili ortaya koyduğu tahlillere bakın. Kimse, nerede hata yapıldı, sorusunu hakkettiği biçimde tartışmıyor. Her grup kendini kandırmaya yetecek gerekçeler sıralayarak asıl tartışmadan kaçıyor. Kimse, acaba temel paradigmada bir hata mı var sorusunu sormaya yanaşmıyor. Kuşkuya kapılmıyor... Sadece sosyalizmin tarihsel haklılığını tekrarlamak, kolayı seçmektir. Aynı şekilde kapitalizm

yeni bir ‘alt-evreye girdi’ Bu durum sosyalist mücadele açısından hem yeni sorunlar, hem de yeni olanaklar anlamına geliyor. Durum böyleyken, sanki hiçbir şey değişmemiş gibi davranmak, otuz-kırk yıl öncesinin sloganlarını ve yaklaşımlarını tekrar etmek ne anlama geliyor? Öyleyse, “somut durumun somut tahlili” nerede kalıyor?

X Önümüzde, sosyalist mücadelenin yükselmesini davet eden bir dönem açılacaktır. Zira, ‘kendi kendini düzenleyen Pazar ütopyası’ retoriği altında “Büyük İnsanlık” kapsamlı bir saldırıyla karşı karşıyadır. Ve bu saldırı kaçınılmaz olarak karşı-saldırıyı ateşleyecektir. Hareket yükselirken sosyalistlerin hareketin kendilerinden beklediği yüksekliğe çıkabilmeleri gerekir. O zaman süratle bir karşı-hegemonya ve yeni bir mücadele etiği oluşturmak öncelikli bir amaç olarak karşımızda duruyor. Ve bu bizim irademiz dahilinde olan bir şeydir. Bu yazıyı, Senegal Emek ve Kurtuluş Partisi genel sekreteri Amadi Dansokho’nun sözleriyle bitirmek uygun düşüyor: “Tarih, gerçeği bu ölçüde yanlış algılayan ve yanlış sloganlar ortaya atan, bizimki gibi kapsamlı bir siyasi hareketi asla affetmeyecektir.”

HERKESİN “DEMOKRASİSİ” KENDİNE¹

Ünlü İngiliz düşünürü ve devlet adamı John Locke, 1690’da yayınlanan, “Sivil Hükümet Üzerine Deneme” başlığını taşıyan eserinde, demokrasinin, özgürlüklerin erdeminden uzun uzun söz eder. 1699’da ticaret komisyonuna sunduğu rapordaysa, yoksulların neden yönetim yeteneğinden yoksun olduklarını anlattıktan sonra, yoksullara karşı şiddet önerir. Ona göre, yönetme yeteneğine sahip olanlar yükselen burjuvazi ve mutlakiyete karşı olan mülk sahibi sınıfın diğer unsurlarıydı... Yükselen burjuvazinin mutlakiyetle görülecek hesabının olması, onun özgürlükçü olmasını gerektirmiyordu. Türkiye’de saltanatın tasfiyesinin cumhuriyet anlamına gelmemesi gerektiği gibi... Burjuvazi sömürücü bir sınıf olarak tarih sahnesine çıktığından beri bir tek özgürlük bildi: Sömürme, yağmalama talan özgürlüğü. Bunun dışında söylenen her şey, laf-ı güzaftan ibaretti. Zaten aksini düşünmek de aklı başında birinin itibar etmesi gereken bir şey değildir.

Durum böyledir, ama bir “burjuva demokrasisi” teranesidir gidiyor. Bir sınıf olarak burjuvaziyle ‘demokrasi’ ve ‘özgürlük’ kesinlikle yan yana gelmemesi gereken kavramlardır. Burjuvazi ne zaman demokrasiden söz etse, biliniz ki iktidarını güçlendirmek ya da siyasi krizi aşmak için bir manipölasyon peşindedir. Onun için yegane muteber özgürlük, sömürme-yağmalama özgürlüğüdür. Serbest ticaretten yanadır, eğer şartlar öyle gerektiriyorsa; şiddetli korumacıdır, eğer çıkarlar öyle gerektiriyorsa... O halde şu burjuva demokrasisi nedir? işçilerin, emekçilerin burjuvaziye karşı verdikleri mücadele sonunda elde ettikleri kazanımların toplamı. Eğer öyleyse neden olur olmaz yerde ve zamanda “burjuva demokrasisinden” söz ediliyor? Aslında hangi kavram yerli yerinde kullanıyor ki. Sözcükler kelimeler, kavramlar... son tahlilde gerçeği tahrif etmek, çarpıtmak, yalan söylemek için kullanılmıyor mu?

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 20 Ocak 1998.

Türkiye’de son yıllarda bir “rapor” furyasıdır gidiyor. Bir yaz boyunca “Güneydoğu Raporu” konuşuldu. İlk sakatlık, raporun adındaydı. Adamlar elif be’de kırk hata yapmaya yeminli... Kürt dememek için yedi dereden su getiriyorlar. Şimdi de bir *kış* boyunca TÜSİAD’ın “demokratikleşme raporu” konuşulacağı benziyor. Egemen yaklaşım, her halükarda bunun olumlu bir adım olduğunu söylüyor. Kimi, bunun gecikmiş bir çaba olarak nitelendiriyor. Ünlü şarkıdaki gibi, “daha önceleri neredeydiniz” diyor. Kimileri bunu bir “özür dileme” olarak görüyor. Kimileri burjuvazinin nihayet rüş-tünü ispat etmesine, totaliter devletten bağımsızlaşmasına yoruyor. Kimileri de AT’ye entegrasyon için gerekli bir manipölasyon sayıyor, yükselen “dinci sermaye’ye karış bir çıkış sayanlar var vb. iyi de demokrasi bütün bunların neresinde? Burjuvazinin kendi hesabı size demokrasi, özgürlük olarak mı yazılacak?

Büyük burjuvazinin öyle, demokrasi vb. gibi kaygıları hiç olmadı, bundan sonra da olmayacak. Eğer öyleyse sorun nedir? Sorun şudur ki 1930 model devlet aygıtı artık büyük sermayenin işini göremez durumda. Devleti kendi çıkarlarını güvence altına alacak şekilde “yenilemek” istiyor. Bizde burjuvazinin toplum üzerinde ideolojik hegemonyası hiçbir zaman olmadı. Bu işi bugünlere gelinceye kadar burjuvazinin de yaratıcısı olan devlet üstlendi. Devletin bu işi nasıl yaptığı artık biliniyor. Fakat devlette hızlı bir aşınma var. 1930 model binanın her tarafı çöküyor. Neresinden tutsanız elinizde kalıyor... Aşınmanın başta Kürt mücadelesi olmak üzere, ekonomik, toplumsal ve tabii doğrudan sınıf mücadelesiyle ilgili nedenleri var. Eğer öyleyse büyük sermayeden gelecek olan demokrasi ve özgürlük değil, baskı ve şiddetin takviye edilmesi, hegemonyanın yeniden ihyası çabasıdır. Bu arada rejimin “dış imajı”da yürekler acısıdır... Şiddeti ve baskıyı rasyonalize edip sömürü ortamının kalıcılığını sağlamak, aşınmış, yıpranmış makinenin tamirinden geçiyor. Fakat makinenin üstünde seksen-yüz yıldır oturanlar öyle kolay ineceğe de benzemiyorlar. Elbette iki kesim arasında gerçekten bir mücadele sürüyorsa, siz de kendi hesabınıza

ondan yararlanabilirsiniz; ama son analizde söz konusu olan sizin dışınızdakilerin mücadelesidir.

Türkiye’de her şey devletin eseridir. Buna burjuvazi de dahildir. Onun için devlet karşısında boynu kıldan incedir. Burjuvaziyi devlet yaratmıştır ve bu onların meselesidir. Devlet büyük burjuvaziye: ‘Demokrasi lazımsa onu da biz getiririz’ diyor. Ama doğası gereği devlet dışı, devlete karşı durması gerekenlerin de devlet patenli olması işte zurnanın zırt dediği yer orasıdır. Sendikalar pek rapor filan hazırlamıyorlar. Devletten izinsiz rapor hazırlamak onların haddine mi...

Kaldı ki ortada öyle raporluk bir durum da yok. Her şey apaçık ortada... Devlet sendikası devlete karşı bir şeyler yapabilir mi? “Demokratik Kitle Örgütleri” de kendi gölgelerinden korkuyorlar. Daha hâlâ Kemalizm-Atatürkçülük-laiklik mavalıyla kendilerini kandırıyorlar. Sizin Atatürkçülük dediğiniz ne menem bir şeydir de dilinize dolar durursunuz. Bu aldatılanların aldatma çabasıdır ve başarılı olmaları artık mümkün değildir.

Bugüne kadar toplumun gündemini hep karşı taraftakiler belirledi. Öyle görünüyor ki bir süre daha belirlemeye devam edecekler. TÜSİAD raporuna bakış ve “beklentiler” ümit verici değil. Elbette Yeni Dünya Düzeni, “küreselleşme çığırtkanları” TUSİAD’dan çok şey bekliyorlar. Zira işin ucunda “yeni çıkarlar” var. Kemik büyük. Ama asıl demokrasiye, özgürlüğe ihtiyacı olanların bilmesi gereken bir şey var: Eğer gerçek bir demokrasi ve özgürlük olacaksa, ancak sizin eseriniz olabilir. Sizin başkalarının makinesinin tamirinden çok kendi yeni makinenize ihtiyacınız var. Bunun için önce gündemi belirler duruma gelmek gerekli. Ve tabii herkesin demokrasisi kendine.

“DEVLET SIRRI” VEYA “DEVLETİN YÜKSEK ÇIKARLARI” SÖYLEMİ¹

Devlet sırrı kavramı, devletin yüksek çıkarları kavramıyla bir bütünlük oluşturur. Devletin yüksek çıkarları (raison d’etat), devletin yasadışı, hukuk dışı, gayri meşru işler yapmasını ‘haklı’ çıkarıp kabullendirmek üzere kullanılır. Bunun anlamı “gerekli” olduğunda devletin yasaların, hukukun, meşruiyetin, “toplumsal vicdanın” onaylamadığı şeyleri yapabilmesidir. Zaten devlet şiddet kullanma tekeline sahip bir aygıttır. Devletin, bu tekele sahip olup koruyabilmesi için başkalarının şiddet kullanmasını engellemesi gerekir. Aksi halde ortada ‘tekeli’ diye bir şey de kalmazdı. Buradan hemen şu önemli sonuç çıkar: Devlet “gerekli görüldüğünde” kendi yasallığına uymamakta serbesttir. Eğer öyleyse, ‘burjuva yasallığı’ yoksulları aldatmak içindir. Örneğin, bir kişinin bir başkasına zarar vermesi, hakkını gasbetmesi, yaralaması, öldürmesi, taciz etmesi, uyuşturucu ticareti yapması, ırza geçmesi, hırsızlık yapması vb. kanunlar tarafından yasaklanmıştır. Bu tür yasal mevzuata aykırı eylemler cezalandırılır. Aynı şeyleri devlet yaparsa bütün bunlar “devletin yüksek çıkarları” gerekçesine dayandırılabilir ve “devlet sırrı” sayılıp kamuoyundan gizlenebilir. Başka türlü ifade etmek gerekirse, devlet için ayrı “vatandaşlar” için ayrı iki “hukuk” ve uygulama söz konusudur. On yıllardır devlet tarafından ‘kendi yasallığına’ aykırı işler yapılıyor; ve bütün bunlar “devletin yüksek çıkarları” için yapıldığı söylenip kamuoyundan gizleniyor. Elbette burada, sanki insanlardan ve insanların oluşturduğu kurumlardan bağımsız bir devlet varmış izlenimi, yanılsaması da yaratılıyor, insanlardan ve onların oluşturduğu kurumlardan bağımsız bir şey olamayacağına göre, devletin yüksek çıkarları demek, devlete egemen olan sınıfın veya o sınıfın hakim fraksiyonunun “yüksek çıkarları” demektir. Çıkar ne

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 27 Ocak 1998.

kadar “önemliyse”, kitlelerden gizlenme katsayısı da o kadar büyük demektir... Dolayısıyla, çıkarın büyüklüğüyle sırrın “derinliği” arasında doğru yönde bir ilişki vardır...

Bir eylem neye göre ve kimler tarafından “devletin yüksek çıkarı” sayılıyor? Uygur, demokratik bir toplumda böyle bir saçmalık olabilir mi? Bu tür sorular ortaya attığınızda, şu tür hazır cevaplarla karşılaşabilirsiniz: “Bu her devlette vardır” “Bu senin söylediğin sadece bize mahsus bir şey değildir” vb... Eğer, bizzat cinayet, işkence, hırsızlık, soygunculuk, dolandırıcılık, ırza geçme vb. kötü bir şeyse, bunları başkaları yapıyor diye sizin de yapmanız mı gerekiyor? Cumhurbaşkanı’nın, bir gazetecinin: “Devlet sırrı kavramına inanıyor musunuz?” sorusuna verdiği cevap şöyle: “İnanırım. Devlet sırrı vatandaştan bir şey saklamak değildir. Her devletin sırları vardır. Bakın İngiltere elindeki dokümanların bir kısmını 30 sene, 50 sene sonra açıklıyor. Kamuoyundan saklanan bir şey olmaz. Eğer bazı şeylerin o zamanda açıklanmaması gerekiyorsa, bunun tek sebebi kamu menfaati umulmamasıdır.” Bir şeyi söylememek için bir şeyler söylüyormuş gibi yapmak her zaman mümkündür. Cumhurbaşkanı diyor ki devlet sırrına inanırım, ama bu vatandaştan bir şey saklamak değildir... Eğer bir sır varsa ve vatandaştan saklanmıyorsa, kimden saklanıyordur? Serçelerden ve leyleklerden mi saklanıyor? İngilizler saklıyorsa bu herkesin saklamasının gerekçesi olabilir mi? Bir şeyin açıklanmaması, kamuoyundan gizlenmesi “kamu menfaati umulmamasına” dayandırılıyorsa, “ummama” kararını kim neye göre veriyor? Azerbaycan’da bir darbe girişiminde bulunuluyor. Bunun açıklanmasında “kamu menfaati umulmadığı” için kamuoyundan gizleniyor. Menfaat ummamak devletin yüksek çıkarı içindir. Eğer ortada bir “yüksek çıkar varsa” devlet sırrı kategorisine dahil olacak demektir. Buradan giderek, devletin iki türlü çıkarı olduğu sonucuna varılır: 1) Kamuoyundan gizlenmesi, sır sayılması gereken devletin yüksek çıkarları; 2) Kamuoyundan gizlenmesine gerek olmayan “devletin alçak çıkarları”. Çıkar alçaksa elbette gizlenmesi de gerekmiyor. Devletin yaptığı eylemlerden bizim haberimiz olan-

lar ikinci kategoriye (alçak çıkarlar) giriyor. Peki, bizden gizlenen “yüksek çıkarlar” için yapılanları kim, kimler biliyor? Toplum için ‘neyin iyi, neyin kötü’, neyin “kamu menfaatine” olduğunu bilen dar bir grup ve adamları... Devlet aygıtının en yetkilileri... Eğer öyleyse “çete soruşturmasının” bir kıymet-i harbiyesi olabilir mi? Bundan bir süre önce eski başbakan Tansu Çiller: “Eğer örtülü ödenekteki parayı nereye harcadığımı açıklarsam savaş çıkar” demişti. Şu mantığa bir bakın! Öyle tehlikeli bir şey yapılmış ki zinhar duyulsa savaş çıkacak! Kimse çıkıp da bu kadar tehlikeli, toplum yaşamını bu ölçüde angaje eden bir şeyi nasıl ve ne hakla yaparsınız demiyor, diyemiyor. Esasen aklının köşesinden bile geçmiyor. Bir kere “devletin yüksek çıkarı”, “devlet sırrı” diye bir saçmalığa inanmıştır...

O zaman Susurluğun aydınlatılmasını beklemek abestir. Zaten sorunun gündemde kalmasının üç nedeni var: 1) Çete denilenler, “devletin yüksek çıkarı” kavramının ötesine geçmişlerdir. Normal seviyeye çekilmelidir; 2) Çetelerin üzerine gidildiği izlenimi yaratılarak kitle aldatılmalı, komprador rejime güveni tazelenmeli, özellikle ordunun işe hiç bulaşmadığı düşüncesi kafalara sokulmalıdır; 3) Refah parçalanıp merkez sağ bütünleştirilmeli; bu amaçla DYP lideri tasfiye edilmeli, ABD’deki gibi iki partili bir sisteme uygun koşullar oluşturulmalıdır.

Çetelerin üzerine gitmeyecekleri son Susurluk raporuyla da doğrulanmış sayılır. Gerçekten çetelerin üzerine gitmek demek, kontrgerillanın, Özel Harp Dairesinin, Maraş’ın, 1977 Taksim katliamının, nice kanlı pazarların, 6-7 Eylül’ün, Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey cinayetinin, velhasıl daha nicelerinin de üstüne gitmeye bağlı... Bu yüzden, ne zaman ki şimdilik sadece ‘alçak çıkarlardan’ haberdar edilenler ‘yüksek çıkar’ denilenin de, ‘devlet sırrı’ olarak sunulanın da ne menem şeyler olduğunu merak eder, işte ancak o zaman aylardır ‘tartışılıyormuş’ gibi yapılan gerçekten çözüme kavuşabilir. Özde sorun, devletin ne olmadığının anlaşılması ve gereğinin yapılmasına bağlı. Mesela bunun için örtülü ödeneği tartışarak işe başlayabiliriz...

İĞDİŞ KİTLE ‘EYLEMLERİ’ ÜZERİNE¹

13 Ocak 97 tarihli ‘Demokrasi’de, *Nazif Oflaz*’ın: “Türk-İş mitingi ‘danışıklı eylem mi?’” başlığını taşıyan yazısını okuduğunda, Türkiye’deki kitle eylemlerinin niteliğinin neden tartışılmadığı sorusu aklıma takıldı. Bir gün, bir kitle örgütünün yöneticilerinden biri, bir eylem yapacaklarını ve nelerin nasıl yapılması gerektiği konusunda görüş ve önerilerimi sormuştu. Ben de dilimin döndüğü kadar, önerilerimi sunmuştum. Ne söylersem adam, “ama” diye söze başlıyor ve söylediklerimi yaptıklarında başlarına nelerin gelebileceğini sıralıyordu. Belli ki “uyumlu” olmaya ve öyle “kalmaya” kararlıydı. En sonunda adama, ‘en iyisi siz bu eylemden vazgeçin’ dedim. Adam şaşkın, ‘neden’ diye sordu. Ben de “sizin amacınız eylem yapmak falan değil, siz dostlar alış-verişte görsün istiyorsunuz, bu ikiyezlü bir tavidir. Zihinsel orospuluk yapmanın alemi yok,” demiştim. Adam ondan sonra görüşümü hiç merak etmedi...

Bir yerde bir kelime kullanılıyor diye, orada o kelimeye uygun düşen bir gerçekliğin varolması gerekmiyor. Bir eylem yapılması da mutlaka o amaca uygun bir şeyin yapıldığı anlamına gelmiyor. Tam tersine, eylem bazı şeylerin üstünü örtmeye, olayı saptırmaya, birilerini aldatmaya yarıyor. Susurluk’la ilgili kitle eylemleri tam da öyle; ve Nazif Oflaz’ın yazdığı gibi, “birileri” tarafından manipüle edilmiş eylemler. Devletin içindeki kirlenme had safhaya varınca, artık duruma müdahale etmek kaçınılmaz hale geldi. Dolayısıyla devlet içi bir hesaplaşma zorunluydu. Fakat, hesaplaşan her iki taraf da boğazlarına kadar pisliğe batmış oldukları için, her şeyin tartışılması istenmiyor. Olayı “devletin yüksek çıkarları” düzeyinde tutmak için taraflardan biri ve asıl gücü elinde bulunduranı, karşı çeteyi tasfiye edebilmek, makineyi yağlayabilmek ve rejimin iyice kirlenmiş yüzünü ‘yayabilmek’ için, işe “kitleyi de katmak isti-

1 Demokrasi Gazetesi, 21 Ocak 1997

yor” Bununla amaçlanan, yapılacak manipölasyonda kitlenin de katkısı olduğu izlenimini ve yanılması yaratmaktır... Basın’ın tutumu da tamamıyla bununla ilgili. Basın da “kitle eylemleri” gibi tek merkezden yönlendiriliyor. Amaç, istenmeyen ‘çeteyi’ tasfiye ederken, rejimin meşruluğunu da restore etmek. İşte “temiz toplum” safsatasının sebeb-i hikmeti budur... Oysa sokaklarda, meydanlarda “temiz toplum” naraları atanların sormamakta ısrar ettikleri bir soru var: Bu çeteyi peydahlayanlarla şimdi ondan kurtulmak isteyenler aynı odaklar değil mi? Bunlar o zamanlar “yüce devletinizin” neresindeydiler? Yıllardır, binlerce insan çeteler tarafından hunharca katledilirken, inanılmaz işkencelerde öldürölür, sakat bırakılırken, “kaybedilirken” “hür basın” denilen neredeydi? Sayısız komplo ve provokasyonun gerisindekiler kimlerdi? Susurluk öncesinde gazeteler, televizyonlar yoktu da aynı tarihte mi doğdular? Basın devlet basınıdır; ve ancak “emir” gelince ve emrin “sınırları dahilinde” olayların üstüne gidiyor.

Devletten mutlaka bağımsız olmaları gereken kitle örgütlerine gelince, onlar da son tahlilde “devlet örgütüdür” Devlet kalk deyince kalkıyorlar, otur deyince oturuyorlar. Bir kere devlet hakkında aynı devlet gibi düşünüyorlar. Resmi tarih ve resmi ideoloji tarafından “şerbetlenmiş” durumdalar. Zaten çoğu biçimsel olarak da yarı-resmi devlet kuruluşudur. Ama hepsinde ortak payda, resmi ideolojiden bağımsızlaşamamış olmalarıdır. Kurumsal ve ideolojik olarak devletten bağımsızlaşamamış kitle örgütlerinin bir şeyler yapması da, süreci etkilemesi de mümkün değildir. Bugüne kadar Türkiye’de ne yapıldıysa egemenlerin bir manipölasyonu olarak yapılmıştır.

Yıllarca burjuva sloganlar, sol slogan sayılıp solcular tarafından kullanıldı. Bu sefaletin kaynağında solcunun da son analizde “devlet solcusu” olması yatıyordu. Hangi sloganların atılacağı polisten önce kitle eylemini yönetenler tarafından saptanırsa, eylem yapmanın ne alemi var? Hangi sloganın atılacağına başkaları karar veriyorsa slogan atmak niye? Eylem kime karşı yapılıyor ki devletin istemedi-

ği şeyler söylenmeyecek... Sebebi açık, “demokrasilerde eylem de yapmak gerekiyor. Şekil şartını yerine getirecek bir şeyler yapmak şart.” İşte Türk-İş ve benzerlerinin eylemlerinin ‘anlamsızlığı ve önemsizliği’ bununla ilgili. Tabii, her eylem herkes için aynı anlam gelmiyor. Elbette eylemler “devletimiz için son derecede yararlıdır” Kurulduğu günden beri, Türk-İş’in işçi sınıfına, emekçilere yakışır bir tek eylemini hatırlayanınız var mı? Yoktur ve olması da mümkün değildir. En azından bizim için yok. Zira biz o örgütün ve onu yönetenlerin ruhunu biliyoruz. Elbette sadece sendikalar değil, öteki kitle örgütleri de benzer durumdadır. Radikal bazı sol gruplar dışında devletten ve resmi ideolojiden bağımsız örgütler yeni yeni ortaya çıkıyor. Ama, henüz Devlet Kitle Örgütlerinin (DKÖ) ipliğini pazara çıkarmaya yönelik ciddi bir çaba yok.

Son günlerde çete operasyonu ile birlikte bir de “tarikat operasyonu” yapılıyor; ve tarikat operasyonu, aynı zamanda çete operasyonunu “kıvamında” sürdürmenin de aracı işlevini görüyor. Birilerini “laiklik elden gidiyor” diye bağırtıyorlar. Olmayan şey elden gider mi? Eğer adam olmayan şeyi var sayıyorsa niye gitmesin... Din tacirleri daha fazla ranta el koymaya başlayınca, kimileri birden laikliği hatırladı. Efendim tarikatlar yasakmış... Siz tarikat reislerinin elini operken yasak değildi de yirmi otuz gün önce mi yasaklandı? Görüntüyle, görüntünün gerisindeki gerçek arasındaki uyumsuzluğun gün yüzüne çıkarılması gerekiyor; ve bu, ancak ideolojik netleşmeyle mümkün. İdeolojik netleşme için de önce gerekli donanımına sahip olmak, büyük basın ve büyük sermayenin televizyonlarının alternatifini oluşturmak gerekiyor. Başka bir deyişle, ideolojik bağımsızlığımız için gerekli olan araçlara ihtiyacımız var. Aksi halde oyuna gelmekten ve aldatılmaktan kurtulmamız mümkün olmayacak...

TBMM NEYE YARAR?¹

28 Şubat 1997 tarihli ‘Yeni Yüzyıl’ gazetesinin manşet altında: “Siyasi çevreler MGK’dan çıkacak sonucu merakla bekliyor” deniyordu. Bu tek cümle, Türkiye’deki parlamentonun, siyasi partilerin, seçimlerin vb. neyi ifade ettiğini çok iyi özetliyor. Siz meclisin adındaki ‘büyük’ sıfatına aldırmayın. Bir şeye büyük demekle büyük olmuyor. Türkiye’de parlamento, halk sınıflarının geleneksel hakim sınıfla mücadelesi sonucu oluşturulmuş bir ‘kurum’ değildir. Demokratik mücadele sonucu kazanılmış bir mevzi değildir. Tam tersine, sömürgeci-emperyalist baskı ve yayılma sonucu varlığını ve iktidarını koruyup sürdürmek isteyen geleneksel hakim sınıfın, kitleleri manipüle etmek için oluşturduğu bir kurumdur. Bu niteliğinden ötürü de, demokrasinin değil totaliter rejimin bir kurumudur. Eğer siyasi partiler kapalı değilse, bunların halk kitleleriyle ilişkisi, seçimle sınırlıdır ve dört-beş yılda bir önüne konan sandığa oy atmaktan ibarettir. Kimi seçeceği, kimin seçileceği az çok önceden belli oları bir seçim... Partiler devlet tarafından kuruluyor veya kurduruluyor. Milletvekilleri de parti başkanları tarafından atanıyor. Bu durumda vekillerin kimin vekili olduğunun tartışılması gerekirdi... On yıllardır halkla alay ediliyor ve halle kitlesinin sahte bir “demokrasi oyununda” figüran olarak kullanılması sürüp gidiyor... Bu yüzden geçerli rejim halk çoğunluğu tarafından hiçbir zaman “meşru” sayılmamıştır. Meşruluk temeli bulunmayan siyasi rejimler de, her dönemde halk ladesinden korkmuşlardır. Bu durum, Gramsci anlamında, ‘rıza dayalı’ bir yönetim biçiminin mümkün olmayışıyla ilgiliydi. Zira her dönemde geçerli olan, bir “kendi kendini sömürgeleştirme” süreciydi. Yönetici azınlık, sömürgecilerin işlevini üstlenmişti. Bu önemli durum hep gözden kaçtığı için, Türkiye’de olup bitenler anlaşılamadı. ‘Rıza dayalı’ bir egemenliğin mevcut olmayışı, şiddetin istisna değil, kural olmasını zorunlu kılıyordu. Fakat

1 Demokrasi Gazetesi, 14 Mart 1997.

hiçbir egemenlik tarzı, sadece kaba kuvvete ve çıplak şiddete dayanarak uzun süre yaşayamayacağı için, bir resmi ideoloji oluşturmak zorundaydılar. Resmi ideoloji tanımı gereği ‘uyduruk’, ‘ısmarlama’, yalan, tahrifat ve yok saymaya dayalı bir ideoloji olmak zorundadır. Dolayısıyla kitlelerin bilincinde kök salıp bir mistifikasyon yaratma şansı çok zayıftır. Bu yüzden uydurdukları safsatalar hızla aşınıyor ve belirli aralıklarla resmi ideoloji “takviye ve tamir” ediliyor. Son MGK toplantısının ardından kaleme alınan muhtıra 1920’li, 1930’lu yıllarda tek parti diktatörlüğü döneminde çıkarılan baskı yasalarının takviye edilmesini dayatıyor. Türkiye’de kendilerini “aydın” sayan, memur taffesi (bunların varlığı, bizatihi gerçek aydın kavramının inkarıdır; zira kalk deyince kalkıyor, otur deyince oturuyor, marş söyle deyince marş söylüyor, bildiri yazma emri gelirse bildiri yazıyor), yirmi maddelik muhtıraya tam destek veriyor ve 1920’li, 1930’lu yılların özlemiyle yanıp tutuşuyor... Marş söylüyor, cüppeliler sokaklara iniyor... Olmayan laikliği korumak üzere emir-komuta altında sokaklara dökülenler, neden bir kere olsun ‘demokrasi isteriz’ ‘özgürlük isteriz’ vb. diye ortaya çıkmıyorlar? Nedeni ortada, o konuda emir gelmiyor ve hiçbir zaman da gelmeyecek...

Meşruluk temeli olmayan bir rejim söz konusuysa ve resmi ideoloji aracılığıyla da kitleleri aldatmak mümkün değilse, “iç ve dış düşman” kozu çok sık gündeme gelecektir ve geliyor... Önce bir iç veya dış ‘düşman’ peydahlayacaksın, sonra “düşmanın” gücünü abartacaksın ve nihayet ülkeyi, milleti, devleti... büyük bir beladan “kurtaracaksın”! Ve vatan kurtarma rantı elde edeceksin... Fakat yalanla, yalan üreticisi arasında sevimsiz bir özne-nesne ilişkisi de vardır; ve yalan ürecilerinin, ürettikleri yalana önce kendilerinin inanması eşyanın tabiatı gereğidir. Dikkat edilirse, ürettikleri saçmalıklara kendilerinden başka inanan pek yok gibi. Bu alanda en uygun örnek “laiklik”tir. Efendiler, Türkiye’nin laik olduğuna karar vermişler; anayasaya, kanunlara da yazmışlar... Sadece onunla da yetinmiyorlar olmayan laikliği bu koşullarda olması asla mümkün olmayan demokrasinin de ön koşulu sayıyorlar... Laikliğin Cum-

huriyetin temel ilkesi olduğu söyleniyor. Buna en çok inananların “devlet aydınları” olması, yalancının yalanına inanmak durumunda olmasındandır. Türkiye laik değildir; ama totaliter rejim, “olmayan laikliği” demokrasinin önünü kesmek için kullanabiliyor.

Asıl iktidar ordudadır ve bu hep öyle olmuştur. Milli Güvenlik Kurulu, Genel Kurmay’dan sonra geliyor. TBMM de, üçüncü sırada yer alıyor. Üçüncü sırada yer alanın işlevi de üçüncü sınıf bir işlev olabilir. Dokuz kişiden oluşan bir kurulun gücü 550 “milletvekilinin” gücünün çok üstünde. Kaldı ki dokuz kişinin de dördü beşi “vekil” Orada “vekiller”, mesaj almak için bulunuyor. Emir yazılı hale getirilmeden önce sözlü olarak iletiliyor... Zaten meclis de, bir çeşit sekreteryaya işlevi görüyor. Sekreterlik için neden bunca adam, bunca masraf diye düşünenler olabilir. Elbette bu sebepsiz değil; kitleyi kandırmak, aldatmak, oyalamak için masraftan çekinmediklerini gösteriyor... Kaz gelecek yerden tavuk esirgenir mi? Durumun sevimsizliğini hafifletmek için, MGK’nın beş üyesinin “sivil” olduğu söyleniyor. Böyle bir yapı içinde “sivil” olabilir mi? Kaldı ki bizde sivillik üniforma taşımama ile özdeş sayılıyor. Türk devlet sisteminde kelimenin gerçek anlamında “sivil” iradenin temsili kesinlikle engellenmiş durumdadır. Bizde siyasi partiler, seçimler vb. demokrasiyi engellemek amacıyla ve doğrudan devlet tarafından oluşturulmuşlardır. İşlevleri -biçimsel düzeyde bile olsa-demokrasiyi engellemek olanlar bir de “demokratik rejimin” vazgeçilmez unsurları sayılıyor... Totaliter rejimin ne menem bir şey olduğu anlaşılan kadar, kimileri “laiklik elden gidiyor” diye ortalığı bulandırmaya devam edeceğe benziyor. Anayasa’da Türkiye’nin “laik, demokratik, sosyal bir hukuk devleti” olduğu yazıldı diye, ne laik, ne demokratik, ne de hukuk devleti olmuyor... Gerçekten öyle olsaydı, iş ne kadar kolay olurdu... Önemli olan neyin yazıldığı değil, kimin tarafından yazıldığıdır. Emekçi çoğunluk, kendi anayasasını yapmak için yola çıkana kadar devlet partileri, sahte seçimler, sahte gündemler, sahte düşmanlar varolmaya devam edecek... Öyle görünüyor ki sahtecilerin foyasının meydana çıkacağı günler pek uzak değil. Zira aşınma o kadar ilerlemiş durumda ki “tamir ve takviyelerin” eskiden olduğu gibi bir ‘işe yaraması’ artık kolay değil...

“ŞEYTAN FABRİKASI”¹

Önce vakıflar, enstitüler, araştırma merkezleri kurdurdular; ve bu kurumlarda neo-liberalizm denilen gerici bir ideolojiyi mayalandırdılar. Bu iş için, “bilimi” kendilerinden menkul “ünlü” profesörleri seferber ettiler. Bunlardan bazılarına Nobel ödülü verildi. Büyük gazeteler, televizyonlar devreye sokuldu (Bugün ABD’de şirketler tarafından istihdam edilen gazeteci sayısı 170 bin. Bu gazeteciler şirketlerin “görüşünü” yaymak için çalışıyor. Oysa ABD’de normal gazetecilik mesleğini icra edenlerin sayısı şirketlerin çalıştırdığından 42 bin daha az). Artık ürettikleri yalanı tüm dünyaya yaymak için her şey tamamdı. Üniversite hocaları ve “aydınlar” yalanı yaymak için seferber oldular. Deterjan pazarlar gibi “bilimsellik” ambalajlı safsataları pazarlamak için görevlendirilmişlerdi. Elbette en utanç verici durumda olanlar, bizimki gibi ülkelerin ‘üniversite’ hocası ve ‘aydın’ denilenlerin sergilediği tavidir. Üretilmesinde rol almadıkları bir yalanı kendi ülkelerinde yaymaya memur edilmişlerdi. Emperyalist merkezlerde üretilen zehri her derde deva bir ilaç diye pazarladılar. Hiçbir bilimsel-entelektüel namus kaygısı taşımayanların bu tür sefil durumlara düşmeleri şaşırtıcı değildir. Her şeyin çaresi “kendi kendini düzenleyen pazardır”, “piyasaydı”; bizimkilerin çok sevdiği bir tabirle “hür teşebbüstü” ve tüm kötülükler devletten kaynaklanıyordu... Pazarın yasalarına uyum sağlanacak, devlet eskiden olduğu gibi her şeye burnunu sokmayacaktı. Bilim adamı denilen taifeye kimse çıkıp da: “Pazarı insana değil de insanı pazara uydurmanın” saçmalığını ve ilişkinin tersliğini sormadı. Soramadı, zira “tek tip düşünce” egemen olmuştu ve zihinler iğdiş edilmişti.

Kafaları bulandırmak için bir dizi kavram ortaya atıldı. Çoğu “post”la başlayan bu kavramlara daha sonra yenileri eklendi. Fakat en revaçta olanları “küreselleşme”, “yeni dünya düzeni” ve “uy-

1 Demokrasi Gazetesi, 18 Mart 1997.

garlıklar” ya da “kültürler çatışma” sıydı” Bir deli kuyuya bir taş atmaya görsün. Taşı kuyudan çıkarmak için seferber olanların had-di hesabı olmaz... Aslında gerçekten küreselleşme denilen neydi ve kimin için ne ifade ediyordu? Yeni dünya düzeni diye bir şey var mıydı? Söz konusu olan ‘uygarlıklar şoku veya kültürler çatışması’ mıydı? Yoksa zincirlerinden boşanmış kapitalizmin, büyük sermayenin, transnasyoneller denilen dev şirketlerin şoku muydu? Asıl saçmalık “piyasa ekonomisi” retoriğiyle söylenmek istenendir. Serbest rekabetin erdemlerinin dillerden düşmediği bir dünyada sayıları 40 bine yaklaşan ve 208 bin kadar şubeleriyle dünyayı bir örümcek ağı gibi saran çok uluslu şirketler (transnasyonal) dünya ticaretinin %70’ini gerçekleştiriyor. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının %75’ini... 1992 verilerine göre bunlardan en büyük dördünün ciroları toplamı Çin’in GSMH’sine eşitti; ve tüm Afrika Kıtası’nın GSMH’sinden de fazlaydı. Fakat istihdam ettikleri işçi sayısı, dünya işçi sınıfının sadece %1,7’si ve vergilerin de %9’unu veriyorlar.

Küreselleşme sadece ekonomik değil, aynı zamanda ideolojik bir saldırdır ve söz konusu saldırının içerdiği mesaj şudur: Küreselleşme karşı konulmaz bir şeydir. İnsan iradesinden bağımsızdır. Alternatifi de yoktur... O halde ya bu sürece ayak uydurur “kazanırsın” ya da sürecin dışında kalır, “kaybedersin”... Kazanmak için “rekabetçi” olman gerekir, bu da fedakarlık gerektirir... Görüldüğü gibi, küreselleşme ideolojisinin içerdiği mesaj sadece saçma değil, aynı zamanda insanlığa, insan haysiyetine yönelik bir hakarettir. Elbette nereden, kimin tarafından baktığınıza göre her toplumsal olgunun anlamı da farklı olacaktır. Bizim gibi toplumsal olayları ve süreçleri farklı bir açıdan değerlendirenler, bu dünyada hiçbir şeyin insan iradesinden bağımsız olarak ortaya çıkmadığını gayet iyi bilirler. Ve bir şeyi daha çok iyi bilirler ki “her ekonomik tercih aynı zamanda bir politik tercihtir” Ve bu dünyada olup biten hiçbir şey tesadüfen ve insan iradesinden bağımsız olarak ortaya çıkmıyor. Dolayısıyla bugün 800 milyon insanın açlıkla cebelleşiyor oluşu da bir tesadüf değildir. Birilerinin “bilinçli eyleminin” sonucudur. Dolayısıyla, bir milyar civarında insanın bu

durumu da asla “kaderin bir cilvesi” değildir. Üçüncü Dünya’da tarıma sübvansiyon yapılmasının piyasa ekonomisinin kurallarına ters düştüğünü ileri süren emperyalist akıl hocaları, emperyalist ülkelerde her yıl tarıma 300 milyar dolar sübvansiyon yapıldığından haberleri yok mudur? Üçüncü Dünya’daki gıda maddeleri açığının ve yoksulluğun asıl sorumlusu, bu ülkelere sömürgeciliğin başından itibaren dayatılan “uluslararası işbölümü”; IMF ve Dünya Bankası tarafından bu ülkelere önerilen “istikrar ve yapısal uyum programları”; ve sanayileşmiş ülkelerin sübvansiyonlu tarımsal ürünlerin rekabetidir.

Dünyadaki açlık sorunu da dahil, yoksul ülkelerin en temel sorunlarının çözümü için gerekli olan miktar yaklaşık yılda 40-50 milyar dolar. Oysa her gün döviz piyasasında sadece spekülatif amaçla el değiştiren para 1.300 milyar dolar. Bu finans sermayesinden alınacak cüzi bir vergi, gerekli olanın 50-60 katı kaynak demek... Bu vesileyle iki şeyi hatırlatmalıyız. Birincisi, insanlık Karl Polanyi’nin “şeytan fabrikası” dediği kapitalizmin vahşi saldırısı karşısında sessiz ve tepkisiz kalmayacak. Fakat tepki “nasıl olsa ortaya çıkacak” diye beklemek, küreselleşme tacirlerinin bize dayattığı alternatifsizliğe ve “zorunluluğa” razı olmakla aynı anlama gelir. Eğer yaşanan sayısız yıkımlar “birilerinin” bilinçli eyleminin sonucuysa, söz konusu süreç, ancak “başkalarının” bilinçli eylemiyle ters-yüz edilebilir. İkincisi, demokratik, eşitlikçi, hümanist, sosyalizmi hedefleyen mücadelenin de “tarihsel hatalarının” bilincine varması gerekiyor. Immanuel Wallerstein’in söylediği gibi, “parti kur, iktidarı al, toplumu değiştir” şeklindeki eşitliği de tartışma gündemine getirmek gerekli. Zira bu eşitlikten hareket edildiğinde, önceki amaç sonrakilerin tartışılmasını engelliyordu. Bu yüzden, “nasıl bir toplum düzeni” sorusu hep savsaklandı. Hem eşitliği, kardeşliği, dayanışmayı esas alan gerçekten yeni bir dünya düzeni kurmak, hem de sayısız yıkımların önünü kesmek ve insanlığa ve gezegene yönelik riskleri ortadan kaldırmak için, evrenselliği yakalayabilen bir bilinç düzeyine ulaşmamız ve yeni bir örgüt kültürü ve ahlakı geliştirmemiz gerekiyor... Aksi halde “şeytan fabrikası” her şeyin sonunu getirecek.

“İÇİŞLERİMİZE KARIŞMAK”¹

Zaman zaman yabancı heyetler ve şahsiyetler geliyor. Bunlardan bazılarının sözleri, beyanları, önerileri “içişlerimize karışmak” sayılıyor; ama başkalarının sözleri, açıklamaları “içişlerimize karışmak” sayılmıyor. Elbette bir ulusun onuruna sahip çıkması ve bu konuda hassasiyet göstermesi iyi bir şeydir ve buna kimsenin itirazı da olmamalıdır. IMF ve Dünya Bankası’ndan ya da ‘Paris Kulübü’nden adamlar gelip özellikle emekçi sınıflar için son derecede olumsuz sonuçlar doğuracak önerilerde, dahası dayatmalarda bulunduklarında bu “içişlerimize karışmak” sayılmıyor da, başka yerden başka adamlar, örneğin Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International) gelip insan hakları konusunda uyarılarda, önerilerde bulunduğunda büyük basın ve televizyonlar “içişlerimize karışıyorlar” diye yaygara yapıyor ve ‘milliyetçi’ duyguları kaşıyor. Ücretleri düşürün, ücretlilerin satın aldığı malları pahalılandırın, mütevazı toplum kesimlerinin yararlandığı kamu hizmetlerini özelleştirin veya ortadan kaldırın dendiğinde içişlerimize karışılmış olmuyor da işkence yapılmasın, altına imza koyduğunuz uluslararası anlaşmalara uyun, kimse düşüncelerinden dolayı cezalandırılmamalıdır dendiğinde durum değişiyor...

Bu saçmalık ve çifte standart doğrudan “ulus kavramıyla” ilgili bir yanlış anlamadan kaynaklanıyor. Sizin ulus dediğiniz, farklı çıkar ve beklentileri olan değişik sınıflardan oluşuyor. Üstelik bu sınıflar arasında uzlaşmaz çelişkiler olanları var. Nasıl oluyor da IMF ve Dünya Bankası’nın emekçileri yoksullaştırıcı önerileri içişlerimize karışmak sayılmıyor ve büyük medya bunu sorun etmek bir yana son derecede gerekli ve yararlı öneriler olarak takdim ediyor? Sebebi açık: “İstikrar ve yapısal uyum” denilen programlarda içerilen öneriler, emperyalist sermayenin, özellikle de finans ser-

1 Demokrasi Gazetesi, 22 Nisan 1997.

mayesinin çıkarına hizmet ediyor. Türkiye’de yaşayan emekçilerin, mütevazı kesimlerin daha az tüketmesi demek, dışarıya daha çok kaynak aktarmak anlamına geliyor. Aslında burada söz konusu olan “yiyemeyeninkinin yenmesidir.” Borçların düzenli ödenebilmesi, birilerinin “fedakarlık” yapmasıyla mümkün ve birilerinin kim olduğu da ortada. Alınan kredileri kullananlarla borçları ödeyenler aynı sınıflar değil. Yabancı finans kuruluşlarından alınan kredileri, komprador rejimin adamları kullanıyor (yağmalıyor); ama ödeme gelince iş değişiyor. Ve borçları yoksullar ödüyor... Daha düşük ücretle ve daha çok çalışarak, az tüketip daha kötü beslenerek, daha az sağlık, eğitim, konut, sosyal güvenlik olanağından vb. yararlanarak... Dolayısıyla, krediyi verenlerle alıp kullananlar arasında çıkar ortaklığı var. İşte “ulusal çıkar” diye yutturulan yerli-yabancı egemen çevrelerin bu çıkar ortaklığıdır. ‘Ulusal çıkar’ aslında herkes için aynı anlama gelmiyor...

Düşünce özgürlüğüyle ilgili önerilerin “kötü” ve “içişlerimize karışmak” olarak algılanmasının nedeni de açık. Eğer her şey apaçık tartışılırsa, bu tartışma “ulusal çıkar” olarak sunulanın da tartışılmasına kadar gidebilir. İşte onu engellemek için, düşünce özgürlüğüne karşıdırlar; işte tam da bu yüzden, düşünce özgürlüğü ve insan hakları konusunda “yabancılardan” gelen önerileri içişlerimize karışmak olarak sunuyorlar. Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesini isteyen yabancılardan bu isteği, ekonominin, dahası iktisat biliminin bir gereği olarak sunuluyor. Dolayısıyla “ulusal çıkarların” da bir gereği sayılıyor... Buna karşılık işkence, düşünce özgürlüğü, yasal ve hukuki olmayan uygulamalarla ilgili uyarı ve öneriler ‘ulusal onunun zedelenmesi’ ve ulusal çıkarlara ters sayılıyor. Demek ki önce ulusal çıkar diye bir şeyin olmadığından hareket etmek gerekiyor. Ve “ulusal çıkar” olarak sunulanın aslında kimin, kimlerin çıkarı olduğunu da ortaya koymak gerekiyor.

Uluslararası Af Örgütü ve başka insan hakları kuruluşları Yunanistan’daki, Bulgaristan’daki vb. Türklerin ihlal edilen haklarıyla ilgilendiklerinde büyük gazete ve televizyonlarda çokça yer alıyor

ve bu son derecede ‘olumlu’ bir çaba olarak sunuluyor. Ama aynı kuruluşlar Türkiye’deki ‘kayıplar’, köy yakmalar, işkence, pis savaşın durdurulması, düşünce özgürlüğü alanındaki sefil durumla ilgili benzer şeyler yaptıklarında “içişlerimize karışan Türk düşmanları” olarak sunuluyorlar... Ulusal onuru ileri sürerek ucuz politika yapanların teşhir edilmesi için “ulusal onur” ve “ulusal çıkar” kavramlarının anlamı üzerine bir tartışma açmak gerekecek. Zira bir yerde bir sözcüğün veya kavramın kullanılıyor olması, orada o sözcüğe veya kavrama uygun bir gerçekliğin varolduğu anlamına gelmiyor. İçişlerimize karışmak da öyle...

SİYASETİN MANZARASI¹

Türkiye’de “sivil toplum” olarak tanımlanan unsurlar devlet yönetiminde hiçbir dönemde etkin olamadılar. “Sivil toplumun” iradesi hiçbir zaman devlet katında tecelli etmedi... İstendiği kadar “meşrutiyetlerden”, cumhuriyetten söz edilsin, bunlar son tahlilde devlete egemen olan yönetici-bürokratik sınıfın birer manipülasyonu olmanın ötesine geçemedi. ‘Memleketin meşrutiyete ihtiyacı olduğuna’ karar verdiklerinde meşrutiyet ilan ettiler, ‘cumhuriyete ihtiyacı olduğunda da cumhuriyet idaresine geçildiğini’ söylediler. Bütün bunlar olup biterken, asıl meşrutiyete, cumhuriyete ihtiyacı olanların iradesi ortada yoktu. Yönetici-bürokratik hakim sınıf, kimi kavram ve kurumları birer manipülasyon aracı olarak kullandı. Başka türlü söylenirse, devlet-‘sivil toplum’ ilişkisi, Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki “özünü” ve “biçimini” korumaya devam etti. Gerçek durum buydu, ama söylem farklıydı. Siyaseti belirleyen odaklar esas itibariyle hep aynı kaldı. Dolayısıyla devlet-toplum ilişkisi tek yanlı olarak yukarıdan aşağı doğru belirlenmeye devam etti. Reaya, reaya olarak, berâyâ da berâyâ olarak kaldı... Değişim öze ait değil, biçimle ilgiliydi. “Vatandaşlık” kavramının içi hep boştu...

Gerçek anlamda ‘sivil toplumun iradesinin bir kıymet-i harbiyesinin olmadığı koşullarda, sivil-asker ayrımının da bir değeri olmazdı. Zaman zaman devlet aygıtı içindeki “sivillerin” ‘askerden daha asker’ olduklarının söylendiğini duyarsınız... Devlet yönetimine egemen olan unsurlar arasında askerlerden ayrı bir “sivil kesimden” söz edebilmek için, sivil toplumun devlet yönetiminde, devlet anlayışı üzerinde, yönetim üslubu üzerinde vb. az çok etkin olması gerekir. Türkiye’de tam bir kavram, dolayısıyla da kafa karışıklığı geçerli olduğu için, devlet aygıtı içindeki üniformasız kesim “sivil” sayılıyor... Oysa sivil-militer ayrımı sadece üniforma taşıyıp taşı-

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 21 Temmuz 1997.

mamaya dayandırılmaz... Devlet dışı kesimlerin etkin olamadığı koşullarda, kavramların içi de devlet aygıtının adamları tarafından dolduruluyor. Böylesi bir tarihsel-toplumsal-siyasal konteks geçerliyen, gerçek anlamda bilim adamı da, aydın da çıkmıyor. Entelektüel-bilimsel açıdan Türkiye'nin bu ölçüde 'azgelişmiş' oluşunun nedeni yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız çerçeve dikkate alınmadan anlaşılamaz.

Bu yüzden, siyasi partiler siyasi partiye, parlamento parlamento, bilim adamı bilim adamına, aydın aydına, sendika sendikaya, sendikacı sendikacıya vb. benzemiyor... Söylemle gerçek arasında ciddi bir uyumsuzluk sürüp gidiyor...

Son dönemde, özellikle de 28 Şubat 1997 sonrasında Ordunun her şeye hakim olduğundan vs. şikayet ediliyor. ordu 1908'den beri Türkiye'yi yöneten gerçek güçtür. 1908 darbesinden 1950'ye kadar ordu sahnede pek görünmese de yönetimi tekelinde tuttu. Örtülü bir askeri yönetim söz konusuydu. "Sivil toplumun" işe karışmadığı, karışamadığı, "karıştırılmadığı" koşullarda, başka türlü olması düşünülebilir miydi? Askerler sahnenin gerisine, kulise çekildikleri, kavramların ne anlama gelmesi gerektiğine de 'devlet aydınlarının' karar verdiği koşullarda, bir yanılısama yaratmak mümkün olabildi. Aslında cumhuriyetin kurulması da bir darbenin eseri idi. Oysa, darbeye kurulan rejim cumhuriyet olamaz. Cumhuriyet halicin iradesi tecelli ederse cumhuriyet olabilir. Oysa darbeler her zaman varolanı koruyup sürdürmek için yapılır. Ordunun etkinliği, sadece 1950-1960 aralığında biraz aşınır gibi oldu; ama 1960 darbesiyle ordu tekrar kaybettiğini kazanma çabası içine girdi. 1971-12 Mart, 1980-12 Eylül ve 1997-Şubatında etkinliğini restore etmek üzere sahneye çıktı. Fakat 28 Şubat sürecinin anlamını nüanse etmek gerekir. Nitekim 28 Şubat'la ordu artık 'partileşme' niyetini ortaya koyuyor.

Esasen, neden belirli aralıklarla (on yılda bir) müdahale ederek makinenin rotasını ve işleyişini belirlemek yerine, parti olma tercihi yaptıklarının tahlili önem taşıyor. 24 Ocak-12 Eylül 1980 süreciyle

Türkiye’deki rejim bütün veçheleri itibariyle yeniden kompradorlaştı. Devlet tarafından kurdurulan siyasi partilerin söylemiyle, kompradorlaşma arasında ciddi bir uyumsuzluk ortaya çıktı ve siyasi partiler kompradorlaşma sürecinin gerisinde kaldılar. Hâlâ 1950’lerin, 1960’ların, 70’lerin söylemiyle kitleleri aldatabileceklerini sanıyorlar... Köprülerin altında onca suyun aktığından habersizler... Artık kitleyi manipüle etme, aldatma, kandırma ‘yeteneklerini’ iyiden iyiye kaybettiler. Devlet partileri artık devletin ‘işini göremiyor’ Ordu bu yetersizliği telafi amacıyla çözümünü ‘partileşmekte’ görüyor. Bu süreçte DİSK, TÜRK-İŞ gibi kendilerini “sivil toplum örgütü” sanaan devlet sendikaları da ordunun bir çeşit “gençlik kolları” işlevine koşulmuş durumdalar ki böyle bir misyon devlet sendikalarına yakışıyor...

Yeniden kompradorlaşmış bir rejim söz konusuysen, sadece sorunlar daha da ağırlaşabilir... Yapılan kamuoyu anketleri insanların devlet partilerinden umudu kestiğini ortaya koyuyor. Şimdi sıra umutsuzluktan umudu yeniden yaratmaya geliyor.

ÇANKAYA KÖŞKÜ BAHÇESİNDE FORD FABRİKASI¹

Tahmini ‘değeri’ 20-30 trilyon TL olan 1.600 dönümlük İzmit SEKA Fidanlığı’nın Ford-Otosan ortaklığına bedelsiz olarak verilmesi (hediye edilmesi) kamuoyunda tam da tartışılıyordu ki sorun aniden ‘çözüldü’. Fabrikanın temeli Cumhurbaşkanı ve Başbakanın da katıldığı bir törenle atıldı. Cumhurbaşkanı’nın tartışmalarla ilgili tavrı ve söylediği son derece önemliydi... Cumhurbaşkanı temel atma törenine katılanlara: “Eğer siz bu sazlık, bataklık, sivrisinek yuvası araziye vermezseniz, ben Çankaya Köşkünün bahçesini vermeye hazırım” dedi... Aslında yıllardır Türkiye’deki rejimin niteliğini anlatmak için çaba harcıyoruz; ama herhalde rejimin ne memnuniyet verdiğini hiç kimse cumhurbaşkanı kadar ‘veciz’ ifade edemezdi... Cumhurbaşkanı yasal olmayan bir inşaatın temel atma törenine katılıp, bizzat yasaları kendi çiğneyerek şu mesajı vermek istiyor: “Bu topraklar, üzerindeki insanları yaşatmak için değil, sermayenin kârını artırmak için kullanılacaktır...” Bu sözler, aslında sermayenin kârını artırmak dışında hiçbir asgari kaygı taşımayan, yeniden kompradorlaşmış rejimin başındaki adama yakışıyor. Artık yeniden kompradorlaşmış rejimin sermayenin işlerini takip etmek dışında hiçbir kaygısı yok...

Deniz kenarına otomotiv işletmesi kurulur mu? Fabrika kurulacak başka yer kalmadı mı? Bu Koç Grubu nedense ağaçlık bölgeleri seviyor... Daha önce de İstanbul Boğazı’nda orman alanına üniversite kurmaya girişti... Elbette bilim yapmak için değil. Koç’un bilimle ne ilgisi olabilir? Bilgi ticareti yapmak için bir ticari işletme kurmuşlar ve adını “üniversite” koymuşlar. Galiba onun temelini de cumhurbaşkanı atmıştı...

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 28 Temmuz 1998.

ÇED raporu bile alınmadan (ki 16 kurumun onayı ve izni gerekiyor) Orman Kanunu, Çevre Kanunu hiçe sayılarak, yangından mal kaçırırcasına bu temel neden atıldı? Söylendiğine göre, Ford başkan yardımcısının seyahati bugünlere rastlamış... Gelmişken temeli atmamak olmaz... Bir kere Türk misafirperverliği var... Sen gelmiş adamı bir daha buralara getir... olur mu? Ford başkan yardımcısına böyle kabalık yapılır mı? Eğer bu rejim artık hiçbir ulusal-sosyal-yasal-etik kaygı taşımıyorsa, daha ne bekliyordunuz? Ford gelecek, denizi, toprağı, havayı kirletecek, ucuz işgücünü sömürecek, bir dizi teşvikten de yararlanacak, kârını alıp götürecektir, işte devlet bunlar için var... Sömürecek bir şey kalmayınca da pııyı pırtıyı toplayıp gidecek... Geride ne kalacak, geride kalanlar ne olacak? Bu tür sorular sermayeyi ilgilendirmez... Esas olan “piyasa ekonomisi” değil mi? Piyasa ekonomisini kurmak istemiyorlar mı?... Bakalım insanlar piyasa mavalı karşısında daha ne kadar sessiz ve tepkisiz kalacak...

Büyük bir yatırımmış, portesi 500 milyon dolarmış, 4 bin kişiye istihdam yaratacakmış, yan sanayilerle birlikte bu sayı 20 bini aşacakmış, yılda 1 milyar dolar ihracat yapacakmış... Böyle bir yatırıma karşı çıkmak yabancı sermaye düşmanlığı olurmuş, eğer Ford küserse başka ülkeye gidermiş...

Bir kere 4 bin yeni istihdam yalanına kendileri dahil kimse inanmaz. Zira İstanbul Kadıköy’deki ve Eskişehir’deki fabrikaların İzmit’e taşınmasının söz konusu olduğu anlaşılıyor... Dolayısıyla yeni istihdam tevatür edildiği gibi değil. Kaldı ki sorun, şu kadar insana iş bulmakla ilgili de değil. 4 bin değil de 40 bin, 400 bin insana iş bulunsa ne olacak? Deniz, toprak ve hava kirlenip bölgenin ekolojik dokusu tahrip edildikten sonra insanlara iş bulsanız ne olur? Yaşam olmayan yerde iş bulmak ne demektir? Yaşamın temelini tahrip eden bir ‘kalkınma’ olabilir mi?

Cumhurbaşkanı fabrikayı “kalkınmanın” ve “çağdaşlaşmanın” bir gereğı sayıyor; dolayısıyla bu fırsatı kaçırmamak gerektiğini ima

ediyor... Şu kalkınma, çağdaşlaşma dedikleri sermayenin sömürsünün güvence altına alınıp sürdürülmesinin adıdır. Ve sömürünün, sadece sosyal, ekonomik sonucu yok; ekolojik yıkımla ilgili boyutu da var ve insanlığın geleceği bu yüzden hızla kararıyor... Hep ülkeye neyin geleceğinden, geldiğinden, neyin kazanıldığından söz edilir... (Egemen) resmi ideoloji yıllardır bir “ilerleme”, “kalkınma”, “çağdaşlaşma” yalanını ısıtıp ısıtıp insanların önüne koyuyor. Eğer gelen bir şey varsa nedir? Kazanan birileri varsa kimlerdir? Gidenin de bir ‘malİYETİ’ yok mu? O maliyet kime çıkıyor? Zaten sorun da bununla ilgili değil midir? (Egemen) ideoloji denilen son analizde bir grubun veya sınıfın çıkarını tüm toplumun çıkarıymış gibi göstermeye yaramıyor mu?

Türkiye, 1947 yılında ABD’yle ilk “ikili anlaşmaları” imzaladığı günden beri, emperyalist sermayenin tam ‘etkinlik’ alanıdır. İstedikleri yere üs, istemedikleri yere fabrika kurdular, kurmaya da devam ediyorlar... Üstelik rejim, (1980) 24 Ocak-12 Eylül süreciyle bütünüyle kompradorlaştı. Rejimin niteliğini atlayarak yapılan tartışmalar, en iyi koşullarda tartışmalara katılanları biraz ‘rahatlatabilir’ ama hiçbir sorunun çözümüne hizmet etmez. Artık yerli-yabancı sermaye ayrımının iyice silikleştiği bir dönemde, yabancı sermaye kavramını kullanmanın da bir anlamı yok. Sermayenin vatani olmadığına göre...

Bir yere fabrika mı kurulması yoksa fidanlığın korunması mı gerektiğine yöre halkı değil de sermaye sahipleri ve “uzmanlar” karar vermeye devam ettikçe, “kalkınma” ve “çağdaşlaşma” asla gerçekleşmeyecek; ama ekolojik yıkım da dahil sosyal sorunlar büyümeye devam edecek. Artık radikal olmak, sorunların kökenine inmek, detaylara boğulup oyalanmamak gerekiyor. Daha geç olmadan ‘kapitalizmi’ tartışma gündeminin başına yerleştirmemiz gerekiyor...

DERİ İNKILABI¹

Bir Kurban Bayramı daha geride kaldı, ama bir de deri inkılabı gerçekleşti. Bu kimileri için “iki bayramı” birlikte kutlamak anlamına geliyordu; başkaları için de “demokratik, laik, sosyal hukuk devleti” denilen hakkında düşünmeye vesile oldu... Öyle bir laik-demokratik devlet ki insanları bayram gününde bile rahat bırakmıyor. Kurban derilerini devletin istemediği yere verenler ‘devlet düşmanı’ ilan ediliyor, polis ve jandarma harekete geçiyor, onlardan önce de “muhabir vatandaşlar” Ve mahkemelere şimdi bir de deri işi çıktı! Gerçi adalet büyük ölçüde özelleştirilmiş olduğuna göre, belki işleri eskisi kadar çok değildir. Mahkemeler bu konuda nasıl karar verecek dersiniz? Kim bilir, hukuk adamlarımız şu deri işinden giderek ceza hukukunda bir inkılap yaparlar mı? “Kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesinin geçersizliğini kanıtlayıp bir çığır açarlar mı? Doğrusu Cumhuriyet rejimi 75. yaşını kutlamaya hazırlanırken, en büyük başarıyı muhabir vatandaş yetiştirme konusunda kaydetti dense yeridir... Geçen zaman zarfında muhabir vatandaş yetiştirme konusunda büyük başarı sağlandı. Devletin bekasıyla muhabir vatandaş sayısı arasındaki doğru yöndeki ilişkinin bu kadar güçlü olduğu başka ‘cumhuriyetler’ de var mıdır? Bizim “irticaya” marşlarla karşılık verip mücadele andı içen üniversite hocaları bu konuyla da ilgilenmelidirler, bu konuda da bir şeyler yaparlar herhalde... Bir insan kestiği kurbanın dersini ne yapacağına karar veremez mi? Bir toplumda devlet insanların özel yaşamlarına bu ölçüde karışırsa bunun sonu nereye varır? THK başkanı kendilerine çok sayıda ihbar geldiğini anlatırken kendinden geçiyor. Kurban derisi operasyonları televizyonlarda da yer aldı. Son Kurban Bayramı’nda THK’ya giden deri miktarında büyük artış olduğunu büyük bir sevinçle duyurdular...

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 21 Nisan 1998.

Elbette deri inkılabının ortaya çıkaracağı hukuki sorunlar önemli; ama bizde hukuk, ancak bir biçim sorunu olarak mevcuttur. Bizde hukuk, yapılanları kitabına uydurma aşamasında devreye girer. Bir devlet bir derneğe deri vermedi diye insanların peşine düşer mi? Türkiye’de düşünüyor ve bu ilercici, “çağdaş” bir eylem sayılıp alkışlanıyor. Şu utanç veren duruma bakın. İlericiliğin ne olduğu bilinmiyorsa, alkışlamak ne, şıkır şıkır oynarlar bile... Dünyada kavramların içinin bu ölçüde boşaltılıp, iğdiş edildiği, muhbirliğin bunca özendirildiği başka ülkeler de var mıdır? Adamlar kanunla devrim yapıp bir de kanunla koruyorlar. Kanunla devrim yapılır mı? Kendilerini aydın sanan “devrimciler” de kanunla devrim yapılabileceğine, yapılanın devrim olduğuna inanıyorlar. İnanmakla da kalmayıp bir de onları koruyacaklarına dair “and içiyorlar” Şapka giyme devrimi diye bir şey olur mu? Türkiye’de bunlardan çok sayıda mevcuttur; ve şimdi kendilerine “sivil toplum örgütü” diyen “çağdaş kuruluşlar” devrim yasalarından ödün verilmeyeceğini ilan edip kararlılık yemini ediyorlar. “Devrim yasalarının” çok partili döneme geçtikten sonra yeteri kadar savunulmadığından da şikayet ediyorlar. Elbette burada “çok parti” denilenin ne olduğunu tartışacak değiliz. Eğer kendilerine çağdaş diyen kişi ve kuruluş temsilcileri, diktatörlüğü izleyen dönemde söz konusu olanın çok parti değil, birden çok devlet partisi olduğunu bilselerdi, belki söylediklerini nüanse etmek zorunda kalırlardı. Bir kanun çıksa (şimdilerde durum müsait) “her TC vatandaşı her sabah amuda kalkmak zorundadır, amuda kalkmayanlar hakkında TCK’nin ilgili maddesine göre işlem yapılır. Bu devrim kanununa muhalefetten hüküm giyenlerin cezalarına itirazda bulunulamaz” diye, bizim ‘çağdaş sivil toplum kuruluşları’ bunu savunmak için and içerler. Ama önce amuda kalkmayan, kalkma gücü olmayan komşularını ihbar ederek işe başlamaları gerekir. Ve herhalde çağdaşlıkla ihbarcılık arasında doğru yönde bir ilişki olduğundan da zinhar şüphe etmezler...

Bir toplum düşünün ki insanların neyi giyip neyi çıkaracağına o ülkenin “devrimcileri” karar veriyor. Ve giyme çıkarma devrimine

uyum sağlamayanlar ‘devrim kanununu’ ihlal etmiş sayılıp cezalandırılıyor... Ve o ülkeyi yönetenler de ağızlarını her açtıklarında “çağdaşlıktan”, demokrasiden, hukuk devletinden, “hukukun üstünlüğünden”, ilericilikten bahsediyor... Elbette insanlar mercimeğin ne olduğunu bilmiyorsa, bilenler de söylemiyorsa, onlara kuru soğanı mercimek diye yedirebilirsiniz; ama bu, hiçbir zaman mercimeği kuru soğan yapmaz. Mercimek, mercimek olarak kalacaktır. Şapka giyme devrimi yaptım deyince de devrim olmuyor. Zira devrim, bunların dışındaki alanlarla ilgilidir. Elbette bir kanun çıkarıp şapka giymeyi zorunlu hale getirirseniz bu, şapkayı giyenler değilse de, şapka satanlar tarafından bir “devrim” olarak algılanabilir. Çok şapka satmak çok kâr demektir. Birileri çıkıp da “devrimin” ne olduğunu veya ne olmayacağını anlatmazsa, bir süre “giyme-çıkarma” inkılabından bahsedilmesi anlaşılır bir şeydir... Devrim kavramı, eğer ortada radikal bir sosyal, kültürel, ekonomik dönüşüm varsa kullanılabilir. Ve devrimin yoksul çoğunluğun yaşam düzeyini, özgürlük ve demokratik haklar alanını bir önceki duruma göre iyileştirmesi esastır... Siz adını öyle koydunuz diye devrim olmaz. Ve devrim bir toplumun yaşamının tüm veçhelerini kavradığı, kapsadığı için de tektir. Bizde kanunla yapılane devrim diyorlar ve sayıları da çoktur... Dünyada devrimi “çoğul” ifade eden başka ülke de yoktur (Kimse bu kadar büyük saçmalığa cesaret edemiyor olmalı). Üstelik çoğaltmak da çok kolaydır. Bir kanun teklifi veya tasarısı hazırlanıp meclisten geçtiği anda ‘devrim’ vücut bulduğuna göre... Bir cunta yönetimi kolaylıkla iç çamaşır giyme hususunda devrim yapabilir. Devrim kanunu olduğuna göre dokunulmazlığı da güvence altına alınmıştır, ‘netekim’

Türkiye entelektüel gerilikte dünya birincisi olmasa da, bir uluslararası yarışmada dereceye mutlaka girecek durumda... Diplomalısı bu kadar bol olup da entelektüeli bu kadar kıt olan başka bir ülke bilen varsa söylesin...

KARA CÜBBELİ “İLERİCİLER” BAŞÖRTÜLÜ “GERİCİLERE” KARŞI¹

Üniversite yönetimleri cihet-i askeriye'nin emir ve talimatı doğrultusunda başörtülü, uzun saçlı, sakallı, bıyıklı “bozuk makyajlı” vb. öğrencilere karşı, marşlar eşliğinde kararlılık andı içip, saldırıya hazırlanıyor. Bir üniversite düşünün ki saçla, sakalla, başörtüsüyle, makyajla uğraşıyor... Böyle şey olur mu? Oluyor, ama nüanse edilmesi gereken bir şey var: Bunlarla uğraşıldığı bir vakıa da, uğraşan üniversite değil. Zira, üniversite olsaydı bilimle uğraşır. Bir binanın ön cephesine “burası üniversitedir” diye yazmakla orası üniversite olmuyor. Bir kurumun üniversite olabilmesinin birinci “olmazsa olmazı”, onun özerk olmasıdır. Zira, kendi kendini yönetemeyen bir üniversite olamaz. Bırakın üniversiteyi hiçbir şey olamaz, ikincisi, bir kurumun üniversite olabilmesi için, o kurumun faaliyetinin toplumun özgürleşme mücadelesiyle örtüşüyor olması gerekir. Böyle bir kurum da cihet-i askeriyeden emir almayacağı gibi, darbe anayasası da hazırlamaz, cunta şefine ‘başarı telgrafi’ da çekmez, cunta liderine fahri doktora da vermez, brifinge de katılmaz. Bir kurumun üniversite sayılabilmesinin üçüncü koşulu da kendi kendini savunabilmesidir. Elbette kendini topla tüfekle, biber gazıyla koruyacak değil. Üniversiteyi kışlaya benzetme yönünde bir saldırı karşısında, üniversite hocası, öğrencisi, çalışanıyla bilim onuru adına direnir; ve dayatma geri alınana kadar eğitimi durdurma kozunu ortaya atar. Dikta rejimi, ekseri bu kurumları kapatmadan işin içinden çıkamayacağı için, geri adım atmak zorunda kalabilir.

Elbette bütün bunların olabilmesi için, üniversite hocası'nın da gerçek anlamda “bilim adamı-kadını” olması gerekir. Nasıl bir binanın ön cephesine “burası üniversitedir” diye yazmakla orası üniversite olmazsa, bir kişinin isminin önüne doktor, doçent, profesör, ordinaryüs

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 17 Mart 1998.

gibi sıfatlar gelmekle de o kişi bilim adamı olmaz. Bizde bu unvanların kimlere nasıl verildiğini cümle alem biliyor... Bilim adamı-kadınının, bilim adamı-kadını olabilmesi için, önce bilim namusu ve entelektüel dürüstlüğe sahip olması gerekir, ikincisi, gerçeğin peşine düşmelidir. Üçüncüsü, derin bir tecessüs, şüphecilik gereklidir. Dördüncüsü de, ele aldığı sorunu sonuna kadar götürme cesaret ve kararlılığına sahip olmalıdır. Bunlar yoksa bilim adamı-kadını da yoktur.

Üniversite yönetimleri “başörtüsünü” gericilik, irtica vb. olarak görüyorlar ve başı örtülü kızlarımızı üniversiteye sokmamayı “ilericilik” olarak sunuyorlar. Başını örten “gerici”, başını örteni üniversiteye sokmayan “ilerici” Eğer bunlar gerçekten kelime-nin gerçek anlamında üniversitenin ne olduğunu bilselerdi ve bilim insanı olsalardı, asıl gericiliğin ne olduğunu, gerçek gericinin kim olduğunu araştırıp, kamuoyunun bilgisine sunarlardı. Ne gezer, bütün yaptıkları iş, asıl gericinin kim olduğunun anlaşılmasını engellemek, gerçeğin üstünü örtmek üzere yalan üretmek –‘aslında’ bazı mercilerce üretilen yalanların, safsataların, “modern” hurafelerin genel distribütörlüğünü yaptıklarını söylemek daha uygundur. Böyle bir durum karşısında gerçek bilim adamı, hiç değilse öğrencileri başlarını örttükleri için üniversite dışına atmak yerine, neden başlarını örttüklerini, baş örtmedeki saiklerin ne olduğunu araştırırdı. O zaman öğrenciler de şu soruyu sorma hakkına sahip oluyorlar: Başörtüsünün “gericilik” simgesi olduğuna hangi bilimsel bulgulara, kanıtlara dayanarak karar veriyorsunuz? Öğrencilerin başlarına örttükleri bilmem kaç santimetre kare kumaş “gericiliğin”, “irticanın” simgesiye, sizin giydiğiniz cübbe neyin simgesi? Cübbe ‘evrensel bilimi’, aydınlığı, ilericiliği mi simgeliyor? Sizin ilericilik “sembölü” saydığınız cübbe de kilisenin üniformasından esinlenmiyor mu? Bu işte bir gariplik yok mu? Kimse sorunları bu tarzda sorup, tartışmaya yanaşmıyor. Zira neyin “ilerici”, neyin “gerici”, neyin “irtica”, kimin “mürteci” olduğuna da kendileri karar veriyor. Bütün bu soytarlıkları da kendinden menkul bir “evrensel bilim”, “evrensellik” safsatasına dayandırıp “meşrulaştırıyorlar.

İstanbul Üniversitesi Rektörü, cihet-i askeriye'nin brifingi sonrasında hemen bir toplantı yapmış ve 'gerekirse bilime ara verin'; ama mutlaka başörtülü öğrencileri üniversiteye sokmayın demiş. Rektör bunu neye dayanarak söylüyor? YÖK yasasına göre mi? Ne gezer. YÖK yasası bağınaz bir gericiliğin, karanlık bir totaliter zihniyetin ürünü olduğu halde: "Yükseköğretim kurumlarında kılık kıyafet serbesttir," diyor. Bu durumda kılık kıyafetle uğraşan üniversite yöneticisi söz konusu yasanın ilgili 17. maddesini ihlal etmiş olmuyor mu? Olmaz... zira burada söz konusu olan yasa devleri bile değildir. Bizde yasalar "iş kitabına uydurma" aşamasında devreye girer. Bizim hukuk geleneğimiz biraz "Bektaşî'nin namazına" benzer. Örneklerini her gün görüyorsunuz. Yasalar işkenceciler, eroinciler, ka-tiller, ırz düşmanları, soyguncular, dolandırıcılar için değil de, gerçekleri ortaya koymaya çalışanları cezalandırmak içindir 'netekim'

Her musibette bir hayır vardır denmiştir. Eğer isterlerse öğrenciler bu saldırıyı püskürtebilirler, üstelik bunu olumlu bir gelişme'nin başlangıcı bile yapabilirler. Bunun için saçmalığın gerisindeki gerçek nedenleri tartışma gündemine getirmeleri yeterlidir. O halde üniversite nedir, bizdeki ne menem bir şeydir? Bilim nedir, bilim adamı-kadını kimdir? Bilim namusu olmazsa ne olur? Entelektü-el dürüstlük olmadan bilim adamı-kadını olunabilir mi? Özellikle sosyal bilim dallarında 'evrensel bilim' diye bir şey gerçekten var mıdır? Bize 'evrensel bilim' olarak yansıyan kimin için ne anlama geliyor? Türkiye'de kapılarında 'üniversite' yazan kurumlar daha çok neye benziyor? Sivil elbiseyle askerlik yapılan kurumlar üniversite tanımına dahil edilebilir mi? Elbette bu arada neyin ilerçilik, neyin gericilik olduğunu da...

“ARİSTOKRATLARIN” LAİKLİK OYUNU¹

Bir darbeyle saltanat tasfiye edildi. Tasfiye sonucu ortaya çıkan rejimin adını cumhuriyet koydular. Cumhuriyetin kurulmasına cumhur katılmadı. Dolayısıyla söz konusu olan “cumhursuz” cumhuriyetti. Rejimin sahipleriyle emekçi halk çoğunluğu arasındaki ilişki aynı saltanat dönemindeki gibi devam etti. Ama iki küçük değişiklik vardı: Birincisi, imparatorluğun çözülme ve yıkılma döneminde zayıflayan kitle üzerindeki baskı yeniden örgütlenip takviye edildi; ikincisi de yönetici klik halk çoğunluğunu bir kobay gibi görüp öyle davrandı. Bir modernleşme retoriği geçerliydi, ama asıl modernleşen toplum değil, baskı aygıtıydı. Sonra sıra “inkılaplara” geldi. Yönetici klik her yaptığını “inkılap” olarak ilan etti. Ve ‘altı ok’ rejimin dayandığı temel ‘ilkeler’ olarak takdim edildi. Aslında ortada öyle ok filan yoktu, ama madem ki yönetici klik bunlara öyle ad takmıştı neden olmasındı... Altı oktan ilki, Cumhuriyetçilikti; ama ‘cumhurun’ esamesi bile okunmuyordu. Cumhuriyet, sadece devlet binalarının ön cephelerine yazılan yazılarda, resmi yazışmalarda kullanılan kağıtlarda, bir de sınır kapılarında tecelli ediyordu. İkincisi laiklikti; ama devlet dine karışmaya ve baskı altına almaya devam etti. Diyanet İşleri Başkanlığı kanalıyla din, iktidarın istediği tarzda kullanıldı. Dine nasıl karışılacağı konjonktüre bağlıydı... Dolayısıyla, gerçek anlamda laik bir rejim, hiçbir zaman mevcut olmadı. Oklardan üçüncüsü halkçılıktı. Bir kavram olarak halkçılığın bizzat kendisi bile aslında saçmadır. Kabaca “halk dışı, ona yabancı unsurların halka iyilik etmesi, onun yararına bir şeyler yapması” anlamına geliyor. Halka güvenmeyen, onu aşağılayan, halktan korkanların halkın iyiliği için bir şeyler yapması mümkün müdür? Dördüncü ok, ekonomik devletçilikti. Oysa, “Devletçilik”, rejim için hiçbir zaman bir ilke sorunu olarak gündeme gelmemişti. Olayların

1 Demokrasi Gazetesi, 29 Nisan 1997.

zoruyla yapılanlar bir ilke olarak takdim edilmişti. Zorunluluk erdemmiş gibi sunulmuştu. Artık özelleştirmelerin moda haline gelip, “kurtuluş” olarak sunulduğu bir dönemde, retorik düzeyde bile devletçilik çoktan tarihe karışmış bulunuyor. Okların beşincisi, duruma göre inkılapçılık veya “devrimcilik”ti... İster inkılap, ister devrim densin, bu kavramların her ikisinin de ne anlama gelmesi gerektiği, özellikle 12 Mart ve 12 Eylül darbeleri sonrasında az çok anlaşılmış olmalıdır. Kürtler için bunların ne anlama geldiğinin ortaya çıkması için, o kadar beklemek bile gerekmedi. Onlar inkılapların (devrimlerin) kimin için ne ifade ettiğini daha 1920’li, 1930’lu yıllarda sığağı sığağına öğrenmişlerdi... Bugün oklardan sadece altıncısı kaldı: “Milliyetçilik” Bağnaz milliyetçiliğe dayanarak işin içinden çıkabileceklerini sanıyorlar.

Rejim krizini aşmak ve yeni bir “inkılabı” gündeme getirmek için “irtica” yeniden imdada yetişmiş görünüyor. İsteselerdi, Refah Partisi’nin hükümet ortağı olmasını engellerlerdi. Fakat, Refah Partisi muhalefetteyken “irtica geliyor laiklik gidiyor” yalanı şimdiki kadar tutmaz, işe yaramazdı. Daha Refah koalisyon ortağı olur olmaz başladılar yaygaraya. Diyanet işlerini kim kurdu? İmamların maaşını kim veriyor? Dini sola ve ilericilere karşı kullananlar kimlerdi? Okullarda zorunlu din dersi kimin iktidarında anayasaya, yasalara, yönetmeliklere girdi? Altı yüzden fazla İmam Hatip okulunun kaç tanesi, Refah’ın koalisyon ortaklığı döneminde kuruldu? Kur’an Kursları devletin haberi olmadan “gözü dönmüş” laiklik düşmanları tarafından faaliyete geçirildi de son birkaç ayda mı fark edildi? Resmi ideolojiye Türk-İslam Sentezi yaması kimler iktidardayken, hangi yıllarda dayatıldı? Şu “yeşil Kuşak” doktrini size bir şeyler hatırlatmıyor mu? Yeşil kuşağın “yeşerdiği” yıllarda “laikler” iktidarın neresindeydi? Bütün bu komplolar, cadı kazanları, provokasyonlar doğrusu bizi şaşırtmıyor. Şaşkınlığa düşmeyişimiz, rejimin niteliği hakkında, resmi ideoloji ve resmi tarih dışında az-çok bilgi sahibi olmamızla ilgili. Lakin kendilerini ‘ilerici’, ‘demokrat’, ‘solcu’ vb. sayanların da laiklik elden gidiyor kervanına katılıp birer

tamtama rolü üstlenmeleri doğrusu bizi şaşırtıyor... Bu baylara “irtica” karşı mücadele”nin anlamını böyle kısa bir yazıda anlatmamız elbette mümkün değildir. Yine de bir hatırlatma yapmamak olmaz: 1925 yılında Şeyh Sait ayaklanması “irtica” olarak sunulmuştu ve irtica ile mücadele “Solu” unutmamıştı. Aradan bunca yıl geçtikten sonra hâlâ olaylardan ders alma basiretini gösteremeyenlere bilmem ki ne demeli?

Bilim, görüntüyle gerçek arasındaki ayrımı ortaya koyduğunda bilimdir. “Gerçek aydın” ve bilim adamı da gerçeğin safında yerini aldığıında bu sıfatları hakkeder. Bizdeyse kendilerine “aydın” sıfatını yakıştıranlar ve YÖK’çüler “laiklik elden gidiyor” korosunda görevli...

Yeni bir “inkılap” yapmaya hazırlanıyorlar; zira rejim artık işlemiyor. Sorun da şuradan kaynaklanıyor: 1980’den başlayarak Türkiye’deki siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel ‘yapı’ yeniden kompradorlaştı. Oysa kurumsal çerçeve az çok seksen öncesi yapısını korudu. Dolayısıyla kompradorlaşmayla mevcut kurumsal yapı arasında bir “uyumsuzluk” ve sürtüşme söz konusu. Kompradorlaşmanın kurumsal gereğini yapacaklar. Bunun için de uygun bir “siyasal-ideolojik” ortama ihtiyaç duyuyorlar. İşte “laiklik elden gidiyor”, “irtica hortladı”, “sekiz yıllık zorunlu eğitim” vb. yaygarasıyla amaçlanan asıl budur. “Aristokratlar” karar vermeye devam ettikçe, manipülasyonlar, komplolar, provokasyonlar da sürececek ve cadı kazanları kaynamaya devam edecek ...

ALDATANLAR, ALDANANLAR, ‘KEMALİST DİNCİLER’ ÜZERİNE¹

Türkiye’de devletin dayandığı ideolojinin hep iki ayağı oldu, bunlar: Her ikisi de devleti kutsayıp-yücelten Kemalizm ve dindi. İslamiyet’e istendiği kadar “kutsiyet” atfedilsin (ki birey için bu mümkündür) bir devlet ideolojisi işlevi gördü. Osmanlı İmparatorluğu döneminde din rakipsiz egemen ideolojidi. ‘Cumhuriyet’ adını koydukları rejim döneminde durum değişti. ‘Yeni’ olduğu söylenen rejimin ‘eski” ideolojiye dayanarak yoluna devam etmesi mümkün değildi. Egemenliğin ideolojik referansı sözde ‘rasyonalizme’, ‘pozitivizme kaydırıldı. Ama bu durum somut bir gerçekliğe denk düşmediği için, bir retorik olmanın ötesine geçemedi. Devlete egemen olan bürokratik-komprador ittifak, Osmanlı’da olduğu gibi devleti yüceltmeye ve kutsamaya mecburdu. Devlet ne kadar kutsanır ve yüceltilirse, bürokratik-komprador ittifakın sömürü ve yağma olanakları da o ölçüde güvence altına alınmış oluyordu. “Cumhuriyet” adını koydukları totaliter rejim, kitlelerin bilincine yerleşebilecek bir ideoloji üretmediği için, ancak “yapay-uyduruk” bir resmi ideolojiye dayanmak durumundaydılar. Bu durum bürokratik-komprador ittifak için hem bir avantaj, hem de bir dezavantaj oluşturuyordu. Yapay ideolojinin kitlelerin bilincinde kök salmamış oluşu, ideolojik egemenliği güvenilir’ olmaktan çıkarıyordu. Buna karşılık ideolojik referansları istedikleri gibi ‘değiştirmelerine’ ve ‘biçimlendirmelerine’ imkan veriyordu -Bu durum ekseri gözden kaçtığı için Türkiye’nin yakın tarihiyle ilgili tahlillerde yeterince yer almıyor.

Refah Partisi’nin kapatılması ve kapatma sonucu ortaya çıkan tablo Türkiye’de yetmiş beş yıllık “Cumhuriyetin’ de, (kesintilere rağmen) yüzyılı aşkın geçmişi olan parlamentonun da çapını orta-

1 Ulkede Gündem Gazetesi, 20 Ocak 1998..

ya koyuyor. Öyle bir parlamento ki en büyük grubunu bağımsızlar oluşturuyor. Meclis başkanı en küçük partiden seçiliyor, hiçbir seçime girmemiş bir siyasi partinin parlamentoda grubu bulunuyor. Böyle bir parlamento olur mu? Türkiye’de olur; zira Türkiye’de, parlamento “geleneksel” egemen sınıfa karşı mücadeleyle kazanılmış bir “mevzi”, burjuva demokrasisinin bir kurumu değildir. Bizdeki parlamento, Osmanlı ve “Cumhuriyet” egemen sınıfının elinde bir manipülasyon aracıdır. Rejime bir modernlik görüntüsü veren içi boş bir kabuktur. Yoksulları ve yoksulları aldatanları aldatmaya ya- rıyor. Dolayısıyla kimliği, kişiliği ve saygınlığı yoktur. Küreselleş- me çağında siyasetin ve devletin “değersizleşmesi-işlevsizleşmesi” ile artık gerçekten ne olmadığı daha açıkça ortaya çıkıyor.

Parlamento yeniden kompradorlaşmış bürokratik-komprador oligarşinin özellikle bürokratik kanadı tarafından kolaylıkla biçim- lendirdiği-biçimsizleştirdiği içi boş bir kabuktur. İstedikleri zaman açıp istedikleri zaman kapatıyorlar, istedikleri adamları seçtiriyor- lar. İstemediklerini yasaklıyor, istediklerinde partileri parçalayıp yeniden oluşturuyorlar. Bütün bunları yapanlar bir de halkın kar- şısına geçip: Parlamento’nun ‘işlevsizliğini ilan ediyorlar... Eğer işlevsizse neden kapatılmasın? Ve kapatıyorlar... Parlamento’nun kapatılması “devletimizin yüksek çıkarlarının” bir gereği olarak su- nuluyor... Ama yenisini açmayı da aynı gerekçeye dayandırıyorlar: “Devletimizin yüksek çıkarları”... Elbet bir gün gelecek şu “devletin yüksek çıkarları” denilenin gerçekte kimin çıkarı olduğunu göster- meyi başaracağız.

Refah Partisi’nin kapatılması ordu ve çevresindeki üniformasız diplomahılar, (devlet aydınları) tarafından “Atatürkçülerin zaferi” sayılıyormuş... Adamların ‘zafer’ anlayışına bakın ki altı milyon oy almış bir siyasi partiyi kapatmayı zafer sayıyor. Zafer kime karşı kazanılır? Devletin yüksek çıkarları adına onca parti kapatılırken neden Refah Partisi bunun dışında tutuldu? Nedeni ortada: Refah sola ve Kürtlere karşı kullanılacaktı ve kullanıldı. İsrail’le askeri an- laşma yaptırılacaktı yaptırıldı... 1920’lerde ve 1930’larda din ‘Cum-

huriyet için bir tehlike olma' işlevine koşuldu. Kabaca 1946-50'ye kadar ortada kayda değer bir dini muhalefet yoktu, ama varmış gibi gösterildi. 1950'den sonra din sola karşı kullanılmak üzere devletin hizmetine sunuldu. Bu yaklaşım aşağı yukarı 1980'lerin ortasına kadar devam etti. Yaklaşık 15 yıldır da Kürtlere karşı, Kürt mücadelesini etkisizleştirmek üzere kullanılıyor. Nasıl devlet çeteleri belirli bir eşikten sonra totaliter rejim karşısında 'özerkleşmişse' ve özerk çeteler haline gelmişse, bürokratik-komprador oligarşi: "Din" in totaliter rejim karşısında özerkleşme riski taşıdığı görüşünde... Bu iki "özerkleşme" eğiliminin önünü kesmek istiyorlar. Susurluk soruşturması sadece yoksulları aldatmak için gündemde tutulmuyor. 'Çetelerin Devletin Yüksek Çıkarları' için gerekli kıvama getirilmesi isteniyor. Refah Partisi'nin yönetici kadroları, aslında Kemalist bürokrasiyle uzlaşmaz değiller. Onlar da kutsal devlete yamanarak rant (haraç densin) kapmanın telaşı içindeler. Dolayısıyla bir 'uzlaşma' zemini oluşturma çabası söz konusu. Refah operasyonu hem Refah Partisi'ne oy veren seçmen kitlesinin yönünü başka yere çevirmeyi, hem de gündem değiştirerek yağmayı sürdürmeyi amaçlıyor. Kemalist rejim, her zaman dini kullanmayı bir varlık nedeni sayıyor, ama yine de gönlü daha çok faşist unsurlardan yana. Bu yüzden önümüzdeki dönemde bir bölüm Refah kadrosunu da içine alan (dolayısıyla Refahı bölecek) bir 'milliyetçi' sağ yapılanmayı gündeme getireceklerdir... Elbette bütün bu manipülasyon ve dayatmalar karşısında önemli olan bizim ne yapacağımız, ne yapmamız gerektiğidir. Aksi halde adamlar "köpeksiz köyde değneksiz dolaşmaya" devam edecekler...

‘GÜLEN’ İLE ‘GÜLDÜREN’E DAİR¹

Eğer, gündem değiştirme ve kafaları bulandırma konusunda bir uluslararası yarışma düzenlenseydi, Türkiye açık farkla birinci olurdu. Doğrusu bu konudaki yetenekleri ‘her türlü takdirin üstündedir’ Bu performansın nereden kaynaklandığı, elbette üzerinde düşünülmesi gereken bir soru. Ama geçerken şunu söylemek mümkün. Söz konusu performans iki kaynaktan besleniyor: Birincisi, “Osmanlı’da oyun çok” geleneği: İkincisi de medyadan başka her şeye benzeyenin sunduğu manipülasyon gücü ve imkanı...

Fetullah Gülen’le ilgili kaset ve kasetin ortalığı ‘kasıp kavurması’, kimilerinin ‘kaslarını kasma’sı’, gündemin acilen değiştirilmesi gereğinin bir sonucu olarak sahneleniyor. Bu öyle bir rejimdir ki yasaların ne zaman, nasıl uygulanacağı “durum vaziyetine” bağlıdır. Önce Fetullah Gülen’in rejim için bir ‘tehlike’ olması gerektiğine karar veriliyor ve bu ‘sayın seyircilere’ duyuruluyor... Sayın seyirciler de müthiş bir “sır” kendilerine ifşa edilmişçesine şaşkınlık içinde, kafalarını duvardan duvara vurmasalar da, sağa sola sallamaktalar. Kafalar o kadar çok sağa sola sallanıyor ki zavallı sayın seyircilerimiz kafalarını duvara vurmuştan beter oluyorlar... Ve sayın seyirciler ‘uydurulan’ her skandalın asıl amacının bir şeyleri açığa çıkarmak değil, bir şeylerin üstünü örtmek olduğunu bir türlü kavrayamıyorlar... Herhalde devletimize yönelik bu büyük komplonun, bu sinsi oyunun “keşfi” polisimizin ve istihbarat örgütümüzün en büyük başarılarından biri olarak tarihe geçecektir. Aksi halde bundan tarihçiler sorumlu olacaktır.

Toplumun ‘uyanmasını’ engellemek, sol hareketin önünü kesmek üzere birtakım din adamlarına devlet tarafından görev veriliyor. Bu adamlar ‘komünizmle mücadele’ adı altında örgütler kuruyor. Arkalarında devletin tam desteği var. Kitleleri yanıltmak için de

1 Özgür Bakış Gazetesi, 22 Haziran 1999.

‘İslami bir söylem’ geliştirmek işin doğası gereği. Zaten toplumda bunun için uygun bir zemin de var. Fakat işe insan karışınca, sorun doğası gereği toplumsal bir karakter taşıyınca, her güdümlü hareketin daima güdümlü olmaktan çıkma potansiyeli vardır. Görünen o ki Fetullah Hoca’nın misyonu bununla sınırlı değil. Hoca, devletimiz tarafından önce sola karşı destekleniyor. Bir zaman sonra Müslüman muhalefet, rejimin çizdiği sınırın ötesine geçme istidadı taşımaya başlayınca ya da şimdilerde moda tabirle “irtica bir tehdit” haline gelince, Hoca’ya yeni bir misyon daha biçiliyor: İrtica’nın tehdit olmaktan çıkarılması için Hoca daha önce yaptığığın tersini yapmak üzere kolları sıvıyor. Yine arkasında devletimizin tam desteği var. Eğer, buraya kadar söylediklerimiz doğru ise, Hoca’nın birdenbire rejim için bir ‘tehdit’ ve ‘tehlike’ sayılıp idamla yargılanmak üzere peşine düşülmesi nasıl açıklanacak?

Hoca’nın neyi nasıl yaptığını sadece istihbarat örgütleri değil, devlet aygıtının tüm kademelerindeki sıradan memur bile biliyordu. Sadece devlet aygıtının adamları değil, az-çok ilgili sıradan insanlar da... Hoca, cumhurbaşkanlarının en samimi dostu değil miydi? Cumhurbaşkanı, Hoca’nın verdiği ödülü almaktan ‘büyük gurur’ duymamış mıydı? Eski ve yeni başbakanlar, eski ve yeni bakanlar, eski ve yeni milletvekilleri, siyasi partilerin genel başkanlarının büyük çoğunluğu, önde gelen işadamları, spor dünyasının yıldızı en çok parlayanları, Atatürkçü-laik profesörler, şarkıcı-türkücü-çalgıcı-popçu taifesi, her kademedeki polis şefleri, mümtaz büyükelçilerimiz, eğitim camiasının ‘teorisyenleri’, anlı-şanlı köşe yazarları, medyanın büyük patronları, velhasıl bu ülkenin kaderini elinde tutup, kaymağını yiyen mutlu azınlık Hoca’nın kadim dostu değil mi? Hoca, milyarlarca dolarlık servete giden yolda kimlerin ‘yardımına’ mazhar olmuştu? Hoca 103 okul, 460 dersane, 500 yurt, sayısı meçhul ‘ışikevleri’ (Hoca’nın çok sayıda ışikevi olduğu kesin olsa da, bu evlerden dışarıya fazla ışık sızmadığı anlaşıyor. Aksi halde laik rejim tehlikede olmazdı). 126 lise, 6 üniversite, tüm dünyada 300 kadar okul, 90 vakıf, büyük bir finans kuruluşu, 210 kadar şir-

ket, bir günlük gazete, bir televizyon, bir haber ajansı, 14 dergi, 2 radyo, Hoca'nın okullarında 4.000'e yakın öğretmen... Bu rakamlar ne anlama geliyor? Bu rakamlar Hoca'nın "devlet içinde devlet" olduğunun kanıtı değil mi?

"Bayram değil, seyran değil" enişte bu münasebetsizliği neye yapıyor? Doğrusu bu soruya kolay cevap verebilecek bir babayiğit olabileceğini sanmıyorum. Bu kadar köklü komplo, 'oyun', provokasyon, linç vb. geleneği olan bir rejimde, esasa ait tahminde bulunma çok zordur. Naçizane benim bu konudaki tahminlerim şunlar: Bir kere bir şeylerin üstünün örtülmesi için Hoca sahneye sürülüyor gibi görünüyor. Dolayısıyla Hoca'nın "sahne alması", öyle ileri sürüldüğü gibi, laiklikle, irticayla vb. ilgili değil. Söz konusu olan laik bir ülke mi ki laiklik tehlikede olsun... Kendilerince önemli başka bir düzenleme yapmak, başka bir oyun tezgahlamak için Hoca, bu aşamada gündeme getirilmiş gibi görünüyor. Yoksa kimilerinin ileri sürdüğü gibi, bu, sadece 'polis içi çatışmayla' ilgili bir şey değil. İkinci bir neden, Hoca'nın temellük ettiği, değilse denetlediği servet iştah kabartır durumda. Dolayısıyla Osmanlı geleneğine uygun olarak 'müsadere için' irtica, 'devleti ele geçirme' senaryosu üretilmiş olabilir. Oysa Hoca, neden ele geçirsin veya zaten ele geçirmiş durumda. Hoca, tam da devletin göbeğindeyken, 'irtica', 'devleti ele geçirme' safsatası da ne demeye geliyor? Hoca'nın işleri, ancak bu 'laik rejim' geçerliyken yolunda gidebilir ve bunu Hoca herkesten iyi biliyordur...

Son olarak, Hoca'nın kadim dostlarına bir çift sözüm var: Dostunuza sahip çıkın, dostunuza haksızlık etmeyin. Üstelik Hoca'nın başı dertte ve dost kara günde belli olur. Önce hocayı rahatlatın, mirasını sonra kardeşçe, laikçe paylaşsınız... Laik insanlar olarak size de yakışan bu değil midir, netekim.

GAZETECİLER ORDUSUNUN

2. ÇALDIRAN SEFERİ¹

Genelkurmay'ın davetlisi olarak savaş bölgesine giden gazeteciler, geçtiğimiz hafta gündeminin baş sıralarında yer aldı. Özellikle gazetecilerin üniforma giyme töreni pek 'medyatikti' ve üniformanın gazetecilere ne kadar da çok yakıştığı herkesçe kabul edildi. Gazeteciler kendi kendilerine ve birbirlerine şu soruları sordular: 'Biz neden davet edildik?' (Eniştem beni niye öptü durumu söz konusuydu sanki). Acaba ordu katında bir politika değişikliği vardı da, söz konusu değişikliği mi duyurmak istiyorlardı?" Önce ikinci sorudan başlayalım. "Cumhuriyet" kuran, darbeler-anayasalar yapan, hükümetler yıkıp koalisyonlar kurduran, partiler kurdurup kapatan, 'çalışma grupları' oluşturan ordu, eğer bir strateji değişikliğine karar vermişse bunu duyurmak için neden Cudi dağının yüksek tepelerini seçsindi? Genelkurmayda bir basın toplantısı yapmak varken niye onca zahmete katlansınlar? Gazeteciler daha birinci soru üzerinde 'netleşme' sağlamamışlardı ki bölgeden şu tür haberler geçmeye başladılar:

1) 'Terörist' bitmiştir, ama 'terör' bitmemiştir." Böylece, gazeteciler teröristten ayrı bir terör kavramı geliştirerek bu alanda büyük bir bilimsel-entelektüel katkı da yapmış oldular.

2) "Ordu demokratikleşmiştir. İnsan haklarına son derecede duyarlıdır" Sınıf ordusu sınıf ordusu olarak kaldıkça nasıl demokratlaşmış bu konuyu açmaları gerekiyor. Zira demokrasi ve ordu kavramları asla yan yana gelmesi mümkün olmayan kavramlardır. İşin doğası, gereği ordunun olduğu yerde demokrasi olamaz.

3) "Ordu 'halkla bütünleşmiştir'" Sefere çıkan gazetecilerin "halk" dediği aslında koruculardan başkası değildir; ve korucular, güvenlik güçlerinin bir parçasıdır. Subaylarla astsubaylar bütünleşti demek ne kadar abes ise, bu da o kadar abestir.

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 25 Kasım 1997.

4) “Ordu bir ‘sivil toplum örgütü’ gibi davranıyor” Sivil toplum kavramıyla orduyu bir saymak, olsa olsa, Türkiyeli diplomatların ve ‘her şeyi bilen gazetecilerin’ bir marifetidir. Zira doğası gereği ordu ‘sivil toplumun’ tam karşı kutbunda bulunduğu için ordudur.

5) “Ordumuz çok kuvvetlidir. Komşularımız ayağını denk alsın”

6) “Mücadele son derece çetin şartlarda ve çok büyük özveriyle sürdürülüyor” Bu tespit malumu ilan etmektir, zira hiçbir savaş “kolay şartlarda” sürdürülemez.

7) “Biz görevimizi yaptık. Şimdi sıra siyasilerde” Sanki ortada gücü ve iktidarı olan bir siyasi otorite var da duruma müdahale edecek! Soru neden tersinden sorulmuyor? Türkiye’de ne zaman siyasi partiler, parlamento, hükümetler vs. ülke kaderinde söz sahibi oldu ki Kürt sorununa müdahale edecek? Meclisi bu hale getirip, siyaseti iğdişleştirenler kimlerdir? Türkiye’de siyasi partiler, parlamento, hükümetler vb. içi boş birer kabuk değiller midir? Bunu anlı şanlı gazeteciler, kalbur üstü köşe yazarları bilmiyor mu ki Genelkurmay’ın bu tespitini dillendirmeyi bir marifet sayıyorlar?

8) ‘Sorun sadece askeri yöntemlerle çözülemez. Eğitim, sağlık, bayındırlık vs. alanında kamu hizmetleri çok yetersizdir. Bu alanlarda yatırımlar yapılsın, hizmet götürülsün ki sorun temelden çözülsün’ Bölgede söz konusu hizmetler bir tesadüf eseri mi hep ‘yetersizdi?’

9) “Ordu bölgede halkın tüm ihtiyaçlarıyla ilgilenir durumdadır. Bu uzun süre devam ettirilemez” Aslında bunun “korucuların bütün ihtiyaçları” anlamına geldiğini ayırdetmeleri gerekirdi. Korucular ordunun bir parçası haline gelmişse, elbette onun sorunlarıyla ilgileneceklerdir.

10) “Terörün” beli kırılmıştır, ama koparılmamıştır. Mücadele daha uzun yıllar devam edecektir”

Genelkurmay, gazetecileri bunları söyletmek için çağırmıştı ve söyledi: Dolayısıyla gezi başarılı olmuştur. Ne var ki “başarı” ölçüsü ve tanımı herkes için aynı değil. Yetmiş yıllık zihniyet hiçbir

değişime uğramadan devam ettikçe, gazetecileri aldatıp onların da halkı aldatmasını sağlamak, sonuçta kendini aldatmaktır.

Gazetecilerin bunları dillendirmek için geziye çıkmalarına gerek yoktu. Eğer öyleyse gezi ne işe yaradı denecektir. Gezi çok işe yaradı. Askerler vermek istedikleri mesajı onlara söylediler. Söyledikleri, söyledikleri de şuydu: “Biz geleneksel yaklaşımımızı sürdürüreceğiz. Kürt sorunu da, kimlik sorunu da yoktur. Burada bir terör sorunu var. Soruna eskiden nasıl yaklaşılmış, ne yapılmışsa kaldığı yerden devam edecektir. Savaş müzminleşmiş olarak sürdürülecektir” Ama bunun sorumluluğunu da, hiçbir ‘güc’ ve ‘iktidar’ sahibi olmayan siyasilerin üstüne atarak...

İşte gazeteciler bu noktada bir manipülasyon aracı oldular. Gezi, yine de köşe yazarlarının korucularla ve subaylarla muhabbet edip dertleşmesini sağlaması bakımından yararlı oldu.

Oysa gerçek gazetecilik, başka türlü davranmayı, korucular dışındaki halkın yaşadığı dramı, acıyı, yıkımı dillendirmeyi gerektiriyordu.

Bizimkiler Kürtleri koruculardan ibaret saydıkları için, buna gerek duymuyorlar. Neden bölgeye kendi olanaklarıyla gidip, gazeteciliğin gereğini yapmıyorlar? Eğer gidemiyorlarsa neden gide-mediklerini sorgulamıyorlar. Bu konuda çaba harcamıyorlar? Bir gazetecinin savaştan taraflardan birinin aracına binip, onun verdiği elbiseyi giyip, onun verdiği yemeği yiyip, onun gösterdiği yerde yatıp, onun istediği yerleri görüp, sonra da, “geziden sonuçlar çıkarması” gazetecilik etiği, (mesleki deontoloji deyin) açısından ne anlama geliyor? Kafasında hâlâ “geziye neden çağrıldık”? sorusuna cevap arayanlar varsa, onlara mütevazı bir önerim var: 21 Kasım 1997 tarihli Ülkede Gündem’in manşetine baksınlar. Bölgenin gerçek fotoğrafı da, soruna kimin nasıl yaklaştığının cevabı da o haberde var... Ne demeli, Cilin köyüne bak, anlarsın... II. Çaldıran seferinin yorgun savaşçıları, Cilin’e de bir sefer düzenlemeye var mısınız? Emir komuta zinciri içinde siyasilere yüklenen gazeteciler, eğer siyasiler soruna çözüm getirebilecek durumdaysa, sorunun cevabını neden Ankara’da değil de başka yerlerde aramaktasınız?

BEŞ YILLIK ‘ÇAĞDAŞ’, SEKİZ YILLIK ‘LAİK’¹

Cemil Meriç: “Aydınların aydınlatmadığı halkı, soytarılar aldatır” derdi... Bizde memura aydın deniyor ve kitleleri aldatmakla görevlendirilmişlerdir. Elbette aldatma karşılıksız değil; bu işi “vatan millet için” yapanlara, yeteri kadar kemik düşüyor. Şimdilik söyleyebileceğimiz tek şey ‘kemiğiniz bol olsun’ olabilir... İki yüz yıldır bir ‘çağdaşlık’, yetmiş yıldır da bir ‘laiklik’ edebiyatıdır gidiyor. O kadar zamanda “şu sizin çağdaşlık, laiklik dediğiniz ne menem şeylerdir” diyen olmuyor. Ve tabii her şey kaldığı yerden devam ediyor. ‘Devlet aydınları’ emekçi halkı aldatmak için maaş alıyor ve bunu ‘çağdaşlaşma, muasır medeniyet seviyesine çıkma’ adına yapıyor. Bunu yapabilmesi için iki şeyi yapmaması gerekiyordu: Birincisi, “çağdaşlığın” ne anlama geldiğini asla sorgulamamalıydı; ikincisi de, daha baştan “muasır medeniyet seviyesinin altında olduğunu” kabullenmeliydi... İki yüz yıllık çağdaşlaşmadan sonra varılan yer Susurluk oldu. İşte bu ‘Susurluk rejimine’, demokratik, laik, sosyal hukuk devleti diyorlar. Artık ne deseler boşuna... Paradigma iflas etmiş bulunuyor. Devlet aydınlarının ürettiği yalan artık pek bir işe yaramıyor...

Kitlelerin gözünde inandırıncılığını büyük ölçüde yitirmiş rejimi “tamir etmeleri” gerektiğini düşünüyorlar. Her tarafı çürümüş komprador rejime yeniden inandırıncılık ve saygınlık kazandırılmaları, artık eskisi kadar kolay değil. Her seferinde de ‘tamirat’ için bir bahane, bir gerekçe bulmaları gerekiyordu. Son tamirat için buldukları gerekçe “laiklik elden gidiyor” sloganıyla ifade ediliyor. Kemikçi aydınlar herhalde “laik bir rejim mi var da elden gidecek” türü tartışmalar açacak değiller ya, hemen Anıtkabir’e yürüyorlar. Neden başka yere değil de Anıtkabir’e yürüdükleri sorusu da hiç akıllarına

1 Demokrasi Gazetesi, 1 Nisan 1997.

gelmiyor. Kim bilir, “Anıtkabir’e yürümemiz istendiğine göre herhalde bir bildikleri vardır” diye düşünüyorlardır... Zavallı kemikçi ne yaptığını biliyor mu? En genel laiklik tanımı: “devletin din alanına müdahale etmemesi, dinin de devlet işine karıştırılmaması” olarak yapılabilir. Laik bir devlette bütçeden dört beş bakanlıktan daha çok pay alan bir “Diyanet İşleri Başkanlığı” olmaz. Siz dine karışırırsanız din de size karışır. Türkiye’nin yakın tarihinde her ne kadar bir laiklik teranesidir gidiyordusa da, laiklik bir söylem olarak kaldı. Cumhuriyetin başından 1946-50’ye kadar ki sürede, din baskı altına alındı. Ondan sonra da din sol harekete, aydınlanmaya, ilerici-demokrat güçlere karşı kullanıldı. Öyle bir ‘çağdaş’ rejim ki gericiliğin her türlüyle besleniyor... Refah Partisi’nin iktidara değil, ama hükümete ortak edilmesi bu tercihin doğal sonucudur. Dolayısıyla Refah’ın önü, “soğuk savaş” döneminin emperyalist stratejisinin bir gereği olarak açıldı. Refahın önünü açanlarla daha önce “irticayı” büyük bir tehlike olarak göstererek dini baskı altına alanlar aynı odaklardır. Aynı odaklar 1980 cunta rejimi döneminde ‘Türk-İslam sentezini’ dayattılar. İşte şimdilerde “laiklik elden gidiyor” diye ortalığa korku salan ve devlet aydınlarını Anıtkabire yürütenler hep aynı odaklardır. Tarikatçıları üniversitelere rektör yapıyorlar sonra da tarikatçı rektörler “laikliği korumak için” Anıtkabire yürüyor, Çankaya’ya çıkıyor... Asıl utanç bu senaryonun sahiplerine ait değildir. Onlar neyi, neden yaptığını gayet iyi biliyorlar ve yaptıkları her şeyi sınıfsal çıkarlarının bir gereği olarak yapıyorlar. Utanması gerekenler bu oyuna alet edilip, “laikliği koruma adına oraya buraya yürütülenlerdir... Üstelik bu adamlar kendilerini bir de “ilerici”, “demokrat,” “solcu” vb. sayıyorlar...

Yeni bir ‘tanzimat’ için gerekçe aranıyor. Laikliğin korunması Refah’ın hükümet ortağı olmaktan çıkarılmasına bağlıymış gibi gösteriliyor. Hükümetin yarısı ‘laik’ sayılıyor. Şimdi sorun geri kalan %50’yi halletmeye bağlı... Kimse, İmam Hatip Okulları’na, Kuran Kursları’na, Diyanet’e vb. karşı değil... Bunlar Refah hükümet ortağıyken “tehlikeli”! Söylemek istedikleri de şu: “Dini sen değil ben

kullanacağım ve ben kullanınca Türkiye laik oluyor!” Refah hükümetten uzaklaşınca tehlike de ortadan kalkacak... Ve laikliği kurtarmanın anahtarı bulundu: Sekiz yıllık temel eğitim... Bir taraftan eğitimi özelleştirmek için ne gerekiyorsa yapacaksın, sonra da sekiz yıllık zorunlu temel eğitimden söz edeceksin ve bu saçmalığa inacak ahmaklar bulacaksın... Susurluk rejiminin gerçekten eğitime ilişkin bir kaygısı olduğuna inananlar var mı? Rant kavgasında laiklik de, laikliği “kurtarmak” için bir çare olarak sunulan sekiz yıllık zorunlu temel eğitim de yoksulları aldatmak için birer manipölasyon aracından başka bir şey değildir. 1980’de Türk-İslam sentezini dayatanların 1997’de “laik rejimi” korumak için sekiz yıllık zorunlu temel eğitime kim inanır? Yazık ki hâlâ inananlar var... Ve bunun utancının kime ait olduğu da ortada... Neo-liberal kompradorlaşma programını insafsızca uygulamayı ‘yegane çıkar yol’ ve alternatifsiz olarak sunanlar, doğal olarak çocuk emeği sömürüsüne dayanacaklardır. Çocuk emeği sömürüsü olmadan ucuza üretemezler, “dünyaya, açılmazlar”; velhasıl rekabetçi olabilmeleri, yoğun çocuk emeği sömürüsünden ve eğitimin özelleştirilmesinden geçiyor. Yeniden kompradorlaşma programının gerisindekilerin çıkarı “ülke çıkarıyla özdeş” sayıldığına göre, bırakın sekiz yılı, bunların beş yıla bile razı olmaları mümkün değildir. Bugün beş yıllık zorunlu eğitim ne kadar uygulanıyor da iş sekiz yılı uygulamaya geldi? Eğer öyleyse şu ‘sekiz’ tartışması da ne oluyor? Sekiz yıl “laikliği korumak için.” Sekizin içindeki zorunlu eğitimse sokaktaki adamı kandırmak için... Ama küçük bir sorun var: Şu sekize nasıl varılacak? Acaba beş artı üç mü olmalı, yoksa başka bir şey mi? Bu konuda çok sayıda seçenek var... Bence bu toplama çıkarma çarpma ve bölme işlemleri için birkaç meclis komisyonu kurulmalı. Mal varlıklarını araştırma, hayali ihracat, işkence ve gözüaltında kayıplar için kurulanlar gibi... Bu arada YÖK’ü profesörler de ‘bilim kurulları’ oluşturmalı, her gece televizyonlarda ‘açık oturumlar yapılmalı. Elbette yurt dışından “uzman matematikçi” de getirilmeli... aksi halde çok büyük bir matematik sorunuyla karşı karşıyayız. Elbette büyük basının büyük kö-

şe-bucak yazarlarının katkısı hepsinden değerlidir... Benim mütevazı bir önerim var: Eğer samimi iseniz, on sekiz yaşını bitirene kadar çocukların, gençlerin çalışmasını yasaklayın. Paralı eğitimi defterden silin ve eğitimi gerici hesaplarınızın bir aracı olmaktan çıkarın, laik bir devlette bulunmaması gerekirken sizde var olan ne varsa hepsini tasfiye edin; eğitimin yönetimini de öğrenciler, öğretmenler, veliler, diğer eğitim emekçilerinden oluşacak bir gönüllüler yönetimine bırakın... Bir de gericilik deyince, sadece “din” aklınıza gelmesin ve gericiliğin asıl kaynağına inme basiretini gösterin... Aksi halde üçle, beşle uğraşmaktan kurtulmak mümkün olmayacak...

BAĞNAZ İNKARCILIĞIN BİLANÇOSU¹

Türkiye, yetmiş yıllık ‘modernlik’ söylemine rağmen hep Osmanlı kafasıyla yönetildi, hâlâ da aynı kafa yönetiyor. Osmanlı’da devlet fetişizmi esastır, bu gelenek hiçbir değişikliğe uğramadan sürüp gidiyor, insanlar, Cumhuriyet döneminde oluşturulmuş kimi “yeni kurumlara” bakarak Cumhuriyetle bir şeylerin değiştiğine inanıyor. Oysa kimi ‘yeni’ kurumların varlığı eskinin tasfiye edildiği anlamına gelmediği gibi, “eski şarabı yeni şişeden içirmenin” pek bir kıymeti-harbiyesi yoktur. Kaldı ki öyle “yeni” sayılabilecek fazla bir şey de yoktu. Durum böyle olduğu halde, “modernlik”, “çağdaşlık” (çağdaşlığın ne olduğunu da kimse bilmemek kaydıyla veya kavramın anlamsızlığı, saçmalığı bir yana...) temalarına bunca vurgu yapıldığı bir başka ülke yoktur. Eski zihniyet, her şeyi belirlemeye devam ederken “yeniden” bunca söz ediliyor oluşu üzerinde hemen hiç durulmuyor...

Türkiye’de, 1923 sonrası yapılanlar bir kılık değişimidir; ama kılık değişimi bile eksiktir. Giysinin altındaki hep aynıydı. Bu kılık değişimini önemseyerek, önemseterek, eskiyi sürdürdüler. Bu bakımdan parlamento, halk iradesinin sınırlı bile olsa tecelli ettiği bir kurum değildi. Parlamento “şekil şartının” bir gereği idi. Diğer bir dizi “kurum” için de olduğu gibi... Devlet fetişizminin hakim devlet ve yönetim anlayışı olduğu, devletin kutsal sayıldığı bir ülkede, özgürlüklerin esamesinin okunması mümkün değildir. Egemen blok içinde Osmanlı geleneğini sürdürenlerin etkinliği, totaliter bir devlet yapısını ve anlayışını sürdürmeye de imkan verdi.

Türkiye, “modernist” görüntü ve söylemle yakın zamana kadar durumu idare etmeyi başarmıştı. Fakat son dönemde, artık görüntü “durumu idare etmeye” yetmiyor. Giysi ayıbı örtmekte yetersiz kalıyor. Ne kadar zorlanırsa zorlansın, üstündeki iğreti ‘giysi’ lime lime

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 2 Haziran 1998.

dökülüyor. Bağnaz özgürlük ve demokrasi düşmanlığında belirli bir eşikten sonra ısrar etmeleri bir işe yaramıyor, yaramayacak da. Fakat “kutsal devletin” efendilerinin, öyle ileriye dönük beklentileri, öngöruları yok. Onlar için bugünü kurtarmak yeterli... Bugünü kurtarmak demek sömürüyü, yağmayı, talanı sürdürmek demek... Osmanlı, haracı aldığı anda, almaya devam ettiğinde her sorunu çözülmüş sayardı... Bugünün “çağdaş” Osmanlıları da mevcut olanı eskisi gibi ve eskiye ait yöntemlerle sürdürebileceklerini sanıyorlar. İster insan hakları, düşünce özgürlüğü, isterse onunla doğrudan bağlantılı Kürt sorunu konusundaki bağnaz inkarcılık, “çağdaş” Türkiye’yi giderek daha çok zorlayacaktır. Biçimsel özgürlükler alanında bile bu kadar bağnaz bir tutum içinde olan bir devletin, dünyadan giderek soyutlanması eşyanın tabiatı gereğidir. Kürtlerin varlığını ve haklarını yetmiş yıldır inkar ediyorlar ve inkarla hiçbir sorunun çözülmediği apaçık ortada... Asgari demokratik hakları vermemek için her türlü hileye, Bizans oyununa başvuruyorlar... Fakat uzun vadede gerçek kendini dayatıyor.

Son dönemde bir de Osmanlıdan miras “Ermeni sorunu”yla cebelleşmek durumu ortaya çıktı. Aslında başlı başına önemli bir sorun olmakla birlikte, Ermeni sorunu, Osmanlı-TC, süreklilik-kopuş bağlamında da üzerinde durulması gereken önemli bir tarihsel olaydır. Neden Ermeni sorunu hakkında gerçek bütün çıplaklığıyla ifade edilmiyor? Eğer bizimkilerin önüne “sözde”yi ekleyerek ifade ettikleri; ama asıl “Ermeni tehciri” dedikleri talihsiz olay, Osmanlı İmparatorluğu döneminde ortaya çıkmış bir olaysa, ve Türkiye Cumhuriyeti de “yeni bir şeyse”, bu olayın TC’yi ilgilendirmemesi gerekmiyor mu? O zaman denir ki 1915 yılında Osmanlı İmparatorluğu döneminde Ermenilere yönelik bir zorunlu göçertme ve kıyım hareketi yapılmıştır. Biz bu talihsiz olaydan sorumlu tutulamayız ve dünya kamuoyunun da bunu böyle bilmesi gerekir... Böyle bir şeyi söylemiyorlar, daha doğrusu söyleyemiyorlar; zira TC tamı tamına ve her şeyiyle Osmanlının devamıdır. Gerçeği gizleyerek durumu bir yere kadar “idare edebilirsiniz”; ama ilelebet yalanı sürdüremez-

siniz. Üstelik yalan girdabına kapılanın işi çok zordur. Zira işe yalanla başlayan, yalanı ancak yeni yalanlar söyleyerek sürdürebilir. Her yalan yenilerini gerektirir ki bu sonu olmayan bir yoldur. Türkiye aleyhine oluşan ve giderek güçlenen ‘uluslararası kamuoyu’ karşısında bizimkilerin elinde bir tek koz var: Milliyetçi duyguları kaşıyıp, kamçılamak... Bunun devekuşunun başını kuma gömmesi kadar abes ve anlamsız olduğunu görmek için daha kim neyi bekliyor? Bütün dünyayı karşısına alan, herkesle sorunu olan, sürekli savunmada bir devlet bunu nereye kadar sürdürebilir? Türkiye biçimsel ‘demokratik hakları’ bile asgari düzeyde gerçekleştirmeden, muhalifleri “düşman”, farklı düşünenleri “vatan haini”, hak talebinde bulunanları “bölücü-terörist” saymaya, yazarlarını, düşünürlerini, gerçek sanatçıların zindanlarda çürütmeye devam ettikçe, uluslararası camianın tu kaka ettiği bir ülke olma talihsizliğinden asla kurtulamayacaktır. Elbette hırsızın hiç mi suçu yok denecektir... İşin bir de asıl özürlüğe ihtiyacı olanların aymazlığıyla ilgili yanı var... Vaktinde ve yeterli hak ve özgürlük mücadelesi yapılamadığı için bu kadar kolay yönetebildiler, bu kadar kolay manipüle edebildiler. Ama ne olursa olsun artık hiçbir şey eskisi gibi gitmeyecek... gitmesi mümkün değil... Çekirgenin sıçrama yeteneği sınırsız değildir, ‘netekim’

TEKRAR ‘DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ’ ÜZERİNE¹

1) Düşünce özgürlüğü ‘sorunu’ sanki soyut bir şeymiş gibi sunuluyor. Oysa, düşünce özgürlüğü doğrudan sınıf mücadelesiyle ilgilidir. Kurulu düzeni, mevcut sömürü ve egemenlik ilişkilerini korumanın ve sürdürmenin yolu yeni, orijinal, muhalif fikirleri bastırmaktan geçer. Yüzlerce, binlerce yıllık ‘deneyimleri’ sonucu, egemen sınıflar “fikirlerin sonuçları olduğunu”, “kitlelere mal olduğunda fikirlerin maddi birer güç haline geldiğini” öğrenmişlerdir.

2) Düşüncenin gerçek anlamda ‘düşünce’ sayılabilmesi, düşüncenin realize olması, gerçekleşmesiyle mümkündür. Bu ‘gerçekleşme’ de üç aşamada mümkün olur: a) düşüncenin tasarlanması, zihinde oluşması; b) düşüncenin açıklanması; c) o düşünce(ler) doğrultusunda örgütlenme... İşte bu aşamadan sonra, böylesi bir eşik aşıldığında düşüncenin gerçekleşmesinden, düşünce özgürlüğünden söz edilebilir. Egemenlerin, daha ikinci aşamada, düşüncenin açıklanması aşamasında devreye girerek, düşünceyi boğmakta, “civcivi yumurtadayken ezmekte” çıkarları vardır.

3) Düşünce özgürlüğü bütün özgürlüklerin ‘anasıdır.’ Esasen özgürlükler bir bütündür. Eğer bir ülkede düşünce özgürlüğü yoksa, başka hiçbir özgürlük güvence altında değildir. Bu yüzden, “özgürlüklerin bazılarına karşı olmak, tüm özgürlüklere karşı olmaktır” denmiştir.

4) Esasen, Rosa Luxemburg’un dediği gibi, “özgürlük başkasının özgürlüğüdür” Eğer başkaları özgür değilse ‘siz de özgür olamazsınız’. Düzenin adamlarının sık sık: “Ben yazıyorum hiçbir şey olmuyor, ben söylüyorum kimse peşime düşmüyor...” dediğini duymuşsunuzdur... Bir *itirazımız* yok; ama neyi yazıp, söylüyorsunuz

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 30 Haziran 1998.

da peşinize düşmüyorlar? Kimin peşine düşüleceği doğrudan “kimin tarafında olunduğuyla” da ilgilidir, “Netekim”

5) Emperyalist ülkelerde özgürlükler alanının görece daha geniş olmasıyla, bizimki gibi ülkelerde ‘iyice dar olması’ arasında bir nedensellik ilişkisi vardır. Dünyayı yağmalayan emperyalist ülkeler, sınıf mücadelesini “yumuşatıcı” araçlara, imkanlara sahip olabildiler... Dünya’nın zenginliği bu ülkelere taşındığı için, emekçi sınıflara da ‘bir şeyler düşüyor’ Bu yüzden ve retoriğe rağmen emperyalist ülkelerin yönetici sınıfları, bizimki gibi Üçüncü Dünya Ülkelerinde özgürlük alanının genişlemesini arzu etmezler... Bu konudaki söylemleri, asıl niyetlerini yansıtmaz... Bu yüzden emperyalistlerin bu alandaki ikiyüzlülüğünü ve ‘çifte standardını’ teşhir etmek gerekir. Emperyalist ülkelerde ‘biçimsel özgürlükler alanının görece geniş olmasının bir nedeni de, vaktiyle oralarda bu uğurda önemli mücadeleler yapılmış, büyük bedeller ödenmiş olmasındandır.

6) Türkiye’de özgürlük alanının bu ölçüde dar oluşunun nedeni doğrudan sınıf mücadelesinin ‘cılızlığıyla’ ilgilidir. Bu olumsuzluğun temelinde, okuma yazma olanaklarına sahip olan ve ‘aydın’ denilen kesimle devlet arasındaki ‘ilişkinin’ niteliği yatmaktadır. Bu durum özgürlük ‘bilincinin’ geriliğini sürdürmede etkili olmuş ve olmaya da devam etmektedir.

7) Türkiye’de bağınaz bir resmi ideolojinin varlığı, doğrudan egemen sınıf bloğunun kendine ve ideolojisine olan güvensizliğinin sonucudur. Tüm modernist, “çağdaş” vb. görüntü ve söyleme rağmen, Türkiye’de geçerli ‘yönetim anlayışı’ Osmanlı zihniyetinin doğrudan devamıdır. Kimi “yeni” kurumlar var diye, Osmanlı zihniyeti ortadan kalkmıyor.

8) Düşünceyi sürekli yasaklayıp cezalandıran bir rejim, kısa ve orta vadede egemenlik sistemini, sömürü düzenini ayakta tutmayı başarsa da, içten içe çürüme girdabına takılmaktan kurtulamaz. Böylesi bir toplum uzun vadede ‘önünü göremez’, ‘yolunu bulamaz’, çürüyüp yıkılmaya mahkumdur.

9) Türkiye’de özgürlükler alanının genişlemesi, sınıf mücadelesinin yükselmesiyle mümkündür. Kürt Hareketi, ilk defa düşünce özgürlüğü sorununu gündeme getirmeyi başardı. Belki de düşünce özgürlüğü alanında ilk defa Kürt Hareketinin yükselmesiyle ‘taşlar yerli yerine oturmaya başladı’. Bu sürecin hedef doğrultusunda ilerleyebilmesi, sol muhalefetin gerçekten sol olduğunu ortaya koymasına, bu arada kendilerine “aydın” sıfatını yakıştıranların da, gerçek anlamda ‘aydın’ tavrı ortaya koyabilmelerine bağlıdır.

10) Özgürlük sorununun bir başka önemli veçhesi, özgürleşmenin ‘insanlaşmakla’ özdeş olmasıdır. Özgür olmayan ‘insan’, gerçek anlamda insan değildir. Özgürlük bilinci taşımayan biri en azından “insan olmak bakımından” az gelişmiş bir ‘statüde’dir. İnsanın kendi kaderini belirler duruma gelmesi önemlidir; ama bireysel özgürlükler alanını genişlemesi, özgürlüklerin tam gerçekleşmesi, radikal bir sınıf mücadelesiyle, nihai olarak da sınıfların ortadan kalkmasıyla mümkündür. Öyleyse, özgürlük mücadelesi, toplumun sınıflara bölünmüşlüğü sürdükçe devam edecektir. Ve sınıflar ortadan kalkmadan, özgürlükler bütünüyle gerçekleşemeyecek, insanlaşma da tamamlanamayacaktır.

GİRİŞ YASAĞI VE KIRMIZI PASAPORT¹

Türkiye'yle Kürdistan'ın TC sınırları içinde kalan bölümü arasındaki ilişki tamı tamına bir 'sömürge-metropol' ilişkisiydi. Bir sömürgeci devlet, sömürgesini nasıl 'kullanırsa' TC de öyle kullandı. Bölgenin insan ve doğal kaynakları hep Batıya transfer edildi. Baştan sona bilinçli politika ve uygulamaların sonucu olan bölgenin 'geriliği' de, devrimcilikleri kendilerinden menkul solcular tarafından kapitalizmin ünlü "eşit olmayan gelişme yasasıyla", başkaları tarafından da bölgenin doğal kaynak "fukaralığıyla" açıklana geldi. Dünyayı ve toplumu anlamaktan aciz bir "solun" bu tür safsatalara itibar etmesi anlaşılır bir şeydi. Bölge, doğal kaynaklar (tarımsal topraklar, hayvancılık, enerji kaynakları, madenler) bakımından 'fakir' olduğu için değil, tam tersine zengin olduğu için bugünkü duruma getirildi. Bir ekonomik bölgenin 'zenginleşmesinin' önkoşulu, orada yeterli bir ekonomik alt-yapının oluşturulmasını gerektirir. Eğer uygun alt-yapı mevcut değilse, bölgenin zenginliğinin sadece orada 'yatırıma' dönüşmesi engellenmiş olmaz, aynı zamanda kaynak bölgeyi terk eder, başka yörelere kaçır. Ekonomik alt-yapı da öyle kendiliğinden, kapitalistler tarafından yapılmaz. Ekonomik alt-yapı her zaman devletin işidir. Dolayısıyla bir ekonomik bölgenin diğerleri lehine yoksullaşması tesadüflerden çok, bilinçli politika ve tercihlerin sonucu olarak tezahür eder. Elbette hepsi bu kadar da değil. İşin bir de doğrudan üretici güçlerin tahrip edilmesiyle ilgili bir boyutu da var...

Metropol-sömürge ilişkisinin sonucu bölgenin kaynakları Batıya! transfer edildikçe, bölgeden Batıya doğru sürekli bir insan göçü söz konusu oldu. Ve bölge her zaman sömürülmeye hazır bir işgücü deposu işlevi gördü. Bu genel eğilim, "pis savaşın" derinleşmesiyle yeni biçimler ve görüntüler aldı. Göçün bu yeni veçhesi Seda Sür-

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 25 Ağustos 1998.

meli'nin 24 Ağustos tarihli Ülkede Gündem'de yayınlanan "Her 1 çadırdı ayrı bir hüznün var" başlığını taşıyan yazısında çok güzel resmedilmişti... İnsanlar bu sefer ekonomi-dışı (extra-ekonomik) nedenlerle yurtlarını terk ediyorlardı... Bursa yöresinde 'tarım proleterleri' olarak yaşamaya çalışanlardan biri durumunu şöyle özetliyor: "Bize korucu olun dediler kabul etmedik. Sonra bir gün ansızın geldiler. Çıkın dediler çıktık. Bütün evleri içindeki eşyalarla birlikte ateşe verdiler. Köyümüzle birlikte bizi de yaktılar" Bakalım köyleriyle birlikte "yakılanların" ateşi ne zaman nereyi tutuşturacak...

Köyleriyle birlikte "yakılanlar", fındık toplamak için gittikleri Ordu'ya sokulmadılar. "Demokratik, laik, sosyal hukuk devleti" mi diyorlardı. İşte bu tam onun meşrebine uyuyordu... Vali, Kürt proleterleri Ordu'ya sokmuyor. Doğrusu bu devletin ne menem bir şey olduğunu az çok bilen biri olarak Vali'nin bu kahramanlığı, benim için ne sürpriz, ne de şaşırtıcıdır... Mafya şefine kırmızı pasaport veren bir devletin valisi Kürt tarım proleterlerini valisi olduğu ile, sokmazsa bu Kemalist cumhuriyetin ruhuyla çelişen bir şey değil ki... İşte Kemalist cumhuriyet böyle bir şeydir 'netekim' Siz modernlik, çağdaşlık, ilericilik... mavalına bakmayın. Öyle bir 'demokratik cumhuriyet' ki katillere kırmızı pasaport vermekte asla tereddüt etmiyor... O zaman bunun tersi de söz konusu olacaktır elbette... Vali Kürt emekçilerini Ordu vilayetine sokmuyor. Bu ne biçim iş diyenlere de: "Alnım açık, vicdanım rahat" diyor... Demek ki vali her zaman vicdanını rahatlatacak işler yapıyor... Böyle devletin böyle valisi olur, böyle vali de böyle şeyler söyler... Doğrusu buraya kadar her şey 'kuralına uygun işliyor' Ama benim söylemek istediğim bu değil. Bu ülkede sendikalar yok mu? Bu ülkede Barolar var mı? Bu ülkenin hukuk fakültelerinde öğrenci yetiştiren hukuk profesörleri yok mu? Bu ülkenin yazarları, aydınları ne güne lazım? Barolar Birliği başkanı laiklik nutukları atmaktan vakit bulup şu valinin ayıbyıla ilgilenir mi? 28 Şubat sürecinin "sivil toplum örgütü" sendika konfederasyonları Kürt emekçilerine yapılan bu utanç verici haksızlıkla ilgilenmezler... Siz onların devletten bağımsız gibi

görüldüğüne bakmayın... Tamı tamına birer devlet örgütüdürler ve valinin yaptığından asla rahatsızlık duymazlar. Barolar da birer devlet kuruluşu değil midir? Bu ülkenin aydın denen taifesi devletin aydını değil midir? O zaman geriye ne kalıyor?

Bu vesileyle sendikalarda çalışan “devrimci-uzmanlara” da bir çift sözüm var. Hizmet ettiğiniz sendika bürokratlarının bir şey yapacağı yok... Bari siz bir araya gelin de bir tepki gösterin. Sendika bürokratlarının iktidarını meşrulaştırma-sürdürme işine kısa bir ara verin... Ve deyin ki: “Biz sendika bürokratlarına hizmet eden “işçi sınıfından yana uzmanlar” olarak, bu utanç verici durumu şiddetle protesto ediyoruz...” Doğrusu öyle anlar oluyor ki insan ne diyeceğini şaşıyor... Utanma duygusunun bunca aşınmış olmasına şaşıyor... İnsanı insan yapan hasletler bir bir yok oluyor; ve insanlar, en dehşet verici şeyler karşısında bile tepkisiz kalabiliyor... İnsani sorunlar karşısında tepkisiz kalan bir insan olabilir mi? Ne olursa olsun “köyleriyle birlikte yakılanlar” nasıl olsa yeni ateşleri tutuşturacaklar... İşte o zaman herkes kaybettiği insanlığına yeniden kavuşacak... Şükredin ki haysiyetinizi kurtaracak “evleriyle birlikte yakılanlar var...”

ÇÖPLÜK ÜLKENİN SEFALETİ¹

Önce “ihtiyaçlar sınırsız, kaynaklar kıttır” dediler. Arkasından “sınırsız büyüme tezi” geldi. İnsanlar bunların ne birincisini, ne ikincisini ne de birinciyle ikinci arasındaki bariz çelişkiyi tartışmayı akıl etmediler. Tezler “yüksek yerden” geldiği için... Bunları söyleyen *bilimdi*; o halde ‘mutlak hakikatler’ olmalıydılar... Bugün hâlâ öğrenciler iktisada giriş, ya da temel iktisat kitaplarından bu tekerlemeyi okuyarak yetişiyorlar. İktisat profesörleri de papağan gibi ezberledikleri bu tür tekerlemeleri öğrencilerine aktararak muthiş bir ‘bilimsel başarı’ ortaya koyduklarını sanıyorlar. Ve tabii hem kendilerini hem de öğrencileri kandırmaya devam ediyorlar...

Gerçekten her şeyin sınırlı olduğu bir dünyada ihtiyaçların nasıl olup da sınırsız olduğu iki yüzyıl boyunca tartışma konusu yapılmadı. Hâlâ da tartışılmıyor. Sınırsız büyüme mavalına gelince, artık ‘sınırsız büyüme’ sınıra dayandığı için, “sınırlı” bazı çevrelerde tartışılıyor... İktisatçı olsa da etrafına bakacak kadar basiret sahibi olan *Boulding*, bu çelişkiyi şu veciz sözlerle ifade ediyor: “*Sınırlı bir dünyada sınırsız bir büyüme olabileceğini düşünen biri, eğer deli değilse iktisatçıdır*”

Kapitalist üretim, insanı ücretli köle mertebesine getirip sömürerek, doğayı yağmalayarak ve tabii her şeyi metalaştırıp çürüterek insanlığı ve uygarlığı tam bir yok oluşun sınırına getirdi. Sadece kaynakları kurutmakla kalmadı, aynı zamanda kirletti. Elbette orada söz konusu olan kirlenme, kelimenin bilinen yaygın anlamındaki kirlenmeden farklıdır. Eğer bildik kirlenme olsaydı kendimizi, yine de şanslı sayabilirdik... Bu öyle bir “kirlenme” ki bizzat her türlü yaşamı yok etme gücüne sahip. Dolayısıyla edeb-i kelâm yapmadan, söz konusu olanın zehirlenme olduğunu söylemek durumundayız. İnsanın kirlenmesiyle doğal çevrenin kirlenmesi aynı sürecin iki

1 Demokrasi Gazetesi, 25 Şubat 1997.

veçhesiydi. İnsan kirlendikçe doğa da kirleniyor ve karşılıklı olarak birbirini besleyen diyalektik bir ilişki söz konusu.

Çernobil ‘felaketinin’ ardından zamanın Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) başkanı Prof. Ahmet Yüksel Özemre, çayda, fin-dıkta vb. radyoaktif kirlenme olmadığını söylemişti. Aradan yedi yıl geçtikten sonra yalan söylediğini itiraf etti. Neden yalan söylediği sorulduğunda da “devlet çıkarı öyle gerektiriyordu” gibi bir şeyler söyledi. Öyle bir “bilim adamı” ki devlet çıkarı diye bir şeyin varolabileceğine inanıyor... Profesörün mantığında asıl önemli olan, bunun da ötesinde bir şey: Öyle bir “devlet çıkarı” ki ‘yurttaşlarının’ zehirlenmesini gerektiriyor. Bir adam yalan söylemek için profesör oluyor. Nedeni açık, yalan sıradan biri tarafından söylendiğinde ‘inandırıcı’ olmuyor. Buradan ‘bilim’ ve ‘bilim adamı’ denilenin ne menem şeyler olduğu sorusu gündeme geliyor. Devlet çıkarı, bilim ve bilim adamı denilenin tartışılması gecikirse, fatura daha da büyüyecektir. Öyle bir “devlet çıkarı” ki gerçekleşmesi insanların zehirlenmesine bağlı; öyle bir bilim ki insanların çoğunluğuna karşı; ve öyle bir “bilim adamı” ki misyonu yalan söylemek ve insanları aldatmak. Ve bütün bunlar da ‘çağdaşlık’, ‘ilerleme’, ‘uygarlığı yakalama’, ‘gümrük birliğine dahil olma’, AB’ye katılma, küreselleşme trenine atlama, velhasıl sıradan insanın “yararlarından” asla şüphe etmediği amaçlar için yapılıyor...

Özemre, ikinci defa günah çıkarmaya karar vermiş, bu sefer de on yıl kadar önce 1.150 ton nükleer atığın Isparta’da bir yerlere gömüldüğünü, 800 ton atığın da Konya’da bir un fabrikasında yakıldığını iddia ediyor. Buradan, on yıl öncesinde ve on yıldan bu yana geçen sürede neler olduğunu tahmin etmek zor değil. Aslında her şey kurallarına göre işliyor. Doğrusu kapitalizmden ve ‘kendi kendini düzenleyen pazar ütopyasından’, bizim komprador rejimin yetiştirmesi işadamlarının “hür teşebbüs” dediğinden haberdar olanlar için bunlar şaşırtıcı değil. Her şey alınıp satılıyorsa, her şey pazara çıkmışsa, hiçbir etik, ahlaki kaygı söz konusu değilse, elbette Türkiye nükleer çöplük olacaktır. Zira nükleer atıkların da, başka teh-

likeli atıkların da alıcısı ve satıcısı var. Piyasası var... Söylendiğine göre, bir konteynır nükleer atığın Türkiye’ye teslim fiyatı 500 bin markmış... Türkiye’ye bu yolla döviz giriyor. Türkiye Moody’s ve Standart and Poors gibi finansal not veren emperyalist örgütlerin gözüne giriyor ve tabii notu yükselince ‘kredi itibarı’ da artıyor... Öyle bir yönetim ki borçlanmakla öğünüyor... Elbette borçlanıp kullananlarla borcu ödeyenler aynı insanlar değil... Aksi halde bu iş yürümezdi... Ve bilim adamları ve ideoloji satıcıları, köşe yazarları vb. bu durumu bilimselliğin ve çağdaşlığın gereği sayıyorlar... Aralarında bundan başka bir yol olmadığını düşünen ‘gerçekçiler’ çoğunlukta olmak kaydıyla...

Önce dünyanın üretilmiş zenginliğini talan ettiler, sonra Avrupa dışındaki halkları köleleştirdiler, emeklerini ve doğal kaynaklarını yağmaladılar. Şimdi sıra her türlü pisliklerini depolamaya geldi. Bu da “bilimin” ve piyasa ekonomisinin bir gereği değil midir?... Uzağa gitmeye gerek yok. Bundan birkaç yıl önce Dünya Bankası’nın ünlü iktisatçılarından Lawrence Summers, çokuluslu şirketlere ve işadamlarına, kirlenmenin sosyal maliyetini düşürmenin en iyi yolunun, kirlenen fabrikalarını azgelişmiş ülkelere kaydırmak olduğunu söylemişti. Ve tabii her zaman olduğu gibi ileri sürdüğü gerekçe ‘uygar beyaz adamın’ meşrebine uygundu. Batıda ortalama bir insanın yaşam maliyeti Üçüncü Dünya’dakinden yüksektir. Dolayısıyla, bir Üçüncü Dünya’nın kanserden ölmesi, bir Batılının ölmesinden ekonomik olarak daha uygundur. Kaldı ki kirli fabrika ithali, zaten açlıktan ve hemen ölecek olanın iş bulup kanserden (daha geç) ölmesini sağlayarak yararlı bir işlev de görecektir...

Köle bir maldı; ama şimdi insanlar perakende satılıyor. Bu durum, doğanın ve insanın meta mertebesine getirilmesinin doğal sonucudur. Bir böbrek 1.500 dolara, bir göz 4.000 dolara, bir miktar deri 50 dolara satılıyor... Uluslararası seks pazarında alınıp satılan kız çocuklarının fiyatı da ülkeden ülkeye değişiyor. Kamboçya’da 200 dolar, Tayland da 1.000 dolar... “Evlat edinme” retoriği alanda Peru’da 100 ila 300 dolar arasında satılan çocuklar, ABD’de 8 ila 12

bin dolardan satılıyor (Kâr oranlarını varın siz hesaplayın). Çocuk fiyatları kataloglarda yer alıyor ve İNTERNET'e girebilenler 11.500 dolar sabit fiyatından çocuk satın alabiliyorlar... Baylar nerede kalmıştık? Dersimiz küreselleşme, bilim çağı, post-modern insan mıydı... Batı medeniyeti, çağdaşlaşma mıydı...

FİLİSTİN: BİR ULUSUN TRAJEDİSİ VEYA İNSANLIĞIN UTANCI¹

İki yıl önceydi; bir gazeteci, HAMAS Örgütü liderlerinden Şeyh Cemal Salim’e şöyle bir soru yöneltmişti: *“Farz edelim ki evinizden atıldınız, sizi evinizden atan adam güçlü ve siz zayıfsınız. Kendinizi eşiniz ve çocuğunuzla sokakta buldunuz. Fakat sonra size evinizin bahçesinde bir çadırda yaşama imkanı veriliyor. Sokakta mı yoksa evinizin bahçesindeki bir çadırda mı yaşamak daha iyidir?”* Hatırladığım kadarıyla Şeyh Cemal Salim bu soruya, “kısa vadede bazı tavizler verilebilir; ama bunun uzun vadede davaya zarar vermemesi kaydıyla” şeklinde cevap vermişti. Aslında gazetecinin “farz edelimle” soruya başlamasına gerek yoktu. Ortada faraziyeğe yer bırakmayacak biçimde çoktandır sokağa atılmış bir halk vardı; ve bu kendi yurdundan kovulmuş, kendi yurdunda “yabancı”, üstelik kendi yurdunda “düşman” sayılan Filistin halkıydı.

Oslo’da 9-10 Eylül 1993’te uzlaşma sağlanmış, 13 Eylülde de Beyaz Saray’da medyatik bir şovla sunulmuştu. Artık herkes “barış sürecinden” söz eder olmuştu... Siyonist devletin başbakanı İzak Rabin’le Arafat el sıkışıyor ve bu bir “barış mucizesi” olarak medya tarafından dünyaya sunuluyordu. Washington on yıllardır “terörist” olarak suçladığı Arafat’ı Beyaz Saray’da konuk ediyordu. Artık Filistin Kurtuluş Örgütü “bir terör örgütü” değil, tutarlı ve kararlı bir “barış militanıydı...”

Eğer insanlar, emperyalizmin yalan makinesi, medyanın yaydığı görüntülerin gerisinde ne olup bittiğini bilebilseydi, söz konusu olanın, asla “barış” kavramıyla ilgili bir şey olmadığını anlardı. ABD ve “uygar” müttefikleri Kuveyt işgalini bahane edip iki-üç yüz bin kadar masum Iraklıyı katlederek, Ortadoğu’ya “barış getirmiş-

1 Demokrasî Gazetesi, 15 Nisan 1997.

ti". Ama bir eksik vardı: On yıllardır siyonizme, sömürgeciliğe ve emperyalizme karşı direnen Filistin halkını da hizaya getirmenin bir yolu bulunmalıydı. Filistin'e "Amerikan barışı" dayatılmadan "yeni dünya düzeni" eksik kalıyordu. Ve "gizli görüşmeler" meyvesini verdi... Bir ana metin, yedi ek ve sekiz haritadan oluşan belge, Eylül 1993'te Washington'da imzalandı. Devletler hukuku, uluslararası anlaşmalar vb. konusunda "uzman olmayan" biri bile, daha ilk balasta "barış anlaşması" olarak sunulan metnin "tuhaf bir şey olduğunu anlardı. Aslında kurnazca bir manipölasyon yapılmıştı; ve amaç, Filistin halkının elindeki sınırlı kozları da yok etmeyi amaçlıyordu. Filistin halkını silahsızlandırmak ve Filistin davasına verilen sınırlı moral ve siyasi desteği de yok etmek için bir tezgah söz konusuydu. Aradan geçen dört yıldan fazla sürede, Filistin halkı açısından hiçbir olumlu gelişme olmadı; ama siyonist devlet, sanki hiçbir şey olmamış gibi kaldığı yerden yoluna devam etti. Anlaşma Mayıs 1994'ten, Mayıs 1999'a beş yıllık bir "ara dönem" öngörüyordu ve Batı Şerिया ve Gazze'nin nihai statüsüyle ilgili görüşmeler de 1996'da başlayacaktı. Dolayısıyla Kudüs'ün statüsü, Yahudi yerleşim yerlerinin geleceği, sınırların belirlenmesi, ve en önemlisi de bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulması bu görüşmelerin sonucuna bağlı olacaktı... Aradan geçen sürede İsrail asgari düzeyde bile (Filistin'li siyasi tutsakların serbest bırakılması, Gazze ve Batı Şerिया'ya geçiş yolu açılması, Gazze'de liman ve hava limanı inşası, İsrail Ordusunun çekilmesi vb.) bir jest yapmaya yanaşmadı. Tam tersine yeni yerleşim yerlerinin açılmasına hız verdi. 1993-96 arasında Batı Şeria'da yeni yerleşenlerin sayısı 45 bin arttı. Üstelik bu rakama Kudüs dahil değil. Son olarak, Bethelam kapısı yakınındaki 6.500 konut inşası Doğu Kudüs'ü Yahudi kolonlarla kuşatmayı amaçlıyor. Elbette sorunun bir de yaşamla ilgili boyutu var. Son üç yılda Batı Şerिया ve Gazze'de işsizlik oranı yüzde 16'lık bir artışla yüzde 34'e yükselmiş durumda.

Aslında ABD ve emperyalizmden bağımsız bir İsrail yok. İsrail, daha çok ABD'nin Ortadoğu'daki uzantısıdır. Aksi halde siyonist

rejimin bu ölçüde küstah ve zalim davranabilmesi mümkün olmazdı. Filistin Kurtuluş Örgütü, Filistin halkı için hiçbir kesin güvence içermeyen bir “anlaşmaya” taraf olarak, tarihi bir hata yaptı; ve bedelini mazlum Filistin halkı ağır bir biçimde ödemeye devam ediyor. Öte taraftaysa Araplar, Müslüman ülkeler ve “uygar dünya” ve onlar tarafından “pek uygar sayılmayanlar”, siyonist devletin katliamlarını müthiş bir vurdumduymazlık ve umursamazlıkla uzaktan seyrediyor... İsrail askerlerinin hunharca katlettiği kadınlar, çocuklar, gençler onlar için “medyatik” değil. Onları mazlumların çaresiz başvurdıkları intihar eylemleri daha çok ilgilendiriyor. Ne zaman Filistinliler haklarını, onurlarını, yaşamlarını korumak üzere bir eyleme girişseler, uygar dünya ayağa kalkıyor ve “fanatizmin” ne kadar tehlikeli olduğuna dair bir yaygara ortalığı kaplıyor. Bu arada “rafine aydınlar” ve “bilim adamları” da bilimsel yorumlar yaparak sosyal bilimi zenginleştiriyorlar... Siyonist rejimle peş peşe askeri anlaşmalar yapıp, katliamlara destek veren TC’yi de kimse unutmayacak ve bunun tarihsel utancından da hiçbir zaman kurtulamayacaktır. Bu durumda geriye “barış süreci” denileni yok sayıp oyunun tarafı olmaktan süratle uzaklaşmak kalıyor. Yapılacak şey de belli: İsrail’in işgal ettiği topraklardan derhal geri çekilmesi ve Filistin’in kendi kaderini tayin etmesi, yani bağımsız bir Filistin Devleti’nin kurulması. Bu amaçla da “seyircilerin” seyretmeyi bırakıp Filistin halkını tatmin edecek bir çözüm için sürece taraf olması gerekiyor. Aksi halde kimse emperyalizmin ve onun uzantısı olan siyonist rejimin melanetlerine ortak olmaktan yakayı kurtaramaz... Dostoyevski, “Herkes her şeyden sorumludur” dememiş miydi...

“VURDU VURACAK”¹

‘Yazı’nın başlığı bir televizyon kanalının ABD-Irak gerginliğini anlatırken kullandığı altyazıydı. Öyle bir bakış söz konusu ki savaş sıradan bir şey olarak sunuluyor ve asla vahim bir durumla karşı karşıya olunmadığı izlenimi yaratılıyor. Fakat savaş olasılığıyla ilgili haber verilirken, geri planda kalkan-inen uçaklar, silahlar, silah yükleyen askerler, uçak gemileri uzun uzun gösteriliyor. Birkaç gündür gazeteler “ABD bayramdan sonra saldıracak” biçiminde haberler veriyor. Ama neden bayramdan sonra saldıracağına pek değinmiyorlardı. Herhalde hegemonik güç, beyaz adamın asaletine ve edebine yakışır bir incelik gösteriyor ve Iraklıkların bayramlarını huzur içinde geçirmelerini istiyor. Konkistatörlerin ‘yeni dünya’ya çıkışından bu yana beş yüz yıl geçti; ve o zamandan beri ‘Yeryüzünün Lânetlileri’nin yazgısı hiç değişmedi. Elbette Konkistatörlerin tarafında olanlar için durum anlaşılabilir bir şeydir; ama “bu taraftakilerin” sefaleti anlaşılır gibi değil, lâkin artık anlaşılması gerekiyor. “Uygar” beyaz adam beş yüz yıldır, Yeryüzünün Lânetlileri’nin iyiliği için ne gerekiyorsa yapıyor. Onun için en iyi “en rasyonel”, en uygun olanı yapıyor, onun yerine düşünüyor, onun yerine karar veriyor ve bütün bunları insanlığın kurtuluşu, refahı, velhasıl “evrensel değerler” adına yapıyor.

Başlarda uygar beyaz adamın (WASP=Western, Anglo, Saxon, Protestan) misyonu, vahşileri, uygarlık yoksunu yaratıkları Hristiyan yapıp ruhlarını cennete yollamaktı. Bu konuda o kadar aceleci davranmışlardı ki yüzyıldan az bir zamanda Meksika’nın nüfusu %90 oranında (25 milyondan 1,5 milyona düşmüştü), Peru’nun nüfusu da %95 oranında azalmıştı... Ruh bedenden ayrılamıyor ki bedenleri toprağa atmadan ruhları cennete gönderemiyorlar. Bir an önce vahşileri cennete göndermek için böylesi kestirme bir yol bulmuşlardı... Bir

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 3 Şubat 1998

süre ruhları cennete yolladılar; ama sonradan beyaz adam, bir durum değerlendirmesi yaparak, vahşileri “uygarlaştırmının” Batı’nın evrensel değerlerine daha uygun olacağına karar verdi. Cennete gitme şansını yakalayamayanlar bu sefer ‘uygarlaştırılıyordu’ Uzunca bir süre uygarlaştırıldılar. Uygarlaştırma dönemi, sonuna geldiğimiz yüzyılın ilk iki-üç on yılına kadar devam etti. Ve Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) ilk defa ‘kendi kendini yönetmekten aciz yerli halkları’ kalkındırmanın uygun ve gerekli olduğuna karar verdi. Ama “kalkındırma” misyonu, asıl 1945-1980 döneminde etkili oldu. Şimdilerde retorik yeniden değişti. Artık vahşi, yerli, geri, az gelişmiş gibi kavramlar yerine “Güney” kavramı kullanılıyor ve artık Güneyin küreselleştirilmesinden söz ediliyor. Başlangıçta cennete gönderilmek üzere Hristiyanlaştırılanlar, “iletişim çağında” ‘piyasa ekonomisi-liberal demokrasi’ sayesinde “küreselleştiriliyorlar”

Eğer sömürgecilik ve emperyalizm, sadece ekonomik sömürü, fiziki baskı ve zulümle sınırlı olsaydı, herhalde bu beladan kurtulmak çok daha kolay olurdu. Gelin görün ki ideolojik kölelik söz konusu ve bütün mesele bu ideolojik sömürgeciliği, emperyalizmi defetmeye bağlı. İdeolojik kölelik insanları beyinsizleştirip gözlerini kör ediyor; ya da bir çeşit bakar-körler haline getiriyor. Konkistatörlerin macerasıyla başlayan dönemden beri Avrupa-dışı toplumların insanları kendilerine, kendi toplumlarına, kendi coğrafyalarına ve dünyanın geri kalanına kendi gözleriyle bakma yeteneklerini kaybettiler. Avrupalının bakışını içselleştirdiler, ideolojik-kültürel olarak soysuzlaştılar; ama bütün bunlar “evrensel” olduğu söylenen Batı kültürünü ve Batı değerlerini özümlemek olarak sunuldu... Yazık ki yeni bir yüzyıla da bu yabancılaşıma girdabından kurtulmuş olarak giremiyoruz. Yine de Üçüncü Binyıla umutla girmemiz için haklı nedenlerimiz var. Artık Avrupa-merkezli yabancılaşımanın bize neye mal olduğunu daha iyi biliyoruz. En azından bu alanda eskiden hiç olmadığı kadar duyarlıyız...

ABD, Irak’a saldırmak için bir bahane bulmuş, söylenene bakılırsa Irak’ın elinde kitlesel imha silahları varmış; ve bu silahlar

bölge barışına, ve tabii dünya barışına yönelik bir tehdit oluşturuyormuş. Bu tür silahlar bir tek Irak'ta mı var? Irak bu silahları nereden bulmuş veya nasıl üretmiş? Eğer bu tür silahları üretebiliyorsa elindekileri bir seferliğine imha etmekle iş bitiyor mu? Asıl bu tür silahların kaynağı neresidir? Silahlar neden Irak'ın elinde olunca bir "tehlike" oluşturuyor da başkalarının elinde olunca tehlike oluşturmuyor? Siyonistlerin silahları da bölge ve dünya barışı için bir tehlike oluşturmuyor mu? ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, Rusya vb.nin elindeki silahlar barış için daha mı elverişli? Bu soruların cevabı bu yazının başlarında bulunabilir.

Öyleyse hegemonik güç yoksul bir Üçüncü Dünya halkını neden katletmek üzere hazırlık yapıyor? Birincisi; her hegemonik güç belirli aralıklarla gövde ve güç gösterisinde bulunmak zorundadır. İkincisi; "iletişim çağında" savaşlar bir çeşit küresel fuar niteliği taşıyor. İnsanlara savaşın vahşetinden çok silahların gösterilmesi bu yüzdendir. ABD silahlarının performansını bu vesileyle göstermiş oluyor ve daha çok silah satma şansını yakalıyor (Elbette bu arada yeni silahlar geliştirmek için gerekçe de yaratılmış oluyor). Üçüncüsü -bizim için asıl önemli olanı- Irak'a saldırı "Yeryüzünün Lânetlilerine" gözdağı verme amacı taşıyor. Eğer öyle olmasaydı ABD'nin, Halepçe yüzünden Irak'la savaşa girmiş olması gerekirdi! Halepçe'de kitle imha silahı kullanıldı. Oysa şimdi kullanılma ihtimali var diye savaş açılıyor. Bizimkiler ABD'yi memnun etmek için çırpınıyor. İncirlik arı kovanı gibi... Uçaklar bir inip bir kalkıyor... Bu arada bir tartışmadır sürüyor... İncirlik kullanılacak mı, kullanılmayacak mı? Sanırsınız ki adamlar üssü turistik amaçlar için kurmuş...

ADALET VE MÜLKE DAİR¹

Mahkemelere yolu oldukça sık düşen biri olarak, mahkeme salonlarında, mahkeme heyetinin oturduğu tarafın duvarına yazılı üç kelime her seferinde zihnime takılır: Adalet Mülkün Temelidir. Elbette mülkün, emlâk anlamı değil, devlet anlamı söz konusu. Aynı şeyi daha yalın ifade etmek gerekirse, “Devletin temelinde adalet vardır” demek... Devlet konusunda az çok bilgi sahibi olan, üstelik ikiyüzlülüğü sevmeyen biri bunu şöyle söylerdi: “Adaletsizlik devletin temelidir” Aslında mahkeme salonunda, adliye saraylarının ön cephelerine yazılı olan üç kelime bunu ifade eder; ama insanlar, devlet ve adalet kavramlarının yan yana gelebileceğine inanırlar... Eğer devlet, mülk sahibi sınıfların, ülkenin zenginliğine el koyan ‘azınlığın’ bir çeşit örgütüyse, ki öyledir, devletin varolabilmesi için adaletin değil, adaletsizliğin realize olması zorunludur. Demek ki devlet, zenginlerin zenginliğini, servetini sadece yoksullara karşı koruyan değil, aynı zamanda çoğaltmalarına da hizmet eden bir aygıttır. Rafine devlet teorileri, “devlet baba” konusunda üretilmiş sayısız hurafe, efsane ve safsatalar bir yana bırakıldığında -devlet-özetle “zenginler tarafından, zenginler için, yoksullara karşı” oluşturulmuş bir aygıttır. Ne ki bunun böyle olduğunun anlaşılmasının engellenmesi için binlerce yılda yüzlerce hurafe üretilmiştir. Üstelik bu safsatalardan bazıları “bilim” olarak da sunulmuştur.

Daha önce de yazdım, devletin ne olduğu, kime karşı olduğu ve işlevi konusunda fikir edinmek isteyenler cezaevlerinde kimlerin ‘yattığına’ bakarak devlet ve adalet kavramlarının neden bağdaşır olmadığını, neden yan yana gelmemesi gereken kavramlar olduğunu anlayacaklardır... Cezaevlerinde iki tür insan bulunur: Küçük hırsızlar ve büyük hırsızları teşhir eden gerçek aydınlarla, rejim muhalifleri... Küçük hırsızlar cezalandırılıp zindana atılır; zira büyük

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 22 Haziran 1998.

hırsızların daha çok çalabilmesi için, küçük hırsızların çalmasının önlenmesi gerekir. Bu yüzden ceza yasaları gasp ve hırsızlık gibi “suçları” neredeyse adam öldürme cürümünden daha büyük bir şiddetle cezalandırır. Eğer küçüklerin çalması engellenemezse (esasen küçüklerin yaptığını hırsızlık değil, tedarik olarak tanımlamak daha uygun düşer), büyüklerin çalması gereken miktar küçülür... Bundan büyük suç olur mu, ‘netekim’ Bu yüzden cezaevleri ekseri yaşamak için gerekli asgari şeyleri çalanlarla dolup taşar... Cezaevlerinde küçük bir ‘azınlık’ oluşturan ikinci kesim de aydınlardır. Aydınlar, misyonlarının gereği olarak, büyük hırsızları ve büyük hırsızların çalmasını sağlayan devlet aygıtını teşhir ettikleri için, büyük cezalara çarptırılırlar...

Devlet hakkında devletin istediği gibi “düşünme” düzeyini aşmayan çoğunluktan, hep “zenginlerin vergi vermediğinden”, “vergi adaletsizliğinden”, “vergileri daha çok mütevazı insanların ödediğinden” vb. şikayet edilir... Peki nasıl olması gerekiyordu? Zenginler de vergi verirse devlet ne işe yarayacak? Zenginler vergi vermez, tam tersine yoksullardan aldıklarını harcarlar... Vergi tüketimden kısmaştır. Verginin gerçekten vergi tanımına uygun ola bilmesi için alınan vergi (haraç demek daha uygun) kadar tüketimin kısılması zorunludur. Adam/kadın daha az yiyip daha az içip daha az giydiği için vergiden söz edilebilir... Geçenlerde bir televizyon kanalında Kocaeli ili sınırları içindeki birkaç bin dönüm arazinin Koç Grubuna tahsis edildiğini, söz konusu arazinin tahsisıyla Koç Grubuna 20 trilyon TL değerinde bir peşkeş söz konusu olduğunu haber veriyordu... Peki nasıl olacaktı... Eğer devlet bu tür işler için değilse ne içindir?

Renkli basın ve reklam kanalları, geçtiğimiz günlerde nedense baklava ‘hırsızlığını’ gündeme getirdi... Kendi payıma yemek için baklavaya el koymanın “hırsızlık” tanımına dahil edilemeyeceğini düşünüyorum... Bir adam bağın yanından geçerken iki salkım üzüm koparıp yese hırsız mı olacak? Henüz çocuk yaşta dört delikanlı kişi başına 600 gram baklavayı yedikleri için 6’şar yıl hapis cezasına

çarpıtılmış. Üstelik kararın Türkiye ortalamasına göre “jet hızıyla” çıktığı söyleniyor... Devletin ne olduğunu bilen için, burada şaşırtıcı hiçbir şey yok... Eğer çalınan toplam iki kilo kadar baklava değil de, 2 trilyonluk herhangi bir ‘değer’ olsaydı’ mahkemeler o zat’ın peşine düşecek miydi? Düşüyormuş gibi yapsa bile “jet hızıyla mı” hareket edecekti? Ne gezer, 2 trilyonu çalan saygın ve iş bitirici bir “işadamı” sayılacak, ödüller verilecek, belediye bandosuyla karşılanacak, beş yıldızlı otellerde bakanlar, başbakanlar, komutanlarla “pek samimi görüşmeler” yapacak, memleket meseleleri konusunda fikir teatisinde bulunacaktı... Eğer büyük hırsız sadede gelip, bir iki okul, bir cami, üç kreş, bir de bir hastanenin ‘ek binasını’ yaptırırsa, siz şu hayırsever işadaminin prestijini, saygınlığını tahmin edin...

Toplum, sınıflara bölünmüş olarak kaldıkça, devlet de varolacak, devlet varoldukça da asla adalet olmayacak... Devletin tanımı ve doğası gereği bu böyle olmak zorunda. Sonuç olarak da ‘adalet mülkün temeli’ olmaya devam edecek. Ta ki... gerçek adaletin nereden nasıl tecelli edeceği anlaşılan kadar...

‘DOSTLARIMIZ’ VE ‘DÜŞMANLARIMIZ’¹

12 Eylül cunta anayasasının kabulünden ve cuntaya özgü yasal ve kuramsal yapının oluşturulmasından bu yana, neredeyse yirmi yıl geçti. Bu zaman zarfında onca genel seçim yapıldı, nice hükümetler geldi geçti. Cunta’nın imal ettiği makine öylece yerinde duruyor; ve çalışmaya, yol almaya da devam ediyor. Ne zaman özgürlüklerin önünü kesen şu ya da bu yasanın değiştirilmesi tartışması başlasa, cunta anayasasının bekçisi hükümetler ve Meclis: “anayasanın böyle bir değişikliğe müsait olmadığı, ancak anayasa değiştirilerek, ceza yasasında ya da başka yasalarda bir değişiklik yapılabileceğini” söylüyorlar. Ve tabii anayasayı değiştirmek kolay değil... Milletvekilleri cuntadan miras aldıkları gerici anayasaya dokunmaya korkuyorlar. Herhalde şöyle düşünüyorlardır” “Sevgili cuntamızın beş generali bu maddeyi koyduğuna göre mutlaka bir bildikleri vardır...” Ne zaman memurlar toplu sözleşme ve grev hakkı içeren bir sendikal düzenleme istese (bu ikisi olmayan yerde zaten sendika da yok demektir) gerekçe hazırdr: “Anayasa böyle bir düzenlemeye izin vermiyor.” Bizim Parlamento’nun çok akıllı üyeleri sanıyorlar ki beş yüzünün beyni bir araya geldiğinde beş cuntacı generalin beyni kadar etmiyor... Aynı şekilde bir genel af talebi ortaya atılsa hep aynı gerekçe: Anayasa siyasi nitelikteki suçların affını yasaklıyor... Siyasi ‘suçları’ dışlayan bir af ne anlama gelebilir! Gericici mevzuatı, özgürlük düşmanı yasal ve kurumsal çerçeveyi sürdürmekten yana olanlar ve her seferinde anayasa engelini vb. ileri sürenler başka “İhtiyaçlar ve düzenlemeler” gündeme geldiğinde birdenbire tavır değiştirip, başta anayasa ve yasaları tadil etmek için acilen toplanıyorlar. Gerekirse meclis geceleri de çalışıp ilgili düzenlemeler çarçabuk tamamlanıyor...

İfade özgürlüğünün, örgütlenme özgürlüğünün vb. önünü kesen yasalarda küçücük bir değişiklik yapmak için yirmi yıl kılını kıpırdat-

1 Özgür Bakış Gazetesi, 20 Temmuz 1999.

mayan ‘sayın üyeler’ nasıl oluyor da başka yasalar söz konusu olduğunda bir iki günde anayasa da dahil, kanunları değiştiriveriyorlar? Çokuluslu şirketlerin çıkarına bir düzenleme söz konusu olduğunda çok çabuk hareket edenler neden aynı şeyi özgürlük sorunuyla ilgili olarak yapmıyorlar ve yapmamak için saçma-sapan gerekçeler uyduruyorlar... ‘Uluslararası tahkim’ denilen, aslında bazı konularda yargılama hakkından dünyanın efendileri lehine vazgeçmek demek olan düzenlemeyi bu kadar çabuk yapanlar; dışardan gelen başka düzenleme talepleri, örneğin ifade özgürlüğünü kısıtlayan kanunları değiştirmek söz konusu olduğunda, bunu Türkiye’nin içişlerine müdahale sayıp, milliyetçi-şoven duyguları kaşımayı bir âdet haline getiriyorlar... IMF-Dünya Bankası ne isterse hemen yapılıyor ve bu Türkiye’nin içişlerine karışmak olmuyor da, başkaları şu yasalarınızda şu şu değişiklikleri yapın dediğinde, altına imza koyduğunuz uluslararası konvansiyonlara uyum yasalarını çıkarın, ya da Kürtler etnik-kültürel haklarına kavuşmalıdır dediklerinde, bunu söyleyenler, Türkiye’nin kötülüğünü isteyen “düşmanlarımız” sayılıp lanetleniyor...

Sebebi çok açık. Eğer istekler doğrudan emperyalist sermaye tarafından, ya da onun örgütleri tarafından geliyorsa, bu milliyetçiliğe uygundur. Zaten ‘ekonominin de gereğidir’ Çünkü dünyanın efendileri çokuluslu şirketlerin çıkarıyla bizim komprador burjuvazinin, ya da ‘taşeron sermayenin’ çıkarı özdeştir. Sermayenin önünü açmak söz konusu ise, bu ‘ulusal çıkarlara uygundur’; ve tabii milliyetçilikle asla çelişmez ve içişlerimize karışmak da sayılmaz. Ama Batı’nın başka örgütleri, başka şeylerin yapılmasını isterlerse, bu Türkiye’nin egemenlik haklarına tecavüz sayılır. Elbette Batı’dan gelen demokratik düzenleme taleplerine hakketmediği şeyleri vehmetmek de aynı şekilde yanlıştır. Batılılar, Batı’dan gayri Üçüncü Dünya’da özgürlük ve demokrasi alanının genişlemesini hiçbir zaman istemezler ve hiçbir zaman istemediler de... Eğer Üçüncü Dünya ülkelerinde de kendilerindeki kadar özgürlük ve demokrasi olursa, bu mevcut sömürü ve egemenlik ilişkisini riske atabilir. Onun için, kendilerinde olanın sadece kendilerine özgü bir şey olduğu

bilincini taşırlar... Bu Avrupa-merkezli, sömürgeci mantık da dünyanın geri kalanı için en iyi koşullarda “ikinci sınıf bir demokrasiyi ve daha dar bir özgürlükler alanını” öngörür.

Batı’nın ikiye bölünmüşlüğünden habersiz olanları kolaylıkla aldatacak bir senaryo geçerlidir. Emperyalistlerin “etkin kesimi” Üçüncü Dünya’da baskıcı totaliter rejimlerin, diktatörlüklerin, askeri cuntaların, işkenceci rejimlerin iktidarda kalması için ne gerekiyorsa yaparlar. Silah satarlar, silah için kredi açarlar, borçlandırıp kendilerine bağlarlar, işkence uzmanları yollarlar, işkence aletleri satarlar. Özgürlüklerin önünü kesecek yasal mevzuat ve mekanizmalar oluşturmak üzere kendi ‘uzman ve bilim adamlarını’ “dost ve müttefik ülkelere yollarlar... O ülkelerdeki en gerici, halk ve özgürlük düşmanı unsurları desteklerler. Rejim ne kadar karanlıksa, bu ‘etkin Batılılar’ için, suyun başındakiler için o ölçüde Batı medeniyetine ‘uygundur’ Yerli çıkarlar ve işbirliği de bu tür bir ilişkiler bütününe mümkün kılar... Elbette Batı monolitik bir yapı olmadığı için, bazı başka Batılılar da başka şeyler yaparsın isterler, işte özgürlükler ve demokratik haklar alanının genişlemesini, işkencenin ve kötü muamelenin yasaklanmasını, eşitsiz ekonomik ilişkilerin ortadan kaldırılmasını vb. isterler. Fakat bu ikincilerin iradesinin pek kıymet-i harbiyesi olmadığı için, ekseri bunlar birer retorik olarak kalır. Malı götürenler her zaman “asıl Batılılardır” ve bizi yönetenlerin asıl dostları da onlardır. İkinciler Türkiye’yi bölüp parçalamak, Sevr’i hortlatmak isteyen yeminli Türk düşmanlarıdır. Milliyetçi koalisyon şimdi en önemli egemenlik hakkından çokuluslu şirketler lehine feragat ediyor. Bu amaçla anayasayı, Danıştay yasasını vb. tadil ediyor. Doğrusu milliyetçiliği kavi, ama mukaddesatçılığı nakıs bu hükümete de yakışan budur... Böylece iki şey birden gerçekleşiyor: Bir kere yabancı sermayenin önü açılarak Türkiye’nin çağ atlama, Batı ile bütünleşmesi güvence altına alınıyor; İkincisi de “milliyetçiliğin gereği yapılıyor.” Daha ne istiyorsunuz... Adı üstünde ‘milliyetçi hükümettir’; ve ancak milliyetçi şeyler yapar. Elbette bu hep böyle sürüp gitmeyecek... Bir gün gelecek dostun kim, düşmanın kim, milliyetçiliğin ne menem bir şey olduğu nasıl olsa anlaşılacak...

T.C. ‘ASIL DEVLET PARTİSİ’, MHP, FAŞİZM, VS.¹

Son genel seçimlerde iki milliyetçi partinin oy oranlarını artırmaları, özellikle de MHP’nin ikinci parti konumuna terfi etmesi, faşizm tartışmalarını yeniden gündeme getirdi. Bu arada 1920’lerin Almanya’sına gönderme yapan imâlar da söz konusu oldu. Aslında Türkiye’nin “özel durumu” tarihsel izdüşümlere ve imâlara pek uygun değildir. Bir kere bizde siyasi partiler bilinen anlamdaki ‘klasik’ siyasi partilere benzemez. Bir siyasi parti, sadece seçmenden oy alıp seçilmekle hükümet olma hakkını ve yetkisini elde etmez. Aynı zamanda ‘asıl devlet partisi’nin de onayını alması gerekir. Dolayısıyla Türkiye’de geçerli olanın, aslında garip bir” *iki dereceli seçim sistemi*” olduğunu söylemek mümkündür. Seçmenden oy alanlar hükümet olabilmek için, ‘asıl devlet partisi’ tarafından da ‘seçilmek’ durumundadırlar. Bu yüzden, Türkiye’deki siyasi partiler ‘asıl devlet partisi’nin taşeronu durumundadırlar. İttihatçıların iktidarı ele geçirdiği dönemden beri, Türkiye, ‘asıl devlet partisi’ tarafından yönetiliyor. Taşeron devlet partileri ‘asıl devlet partisi’nin bir manipülasyon aracıdır. Eğer buraya kadar söylediklerimiz doğru ise, TC’de asıl geçerli olan her zaman totaliter rejimdir, değilse örtülü bir baskı rejimidir. Dolayısıyla siyasi partiler, seçimler, parlamento, o parlamentoya dayalı hükümetler kitleleri ve ‘aydın’ denilenleri, ya da kendilerini ‘aydın sananları’ aldatmaya yarıyor. Bu yüzden ‘demokrasinin’ değil, otoriter-totaliter rejimin araçlarıdır. Kaldı ki belirli aralıklarla ‘taşeronların’ sözleşmesinin iptal ediliyor olması da bu görüşü doğrular niteliktedir.

Türkiye’deki rejim bir ‘örtük iç savaş rejimidir’, temel politika ve tercihler ‘asıl devlet partisi’nin görev alanına dahildir. Öyle bir işbölümü söz konusudur ki ‘asıl devlet partisi’ genel politikaları

1 Özgür Bakış Gazetesi, 25 Mayıs 1999.

belirleme, toplumu yönetme, taşeron devlet partileri de halk yığınlarını ve diplomalı taifeyi aldatma işlevi görüyor. Şimdilerde kitleleri bile aldatamaz duruma geliyorlar... Elbette diplomalıların hepsi aldanan tarafta değildir. Aldatan tarafta da diplomalıları vardır ve olmak zorundadır... Diplomalıları hem aldanan, hem de aldatandırılar... Böyle bir yapı geçerli olmaya devam ettikçe, taşeronlardan birinin ‘asıl devlet partisinin’ istemediği şeyleri yapabilmesi, ‘özerkleşmesi’, başına buyruk işlere girişmesi kolay değildir. Böyle bir şey, ‘sözleşmeyi feshetme gerekçesi’ sayılır ‘netekim’ Kaldı ki Türkiye’de ‘asıl MHP’, bizzat devletin kendisidir. Devlet aygıtının ne olduğunu, nelerden oluştuğunu biliyorsanız, MHP’nin sadece Parlamento’da temsil edilmediğini, suyun başında olduğunu kolaylıkla kestirebilirsiniz. Bu durumu en veciz bir şekilde MHP’nin lideri söylemişti. 12 Eylül’den sonra MHP’nin o zamanla genel başkanı hapse atıldığında, “fikirlerimiz iktidarda ama biz hapishanedeyiz” demişti... Türkiye Cumhuriyeti’nin ideolojik meşrulaşma-meşrulaştırma referansı oldum olası ırkçı-milliyetçiliktir. İttihatçıların ırkçı-milliyetçiliği olduğu gibi Cumhuriyet rejimi tarafından miras alındı. Kaldı ki Cumhuriyet zaten bir İttihatçı rejimidir. Devlet dışı ırkçı-milliyetçi unsurlar asıl devlet partisi tarafından gerektiğinde sola ve Kürtlere karşı kullanılmak üzere ‘hazır vurucu güç’ olarak yedekte tutuluyor. Dolayısıyla ‘asıl devlet partisiyle MHP arasında zaman zaman yaşanan ‘gerilim’ bu durumdan kaynaklanıyor. Zira kitle hareketleri, daima bünyelerinde ‘özerkleşme’ dinamiği taşırlar.

28 Şubat’ın mimarlarının, ya da aynı anlama gelmek üzere, ‘asıl devlet partisi’nin tercihi, DSP ve ANAP’tır. Fakat, iki neden MHP’nin de mutlaka hükümete dahil edilmesini gerektiriyor. Bir kere, diğer iki parti, FP ve DYP ‘asıl devlet partisi’ tarafından aforoz edilmiş durumdadır. Dolayısıyla pratik olarak MHP’siz bir hükümet şimdilik olanaklı değilse de çok zordur. İkincisi, MHP ‘asıl devlet partisinin’ laiklik anlayışıyla tam örtüşmüyor. MHP seçim kampanyasında FP’yi ‘ürkek’ kendini de ‘erkek’ ilan ettiğinde, türban vb. konularda daha ‘radikal’ politika izleyeceği vaadinde bulunmuştu.

Aslında Refah Partisi hükümet ortağıyken İsrail’le ikili antlaşmaların imzalanmasında olduğu gibi, MHP’yi de belirli sınırlar içine çekmek için ‘sorumluluk’ verilip, ‘sorumlu’ davranması sağlanacak. Elbette MHP sadece bazı şeyleri yapmak için değil, yapmamak için de bahane yapılacak. Diyelim ‘kısmi demokratik açılımlar’ yapmamanın mazereti yapılacak. Kürt sorununda geleneksel çizginin devamı, MHP’nin ‘hassasiyeti’ gerekçesine dayandırılacak. Can güvenliği kaygısı hak taleplerini gündemden düşürmenin mazereti yapılacak. Bunun için de insanların ‘haline şükretmesi’ için ‘uygun’ bir baskı-korku-terör ortamı yaratılacak... İşte bütün bunlar için MHP’nin mutlaka koalisyon ortağı olması isteniyor.

Demek ki kurulacak hükümetle her şey kaldığı yerden devam edecek... Fiyatlar yükselmeye, işsizlik artmaya, yoksulluk, sefalet ve ahlakî çürüme derinleşmeye, ekonominin genel performansı daha da soluklaşmaya, Kürt sorunu toplumu yaralamaya ve çürütmeye, zaten iyice dibe vurmuş ‘dış itibar’ daha da aşınmaya, cezaevleri eskisinden daha çok siyasi mahkumlarla dolmaya, işkencehaneler tam kapasite çalışmaya, ‘şüpheli’ ölümler, cinnet ve çıldırma ‘vakaları’ bugüne kadar tanık olunmadığı ölçüde artmaya devam edecek... Elbette sömürü, soygun, talan, rantıye saltanatı da devam edecek ve ‘yeni yetme zenginler’ arz-ı endam edecek, mafyalaşma-çeteleşme de... Bütün bunlar yol almaya devam edecek, ama nereye kadar? Hiç şüphemiz olmasın, belirli bir eşikten sonra şimdilik yönetenler ya da yönettiklerini sananlar, başlarını kuma gömmekte ısrar edenler, birdenbire karşılarında ‘yönetilemez bir toplum’ bulacaklar. Ve o zaman da Bizans-Osmanlı ‘oyun geleneğinin’ artık bir işe yaramadığını hayretle görecekler? Bu süreçten zarar görenler vakitlice başlarını kumdan çıkarabilecekler mi? İşte bütün mesele..

DEVLET PARTİLERİ’NİN ÇÖKÜŞÜ¹

12 Eylül rejiminin devamını sağlamak, askeri yönetimi “sivil” kıyafetle sürdürmek üzere, cunta tarafından tayin edilen adamlara “siyasi partiler” kurdurdular. ‘Devletimizin kurucularından’ İnönü’nün oğlu Erdal Bey bile ilk elemeleri geçemedi. Elbette günü geldiğinde Erdal Bey, uygun bir göreve tayin edilecekti, edildi; ve “büyük devlet adamlığını” kanıtlamasına fırsat verildi. Yalnız, Erdal Beyin elendiği bir ‘sınavı’ Turgut Bey’in başarıyla geçmesinin nedenleri üzerinde yeteri kadar durulmadı. Cuntanın başbakan yardımcısı olan Turgut Bey, hem askerlerin güvenini kazanmış biriydi, hem de kompradorlaşma programını başarıyla uygulayabilecek ‘en uygun’ aday olarak görülüyordu. Fakat Turgut Bey, sadece cunta tarafından sınanmış biri değildi. Kompradorlaşma programının gerisindekilerin (IMF ve Dünya Bankası vb.) de ‘mutemet adamıydı’ Medya, Özal’ı ‘sivil güçlerin’ vizyon sahibi lideri olarak sundu. Aslında Özal’ın yaptıkları ve yapmak istedikleri, beynelmilel sermayenin küreselleşme saldırısına “uyum” sağlamaktı. Ve Turgut Bey, yerli-yabancı sermaye ve ‘memleketin sahiplerinden’ oluşan üçlü ittifakın hizmetinde kusur etmediği sürece, “büyük lider”, “vizyon sahibi lider” olarak allandı pullandı. Hizmetlerini tamamladığında da defteri dürüldü. Bu Osmanlı’dan beri hep böyle oldu. Asıl iktidar sahipleri bir zamanlar büyük lider sayıp kutladıklarını “işe yaramaz” hale geldiğinde hunharca yok etmekte tereddüt etmezlerdi... ‘Devlet çıkarının’ gereği yapılırdı. Oldum olası bir kavram kargaşasıdır gidiyor. Lider kavramı da bunlardan biridir. Lider olmanın koşulları vardır. Tayinle lider olunmaz, memur olunur... Türkiye’de memurlar kolaylıkla “lider” sayılabiliyor.

Aslında Türkiye’de ‘sivil’-’asker’, ‘sivil yönetim’-’askeri yönetim’ ayrımı bulandırılmış durumdadır. Zira, 12 Eylül askeri rejimi

1 Demokrazi Gazetesi, 27 Ağustos 1996.

ne kadar askeri idiyse, 1983 sonrası sivil yönetimler de o kadar sivilildiler. Bir kere 12 Eylül darbesi tipik bir askeri darbe (coup d'etat) değildi. Ordu “İç Hizmet Kanunu’nun” kendine verdiği yetkiyi kullanarak ve silsile-i meratibe içinde kalarak ‘sivil’ denilenleri devre dışı bırakmıştı. Ve ‘sivil’ denilenler kavramın bilinen anlamında sivil değildi. Dolayısıyla yapılan şey, rejimin çerçevesi içinde kalınarak yapılmıştı. Bir taraftan askerin müdahalesine cevaz veren bir mevzuatınız olacak, öte yandan da askerler müdahale etti diye şikayet edeceksiniz... Oysa yapılan bir devirteslimdi... Eğer Türkiye’deki adı var kendi yok siyasi partilerin, parlamentonun, genel-yerel seçimlerin vb. neye yaradıkları, işlevleri ve ‘misyonları’ konusundaki yanılmasadan kurtulunur; gerçek durumu gizleyen örtü kaldırılırsa, her zaman geçerli olanın bir asker-polis cumhuriyeti olduğu görülecektir. Yakın zamana kadar devlet ‘basını’, devlet ‘aydını’ devlet ‘bilimi’ ve ‘sanatı’, asker-polis cumhuriyetinin gerçek yüzünü gizlemekte oldukça başarılıydılar. Artık o günler geride kalıyor...

Şimdilerde devlet partilerinin pek işe yaramadığından, kitleleri yeteri kadar oyalayamadıklarından şikayet ediliyor. “Demokrasi oyununu” oynamakta yetersiz kaldıklarından yakınıyorlar. Son ANAP kongresi öncesinde Mesut Yılmaz’ın yoksulları yeterince kandırma gücünü ortaya koyamamasından şikayet ediyorlardı (Bunu vizyon sahibi olmamak olarak okuyabilirsiniz). Faraza, Mesut gitse, yerine Sabancı Holdingin yönetim kurulu üyesi Işın Çelebi gelseydi ne değişirdi? “1983 ruhunun” timsali ve taşıyıcısı olan Turgut Özal, cunta tarafından tayin edilmişti. Mesut Bey de Özal tarafından tayin edildiğine göre, Türkiye’de bu işlerin hep tayinle yürüdüğü sonucu çıkar. Belirli dönemlerde ortaya atılan, ‘sivil-asker sürtüşmesi’ söylentileri aslında ahmakları aldatmak üzere üretilen senaryolardır. Sanki ortada sivil bir güç var da cihet-i askeriye ile çatışmaya girecek... Allah göstermesin. Öyle bir şey devletimiz için ne büyük tehlike olurdu...

Fakat şikayet, sadece ANAP ve onun ‘lideriyle’ sınırlı değil. Diğer devlet partilerinin başındaki zevat da oyalama-aldatma misyon-

larının gereğini yapamaz durumdalar. Bu yüzden, kimileri “1946 ruhunu” çağırıyor, kimileri de ‘devlet kurdukları’ ve işi jandarmayla ‘çözdükleri’ günleri özlüyor. Ne yapsalar boşuna. Artık ruhlar geri gelmeyecek. Buradan ruh-beden bütünlüğü sonucuna varılacaktır... Çözümü gerilerde aramak bir tükeniş alametidir ve devlet partileri tükenmiş bulunuyor... Bugün Refah Partisi dışındaki devlet partileri rejime hizmet sunma yeteneklerini kaybetmiş durumdalar. Bir tek Refah Partisi’nin kitleleri ovalama gücü var. Ama o da sınırlı bir güçtür ve Refah’ın çöküşü diğerlerinden de hızlı olacak. Zira Refah, tıkanmanın sonucudur. Dolayısıyla tıkanmayı aşacak anahtarı temsil etmiyor. Rejimin gerisindekiler Refah’ı yedek devlet partisi olarak tutuyorlardı. Asılların işe yaramadığı yerde yedeğin de bir işe yaraması mümkün değildir.

Eğer ‘demokrasi oyunu’ tutmuyorsa ne yapacaklar, neyin peşin-deler? Görünen o ki 1930’lardakine benzer bir “çözüm” arıyorlar. Elbette aynısını tezgahlamaları imkansız. Devlet partilerini bir çatı altında toplayamazlar. Zaten buna gerek de yok. ‘Soldan’ sağa hepsi aynı telde cambazlık yapmaya çalışıyor. Ecevit’in iki kişilik partisini-nin MHP’den, Baykal’ın partisinin ANAP veya Doğru Yol’dan bir farkı var mı? İller İdaresi Yasasını bir ‘kurtuluş’ olarak düşünüyor-lar. Merkezi otoritenin yetkileri valilere devredilecek ve bu ‘demokratikleşme’ diye yutturulacak... Merkezden atanan valinin yetkisini artırmakla demokratikleşme arasında ne gibi bir ilişki olabilir? Olsa olsa ters yönde bir ilişki olabilir. Olağanüstü hal 10 ilden kaldırılacak (elbette kademeli olarak) 79 vilayete yaygınlaştırılacak. İşte size “değişim”, “reform” “demokratikleşme” Bölge valisi ‘kal-kacak’ onun yerine ‘koordinasyon valisi’ gelecek. Bütün bunlar bir adamın ceketinin sol cebindeki üç taş çıkarıp iki taş daha ekleyip sağ cebine koyması, sonrada insanların karşısına geçip boş cebini göstermesine benziyor. Bir de bunu Kürt sorununda “açılım” olarak sunup, eli-günü aldatacaklarını sanıyorlar...

Artık bugün yapılması gereken devlet partilerinin neden tüken-diğini anlamak ve kitlelere anlatmaktır. Aslında devlet partilerinin

iflası, rejimin aşındığının bir göstergesidir. Devlet partileri boşlukta durmadığına göre... Bundan sonra, aldatma, oyalama, kandırma velhasıl kolay yönetme şansları giderek azalıyor. Her şeye rağmen başkalarının çözümsüzlüğü sizin çözümünüz demek değildir. Aksi halde, medyanın ve gerisindekilerin ürettiği sahte gündemlerden ve uyduruk kavramların peşinde sürüklenmekten kurtulmak mümkün olmaz...

PİYASA ‘AHLAKI’ VEYA AHLAKSIZLIĞIN KÜRESELLEŞMESİ¹

Son günlerde bir Etik (ahlak) tartışması yapılıyor. Bir askeri hekimin hastasına cinsel taciz yaptığı iddia ediliyor. İddiyayı kanıtlamak için bir de “tatbikat” yapılmış. Eğer doğruysa hekimin yaptığı ahlaksızlık; ama tatbikat yapmak daha büyük ahlaksızlık. Söylen-diğine göre, hekim “gizli kamera görüntüleri yayınlanırsa intihar edeceğini” söylemiş. Bunun üzerine etikle, bu arada basın etiğiyle hiç ilgisi olmayanlar tarafından bir etik tartışması açılıyor. Daha önce Hafız Şerafettin Yardımedici’ye gizli kamerayla bir komplo kurulmuştu ve Hafız intihar etti. Ve basın tekellerinin adamları bir etik tartışması açmayı akıl etmediler... Nedeni açık. Hafız, ‘aristok-rasiye’ mensup biri değildi. Hekimse ‘aristokrasinin’ bir üyesi. Öyle olunca birinin intihar etmesi, diğerinin intihar şantajında bulunma-sından daha az önemli. Buna rağmen yine de tartışma açmazlardı, demek ki yüksek yerden emir aldılar. Tekelci basın hiçbir etik kay-gısıyla hareket etmiyor. Ve tamı tamına ‘iş bitirici ahlakına’ uygun davranıyor. Tartışmanın bir nedeni “uyarılmaksa”, diğer nedeni de küreselleşme soytarılarının pek sevdikleri “rayting” kaygısıdır. De-mek ki tartışmanın ahlakla ilgisi yok. Yapılan bir manipölasyondur. Bugün medya bir yalan makinesi gibi işlev görüyor ve yalan üretip yayarak trilyonlar kazanıyor. Dolayısıyla medyanın inkarı durumu-na gelmiştir... Bu adamların ahlak nesine... ‘Her söz her ağza yakış-maz’ denmiştir. Kapitalist üretim; sömürü, yağma ve talan üzerine kurulmuştur ve hiçbir etik kaygı içermez. Küreselleşme çağında sermayenin hareketini sınırlayan kısmi engellerin de ortadan kalk-masıyla, sömürü, yağma ve talan bütünüyle zincirlerinden boşandı. Artık durum iyice netleşti ve işleyiş aslına rücu etti. Artık geçerli olan ‘iş bitiriciliktir’ ve aslolan işi bitirmektir. İş bitiricinin yegane

1 Demokrasi Gazetesi, 25 Mart 1997.

kaygısı sonuca ulaşmaktır; ve sonuca giderken hiçbir ahlaki kaygı da söz konusu değildir. Dolayısıyla, küresel kapitalizm çağında asıl geçerli olan her türlü ahlaki kaygının dışlanması, değilse inkarıdır. Eğer öyleyse şu ahlak tartışması da ne demek oluyor? Öyle anlaşıyor ki yalan makinesi “aşırılıkları” törpülemek ve iyice aşınan itibarını restore etmek için bir manipülasyona giriyor. Devletin Susurluk olayıyla ilgili yaptığının bir benzeri de medya içinde gerçekleşiyor.

Susurluk, devlet içi çete “aşırılıklarını” törpülemek üzere gündeme getirildi. Bu amaçla kamuoyu işe “karıştırıldı.” Kamuoyunun işe ne kadar ve nasıl karışacağına da kendileri karar verdiler. Operasyon başarıya ulaşmış olmalı ki artık ‘olayı kapatıyorlar’ Elbette kamu vicdanında hiçbir zaman kapanmayacak. Aslında Hekim Albay skandalını basının ‘Susurluk’u’ gibi düşünmek mümkündür. Eğer medya gerçekten meslek ahlakı gibi kaygılar taşıyorduyorsa, neden işkenceleri, işkencelerde yapılan on binlerce akıl almaz cinsel tacizi bir kere olsun sorun edip manşete çıkarmadı? Bir kere olsun ana haber bültenlerinde birinci haber yapmadı? Sormaya ne hacet, on binlerce cinsel taciz “devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü” korumak için yapıyordu da ondan... Zira ahlak, her yerde geçerli değildi... Uzağa gitmeye gerek yok, 21 Mart tarihli ‘Demokrasi’de “10 yaşındaki kıza korucu tecavüzü” diye bir haber yer alıyordu. Köy korucusu, on yaşındaki kızın dört ay süreyle ırzına geçiyor; ve tekelci medya, bu olayı manşetlere yerleştirmek bir yana haber değeri olan bir olay olarak bile görmüyor. Kim bilir medyanın etkin ve yetkinleri “korucu yaptığına göre herhalde orada devletimizin çıkarı vardır” diye düşünüyorlardır. Bir gün gelecek devlet çıkarı denilenin aslında kimin çıkarı olduğu mutlaka anlaşılacak... Diyarbakır’ın bir köyünde aylarca tecavüze uğrayan kızla, aristokrasiye mensup bir hekimin durumu bir olur mu?

Yaşamın her alanına “iş bitiricilik” ahlaksızlığının egemen olduğu ve her şeyin piyasaya düştüğü, alınır satılır olduğu bir dünyada bir başına basın etiğini, tıp etiğini vb. tartışmadan önce, genel ahlak

anlayışını öncelikle tartışarak işi başlamak gerekiyor. Devlet, katilleri başka cinayetler işlemek üzere görevlendirebiliyorsa; devlet için cinayet işlemek, ahlaksızlık ve cürüm sayılıp mahkum edilmiyorsa; kazanmak için her şey mubah sayılıyorsa; devleti yüz milyarlarca lira dolandıran soyguncu doğduğu kasabada bir “kahraman” gibi karşılanıyorsa; tescilli katiller bu ülkenin başbakan yardımcısı tarafından “vatan kahramanı” ilan edilebiliyorsa; işyerinde en yüksek ücret muhbirlik yapana veriliyorsa; televizyonlarda gazetelerde meslek bilinci ve etiğiyle ilgisi olmayanlar, sadece “ünlü” oldukları için istihdam ediliyor ve akıl almaz paralar alıyorsa; soytarılar sanatçı sayılıyor ve itibar görüyorsa; Türkçe’yi bile bilmeyenler televizyon programcısı, haber sunucusu yapılıyorsa; velhasıl yaşamın her alanına “iş bitiricilik ahlaksızlığı” sirayet etmişse; çürüme ve kokuşma artık istisna değil de kural haline gelmişse, tartışmayı temelden başlatmak zorunludur. Haysiyet bilinci, insan tanımının başlıca yapıcı unsurudur ve haysiyetsiz bir insan düşünülemez. Eğer öyleyse, her şeyi hızla çürütüp soysuzlaştıran her şeyle birlikte insanı da bir meta ve şey, ‘eşya’ kategorisine sokan sermaye uygarlığını tartışma gündemine almaktan başka seçenek yok... Sorun, küresel kapitalizmin küresel ahlaksızlığıyla ilgili... Bu yazıyı ünlü Alman filozofu Immanuel Kant’ın bir sözüyle bitirmek uygun olacak: “*Öyle davran ki hareketinden evrensel bir ilke çıkarabilesin*”

KOVANLAR VE KOVULAN HAKKINDA¹

Türkiye'nin gündemi 2 Haziran'dan beri otuz yaşın altında bir kadın olan Merve Kavakçı'nın kişiliği etrafında kaynatılan cadı kazanı ve 'siyasal-ideolojik linç girişimine kilitlendi. Ama isteselerdi bu zaman zarfında daha nice cadı kazanı kaynatabilir, başka linçler üretebilirlerdi. Bu alanda hem "tarihin derinliklerinden gelen" deneyimleri, hem de 'kanıtlanmış yetenekleri' var... Artık sadece bir yalan makinesi olmanın ötesinde, sermayenin bizzat kendisi, örtük iç savaş rejiminin bir bileşeni, aynı zamanda bir 'linç makinesi' de olan şu medya ellerinde olduktan sonra...

Elbette asgari yasallığın geçerli olduğu bir rejimde Merve Kavakçı'nın Meclisten kovulması, mümkün olmazdı. Eğer, dillerinden düşürmedikleri "halk iradesi"nin bir anlamı olsaydı, ya da dağa taş yazdıkları "hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" sloganının asgari düzeyde de olsa bir değeri olsaydı, Merve Kavakçı'nın parlamento-dan kovulması düşüncesi kimsenin aklının köşesinden bile geçmezdi. Bir kere yaklaşık 60 bin kişinin oyuyla Meclise gönderilmiş bir temsilciyi Meclise sokmamak kimin haddine... Lâkin bizdeki Meclis, alışılmış meclislere benzemez. Bizdeki siyasi partiler başka yerlerdeki siyasi partilere benzemez, bizdeki Meclis bilinen anlamda bir biçim sorunu olmaktan öteye geçmeyen burjuva parlamentolarına da benzemez. Esasen siyasi partiler, seçimler, hükümetler yok-sulları aldatmak üzere kurgulanmış bir oyunun parçaları, araçlarıdır. Bütün bunlar 'halk iradesinin' tecelli ettiği alanlar, kurumlar, mekanizmalar değil, halk iradesini engellemeye yarayan 'şeylerdir' Bu ilişki 'tersliği' dikkate alınmadığı sürece, hiçbir şeyi yerli yerine koymak mümkün değildir. Kavakçı'nın durumunda yasal hiçbir engel olmadığı anlaşılnca, bir 'teamül edebiyatı' başlattılar. "Dinden bahsedenin îmânı olsa" denmiştir. Böyle bir meclisin 'teamülü' ola-

1 Özgür Bakış Gazetesi, 18 Mayıs 1999.

bilir mi? En küçük parti'den meclis başkanı seçmek, dördüncü partiye tek başına hükümet kurdurmak, En çok oy alan partiyi en son sıraya yerleştirmek mi... hiçbir genel seçime girmemiş bir partinin mecliste gruba sahip olması mı teamüldür?

Siz Türkiye'nin anayasasında "Türkiye'nin bir hukuk devleti" olduğunun yazıldığına bakmayın. Bizde yasalar uygulanmamak, gerektiğinde uygulanmak veya şahsa göre uygulanmak içindir. Elbette siyasi bilinci bu kadar 'azgelişmiş', halen reaya bilincinin ötesinde bir 'yurttaşlık' bilincinin yerleşmediği bir toplumda bu tür oyunları sahnelemek, manipülasyonlar yapmak, cadı kazanları kaynatmak zor olmuyor. 'Köpeksiz köyde değneksiz dolaşmak kolaydır' denmemiş midir? Yasallık-teamül safsatasının da inandırıcı olmadığı anlaşılınca, sorunu kökten çözmeye karar verdiler. 'Devlete meydan okuyan' bayanı Türk vatandaşlığından çıkararak sorunu çözmek en iyisiydi. Bu ülkede, hem TC'nin hem de bir başka ülkenin 'vatandaşı' olan kaç (yüz) bin insan var? Merve'yi ABD vatandaşı diye TC vatandaşlığından çıkaranlar da ABD vatandaşı olmak için can atmıyor mu? Hali vakti yerinde olanlar eşlerinin doğumu öncesinde ABD'ye gidip çocuklarını ABD vatandaşı yapmıyorlar mı? Kaldı ki burası 'küçük Amerika' değil mi "nitekim". Sömürge bilinci taşıyan 'laikler' için ABD vatandaşı olmak övünülecek bir şey değil mi? Siz değil misiniz Avrupa'daki TC vatandaşlarının çifte vatandaşlığı için 'kahramanca' mücadele eden?

Türkiye'de totaliter rejim tarafından beyinleri dağlanmış, artık düşünme yetenekleri bütünüyle dumura uğramış bir 'ilerici', 'modern', 'çağdaş', 'laik' kesim var. Totaliter rejim gerektiğinde bu kesimi devreye sokarak, manipülasyonlarına "kitle desteği" olduğu yanılsaması yaratmayı şimdilik başarıyor. Yüksek yerden emir gelince, 'Türkiye laiktir laik kalacaktır' sloganını atanlar, laikliğin ne olduğunu biliyorlar mı? Laiklik bir insanın neyi giyip neyi çıkaracağı, nasıl tıraş olacağıyla ilgili bir şey midir? İran'da insanların başlarını örttürmek için yapılan baskıyı gericilik sayıp mahkum edenler, Türkiye'de insanlara başlarını açtırmak için baskı yapılmasını nasıl

olup da ‘ilericilik’, ‘laikliğin bir gereği’ sayabiliyorlar? Sonuç itibariyle her iki durumda da insanın başıyla uğraşılıyor mu? Bir insanın giyimiyle-kuşamıyla uğraşmak insan haysiyetine yönelik bir saldırı değil midir? İnsanların neyi giyip, neyi giymeyeceğiyle ilgilenen laik bir rejim olabilir mi? Eğer adam mercimeğin ne olduğunu bilmiyorsa, ona kuru fasulyeyi mercimek diye yedirebilirsiniz; ama bu esasa ait hiçbir şeyi değiştirmez... Fakat, öyle bir ideolojik-entelektüel linç ortamı yaratılıyor ki insanların mercimeğin ne olmadığını anlamaları da şimdilik engellenebiliyor.

Merve Kavakçı’yı önce Meclisten, sonra da Türkiye’den kovanların bilmedikleri bir şey var: Merve Hanım’ı Parlamentonuzdan, Ülkenizden kovarken, siz de toplum vicdanından kovulduunuz. Hiçbir siyasi bilince sahip olmasa da, asgari sağduyu ve muhakeme yeteneğine sahip birinin bu ‘linç çılgınlığını’ onaylaması mümkün değildir. Merve Kavakçı olayı Türkiye’de geçerli rejimin ne menem bir şey olduğunu da; ‘laik, demokratik, sosyal hukuk devleti’ denilenin bu kavramaların ne kadar uzağında düştüğünü de, dünya alem’e gösterdi. Merve ayıplarını açığa vurdu. Biliyorsunuz, ‘ayıbı açığa vurmak daha büyük ayıp’ sayılıyor... Bundan 70-80 yıl önce Türkiye’yi yöneten ‘elit’ üç düşmanla mücadele ediyordu: Taleplerini geleneksel-İslâmi bir dille ifade eden “Müslüman kitle”, Kimliklerine saygı gösterilmesini isteyen Kürtler ve daha eşitlikçi, daha özgür, daha müreffeh bir toplum için mücadele eden komünistler... Totaliter rejimin bugün de bu üçüyle cebelleşmeye devam ettiğine bakılırsa, 80 yılda ne kadar yol aldıkları ortadadır. Ne demeli... “Laik”, “demokratik”, “çağdaş”, “ilerici”, “modern” TC’ye yakışan da bu değil midir?

KÖREBE OYUNU¹

Darbe yapıyorlar, olmuyor; meclisi kapatıyorlar, partiler kurdurup seçim yaptırıyorlar, olmuyor; hükümet yıkıp yenisini kurduruyorlar olmuyor... Aslında son, ‘ara-rejim’, darbe, muhtıra mı değil mi, şuna mı buna mı verilmiş, şunu mu, bunu mu kastetmişler vb. türü söylemler hep oluyor da, asıl meselenin ne olduğu bir türlü tartışılmıyor. Türkiye’yi en az 1908’den beri askerler yönetiyor. Parlamento, seçimler, siyasi partiler, hukuk kurumları vb. bu durumu ‘gizleme’ işlevi görüyor. Normal bir kapitalist devlette ordunun yeri de işlevi de belirlenmiştir. Ordu haber programlarından, ders müfredatına, hangi yasaların çıkması veya çıkmamasına, ne içerikte çıkmasına, hangi gazetede hangi gazetecinin çalışmasına veya çalışmamasına, yazmasına veya yazmamasına vb. varıncaya kadar belirlemez. Devlet hiyerarşisindeki yeri de malumdur. Ordu bürokrasisi savunma bakanlığına bağlıdır. Polis teşkilatı nasıl içişleri bakanına bağlıysa, ordu da savunma bakanına bağlıdır; ve devlet memuru olarak askerdir diye bir ayrıcalığa sahip değildir. Ne muhtıra verebilir, ne de olur olmaz bildiriler yayınlatabilir... Türkiye’deki garabetin nedeni burjuva devlete özgü kurumların “iğdiş” edilmiş olmasıyla ilgilidir. Parlamento içi boş bir kabuktur, siyasi partiler ve seçimler bir manipülasyon aracıdır. Bunlara, rejimin gerçek yüzünü gizlemek için “ihtiyaç duyuluyor”, dolayısıyla ilişki terstir. Daha baştan içi boş kurumlar, yapılar söz konusudur. Gerçek durum bu olduğu halde, cihet-i askeriye sahnede değil de “kuliste” bulunuyor ve oyunu sahnenin gerisinden yönetiyor. İşler sarpa sarınca da sahneye kendi çıkıyor. Oyunu yoluna koyuncaya kadar sahnede kalıyor ve tekrar kulise çekiliyor. Politikacılara da sahnenin gerisindekilerin sahneye koyduğu oyunu oynamak düşüyor... Bu ülkenin “bilim adamları”, “aydınları”, “en akıllıları”, yazarları... siz de politikacılar gibi mi düşünüyorsunuz, ‘netekim’

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 24 Mart 1998.

Türkiye’de sürekli tekrarlanan ve artık kabak tadı veren ‘tartışmalara’ son vermek için bir kere bu sorun nasıl ele alınması gerekiyorsa, öyle ele alınmalı ve ikiye bölünmüşlükten vazgeçilmelidir. Niye ortadakini adıyla çağırmak yerine akrobasiye başvuruluyor? Bir ülke düşünün ki parlamento MGK’dan nasıl karar çıkacak diye nefesini tutmuş bekliyor! Bu oyuna artık son vermenin zamanı gelmelidir, ikincisi “sivil-asker” ayrımıyla ilgilidir. Siyasi kültür bu kadar “az-gelişmiş” olunca, kelimelerin, kavramların da içi boşalıp, içi dışlaşıyor. Devlet aygıtına dahil unsurlar için ‘sivil’ sözcüğünü kullanmak abestir. Siz hiç Fransa’da, Almanya’da vb. “siviller şunu yaptı, askerler bunu dedi” diye bir şey duydunuz mu? Duymazsınız, zira oradakiler tipik burjuva devletlerdir. Bir adam üniforma giymedi diye “sivil” olmaz. Eğer, devlet dışı sınıfların sözcüsüyse, ‘temsilcisiyse’ sivil sayılabilir. Bizde siyasi partileri de cihet-i askeriye kurdurtur, yasaları yapar. Oyunu yazan da sahneye koyan da onlardır. Durum böyleyken, şu sivil-asker ayrımı saçma değil mi? Kaldı ki buradan giderek burjuva kurumlarını önemsemek gerekmiyor.

Bir yılı aşkın bir süredir “irtica” tartışılıyor ve hızını ve yoğunluğunu artırarak devam ediyor, irtica tartışmasını egemenler çok sevmiş görünüyorlar, irtica ‘tartışması’ gündemde ne kadar çok kalırsa, kârlar da o kadar çok aratacağa benziyor. Asıl mesele, gerçek ‘irtica’nın ne olduğunu ortaya koymakla ilgilidir. Ve asıl mesele, asıl irticaya kimin, neden ihtiyacı olduğunun anlaşılıp anlaşılmamasıyla ilgilidir. İrtica’nın ne olduğu anlaşılmayınca, insanları aldatmak kolaylaşıyor. Gerçek irtica’nın anlaşılmaması için de tüm imkanlar seferber edilmiş durumda. Adamlar neyin “ilericilik”, neyin “gericilik” olduğuna karar veriyorlar; ve kimse de çıkıp gerçeği söylemeye cesaret edemiyor. Ya da kafası bulandırılmış olduğu için olup bitenlerin farkında bile değil... Neredeyse iki yüz yıldır halktan gelen her tepki gericilik sayılarak ezildi. Komprador rejimin adamları eski günlerin özlemiyle yanıp tutuşuyor. Çok kolay ezdikleri dönemin gerilerde kaldığına hayıflanıyorlar. Artık yönetebilme yetenekleri ve manipülasyon güçleri hızla aşınıyor. Ayaklarının altındaki zemin

kayıyor. O zaman yeni düşmanlar keşfetmekten ve “halkı düşmandan kurtarmaktan” başka kozları kalmıyor. Ve sanıyorlar ki sadece şiddete dayanarak, insanlardan gelen asgari talepleri de ezerek, işin içinden çıkabilecekler... Yoksulları sonsuza kadar aldatabileceklerini sanıyorlar.

Artık şu hükümet yerine bunu getirmekle, seçimi öne almakla, ‘milli mutabakat hükümetleriyle’ vb. zaman kazanma şansları azalıyor. Birden çok içi boş kabı bir araya getirseniz ne olur? Birden çok içi boş kap olur. Tek başlarına bir şeye yaramayanlar bir araya gelse ne olur? Bu siyasi partilerin hiçbir konuda inandırıcı olmaları ve kitlelere umut vermeleri artık mümkün değildir. Şimdilik hayâli düşmanlar ‘yaratmayı’ son çare olarak görüyorlar; ama durum, hayâli düşmanlar peydahlamakla da ‘tehir edilebilir’ olmaktan çıkmakta... Bırakın 1930 model kafayı, 1960-1970 model kafayla da bu ülkeyi yönetmek mümkün değildir. Zira rejim bütünüyle kompradorlaşmış, asgari meşruluk temeli ve kitleleri aldatma ve oyalama ‘yeteneği’ hızlı bir aşınma sürecine girmiş bulunuyor...

PİSLİK PİSLİĞİ ÖRTMEZ¹

Bilinen anlamda her devlette, “devletin yüksek çıkarları” diye bir şey vardır. Bunun anlamı, “devletin yüksek çıkarları için yapılan şeylerin” ayrıca bir yasallığa dayanmasının gerekmediğidir. Sınıflı toplumun devletinde var olan durum, Türkiye gibi devletin “kutsal” sayıldığı bir toplumda daha da geçerlidir. Devlet aygıtının yetkili çevreleri, politikacılar, velhasıl “devletin sahipleri” cephesinde söylenen şudur: “Biz devletin yasadışı işler yapmasına asla karşı değiliz. Bu tür işler her devlette olur. Bizim karşı çıktığımız husus, yasadışı işler yapanlar, bu arada şahsi çıkar sağlamasınlar... Eğer durum böyleyse, mesele nedir? Mesele şudur ki yasadışı hukuka aykırı işler yapılırken ölçüyü kaçıranlar cezalandırılsın...”

Kaldı ki hükümet kanadı bu kadarına bile razı değil. DYP kanadı, çetelerin adamlarını “kahraman” ilan etti. Refah Partisi’de sınırlı da olsa devlet içindeki katillerin, hırsızların, kaçakçıların cezalandırılması halinde iktidardan düşme korkusu içinde. Daha baştan yolsuzlukların, usulsüzlüklerin, kanunsuzlukların, hırsızlıkların üzerini örtmek üzere kurulmuş bir hükümet çetenin üstüne gidebilir mi? Bu arada, asıl devletten korktukları da anlaşılıyor... Sonucun ne olacağı işe nasıl başladıklarından da belliydi. Her şey apaçık ortadayken olayın soruşturulması için aylarca beklediler. Sonuçta ‘soruşturma yapılıyor’ izlenimi yaratacak kadar bir şeyler yapacakları anlaşıldı. Nasıl başladıkları, nasıl bitireceklerinin göstergesiydi.

Bu arada “gerçek iktidar” odakları boş durmadılar. Osmanlı’dan miras aldıkları (ki onlar da Bizans’tan miras almışlardı) oyunlarını oynamaya başladılar. Önce bir ‘tarikat’ şeyhini, insan hakları ve geçerli yasaları bir yana bırakarak, yakaladılar. İsteselerdi daha önce de yakalayabilirlerdi. Aslında bu tarikat operasyonu ile iki şey amaçlanmıştı.

1 Demokrasî Gazetesi, 14 Ocak 1997

Birincisi; kamuoyunun ilgisini devlet çeteleri üzerinden çekip, mağdur edilmiş bir genç bayan üzerinde yoğunlaştırmak. Medya bu alanda gerekeni yaptı ve “kötü şeyhi” şeytanlaştırmada tam bir “zafer” kazandı. Fakat asıl devletin gerisindekiler, “memleketin sahipleri” bu operasyondan daha çok yararlanmaktan da geri kalmadılar. Böylece ‘iyi din’, ‘kötü din’, iyi dinadamı, kötü dinadamı tartışmasını da başlatarak, devlet dini ile devlet dışı arasına bir çizgi çizmenin ve “devlet dışı” saydıkları dini lanetlemenin yolunu buldular. Boy boy Kemalist dincileri ekranlara çıkararak, gazetelerde yazılar ve röportajlar yayınlayarak, iyi dini kötü dinden ayırma manipülasyonuna baş vurdular. Başbakanlığa iftara çağrılan tarikat reisleri ve din “ulemasının” kapsamına bakılırsa, dinle devlet ilişkisinin pek kıvamında olduğu anlaşıyor. Aslında Kemalistlerle dinci kesimin devlet anlayışları arasında ciddi bir fark yok. Bütün mesele devlet rantına kimin el koyacağıyla ilgilidir.

Kamuoyu ilgisini çetelerden uzaklaştırmak için, hemen arkasından Özdemir Sabancı cinayetinin “faili olduğu söylenen” kişiyi sahneye çıkardılar. Görünen o ki kimin ne zaman yakalanacağını “konjonktür” belirliyor. Fakat, aslında ortada bir yakalama ve yakalanma da yok. Sadece garip bir “teslim olma” var. Olayın duyulduğu gün bir Fransız gazeteci dostum, “Olayın aslı bu değil ama’, doğrusu aslını merak ediyorum” demişti...

Gerçekten bu operasyonda da bir bit yeniği olduğunu düşünmek için öyle fazla polisiye romanlara meraklı olmak gerekmiyor.

Sonra sıra Vehbi Koç’un aylarca önce çalınan cesedini bulmaya geldi; ve bulundu. Şüphesiz bütün bu operasyonlar sadece kamuoyu ilgisini ve baskısını devlet çetelerinden başka şeylere çekmeye yaramadı. Olayı devletin ‘yüksek çıkarları’ doğrultusunda kapatmak isteyenlere zaman ve istişare imkanı sağladı.

Elbette işleri yoluna koymak için, kamuoyunun ilgisini sadece içerdeki yapay ve ısmarlama “sorunlara” çekmekle yetinmeyeceklerdi; ilgiyi dışarıya da çekmek gerekiyordu. Alın size “Kıbrıs kri-

zi”. Her zaman olduğu gibi Kıbrıs imdada yetişti. Sanırsınız ki Rus füzelerinin satışıyla ilgili anlaşma üç beş günlük mesele... ve savaş çıkırtkanlığı...

Bu arada bir taşla iki kuş vurdukları da anlaşılıyor. Bir “kriz Koordinasyon Kurulu” oluşturmuşlar. Hükümet yetkilerini MGK’ya devrediyor. Aslında fiili durumu kitabına uydurmuşlar. Asıl iktidarın kimde olduğunu şimdilerde bilmeyenlerin sayısı azalmış olmalıdır... Hükümet ki asıl hükmeden değildir, pisliğin üstünü örterek işin içinden çıkacağını sanıyor; ve tabii yanılıyor. Pisliğin üstü pislikle örtülmez. Olsa olsa zaman kazandırır; ama pisliği büyütmek pahasına... Pisliği pislikle örtmeye çalışmak sadece pisliği büyütebilir... ve bir gün gelir birileri pisliğin altında kalır. Tarihte hep olageldiği gibi...

YENİ HÜKÜMET ‘NE KADAR YENİ’ OLACAK?’¹

18 Nisan seçimleri, Türkiye’de “çok partili sistem oyunu” oynanmaya başlandığından beri, en ruhsuz ve en renksiz seçimler oldu. Çoğu zaman insanlar türkücüler sayesinde miting meydanlarına toplanabildi. Buna karşılık yerel seçimlere ilgi görece daha fazlaydı. Bu durum, seçimler sonrası oluşan parlamentodan çıkan hükümetlerin artık hiçbir kıymet-i harbiyesinin kalmadığının kitleler tarafından anlaşılmaya başlanmasıyla ilgilidir. Elbette Türkiye’nin hep “özel durumu” söz konusuydu. Seçimle iktidara gelen partiler, seçimle gelmeyen “asıl devlet partisinin” taşeronu konumundaydılar. Buna rağmen siyasi partiler tarafından kurulan hükümetlerin bir manevra alanı vardı. Şimdilerde, ‘küresel kapitalizm çağında’, ulus-devletin aşınıp-işlevsizleştiği koşullarda, siyasi partiler tarafından kurulan hükümetler bütünüyle işlevsizleşti. Artık hiçbir hükümet uluslararası finans odaklarının dikte ettiği koşulların dışına çıkamaz. Toplum yaşamını angaje eden tüm kararlar, artık “dışarıdan” alınıyor. Dolaısıyla “milli hükümetler” ancak kararların uygulanma aşamasında devreye girebiliyorlar. Türkiye’de hükümetler; içerde ‘asıl devlet partisinin’, dışarıda da uluslararası finans odaklarının ikili taşeronu konumundalar...

İşte, Türkiye’de “her şeyi bildiklerini sananların” bilemedikleri ve bilmek istemedikleri husus bununla ilgilidir. Hangi kanunların öncelikle çıkarılacağı, Faizlerin yüzde kaç seviyesinde olacağı, asgari ücretin kaç lira olacağı, kimden yüzde kaç vergi alınacağı, hangi yatırımların yapılmayacağı, hangilerinin erteleneceği (zaten fiili bir durum var ve yatırımlar için kaynak mevcut değil), emeklilik yaşının kaç olacağı, eğitime, sağlığa, sosyal güvenliğe neden çok az kaynak ayrılacağı, iç ve dış borç ödemelerine neden öncelik verile-

1 Özgür Bakış Gazetesi, 4 Mayıs 1999.

ceği vb. hükümetlerin “etkinlik alanının” dışında kalıyor. Öyle bir ‘ulusal hükümet’ ki hiçbir ulusal politika uygulama gücü ve yeteneği yok. Bütünüyle ‘yeniden kompradorlaşmış’ bir rejim söz konusu... Bu temel “iktidarsızlığın” nereden kaynaklandığının farkında olmayan politikacılar, kaldıkları yerden yollarına devam edebilecekleri yanılgısı içindeler. Dünyayı ve o dünyada olup bitenleri anlamaktan aciz olanların “politika yapma”, ya da aynı anlama gelmek üzere, kitleleri oyalama-kandırma yetenekleri artık hızla aşınıyor. Bu durumun farkında olmadıkları için, hep ‘eski şarkıları’ söylemekte ahmakça bir ısrar içindeler. Sanılıyor ki şu lider değil de öteki lider partinin başına geçerse, işler yoluna girecek. Eğer lider değişirse uluslararası finans odaklarının dikte ettirdiğine meydan mı okuyacak? Ulusal öncelikleri esas alan bir politika mı benimseyecek?

Bir başka tevatür de ‘Merkez Sağ’ ve ‘Merkez Solu’ birleştirmekle ilgili... Sanılıyor ki ANAP’la DYP ve CHP’yle DSP birleşirse işler yoluna girecek... Büyük medyanın akli evvelleri de hep bu yönde yayınlar yaparak kitleleri de buna inandırmak için yoğun çaba harcıyor. Teker teker bir şey üretmekten aciz olanlar bir araya gelince ne değişecektir? Kaldı ki yakın örnek de var: Halkçı Parti en olumsuz koşullarda %30 civarında oy almıştı. Parti birkaç birleşmeden ve isim değişikliğinden sonra SHP adını alıp CHP ile birleşince oyları tepetakla gitmeye devam etti. Ve macera baraja takılmakla son buldu... Birden fazla boş kap bir dolu kap eder mi? İstedikleri kadar birleşsinler, realiteyi kavrama-belirleme yetenekleri olmadıktan sonra hiçbir şey değişmeyecektir. Öyle görünüyor ki barajı önce %5’e, sonra da %3’e indirmek zorunda kalacaklar. Aksi halde mevcut partilerin büyük çoğunluğu %10 barajının altında kalabilir... Hastalığa ancak doğru teşhis koyabildiğinizde tedavi şansınız vardır. CHP, seçim yenilgisinden sonra, ‘kimi başkan yapalım’ telaşına düşmüş görünüyor. Bu işe yanlış soru sorarak başladıklarını gösteriyor ki yanlış sorulmuş soruya doğru cevap mümkün değildir. Sanki sorun liderin şu ya da bu kişi olmasıyla özdeşmiş gibi algılanıyor. DYP, ANAP, CHP, FP, sadece liderlerinin “beceriksizliği” yüzünden mi oy kaybettiler?

Son analizde lider gökten zembille mi iniyor? Lider olmak için ‘ayrık özellikler’ gerekmediği, bizzat mevcut liderlerin çapına bakılarak anlaşılmıyor mu? Zaten lider denilenlerin gerçek anlamda lider kavramıyla da pek örtüşen yanları yok... Tayinle o mevkilere gelmiş gibiler... O liderlerin yerine sokaktan geçen herhangi birini oturtsanız ‘durum ne yönde ve ölçüde değişirdi? Lider denilen şahsiyetlerin yegane özelliği, ‘üniversite diplomasına sahip olmaları’ ya da az çok eğitimden geçmiş olmalarından başka nedir?

CHP’liler gerçekten hayırlı bir şey yapmaya niyetliyseler, önce ‘sosyal demokrasinin ne olduğunu, hangi tarihsel konjonktürde, nerede, nasıl ortaya çıktığını, neden iflas ettiğini, Türkiye gibi bir ülkede uygulanma şansının bulunup-bulunmadığını, CHP’nin neden hiçbir zaman sosyal demokrat bir parti olmadığını vb. hiçbir komplekse kapılmadan ve ‘sınırsız’ bir tarzda tartışmaları gerekir...

Dünya değişti, her şey değişiyor. Geleneksel siyaset yapma araç ve yöntemleri işlevsizleşip, demode oluyor. Artık siyasi partilerin geçtiğimiz yüzyılın sonu ve 20. yüzyıldakine benzer bir işlev görmelerinin maddi koşulları ortadan kalkmış bulunuyor. Aynı şekilde geleneksel muhalefet odakları olan sendikalar da 21. yüzyılın eşiğine gelindiğinde, işlevsizleşmiş durumdadırlar. O halde eskimiş, işe yaramaz hale gelmiş araçlar yerine işlevsel olanı yaratmak için harekete geçme zamanıdır... Siyasi partiler, demokrasi adına demokrasinin önünü kesme işlevini; sendikalar da işçi sınıfının çıkarlarını koruma adı altında sermaye düzeninin ömrünü uzatma ve emekçilerin önünü kesme işlevini gördüler (elbette bu kimi yerlerde kısmi mevziler kazanılmadığı anlamına gelmez; ama kazanılanın ne pahasına kazanıldığını da gözden uzak tutmamak kaydıyla). Dünyayı değiştirmek için onu anlamak gerekiyor ve anlama eylemi değiştirme eyleminden bağımsız değil...

SAKIN OLA ‘POPÜLİZM’ YAPMAYIN¹

1980 sonrasında neo-liberalizmin ideolojik egemenliğiyle, günlük dile bir dizi kavram da yerleşti: Popülizm ve seçim ekonomisi bunlardan ikisiydi... O kadar ki Hanya’yı Konya’yı bilmeyen bazı “solcular” da bu kavramlara itibar eder oldular. Burada popülizm kavramının tarihi ve hangi tarihsel dönemde neyi ifade ettiğinin açıklamasına girmek gereksiz. Neo-liberal söylemin bu kavrama yüklediği anlam da zaten “asıl içerikle” ilgili değil. Burada ister emperyalizmin ‘uzmanları’ isterse o uzmanların ‘emir ve talimatıyla’ hareket eden, az gelişmiş ülkelerin kompradorlaşmış politikacılarının (yöneticilerinin) popülizmden ne anladığı ve neden lanetlediği üzerinde kısaca durabiliriz.

Uzunca bir mücadele sürecinde, ama asıl 1945 sonrasında işçiler, emekçiler, köylüler, işsizler, evsizler, herhangi bir sosyal korumadan yoksun olanlar vb. için bir dizi sınırlı düzenleme ve kazanım söz konusu olmuştu. Kapitalizm genişlemesini sürdürdükçe, pazarlar genişledikçe, kapitalist işletmelerin Verimliliği artmaya devam ettikçe, kâr oranları yükselişini sürdürdükçe, söz konusu düzenleme ve korumalar da sürdürülebilmişti. Kapitalizmin yeniden krize girmesiyle (1974-75) artık eski hesaplar tutmaz olmuştu. Yapılacak iş büyük sermaye tarafından işçi, emekçi, mütevazı toplum kesimleri lehine kaybedilmiş sınırlı mevzileri geri almaktı. Artık bundan sonra ‘piyasa ekonomisinin’ gereği yapılacaktı. İşler ‘kendi kendini düzenleyen piyasa’ya bırakılacaktı. Devlet müdahaleleri kötüydü ve tüm kötülüklerin de kaynağıydı. Bunları söyleyenlerin ‘asıl neyi söyledikleri’ ideolojik bulanıklıktan ötürü gözden kaçıyordu. Başta iktisat bilimcileri, anlı-şanlı, Nobel ödüllü iktisat profesörleri ve modern medya da zihinleri bulandırmak için gereğini yapmakta kusur etmediler... Bir kere ‘kendi kendini düzenleyen bir piyasa

1 Özgür Bakış Gazetesi, 15 Haziran 1999.

mümkün değildir. Ama insanlar bu dünya'da 'mümkün olmayan' bir dizi saçmalığa inandırılmamışlar mıydı? Kendi kendini düzenleyen bir pazarın varlığına da pekala inandırılabilirlerdi ve 'inandırıldılar' Kendi kendini düzenleyen pazar safsatası, aslında devlet müdahalelerinin yönünün değişmesini 'meşrulaştırmak' ve bu amaçla zihinleri bulandırmak için bir manipölasyon aracı işlevi görüyordu. Oysa kapitalizm, devletsiz ve devlet müdahalesi olmadan varolamazdı. Bundan sonra devlet müdahaleleri, sadece sermayenin çıkarını gözetecek ve 'aslına rücu edecekti' Oysa ortalama insan bunu devlet ekonomiden elini çekecek, 'devlet küçülecek' şeklinde anlamıştı. Elbette bu saldırıya maruz kalanların, gerçek niyetleri yaşayarak öğrenmesi için fazla zaman gerekmiyordu...

Bu tür safsataları kafalara sokmak için de 'pazarın' (piyasanın) insan iradesini aşan kanunları olduğu tezi ileri sürüldü. Artık bir piyasa dini yaratılmış gibiydi ve yeni dinin Tanrısı da 'piyasaydı' İslam fundamantalizmini mahkum eden 'modern', 'çağdaş', 'bilimsel' odaklar kendileri İslam fundamantalizmini fersah fersah geride bırakacak çok daha gerici bir fundamantalizm yaratmışlardı... Piyasa, düzenleme olmadan işlemez, düzenleme için mutlaka devlet müdahalesi şarttır. Sorun düzenlemenin (müdahale) olup olmayacağı değil, kimin çıkarını öncelikle gözeticeğidir.

İşte 'popülizm yapmamak', 'seçim ekonomisi uygulamamak' gibi kavramlar bu bütünlük içinde yerli yerine oturabilir. Eğer bir siyasi iktidar işçi ücretlerinin, tarımsal taban fiyatlarının olabildiğince düşük tutulmasından, sermayeden alınan vergilerin daha da düşürülmesinden, sosyal amaçlı harcamaların iyice budanmasından vb. yanaysa, o iktidar 'ekonominin gereğini' yapıyor demektir; ve emperyalizm ve yerli 'büyük sermaye' tarafından övgüyle karşılanır. Aksini yapmaksa 'popülizmdir.' Popülizm demek, ekonominin kanunlarını hiçe saymak demektir... Son zamanlarda memur aylıkları, taban fiyatları belirlenirken, toplu sözleşmeler gündemdeyken popülizm yanlısından uzak durulması yönünde uyanlar da artıyor. Eğer memur maaşlarındaki artış oranı %15 değil de %30 olursa bu

popülizm olur. Zira böyle yüksek bir artış oranı, bütçe imkanlarını dikkate almamak, ‘ekonominin kanunlarına karşı gelmektir’. Ama yeni yetme bir kapitalist bankasının fonlarını şirketlerine transfer ederek bankasını bilerek ve isteyerek, hür iradesiyle (zaten boşuna hür teşebbüs denmemiştir) batırırsa ve bu yüzden hazine 1 milyar dolar ‘zarara girerse’, zararın hazine tarafından ‘kâr’a çevrilmesi piyasa ekonomisinin bir gereğidir. Elbette bir milyar doların hesabını sormaktan aciz işçi ve memur taifesi, %30 yerine %15’i hakeder durumdadır. En temel hakları söz konusu olduğunda bile sokağa çıkma basireti gösteremeyen, sokağa çıkıldığında da sayının 5-10 bini geçmediği bir memur kitlesine siz olsanız yüzde kaç zam yapardınız?

‘Seçim ekonomisi’ söylemi de aynı mantığın sonucudur. Eğer bir siyasi parti ‘iktidara geldiğinde’ oy aldığı seçmenlerin istekleri doğrultusunda bir şeyler yapmaya kalkarsa, ya da oy almak için devlet imkanlarını yoksul seçmen çoğunluğunu ‘memnun etmek için’ kullanmaya kalkarsa, ilk azarı, büyük medyanın ‘büyük köşe yazarlarından’ yer: Popülizm yapma... Arkadan azarlama sırası suyun başındakilere ve ‘ekonominin kanunlarını’ bilenlere gelir. Ama asıl önemlisi uzaktakilerin ABD, AB, IMF, DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü), Dünya Bankası, Uluslararası finans kuruluşları vb.nin hışmına uğramamaktır. Eğer bir hükümet kendi insanını, seçmenini, işçisini, köylüsünü, işsizini, yoksulunu sınırlı da olsa, ‘kollamaya’ kalkarsa bu popülizm olur, ‘seçim ekonomisi’ olur ve lanetlenir. Demek ki hükümet, oy aldığı seçmenin değil, emperyalist odakların istediğini yaptığında ‘muteberdir; ‘ekonominin gereğini’ yapıyordur; ve ancak o zaman popülizm suçlamasından kurtulabilir. Bakalım popülizmin ve seçim ekonomisinin ne olmadığının anlaşılması için daha ne kadar zaman geçecek...

SEVGİLİLER GÜNÜ VE ÇİĞ KÖFTE¹

Kebapçıya her gittiğimde garsonla aramızda şu konuşma geçer: Garson bana bir mi birbuçuk mu? diye sorar, ben de ‘sizin bir porsiyonunuz doyurmuyor ki bu soruyu soruyorsunuz’ derim. Ve bir porsiyon kebab ısmarlarım. Aslında gelen kebab bir porsiyon değildir. Ancak birbuçuk porsiyon bir porsiyona denk gelir. Kebabçı hile yaparak bir porsiyonu bir buçuk diye satmaya devam eder ve bu saçmalığa itiraz edene de pek rastlanmaz... Adam daha baştan bir porsiyonunun bir porsiyon olmadığını itiraf ediyor. Kendi meslek ahlakına uymadığını kendi söylüyor ve demek istiyor ki; bir porsiyonla karnını doyuramazsın. Her şeyin hızla soysuzlaşıp dejenere olduğu bir toplumda, kebabçının ‘kurnazlığı’, elbette istisna değildir. Ama ben sofradan yarı aç kalkmayı tercih edip şimdilik birbuçuk yememekte ısrarımı sürdürüyorum... Herhalde Amerika Büyükelçisi Marc Parris çiğ köfte porsiyonuyla ilgili olarak aynı durumla karşılaşmamıştır... Fakat bizim medyanın büyükelçinin yediği çiğ köfteyi nasıl olup da beş gün boyunca gündemde tuttuğunu bir bilen varsa anlatmalıdır... Eğer büyükelçinin çiğ köfte yemesi “haber değeri” taşıyorsa, İnegöl köfte yemesi de, İzmir köfte yemesi de, iskender kebabı yemesi de, beyti kebabı yemesi de, tandır kebabı yemesi de velhasıl bütün “kebab ve köfte partilerinin” gazete ve televizyonları günlerce meşgul etmesi anlamına gelir. Doğrusu köfte ve kebab hususunda zengin bir ülke olduğumuz düşünülürse ve elçinin her yediği de ortalama beş gün gazete ve televizyonlarda yer alırsa, büyükelçinin sadece köfte ve kebab yiyerek medyaya 365 gün “iş çıkaracağı” anlaşılıyor. Tabii işe bir de börekler ve tatlılar karışırsa durum daha büyük “önem” kazanacak demektir... Bu durumda büyükelçinin ne zaman işkembe çorbası içeceğinin de merak konusu olması “doğaldır.”

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 17 Şubat 1998.

Öyle bir medya ki neyin gündeme getirilmemesi, gündeme getirilenin nasıl çarpıtılması gerektiği konusunda bir yarış olsa, herhalde dünya birincisi olurdu. Son Körfez krizi patlak veriliberi hergün ABD'nin elindeki silahların ne kadar etkin, ne kadar yüksek tahrip gücüne sahip olduğunu ballandıra ballandıra ve dakikalarca anlatıyorlar... Üstelik silah adlarını da kendi dillerinde okunduğu ve söylendiği gibi değil de bir “Amerikalı” gibi söyleyip yazıyorlar. Patriot füzesi demiyorlar petriyit füzesi diyorlar. Zaten Vaşington yerine “Voşington” demelerine herkes çoktan alıştı... İnsan bazen bir Amerikan kanalınım seyrediyorum diye tereddüte düşüyor. Ama Amerikalıların bile ölçüyü bu kadar kaçıracağını da sanmıyorum. Sanki silah reklamı yapıyorlar.

Bu arada Saddam'ın elindeki kimyasal ve biyolojik silahların Türkiye'yi nasıl tehdit ettiğine dair haber ve haritalar yayınlıyorlar... Neden daha önce bu tehlikeden bizi haberdar etmediler? Saddam'ın elindeki silahların menzili Konya'ya kadar uzanıyormuş. Irak Türkiye'nin sınır komşusu değil mi? Eğer öyleyse Türkiye makineli tüfegın bile menzili dahilinde değil midir? O zaman bu saçmalık da ne oluyor? Saddam bir tehdit oluşturuyor da, Siyonist İsrail bir tehdit oluşturmuyor mu? Siyonist devletin elindeki silahların tüm Arap ordularının toplamından sekiz kat daha fazla olduğu bilinmiyor mu? İsrail tehlike oluşturmaz, zira Türkiye'nin müttefikidir. Irak tehdit oluşturuyor, zira ABD öyle diyor. Bu yalan makinesinin arkasında kiler sanıyorlar ki insanları ilelebet aldatmak mümkündür. Her şeyi tahrif etme, çarpıtma, susarak, değinmeyerek yalan söyleme yeteneklerinin sınırı hakkında pek iyimser olmalılar. Her şeyin sonlu olduğunu nasıl olsa öğreneceklerdir...

Emperyalistler yaklaşık beş yüz yıldır insanlığın gündemini belirllemeye devam ediyorlar. Yapay gündemler yaratarak asıl sorunları insanların ilgi alanının dışına atmayı başarıyorlar. Bunun son günlerdeki iki örneği iki ayrı alandan seçilmiş. Biri Körfez'de ‘dünya barışını tehdit eden Irak’, diğeri de sevgililer günü... Uygur dünyanın soylu efendileri insanların yılın hangi gününde neyi kutlamaları

gerektiğine karar veriyorlar. Ve insanlar yukardan gelen “emirlere” harfiyen uyuyorlar...

Sevgililer günü, anneler günü, babalar günü, çocuklar günü, çevre günü ve barış günü, ormancılık günü, meteoroloji günü, yaş meyve yeme günü, pişmiş tavuk yeme günü, kızılıcık şurubu içme günü, düğme dikme günü vb... Bunlardan bazıları doğrudan “pazarlama” amacıyla uydurulmuş... Anneler, babalar, sevgililer günü gibi günler, mal satışlarını önemli ölçüde artırıyor... Bu arada adam/kadın annesine, babasına hediye alıyor. Bir de küçük çocuklar anne ve babalarından para alıp onlara hediye alıyorlar. Ve annelerin, babaların mutluluğu o kadar artırıyor ki değme gitsin... Burjuva toplumunda tüketim düzeyiyle mutluluk arasında doğru yönde ilişki olduğu gibi ahkamca bir kabul söz konusudur... Diğerleri de bazı sorunlarla ilgilenildiği izlenimi yaratmak üzere uydurulmuş. Bunlara tipik üç örnek dünya barış günü, dünya insan hakları günü ve dünya çevre günüdür. Her şey dünya barışını, insan haklarını yok etmek üzere kurgulanmışken, kapitalist kâr hırsı doğal çevreyi hızla tahrip etmeye göre işliyorken, böyle günler ilan edip insanları anlamsız törenlerde oyalamak ikiyüzlülüğüne neden itiraz edilmez? Silah üreticilerini dünya barış günü ilan edip “resmi” ve “sivil” törenler ve kutlamalar yapması, yaptırması ne anlama geliyor? Doğrusu bu tür saçmalıklara alet olanların oturup düşünmesi zamanı çoktan gelmiş olmalı. Bu tür günlere karşı olmakla birlikte bir öneri de biz yapalım: Dünyadaki ikiyüzlülüğü ve sahteciliği, teşhir etme günü... Böyle bir şey bir güne sığmayacağına göre bir “başlangıç günü” tespit etmek gerekecek...

TREN SESİNİ ‘DUYMAYANLAR’¹

Dünyanın önde gelen aydınları, yazarları, işçi örgütü temsilcileri, barış ve insan hakları savunucuları, politikacılar vb., Türkiye’de sürüp giden “pis savaş”ın sona erdirilmesine katkıda bulunmak üzere bir girişim başlattılar. Dikkatleri savaşa çekmek için Brüksel’den kalkıp Diyarbakır’a ulaşacak bir tren yolculuğuyla sembolik bir jest yapmaya karar verdiler. Çağımızın vicdanı sayılabilecek bu değerli insanların, böylesine insani ve erdemli girişimine “demokratik, laik, sosyal hukuk devleti” olan TC’nin başbakanı, içişleri bakanı, olağanüstü valisi ve bir de TC devletinin ezeli ve ebedi taşeronları İP ve MHP ‘olmaz’ diyorlar... Gerekçeleri itirazlarından da saçma... Tren gelirse Türkiye’de “huzur bozulmuş” Ülkede huzur olsa adamlar niye zahmet edip tren kaldırınsınlar? Üç saatte gelinecek yere yedi günde gelmeye kalsınlar?

Bir kere yalan ve inandırıcılık batağına saplanmaya görün, artık ardı arkası kesilmez. Attığınız her adımda daha çok batağa saplanmanız kaçınılmazdır. Sekiz yıllık kesintisiz eğitimle çağdaşlaşma yolunda dev adımlar atan elli beşinci hükümetin adamları, eğer barış trenine geçit verirlerse, bunun bu topraklar üzerinde sürüp giden yıkıcı savaşın tescili anlamına geleceğini biliyorlar. Deveküşü körlüğünü yeğleyip başlarını kuma gömmekte ısrarlı olmalarının nedeni budur. Onlara göre Türkiye’de savaş yok... Sadece “bölücü terör” var. “Eli kanlı eşkıya” var. Dolayısıyla bir iç zabıta sorunu söz konusudur... Öyle bir “iç zabıta sorunu” ki, her yıl GSMH’nın yüzde 3’ünü yutuyor, sayısız ve onarılmaz insani ve ekolojik yıkımlara da neden olarak... Her yıl 7-8 milyar dolar savaşın finansmanına gidiyor.

Fakat hükümetler yıkıp, koalisyonlar kurduran büyük medya, kurdurdukları hükümet gibi düşünüyor olmalı ki trenin adını müm-

1 Ülkede Gündem Gazetesi, 26 Ağustos 1997.

kün olduğunca telaffuz etmemeye azami özen gösteriyor. Kim bilir belki trenin “haber değerinin” olmadığını düşünüyorlardır... Adamlar çağdaş olduklarından treni “ilginç” bulmuyor olabilirler. Biliyorsunuz tren birinci sanayi devriminin ürünüdür, oysa çağımız dördüncü sanayi devrimini yaşıyor... Arada çok büyük fark var... Ama, bu adamlara haksızlık da etmemek gerekir. Adamcağızlar bir taraftan “temiz toplum”, bir taraftan da “kesintisiz sekiz yıl” ve kesintisiz’in finansmanı için bunca uğraş verirken vakit bulup trenle ilgilenmemelerini gerekir. Bazıları da kafayı anlı şanlı köşe yazarlarına takmışlar. Bu anlı şanlı köşe yazarlarının neden “trenin sesini duymadıklarından” şikayet ediyorlar... Bu dostlarımızın bu serzenişi bilgi yetersizliğiyle ilgilidir... Bir kere büyük köşe yazarlarının 10 ile 75 bin dolar aylık aldığını bilmiyorlar. Sen hem 10 ile 75 bin dolar arasında aylık al, hem de trenin sesini duy... Bunlar bırakın tren sesini, tren düdüğünü bile duymazlar. Duymazlar, zira yeşil dolarlarla beş duyu arasında ters yönde bir ilişki vardır. Dolar arttıkça beş duyu zayıflar. Adamcağızlar ne yapsınlar? Ellerinden ne gelir...

Doğrusu Türkiye ‘hassas bir dönemden geçerken’ ve “her zamankinden daha çok huzur ve sükuna ihtiyaç duyulurken” trenin ülkeye girmesi huzur ve sükunu mahvedebilir. Bir kere tren gürültüsü zaten huzur ve güven düşmanıdır; ama makinist şımarıklık edip bir de düdük çalmaya kalkarsa “huzur ve sükun” külliye yok olabilir... Aslında barış girişiminde bulunan dostlarımız tecrübesizliğin kurbanı olmuşlar. Sen tut barış girişimi için gürültülü bir yöntem seç... Hataları bununla sınırlı olsa iyi, bir de müthiş bir zamanlama hatası yapmışlar. Böyle bir eylem için zaman seçerken;

“Türkiye’nin her zamankiden daha çok huzur ve güven ortamına ihtiyaç duyduğu” bir zaman yerine “her zamankinden daha az huzur ve güvene ihtiyaç olduğu” bir zaman seçmeleri gerekirdi....

Bizim komşu Hasan Efendi, kafayı İşçi Konfederasyonlarının neden trenle ilgilenmediklerine takmış. Bunlar, diyor; devlet, büyük

sermaye ve büyük medya gibi davranıyorlar, yani davranmıyorlar diyor. Bana bir sürü soru soruyor. Yüzüm tutmadığı için bir şeyler söylemeye çalışıyorum... Dün gazete almaya giderken yine karşıma çıktı. Konfederasyonlara ateş püskürüyor. Bak Hasan Efendi dedim: “Haksızlık ediyorsun. Bu adamlar kaç cepheye savaşsın istiyorsun, adamcağızlar askeri darbeyi önlemek için var güçlerini ortaya koydular. Bunlar darbe önleme yorgunudurlar. Darbeye karşı bağırımdan sesleri kısılmış, onun için sağanak gibi gelen zamlara da ses çıkarmıyorlar. Olmayan sesi nasıl çıkarsınlar. Sen bir de tutturmuşsun trenle ilgilenmiyorlar diyorsun” Ne desem nafile Hasan Efendi’yi tatmin etmek imkansız...

Bir zaman gelir, artık sizin için kaybetmek yoktur. Karşı taraf ne yaparsa yapsın siz kazançlı çıkarsınız. Ve karşı taraf mutlaka kaybeder. Eğer trenin Türkiye’ye girişini yasaklarsa, dışarıdaki yankısı büyük olur. Ve eğer ülkeye girişine müdahale etmezlerse, bu sefer içindeki yankısı büyük olur. Velhasıl amaç mutlaka hasıl olur. Yeter ki siz anlamlı bir şeyler yapmaya niyet edin... Kara tren gelse de, gelmese de, düdüğünü çalsa da, çalmasa da barış girişimi hedefine ulaşmıştır...

Esasen, Mustafa Kemal (ve çevresi) tarafından oluşturulmuş bir ideoloji yok. Olması da mümkün değildir. Aslında Atatürkçülük olarak da ifade edilen, Osmanlı-TC geleneğinin bir devamı olan “devletperestliğin” yeni adıdır. Devlet doğması yaratmanın, “yeni koşullarda” devleti kutsamanın-fetişleştirmenin bir aracıdır. Zaten kimi zaman Kemalizm, çoğunlukla da Atatürkçülük olarak sunulan söylem, 1930'ların faşizm benzeri rejimini meşrulaştırıp-kabullendirmek amacıyla oluşturulmuştur ve hiçbir iç tutarlılığı olmayan bir dizi “ilkeden” oluşmaktadır. Oysa, ideolojinin eyleme önceliği olması gerekir. İdeoloji “ex-post” olarak oluşturulmaz. Hızla dönemin faşist rejimlerine “benzeme” yönelen tek parti diktatörlüğü, devletin bekası için yapılanları “ilkeleştirmiştir.” Atatürkçülük veya Kemalizm, son tahlilde, tek parti program ve pratiğinin, devletin ve toplumun tamamını temsil eder biçimde sunulmasıdır.

ISBN :978-975-584-218-9

9 789755 184218 9

